

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

DOKTORA PROGRAMI

AK PARTİ DÖNEMİ KAMU DİPLOMASİSİ UYGULAMALARI (2002 - 2013)

DOKTORA TEZİ

Serkan GÜNDOĞDU

MAYIS-2019

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

DOKTORA PROGRAMI

AK PARTİ DÖNEMİ KAMU DİPLOMASİSİ UYGULAMALARI (2002- 2013)

DOKTORA TEZİ

Serkan GÜNDOĞDU

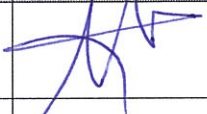
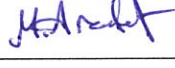
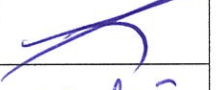

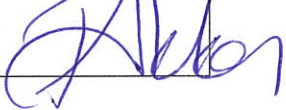
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mohammad ARAFAT

MAYIS - 2019

TRABZON

ONAY

Serkan GÜNDOĞDU tarafından hazırlanan “ Ak Parti Dönemi Kamu Diplomasisi Uygulamaları (2002-2013)” adlı bu çalışma 05.07.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında **doktora tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı – Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
Prof. Dr. Türel YILMAZ ŞAHİN	Başkan	☒	☐	
Prof. Dr. Mohammad ARAFAT	Üye	☒	☐	
Prof. Dr. Coşkun TOPAL	Üye	☒	☐	
Doç. Dr. Metin AKSOY	Üye	☒	☐	
Dr. Öğr. Üyesi Fatma AKKAN GÜNGÖR	Üye	☒	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylıyorum.

Prof. Dr. Yusuf SÜRMEŒ
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ - Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu çalışmada yararlanılan kaynakların tümüne eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Serkan GÜNDOĞDU

14.05.2019

ÖNSÖZ

Kamu diplomasisinin önemi bugün artık hemen hemen herkesçe kabul görmüş bir gerçektir. Uluslararası arenada devletin resmi temsilcilerinin diğer devletlerin resmi aktörlerini etkilemek üzere yürütülen geleneksel diplomasi yönteminden farklı olarak, yine resmi kurum ve kuruluşların katkısıyla beraber sivil otoritelerin de gerek karar verme sürecinde, gerekse kararların uygulanması sürecinde uluslararası politikanın vazgeçilmez bir aktörü olmuştur.

Türkiye'nin gerçekleştirmiş olduğu yoğun diplomatik girişimler, uluslararası arenada dikkatleri üzerine çekmiştir. Ak Parti, hükümetleri ileri sürmüş olduğu ve hayata geçirdiği dış politika ilkeleri doğrultusunda, gelenekselci ve bölgelere kayıtsız dış politika anlayışını terk etmiş, barış ve istikrar temellerine oturtulmuş bir dış politika izlenmeye başlamıştır.

Bu tez çalışmamın oluşmasında büyük emeği olan, yardımları ve önerileriyle beni yönlendiren başta danışman hocam Prof. Dr. Mohammad Arafat'a, Prof. Dr. Coşkun Topal'a ve Dr. Öğr. Üyesi Fatma Akkan Güngör'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yine engin bilgi ve tecrübeleriyle tezime katkıda bulunan hocalarım; Prof. Dr. Süleyman Erkan'a, Prof. Dr. Hayati Aktaş'a, Prof. Dr. Gökhan Koçer'e, Doç. Dr. Bülent Şener'e, Doç. Dr. İsmail Köse'ye, Dr. Öğr. Üyesi Özgür Tüfekçi'ye, Dr. Öğr. Üyesi Erol Kalkan'a ve Dr. Öğr. Üyesi Alper Tolga Bulut'a şükranlarımı sunarım. Yoğun çalışmalarına rağmen tezime bulunduğu katkılarından dolayı değerli dostum Dr. Öğr. Üyesi Emrah Aydemir'e teşekkürü bir borç bilirim. Akademisyenliğe gönül vermiş, meslektaşım Öğr. Gör. Handan Boyalı'ya tezime verdiği emeklerden dolayı teşekkür ederim.

Hayatımın her aşamasında olduğu gibi doktora eğitimim boyunca göstermiş oldukları manevi destekleriyle bana güç veren, kendini eğitime adanmış başta annem Emine Gündoğdu ve babam Ekrem Gündoğdu'ya minnettarım.

Mayıs, 2019

Serkan GÜNDOĞDU

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
TABLolar LİSTESİ	IX
KISALTMALAR LİSTESİ	X

GİRİŞ	1-6
-------------	-----

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVDE DİŞ POLİTİKA, DİPLOMASİ, PROPAGANDA.....	7-25
1.1. Dış Politika Kavramı	7
1.1.1. Dış Politikayı Belirleyen Unsurlar	10
1.1.2. Devletlerin Dış Politika Amaçları	14
1.1.3. Dış Politikanın Araçları	17
1.2. Diplomasi	17
1.2.1. Diplomasi Kavramı ve Tarihçesi	17
1.2.2. Diplomasi Türleri	21
1.3. Propaganda	24
1.3.1. Propaganda Kavramı ve Tanımı	24

İKİNCİ BÖLÜM

2. GÜÇ, YUMUŞAK GÜÇ VE KAMU DİPLOMASİSİ	26-72
2.1. Uluslararası Politikada Güç	26
2.2. Güç Kavramı	28
2.3. Gücün Unsurları	31
2.3.1. Nicel Unsurlar	32
2.3.2. Nitel Unsurlar	35
2.4. Yumuşak Güç	37
2.4.1. Yumuşak Gücün Kaynakları	42
2.4.2. Yumuşak Gücün Araçları	49
2.5. Kamu Diplomasisi Kapsam Artalanı	49

2.5.1. Teori ve Tanım	49
2.5.2. Tarihsel Gelişimi	56
2.5.3. Kamu Diplomasininin Kaynakları ve Araçları	59
2.5.4. Kamu Diplomasisi Uygulama Alanları	65
2.5.4.1. Kültür	65
2.5.4.2. Eğitim	67
2.5.4.3. İnanç	69
2.5.4.4. Askeri	71
2.5.4.5. Uluslararası Kuruluşlar	71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. STRATEJİK DERİNLİK YAKLAŞIMI ÇERÇEVESİNDE AK PARTİ DÖNEMİ TÜRK DİŞ POLİTİKASINDA KAMU DİPLOMASİSİ 73-114

3.1. Stratejik Derinlik Yaklaşımı Bağlamında Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi	73
3.2. Kamu Diplomasisindeki Rolü Bağlamında Stratejik Derinlik Yaklaşımı	80
3.2.1. Yakın Kara Havzası (Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu)	81
3.2.2. Yakın Kıta Havzası (Asya, Avrupa, Kuzey Afrika)	89
3.3. Ahmet Davutoğlu'nun Dış Politika İlkelerininin Kapsamı ve Kamu Diplomasisi	93
3.3.1. Güvenlik ve Demokrasi Dengesi İlkesi	95
3.3.2. Komşularla Sıfır Sorun İlkesi	98
3.3.3. Proaktif Diplomasi Anlayışı	102
3.3.4. Çok Boyutlu ve Çok Yönlü Dış Politika İlkesi	105
3.3.5. Ritmik Diplomasi	111

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. AK PARTİ DÖNEMİ KAMU DİPLOMASİSİ UYGULAMALARI 115-152

4.1. Türkiye'de Kamu Diplomasininin Tarihsel Gelişimi	115
4.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem Kamu Diplomasisi	118
4.1.2. Cumhuriyet Sonrası Dönem Kamu Diplomasisi Faaliyetleri	122
4.2. Ak Parti Dönemi Türkiye'nin Kamu Diplomasisi	125
4.3. Türkiye'de Kamu Diplomasisi Faaliyeti Yapan Kurum ve Kuruluşlar	128
4.3.1. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü	130
4.3.2. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı	134
4.3.3. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı	136
4.3.4. Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü	139
4.3.5. Dışişleri Bakanlığı'nın Kamu Diplomasisi Faaliyetleri	141
4.3.6. Yunus Emre Enstitüsü	145

4.3.7. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu	148
4.3.8. Türkiye Maarif Vakfı	151
SONUÇ VE ÖNERİLER	153
YARARLANILAN KAYNAKLAR	163
ÖZGEÇMİŞ	180

ÖZET

İnsanoğlu var olduğu günden beri yeryüzüne hakim olabilmek ve dünya üzerinde etkili bir aktör olabilme konusunda birçok güç mücadelesi örneği sergilemiştir. Bu nedenle devletlerarasında savaşlar yaşanmış ve bu savaşları kazanmak için pek çok taktik ve teknikler kullanılmıştır. Devletler hem dünya barışını korumak, hem kendi varlıklarını devam ettirebilmek hem de birbirleriyle olan ilişkilerini sürdürebilmek için savaş dışında farklı araçlar kullanmaya mecbur kalmışlardır. Diplomasi ve propaganda ile başlayan bu süreç, bugün sıklıkla duyduğumuz bir kavram olan kamu diplomasisiyle devam etmektedir.

Kamu diplomasisi, farklı ülkelerin halklarıyla iletişime geçerek kendilerine sempati duymalarını amaçlayan, onları cazibesıyla etkisi altında tutup algılarını değiştirerek ve yönlendirerek istedikleri doğrultuda hareket etmelerine olanak sağlamaktadır. 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan ve çok fazla kullanılmaya başlanan kamu diplomasisi, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde devletin, uluslararası politikanın temel aktörü olduğu anlayışının sorgulanmaya başlamasıyla birlikte uluslararası ilişkilerdeki önemi daha da artmıştır.

Günümüzde milletler arasında çok yönlü ilişkiler ve karşılıklı bağımlılık, uluslararası sistemde bir zorunluluk haline gelmiştir. Ak Parti hükümetinin iktidara gelmesiyle, gelenekselleşmiş dış politika anlayışının bu yeni sistemin gerekliliklerine cevap veremeyecek durumda olduğu nedeniyle, Türk dış politikasında yeni stratejileri içeren aktif ve çok kulvarlı bir dış politika uygulanmaya başlanmıştır.

Türkiye'nin 2002 sonrası dış politikasına yön veren ilkeler doğrultusunda kamu diplomasisi faaliyetlerinin ele alındığı bu tez çalışmasında, kamu diplomasisi kavramı, tarihsel gelişimi ve Türk dış politikasındaki kullanımını incelenmiştir. Ak Parti hükümetleri öncesi ve sonrası dönemde açılan ve yapılandırılan kamu diplomasisi faaliyeti yürüten kurumlar ve bu kurumların Türk kamu diplomasisi üzerindeki rolleri incelenmiştir. Bununla birlikte çalışmada, daha aktif ve etkili bir kamu diplomasisi yürütebilmenin önündeki engellerle birlikte, ne tür bir teşkilatlanmaya ihtiyaç duyulduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Diplomasi, Kamu Diplomasisi, Türk Dış Politikası, Stratejik Derinlik.

ABSTRACT

Humankind has displayed many examples of power struggles to be able to dominate the earth and become an influential actor on earth since the day it was founded. For that reason, there were wars between states and many tactics and techniques were used to win these wars. States have been forced to use different means other than war to maintain world peace, to maintain their existence and to maintain relations with each other. This process, which started with diplomacy and propaganda, continues with public diplomacy, a concept we often hear today.

Public diplomacy aims to establish communication with the public of different countries and aims to gain the sympathy of them, to keep them under the influence of its charm, to change their perceptions and to govern them in the direction they want. The public diplomacy that emerged in the second half of the twentieth century and started to be used much, especially in the post- Cold War period, became more important in international relations after the questioning of the fact that the state is the cornerstone of international politics.

At present, multilateral relations and interdependence among nations have become necessary in the international system. When the Justice and Development Party (Ak Party) government came to power, as the traditional foreign policy concept could not meet the requirements of this new system, an active and multi- lingual foreign policy with new strategies in Turkish foreign policy was started to be implemented.

The current study discusses the public diplomacy activities in line with the principles guiding the post- 2002 Turkey's foreign policy, the concept of public diplomacy and the application and historical development of Turkish foreign policy. The role of public diplomacy institutions and their roles on Turkish public diplomacy pre and post the Ak Party is examined. Besides, the current thesis tries to reveal the obstacles to more active and ethical public diplomacy and the kind of organization that is needed to be carried into effect.

Keywords: Diplomacy, Public Diplomacy, Turkish Foreign Policy, Strategic Depth.

TABLolar LİSTESİ

Tablo Nr.	Tablo Adı	Sayfa Nr.
1	Güç Tablosu.....	29
2	Güç Davranış Spektrumu.....	39
3	Yumuşak Güç Kaynakları, Araçlar ve Alıcılar/Hedefler.....	44
4	Kamu Diplomasisi Oryantasyonu.....	55
5	Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Faaliyet Alanları.....	133

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı geçen eser
AB	: Avrupa Birliği
ABAP	: Akademik ve Bilimsel Araştırmalar Programı
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ASEAN	: Güneydoğu Asya Devletleri Birliği
AT	: Avrupa Topluluğu
BBC	: Britanya Yayın Kuruluşu
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BYEGM	: Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü
Çev.	: Çeviren
DES	: Devlet Enformasyon Sistemi
DİP	: Diaspora İşbirliği Programı
DKİP	: Dini Kurumlarla İşbirliği Programı
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
ECO	: Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
Ed.	: Editör
EİKGP	: Eğitim İşbirliği ve Kapasite Geliştirme Programı
G20	: 20 Grubu
GPDNet	: Küresel Kamu Diplomasisi Ağı
İKÖ	: İslam Konferansı Örgütü
KDE	: Kamu Diplomasisi Enstitüsü
KDK	: Kamu Diplomasi Koordinatörlüğü
KEİ	: Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü
KİP	: Kültürel İşbirliği Programı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MÜSİAD	: Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NGO	: Non- Governmental Organisations

OCHA	: İnsani İşler Eşgüdüm Ofisi
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi
SAGA	: Sahra Altı Afrika Ülkeleri
SAM	: Stratejik Araştırmalar Merkezinde
SDE	: Stratejik Düşünce Enstitüsü
SETA	: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STİP	: Sivil Toplum ve İletişim Programı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
ŞİÖ	: Şangay İşbirliği Örgütü
TASAM	: Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı
THY	: Türk Hava Yolları
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı'nın
TMP	: Türkiye Mezunları Programı
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
USIA	: Birleşik Devletler Enformasyon Ajansı
vd	: ve diğerleri
WFP	: Dünya Gıda Programı
YEE	: Yunus Emre Enstitüsü
YETKM	: Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri
YTB	: Yurtdışı Türkler ve Akrabalar Topluluğu Başkanlığı

GİRİŞ

Tarih boyunca toplumlar arasında yaşanan rekabet ve mücadelelerde farklı yöntem ve teknikler kullanılmıştır. Diplomatik girişimler, propaganda, boykot, abluka, ambargo gibi faaliyetler bunlardan bazılarıdır. Yaşanan ilişkinin niteliğine göre bunların biri veya birkaç tanesi birlikte kullanılarak yaşanan problemler çözülmeye çalışılmıştır. Bazı durumlarda ise sert güç kullanımını doğrudan kapsayan savaş, ilk kullanılan tercih olarak görülebilmektedir. Daha önceki toplumlar arasında sorunların çözümünde başvurulan bir yöntem olan savaş, gelişmekte olan teknolojinin gelişimiyle birlikte en son başvurulan bir yöntem olmaya başlamıştır. Çünkü savaşlar, sadece cephede askerler arasında yaşanan bir husus olmaktan ziyade, toplumlara da etkileyerek tüm ülkeyi savaşın etkisi altına alan bir hale gelmiştir.

Ülkelerin Soğuk Savaş dönemi süresince dış politikaları ile Soğuk Savaş sonrası dönemdeki dış politikaları arasında görünür farklılıklar söz konusudur. Genel olarak Soğuk Savaş dönemindeki dış politikalar; ulusal güvenlik öncelikli olarak, askeri tedbirlerin yoğun olduğu, enerji kaynaklarına ulaşma odaklı, milletlerarası sorunlar ve çatışmaları dikkate alan, ideolojik rekabet ve ekonomik kalkınma hedeflerini içeren konularından oluşmaktaydı. Bu sebeple, dış politikalar, genel olarak devlet içinde gayet aktif durumda, ancak devlet dışı olan aktörlerin etkisinin daha az olduğu bir şekilde gerçekleştirilmekteydi. Böylece karar veren otoriteler, muhatap oldukları devletin sadece resmi aktörlerini ikna etmek için mücadele vermekteydiler.

Soğuk Savaş döneminin son bulmasıyla birlikte, diplomaside etkin olarak kullanılan aktörlere ve diplomatik yöntemlere yenileri eklenmeye başlanmıştır. Dış politika, sadece devletlerin belirli karar verme organlarının eski dönemlerden kalma diplomatik yöntemleriyle değil bunlara ek olarak sivil toplum kuruluşları ve devletin diğer organlarının da etkili bir şekilde sürece katılarak rol oynadığı bir alan olmaya başlamıştır. Alışılmış diplomasi yöntem ve araçları da yerini ülke halklarının doğrudan hedef alındığı araç ve yöntemlere bırakmıştır. Bu bağlamda kamu diplomasisi de Soğuk Savaş döneminin bitmesiyle neredeyse tüm dünyanın güçlü devletlerinin dış politikalarında etkin bir şekilde kullanmaya başladığı diplomatik bir araç haline gelmiştir.

Devlet yetkilileri eliyle yürütülen diplomatik ilişkiler Sovyet Birliği'nin yıkılmasının ardından yeni diplomasi türleriyle sürdürülmesi daha büyük önem arz etmeye başlamıştır. Özellikle kamu diplomasisi, hızla gelişen teknolojinin etkisiyle iletişimin önündeki engellerin ortadan kalkmasıyla günümüzde pek çok ülke tarafından benimsenen bir diplomasi türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamu diplomasisi ile halkın diplomatik sürece müdahil olması kamuoyu kavramının

vurgusunu artırmıştır. Yumuşak güç olarak adlandırılan ülkelerin manevi unsurlarının desteğiyle yürütülen kamu diplomasisi bugün dünya üzerinde güç olmak isteyen bütün devletler tarafında kullanılmaktadır. Türkiye de bu bağlamda kamu diplomasisine önem göstermiş ve üzerinde çalışmalar yapmaya başlamıştır.

Bir devletin uluslararası kamuoyundaki prestijini iyileştirmek ve güçlendirmek amacıyla yaptığı kültürel, siyasi, ekonomik ve sosyal faaliyetlerin tümünü kapsayan kamu diplomasisi kavramı son yıllarda yeni tartışma konularından biri olmuştur. Dünya siyasetinde yaklaşık son otuz yıl içinde meydana gelen dönüşümler, diplomasi alanında da en önemli değişimlerin olmasına neden olmuştur. Devletler küreselleşme çağında bir yandan yeniden yapılanırken, bir diğer yandan iletişim alanlarındaki gelişmelerle birlikte toplumlar giderek artan bir siyasal aktör haline gelmeye başlamış, buna bağlı olarak dış ilişkilerde ve diplomaside yeni arayışlar gündeme gelmiştir. Devletler gibi söz konusu değişim ve dönüşümden etkilenen diplomasi de geleneksel nitelikleri sürdürmekle beraber yeni işlevlerle varlığını sürdürmeye devam ettirmektedir.

Günümüz dünyasında ekonomik ve politik güç çıkarları ile ilgili temel değişiklikler meydana gelmektedir ve devletler kendilerine uygun uluslararası bir mecra oluşturabilmek için çeşitli faaliyetler sürdürmektedirler. Uluslararası siyasal, ekonomik ve hukuki ilişkiler ülkelerin başka ülkelerle, halkların diğer halklarla olan ilişkilerini doğrudan ve dolaylı bir şekilde etkilemektedir. Realist değerlendirmelerin her geçen gün daha fazla önem kazanmaya başladığı dış politikada, amaçlara ulaşabilme noktasında yürütülen ilişkilere göre farklı problemler ortaya çıkarmaktadır. Bu problemlerin çözülebilmesinde ise dış ilişkilerde yürütülen geleneksel diplomasi yöntemleri tek başına etkili olmamakta ve hatta yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle davranışların değiştirilmesine yönelik toplumlar düzeyinde faaliyetleri kapsayan kamu diplomasisine ihtiyaç duyulmaktadır.

Yumuşak güç uygulanmasında, askeri güç kullanımı veya diğer ilgili aktörleri korkutarak tehdit etme yöntemlerini içermediğinden dolayı kullanılması durumunda meşruiyet sorunu yaratmamaktadır. Bu nedenle sert gücün ortaya çıkardığı maliyetlere de neden olmamaktadır. Ülkelerin kültür özelliklerini, dış politikalarını ve siyasi değerlerini esas alan yumuşak güç, sert güce nispeten önemli farklılıklar içermektedir.

İletişim teknolojilerindeki yaşanan gelişmelerin diplomasiye etkisinin yanı sıra Soğuk Savaşın bitmesi ve 11 Eylül ikiz kuleler saldırısı sonrası küresel bir güvenlik sorunu ortaya çıkmıştır. Bu kriz yeni iletişim yollarının ve yöntemlerinin daha aktif kullanılmasına gerekeceği olmuştur. Bu gelişmeler doğrultusunda yeni dinamik ve güçler ortaya çıkmaya başlamıştır. Türkiye de bu yaşanan gelişmelere bağlı olarak kendine sağlam bir yer edinmeye çalışmış, bu amaca ulaşmak için de yumuşak güç unsurlarını kullanmaya başlamıştır.

Devletler dış politikalarını sürdürebilmek için sert ve yumuşak güçlerini kullanmaktadırlar. Devletler ulusal çıkarlarını sağlayabilmek için sert güç stratejileri olarak genellikle askeri güçleriyle müdahale yöntemini, baskıcı bir diplomasi yoluna veya ekonomik yaptırımlara başvururlar. Baskıcı gücün karşıtı olarak yumuşak güç ise devletlerin istedikleri hedeflere ulaşma noktasında ikna kabiliyetini kullanırlar. Kısacası, askeri ve ekonomik yaptırımların uzun vadede bir etki oluşturabilmesi için hedef ülkenin kaynak ülkeyi bir ilham kaynağı olarak görmesine, değerlerine, teknolojisine, ekonomik gelişmişliğine, demokratik değerlerine olan hayranlığı ile yakından ilişkilidir. Bu bağlamda çekim gücü olarak adlandırılan etki etme kapasitesi kamu diplomasisinin temel unsurudur.

Kamu diplomasisinin gündeme gelişi ve önem kazanması toplumların siyasette gün geçtikçe daha ehemmiyetli olması, toplumsal taleplerin ve gelecekteki beklentilerin öneminin gittikçe artması ile olmuştur. Aynı zamanda kamuoyunun dış politikadaki etkisinin giderek artması ile devletlerin çeşitli yöntem ve araçlarla kamuoylarını etkilemeye çalışmaları önem kazanmıştır. Aynı zamanda teknolojik gelişmelerin artması ile birlikte dünyanın küçülmesi, toplumlar arası iletişimin önem kazanması, iletişimin kolay ve ucuz olması, milletler arasındaki ilişkilerin gelişmesine neden olmuştur. Bu karşılıklı etkinin bir sonucu olarak kamuoyu kavramının da önemi gittikçe artmış, toplumların fikirleri önem kazanmaya başlamıştır. Devlet adamları, bu gelişmeler doğrultusunda kamuoylarını dikkate almaya daha fazla başlamış ve halklarını yönlendirmeye çalışmıştır. Bu yönlendirme mücadeleleri artarak ve farklı yöntemlerle devam etmiş, devletler tarafından yoğun kullanılır hale gelmiştir. Böylece kamuoyları etkileme unsuru olarak kamu diplomasisi kavramı ortaya çıkmıştır.

Joseph Nye, devletlerin her zaman sert güçle, askeri ve ekonomik yaptırımlarla değil yumuşak güç veya ince güç olarak tanımlanan toplumların gönlüne hitap eden yöntemlerle etkinliği elde edebileceğini ifade etmektedir. Ayrıca Nye, gücün doğasının değiştiğini belirterek, gücün hedef ülkelerin davranışlarını kendi istekleri doğrultusunda istediği sonuçları elde etme yönünde sonuçlandırabilme kapasitesi olarak görmektedir. Bu bağlamda dünyadaki güç dengesinin sert güçten yumuşak güce kaydığını ifade etmektedir.¹

Kamu diplomasisini geleneksel diplomasiden ayıran en temel özelliği uluslararası kamuoyunu da kurulan diplomatik ilişkiler sürecinin bir paydaşı olarak görmesidir. Ayrıca baskıyı veya zoraki yaptırımları esas alan sert gücün tersine yumuşak güç vasıtasıyla daha uzun vadeli ve daha geniş kitlelerin rızasına dayanan uluslararası politikanın da meşruiyet düzleminde yürütülmesi amacıyla hareket edilmektedir. Nye'ye göre özellikle nükleer silahlar gibi yıkıcı, ağır silahların doğrudan kullanımı, sömürge yönetiminin neden olduğu zorlukları ve gelişmiş ülkelerde görülen toplumsal değişimlere bağlı olarak insan hakları konusunda ve şeffaf yönetim ilkesi gibi konularda

¹ Joseph Nye, **Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Yolu**, Ankara, Elips Kitap, 2005, s. 23.

isteklerin artması ve bu tepkilerin her geçen gün daha çok gündeme gelmesi, gücün kullanımıyla ilgili anlayışın değişmesine neden olmuştur. Bu nedenlere bağlı olarak böylece yumuşak güç uygulamaları gün geçtikçe daha fazla önem kazanmıştır.²

Tez çalışmasının konusu, “Ak Parti Dönemi Kamu Diplomasisi Uygulamaları (2002-2013)”dır. Bu çalışmada genel hatları ile Türk dış politikasında kamu diplomasisi kavramı üzerinde durulmuş, Ak Parti öncesi dönem ile Ak Parti hükümetleri dönemi Türk dış politikasında kamu diplomasisinin kullanılışı ve uygulamaları incelenerek karşılaştırılmıştır. Ayrıca Ahmet Davutoğlu tarafından ortaya atılan stratejik derinlik yaklaşımının Türk kamu diplomasisine etkisine değinilerek, Türkiye'nin yürütmekte olduğu kamu diplomasisinin ve onun kurumsal yapısından bahsedilmiştir. Ak Parti'nin ve Ahmet Davutoğlu'nun dış politika ilkeleri ele alınarak, bu ilkeler çerçevesinde Davutoğlu'nun 2002- 2013 yılları arası Ak parti hükümetlerinde yürütmüş olduğu görevleri sürecinde Türk dış politikasındaki kamu diplomasisi faaliyetleri ve kamu diplomasisi bağlamında hangi araç ve yöntemleri geliştirildiği üzerinde durulmuştur.

Bu tez çalışmasında kamu diplomasisinin tanımı, tarihçesi, boyutları, yöntem ve araçları ile dünyadaki uygulamaları incelenerek Türkiye'deki kamu diplomasisi ne yönelik yapılan çalışmalar ve uygulamalar incelenmiştir. Zengin bir kültürel çeşitlilik, farklı etnik, dini ve felsefi yapılardan oluşan bir mozaiğe sahip olan Türkiye'nin kamu diplomasisini oluşturan temelleri ele alınmıştır.

Çalışmada Türkiye'nin dış politikaya ilişkin politika ve diplomasi geleneğine değinilerek Türkiye'nin kamu diplomasinin oluşumuna etki eden siyasi temeller, Türkiye'deki gelişimi ve algılanış biçimi, Türkiye'nin kamu diplomasisine yönelik yasal düzenlemeler ve Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ilişkin bilgiler verilmiş ve kamu diplomasisine katkıları incelenmiştir.

Birçok ülkede hızla gelişen ve ilerleyen kamu diplomasisi Türkiye'de ise henüz daha çok yeni bir konudur. Buradan hareketle böyle bir çalışma yapmanın öncelikli amacı, gerek akademik çalışmalara gerekse kamu diplomasi faaliyetinde bulunacak olan kurum ve kuruluşlara kavramsal çerçevede fayda sunabilmektir. Aynı zamanda kamu diplomasisini Türk dış politikası düzeyinde ele alarak uluslararası ilişkiler disiplini literatürüne kavramsal ve kuramsal katkı sağlamak amaçlanmıştır. Kamu diplomasisinin Türk dış politikasındaki uygulanmasını ve bir dış politika aracı olarak Türkiye'nin dış politikasında nasıl ve ne derece kullanıldığı, Türkiye'nin daha aktif bir kamu diplomasisi yürütebilmenin mümkün olup olmadığını irdelemektir.

Çalışmanın bir diğer önemli amacı ise, Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca yapılan kamu diplomasisi faaliyetleriyle Ak Parti dönemi Türk dış politikasında kamu diplomasisi uygulamalarını

² Nye, a.g.e., s. 27.

incelemek ve son yıllarda önemi giderek artan kamu diplomasisi faaliyet alanlarının daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır. Özellikle gelişmiş veya gelişmekte olan dünya ülkeleri tarafından uygulanan kamu diplomasisi faaliyetlerinin, söz konusu ülkelerin dış politikaları üzerinde etkili olduğu noktasından hareketle, Türkiye’de de aynı etkililikle kullanılması yönünde gerekliliği ortaya koymaktır. Ayrıca kamu diplomasisinin klasik diplomasinin alternatifi olmaktan ziyade bütünleyicisi olarak düşünülmesi sağlamaktır.

Çalışmada kamu diplomasisi ve uygulamalarının teorik anlamda açıklanmasının yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca ne denli uygulandığının üzerinde durulmuştur. Bu konu çerçevesinde bazı hipotezler ortaya konulmuştur. Bunlar;

1. Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca Türk dış politikasında kamu diplomasisinin, kamu diplomasisi araç ve faaliyetlerinin en çok kullanıldığı dönemin 2002 sonrası Ak Parti hükümetleri döneminde olduğu varsayımdır.
2. Yine Ak Parti döneminde dış politikada kamu diplomasisinin hangi araç ve aktörlerin nasıl rol aldığı, kamu diplomasisinin geleneksel diplomasi anlayışından farklı yöntem ve araçlar kullandığı varsayımdır.
3. Çalışmanın önemli bir diğer hipotezi de uluslararası alanda kamu diplomasisi uygulama potansiyeli bakımından Türkiye’nin belirgin avantajlara sahip olduğu varsayımdır.

Çalışmada yöntem olarak dolaylı ve alıntısız yöntem kullanılmıştır. Öncelikli olarak literatür taraması yapılmıştır. Kavramsal bir çerçevenin oluşturulması amacıyla kamu diplomasisi alanında ulusal ve uluslararası çalışmalar ve kaynaklar incelenmiştir. Elde edilen kaynaklar çerçevesinde bütünsel yorumlama yöntemi kullanılarak, Türkiye’nin kamu diplomasisi alanında ne yoğunlukta ve etkilikte bir çalışma yapıldığının sonucuna varılmıştır. Özellikle kavramsal ve kuramsal olarak tanımlanması hedeflenen çalışmada, kamu diplomasisi betimsel analizden yararlanılarak aktarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca nitel bir araştırma yaklaşımı olarak tarihi araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Karşılaştırmalı analiz yöntemiyle, Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca; kamu diplomasisinin ne denli kullanıldığı, hangi araç ve yöntemlerle sürdürüldüğü, Cumhuriyet öncesi ve sonrası ana hatlarıyla incelendiği çalışmamızda Ak Parti hükümetleri süresince dış politikada ve kamu diplomasisinde ne derece etkin olduğu bakımından karşılaştırma yapılmıştır.

Çalışmanın genel olarak kapsamına bakacak olursak, dört ana bölüm ile sonuç ve önerilerden oluşmaktadır. Birinci bölümde; kavramsal çerçevede dış politika, diplomasi ve propaganda kavramlarının ana hatlarıyla tanımları üzerinde durulmuştur. Devletlerin dış politikalarını belirleyen faktörleri, dış politika amaçları ve bu politik amaçlarına ulaşmak için ne tür dış politika araçları kullandıkları hakkında genel bilgiler verilmiştir. Özellikle dış ilişkilerin sürdürülmesinde kullanılan geleneksel bir yöntem olarak diplomasi kavramı üzerinde durularak, diplomasinin tarihi,

dış politika açısından önemi ve eski çağlardan beri kullanılan türleri ele alınmıştır. Yine bu bölümde devletlerin dış politikalarında yararlandıkları siyasal etki araçlarından birisi olan propagandaya kavramsal düzeyde yer verilmiştir. Tarihi ve gelişimi hakkında bilgiler verilerek, dış politikadaki kullanımı ve önemine değinilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde; uluslararası politikada önemli bir yer tutan, uluslararası ilişkiler teorilerinde ve dış politika analizlerinde genellikle başvurulan ve en çok tartışılan bir kavram olan güç kavramı ele alınmıştır. Devletlerin politik amaçlarına erişmek için bir araç olarak kullandıkları güç, farklı unsurlardan oluşmakta ve bu çalışmada da gücün nitel ve nicel olmak üzere unsurları üzerinde durulmuştur. Yine bu bölümde gücün unsurlarının kullanım şekilleri göz önünde bulundurularak uluslararası ilişkilerde önem kazanan, diğer aktörleri ikna etmek ve istenilen doğrultuya çekmek için kullanılan, diğer ülke vatandaşlarının beğenisini, sempatisini veya hayranlığını kazanmaya yönelik bir güç olarak tanımlanan yumuşak güç kavramı üzerinde durulmuştur. Güç davranış spektrumu üzerinde sert güç ile yumuşak güç ayrımı gösterilmiş olup, yumuşak gücün kaynakları ve araçları incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde çalışmanın temel hareket noktası olan kamu diplomasisi kavramı, kamu diplomasisinin tarihsel gelişim süreci, kamu diplomasisinin kaynakları ve araçları, kültür, eğitim, askeri gibi kamu diplomasisinin uygulama alanları ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümde ise Ahmet Davutoğlu tarafında geliştirilen Stratejik Derinlik yaklaşımı bağlamında Ak parti hükümetleri dönemi Türk dış politikası ana hatlarıyla çalışılmış, stratejik derinliğin Ak parti hükümetleri dönemi kamu diplomasisindeki rolü araştırılmıştır. Ayrıca Ahmet Davutoğlu'nun döneme etki eden dış politika ilkeleri kamu diplomasisi ekseninde ele alınarak, kamu diplomasisi politikalarına ne denli etkisi olup olmadığı incelenmiştir.

Dördüncü olan Türk dış politikasında kamu diplomasisi başlıklı bölümünde ise genel hatlarıyla Türkiye'de kamu diplomasisinin tarihsel gelişimi aktarılmıştır. Cumhuriyet öncesi ile Cumhuriyet sonrası dönemlere ayrı ayrı bakılmış, dönemler karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Yine bu bölümde Ak Parti hükümetleri döneminde kamu diplomasisi algısı üzerinde durulmuş, Türkiye'nin yumuşak gücü ve kamu diplomasisinin görünüşü etraflıca ele alınmıştır. Ak Parti hükümetleri dönemi yapılan kamu diplomasi faaliyetleri, bu faaliyetleri gerçekleştiren kurum ve kuruluşlarla birlikte kullanılan kamu diplomasisi araç ve yöntemleri araştırılarak Türkiye'nin kamu diplomasisindeki gücü incelenmiştir.

Sonuç ve öneriler bölümünde ise yapılan araştırmada kullanılan yöntemler sonucu elde edilen bilgiler doğrultusunda Türkiye'nin kamu diplomasisi ve kurumsal yapısı belirtilerek, söz konusu dönemde uygulanan politikalar ekseninde Ak Parti dönemi kamu diplomasisi uygulamaları ve yürütülen kamu diplomasisi politikaları ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca Türkiye'nin etkili bir kamu diplomasisi yürütüp yürütemediği üzerinde durularak etkin bir kamu diplomasisi yürütebilmesinin önündeki engeller ve bunlara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVEDEDİŞ POLİTİKA, DİPLOMASİ, PROPAGANDA

1.1. Dış Politika

Uluslararası İlişkiler disiplininde genellikle “uluslararası politika” ve “dış politika” kavramları net bir anlam farklılığının olmamasından dolayı, bir birlerinin yerine sıklıkla kullanılan kavramlar olarak görülmektedir. Ancak bu kavramlar arasında küçük farklılıklar bulunmaktadır.

Uluslararası politika, muhtevası itibariyle dış politikayı da içine alan daha geniş bir kavramdır. Uluslararası siyasal etkileşim sürecine daha geniş perspektiften bakmakta ve uluslararası yapının tümünü kapsamaktadır. Devletlerin basit dış politika çıktılarının toplamından ibaret olmayıp, devlet dışı diğer uluslararası organizasyonlarında etkilerini ele almaktadır.³ Ancak geneli itibariyle, temelinde egemen devletlerin birbirleriyle olan siyasal iletişimlerini konu etmektedir.⁴

Dış politika kavramı hakkında birçok tanımlama yapılmıştır. Bunların hemen hepsi uluslararası ilişkiler disiplininde kabul görmüş tanımlamalardır. Birçok kişi tarafından devletlerin birbirleri arasındaki ilişkiler veya birbirleriyle olan davranışları olarak tanımlanır ve genellikle de kabul edilir.⁵ Literatürde sıkça kullanılan bir kavram olmasına rağmen dış politikanın anlamı ve konusunun ne olduğu hakkında kesin ve net bir görüş oluşmamıştır. Uluslararası politikada olduğu gibi hem siyasal hem de ekonomik nitelikler ön plana çıkmaktadır. Dış politika aslında uluslararası politikanın genel girdilerini teşkil etmektedir. Uluslararası politikanın incelenmesi ancak ve ancak devletlerin de içinde olduğu aktörlerin dış politikasına atıf yapmakla mümkündür.⁶

Dış politika, bir devletin bir başka devletle veya devlet gruplarıyla olan, belirli bir bölgede veya genel olarak uluslararası sistemde göstermiş olduğu davranışları ile ilgili olup, uluslararası ilişkilerin sadece bir alt disiplini olduğu söylenebilir. Fakat bu tanımlamanın da yeterli olduğu

³ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, 3. Baskı, İstanbul, Alfa Yayınları, 1999, s. 12.

⁴ İdris Bal, **Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler**, İdris Bal (Der.), 2. Baskı, Ankara, Lalezar Kitabevi, 2008, s. 5.

⁵ Christopher Hill, **The Changing Politics of Foreign Policy**, Hampshire, Palgrave Macmillan, 2003, s. 1.

⁶ Davut Ateş, **Uluslararası Politika**, Dora Yayıncılık, Bursa, 2013, s. 35.

söylenemez. Çünkü öncelikle bilinmesi gereken "dış" denilen alanın neresi olduğu, politikanın nasıl olduğu ve bunla birlikte metodolojik belirsizliklerin de giderilmesi gerekmektedir.⁷

Farklı teori akımlarına mensuplarına göre dış politika anlayışları değişiklik arz etmekle birlikte, bunlar arasında bir takım benzerlikler de olabildiğini ve ortak bazı paydalarda buluşabildiklerini gözlemek mümkündür. Buradan hareketle en genel şekliyle; dış politika kavramı, uluslararası politika literatüründe genellikle yalnızca devletlerin kendisi dışındaki aktörlere yönelik tutum ve davranışlarını tanımlamak için kullanılmaktadır.⁸ Bir devletin bir diğer devlete veya devletlere ya da kapsamlı bir şekliyle uluslararası arenaya yönelik yürüttüğü politika olarak da kabul görmektedir.⁹

Uluslararası ilişkiler alanındaki diğer kavramlar gibi dış politika kavramı da çeşitli yaklaşımlarla kavramın temsil ettiği varsayılan olguların, olayların ve faktörlerin farklı yön ve özelliklerine dikkat çekilerek değişik farklı şekillerde tanımlanmaktadır.¹⁰ Başka bir deyişle, bir devletin kendi ülke sınırları dışında kalan milli menfaatlerini hayata geçirmek için takip ettiği amaç, davranış tarzı ve kullandığı usuller olarak tanımlanabilmektedir.¹¹ Dış politika kavramı, bir devletin dışa ilişkin siyasal, hukuki, ekonomik vb. bütün davranış ve tutumlarını kapsamakla birlikte daha çok siyasal ve diplomatik ilişkiler anlamında kullanılmaktadır.¹² Ulusal toplumların dış ilişkilerini belirleme, yönetme ve kontrol etme eylemlerinin bir bütünü olarak da görülebilir.¹³ Devletlerin uluslararası sistem içerisinde yetkili kurumları ve onların temsilcileri aracılığıyla diğer devletlere karşı izledikleri siyasa ve davranışların toplamı olarak tanımlanmaktadır.¹⁴ Bir yandan sürecin meydana getirdiği beklentiler, ortaya konulan stratejiler, vuku bulan davranışlar ve yönelimler olarak görülmekte iken, diğer taraftan ise sürecin sadece kendisi olarak tanımlanmaktadır.¹⁵

⁷ Ramazan Gözen, "Dış Politika Nedir ?". **21.Yüzyılda Türk Dış Politikası**, İdris Bal (Der.), Ankara Lalezar Yayınları, Ankara, 2006, s. 3.

⁸ Faruk Sönmezoğlu, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, 4. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2005, s. 165.

⁹ Ömer Kürkçüoğlu, "Dış Politika Nedir ?", **Türkiye'deki Dünü ve Bugünü**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 35, (1- 4), s. 309-335.

¹⁰ Bülent Şener, **Türk Dış Politikasında Güç Kullanma Seçeneği (1923- 2010) Teorik, Tarihsel ve Hukuksal Bir Analiz**, Barış Kitap Basım Yayın, Ankara, 2013, s. 14.

¹¹ A. Suat Bilge, **Milletlerarası Politika**, AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara, 1966, s. 297.

¹² Deniz Ülke Arıboğan, Gülden Ayman, Beril Dedeoğlu, **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, Faruk Sönmezoğlu (Ed.), Der Yayınları, İstanbul, 2005, s. 222.

¹³ Mark Webber ve Michael Smith, **ForeignPolicy in a Transformed World**, Prentice Hall, Harlow, 2002, s. 2.

¹⁴ M. Fatih Tayfur, "Dış Politika", Atilla Eralp (Der.), **Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar**, 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2010, s. 73-74.

¹⁵ Ertan Efeğil, "Türk Dış Politikasında Süreklilik ve Değişim", **Türkiye'nin Değişen Dış Politikası**, Cüneyt Yenigün ve Ertan Efeğil (Ed.), Nobel Yayın, Ankara, 2010, s.13.

Uzun yıllar üzerinde çalışmalar yapılmasına rağmen dış politika hakkında genel bir kuram oluşturulamamıştır. Çünkü ulusal çıkarların devlet politikalarının oluşturulmasında etkili düzeyde belirleyici olduğu, karar alıcıların dış politikadaki düşünce ve uygulamalarıyla devletlerarasındaki siyasi dengelerin şekillendiği ve bu nedenle sürekli olarak değişen, dinamik bir uluslararası ilişkiler sistemi söz konusudur.¹⁶

Dış politika kavramının tam ve net bir tanımının olmamasının birçok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerin başında dış politikada kullanılan analiz düzeyi gelmektedir. Dış politikayı yalnızca ulusal boyutta değerlendirip ele alınması durumunda ve yine yalnızca ulusal boyutta ve düzeyde ele alınarak içerdeki aktörlerin etkisi şeklinde tanımlanması durumunda genel olarak uluslararası düzeyde bir sonuç elde edilmesi beklenemez. Aynı zamanda sadece uluslararası düzeyde, bir devletin uluslararası sistem içindeki diğer devletlerle olan münasebetleri şeklinde yapılan dış politika tanımları da yetersiz kalacaktır. Çünkü uluslararası düzeyden genele bakılırken, ulusal düzeydeki özel faktör ve aktörler gözden kaçırılabilir.¹⁷

Dış politika kavramının net bir tanımının olmamasındaki başka bir nedeni de dış politikanın içselliği ve dışsallığı bakımındandır. Dış politika kavramının doğru bir tanımının yapılabilmesi için ‘iç’ ve ‘dış’ kavramları ayrımının iyi yapılması gereklidir. İç politika, devletlerin kendi sınırları içindeki egemenliğinden kaynaklı yasal kontrol mekanizmalarını kapsarken, dış politika ise devletin kontrolü ve egemenlik sınırları dışındaki ortamları ve alanları kapsamaktadır.¹⁸

Dış politikayı iyi tanımlayabilmek için aktörlerin tanımlanmasıyla birlikte bu aktörlerin analiz edilmesi de gerekmektedir.¹⁹ Dış politikada ki tek aktörün devletlerin olmadığı ve devlet dışında kalan toplumsal alanların kesinlikle ihmal edilmemesi gereklidir. Devletlerin haricinde dış politikada karar alma süreçlerinde doğrudan veya dolaylı bir şekilde etki eden birden çok sayıda aktör bulunmaktadır. Bu aktörlerin en önemlileri ise sivil toplum kuruluşları ve bireylerdir. Devletler, dünyada ve uluslararası toplumda refahı ve huzuru tesis edebilmek için bu aktörleri dikkate almalıdırlar.²⁰

Dış politika, yapısı ve özelliği itibariyle devletlerin diğer politikalardan farklılık arz etmektedir. Dış politika da hiç şüphesiz diğer politikalar gibi devletin yetkili organlarınca oluşturulmaktadır. Ancak farklılık arz ettiği nokta şunlardır: Bir ülkenin iç politikası, maliye politikası, kurumsal reformlarla ilgili politikalarıyla da sosyal politikaları sadece ülke içerisinde

¹⁶ Haydar Çakmak, **Türk Dış Politikası, 1919- 2008**, Platin Yayınları, Ankara, 2008, s. 11.

¹⁷ Nilüfer Karacasulu, “Dış Politika Nedir? ”, **Türk Dış Politikası 1919-2008**, Haydar Çakmak,(Der.), Platin Yayınları, Ankara, 2008, s. 11-12

¹⁸ Karacasulu, a.g.e., s.12.

¹⁹ İdris Bal, Güliz Sütçü, Murat Silinir, “Uluslararası Siyasetin Aktörleri”, **Değişen Dünya’daki Uluslararası İlişkiler**, İdris Bal (Der.), Lalezar Kitapevi, Ankara, 2006, s.23.

²⁰ Gözen, a.g.e., s.7.

uygulanabilmektedir; dış politika ise ülke vatandaşlarını doğrudan ilgilendiriyor olsa da, diğer politikalarından farklı olarak ilgili devletin sınırları dışındaki atmosferde cereyan etmektedir. Bu bağlamda sadece politikayı üreten devleti değil, politikanın süjesi olan bütün devletleri ya da kuruluşları ilgilendirmektedir. Bu açıdan dış politika, yapısı ve uygulama ortamı itibarıyla diğer politika türlerinden farklılık arz etmektedir. Ancak dış politikanın bu farklı yapısı, ülkelerin iç ve dış politikalarının birbirine yaklaştığı, yani birbirleri ile birebir etkileşim içerisinde olabildiği gerçeğini göz ardı edilmesine de neden olmamalıdır.

Dış politika, 1950 öncesi dönemde çoğunlukla uluslararası ilişkiler yazınına hakim olan realist kuram bağlamında incelenmiştir. Dış politikayı sadece üst düzey politika konularıyla ilgilenen bir alan olarak kabul gören realizm, iç siyasi yapıyla karar alma sürecini inceleme gereği duymamış ve devleti kara kutu olarak görmüştür.²¹

Dış politika genellikle uzun vadeli amaçlar ve ilkeler ekseninde yapılır. Hiçbir devlet sadece savunma yapmayı amaçlayarak uluslararası sistem içerisinde aktif kalarak ve sürekli var olamazlar. Bundan dolayı devletlerin uzun vadeli planladıkları stratejileri, yürütmeleri gereken genel ilkeleri ve hedefleri olmalıdır. Bu ilkeler ve hedefler, ülkelerin uluslararası konumunu, ekonomik anlamda gelişmişlik düzeyini yani uluslararası güç dengesi içindeki konumunu belirlemektedir.²²

Sonuç itibarıyla dış politikanın ne olduğu noktasında birçok açıklamanın olduğu, kesin bir tanımını yapmanın mümkün olmadığı ve bununla birlikte devletin resmi organlarınca yapılan, resmi olan ve uluslararası ortama yönelik gerçekleştirilen bir etkinlik olduğunu söylemek mümkündür.

1.1.1. Dış Politikayı Belirleyen Unsurlar

Bir devletin dış politikası genel olarak nicel unsurlar ve nitel unsurlar doğrultusunda belirlenir. Nicel unsurları olarak coğrafyayı, yer altındaki maden zenginlikleri ve yer üstü kaynaklarını, nüfusu, ekonomik durumu ve teknolojik yapısı olarak sıralanabilir. Nitel unsurlar olarak ise; ülke insanının karakterini, inançlarını, liderlerin yapısını, diplomasisinin ve hükümetinin niteliğidir.

Dış politikada yapılan analizlerinde açıklayıcı olabilmenin yolu, sadece betimleyici olmaktan ziyade, sınırlı bir düzeyde olsa kalsa bile devletlerin dış politikaya dair yapısı, tutumu veya davranışlarıyla birlikte bu ortam arasındaki ilişkinin analiz edilmesinden geçmektedir. Devletler

²¹ Ertan Efeğil ve Rıdvan Kalaycı, **Dış Politika Teorileri Bağlamında Türk Dış Politikasının Analizi**Cilt 1, Ertan Efeğil ve Rıdvan Kalaycı (Der.), Nobel Yayıncılık, Ankara 2012, s. 1.

²² Bahar Turhan Hurmi, “Uluslararası İlişkilerde Dış Politikayı Etkileyen Etmenler”, **Değişen Dünya’daki Uluslararası İlişkiler**, İdris Bal (Der.), Lalezar Kitapevi, Ankara, 2006, s.129.

için dış politika ortamı, yalnızca kendisiyle tanımlanan bir unsuru içermemektedir. Etkilediği ve etkilendiği birden fazla ortam vardır. Dış politikayı oluşturan faktörlerin tümünü belirlemek, bunları analitik bir hale getirmek, imkansız denecek kadar zordur. Bu faktörlerin belirlenmesinde önceliklerin tayin edilmesi ve konuyla ilgili parçaların oluşturulması dış politika ortamının anlaşılmasında yardımcı olabilir. Bu bağlamda, dış politikayı belirleyen faktörleri incelerken seçme ve sınıflandırma sorunuyla karşılaşmak kaçınılmazdır.²³

Dış politikalar şüphesiz boşlukta oluşamazlar. Devletlerin içerisinde ya da dışarısında gelişen olaylar karar vericilerin dış politikadaki yeteneklerini ve hareket alanlarını azaltmakta ya da arttırmaktadır. Devlet karar vericiler olmadan politika yapamazlar, karar alamaz ve uygulayamazlar. Devletin askeri ve ekonomik gücü yeterli değilse karar vericilerin herhangi bir sorun karşısında hareket alanları sınırlanmış olmaktadır. Ülkenin dünya üzerinde nerede yer aldığı, dış politika gündemini belirleyen ve göz ardı edilmemesi gerek önemli bir unsurdur. Devletin yer aldığı bölgede ya da uluslararası yapının genelindeki güç dağılımları, bunlarda ortaya çıkan değişimler, krizler ve çatışmalar devletlerin dış politikasını etkilediği bir gerçektir. Bir devlet ya da onun adına karar veren siyasal liderler bu koşulları dikkate alarak karar verirler ve uygularlar. Dolayısıyla uluslararası ilişkiler ve devletlerin dış politikaları farklı düzeylerde ve farklı unsurlar bağlamında analiz edilebilir. Bunlar sistem düzeyi ve aktör düzeyi gibi iki gruba ayrılabilir gibi aktör düzeyi, devlet düzeyi ve sistem düzeyi olarak üç gruba da ayrılabilir.²⁴

Dış politika, bir taraftan sürecin ortaya çıkardığı stratejiler, beklenenler, eylemler ve yönelimler olarak kavramsallaştırılırken, bir diğer yandan da sürecin kendisi olarak ele tanımlanmaktadır. Devletlerin bu kavramı izah etmeleri, analiz etmeleri ve bir sonuca varabilmeleri için takip ettikleri yöntemler bu sürece ilişkin olarak değerlendirilirken, dış politika bu sürecin içerisinde tanımlanmaktadır.²⁵

Belirlenen bir hedefe ulaşmak veya belirlenen bir amacın gerçekleştirilmesi olarak ifade edilen dış politikanın pratiğe aktarılması süreci diplomasi olarak tanımlanır ve genellikle uluslararası politikada yönelimler savaş veya barış arasında gelip gitmektedir. Uluslararası ilişkilerde devlet ne tek başına asli bir aktördür ne de bir bilardo topudur. Devletin dışa yönelik politikaları bir boşluk içerisinde oluşmamaktadır. Kaldı ki diğer devletler ile devlet dışındaki aktörlerin birbirleriyle olan etkileşimleri nedeniyle kurdukları uluslararası bir sistem söz konusudur.²⁶

²³ Sönmezoğlu, a.g.e., s.511-512.

²⁴ Arı, a.g.e., s. 79.

²⁵ Efeğil, “**Dış Politika Analizi**”, s. 13.

²⁶ Zeynep Dağı, **Uluslararası Politikayı Anlamak**, İstanbul, Alfa Yayıncılık, 2007, s. VII.

Dış politikaların temel hareket noktası, ülkenin milli hedef ve menfaatleridir. Yabancı ülkelerle iyi ilişkiler ve işbirliğinin geliştirilmesini, barışın tesisini ve korunmasını amaçlayan dış politika iki yönlü ya da çok yönlü olarak sürdürülür.²⁷

Dış politika, milli amaç ve hedeflere göre tayin edilir ve uygulanır. Bu amaç ve hedefler genellikle aktif veya pasif olmak üzere iki şekilde ele alınır. Daha dinamik ve geleceğe daha geniş bir perspektiften bakan ülkeler aktif milli hedeflere sahiptir diyebiliriz. Bu şekilde hareket eden devletler dünyadaki konumunu ve rolünü tahkim ederler, geleceğini sağlam temeller üzerine kurup, milli heyecanını dinamik tutar, dış varlığı ve tarihi bağları ile münasebetlerini daha da geliştirirler. Diğer taraftan statükocu davranıp, pasif milli hedeflere sahip olan devletlerde ise daha çok durumu olduğu şekliyle muhafaza etmeye çalışmak, her türlü oluşum ve olabilecek ihtilafların dışında kalmak önem arz eder. Bu tarz devletler, uluslararası ortamda söz sahibi değillerdir. Bundan dolayı önemli roller ve görevler üstlenemezler.²⁸

Uzun vadeli amaç ve hedefler, uluslararası sistemdeki yönetimin kuralları, sistemin içerisindeki belli ülkelerin rolleri ve uluslararası sistemin nihai politik ve ideolojik organizasyonları ile ilgili planları, beklentileri veya vizyonlardır.²⁹ Bu nedenle uluslararası sisteme odaklı bir şekilde sürdürülen ve milli hedeflere göre tayin edilerek dış politikayı belirleyen içsel ve dışsal unsurlar bulunmaktadır. Bunlar³⁰,

a- İç Unsurlar

- Siyasal Sistem ve Yönetim Şekli
- Hükümet
- Yasama
- Dışişleri Bakanlığı
- Ulusal Güç Unsurları
- Ulusal Kamuoyu

b- Dışsal Unsurlar

- Uluslararası Hukuk
- Uluslararası Siyasal Sistem
- Dünya Kamuoyu

²⁷ Kamran İnan, **Dış Politika**, Ötügen, İstanbul, 1994, s.10-11.

²⁸ İnan, a.g.e., s. 39.

²⁹ Kalevi Jaakko Holsti, **International Politics, A Framework For Analysis**, 4. Edition, Prentice- Hall, New Jersey, 1977, s.151.

³⁰ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkilere Giriş**, 4. Baskı, MKM Yayıncılık, Bursa 2013, s.47- 82.

Devletler, yukarıda belirtilen iç ve dış faktörleri de göz önünde bulundurarak dış politikalarını belirlerler. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türk- Amerikan ilişkilerini belirleyen unsurlardan bir tanesi Türkiye'nin üzerinde hissettiği Sovyetler tehdididir. Sovyetlerin, Türkiye'ye açık bir baskı uygulamaya başlaması ABD'nin net bir tavır sergilemesine neden olmuş ve Türkiye, 1952 yılında NATO'ya girerek Batı'nın yer aldığı bloğa dahil olmuş ve Batı'nın oluşturduğu güvenlik yapılanması içerisinde kendine yer bulmuştur.³¹

Dış politika üzerine önemli çalışmaları bulunan Rosenau, dış politikayı etkileyen temel faktörleri, genel ortam (fiziksel çevre, etnik farklar ve dinsel farklılıklar), içsel ortam (sosyo-politik çevre, karar vericiler) ve dışsal ortam (uluslararası sistem) olarak üçe ayırmıştır.³²

Bu faktörler her ülkenin dış politika sürecine etki ederken, her ülke için aynı sonuçları doğurmamakta ve ülkelerin farklı reaksiyonlar göstermesine neden olmaktadır. Burada ifade edilmelidir ki her ne kadar sosyal bilimler, pozitif bilimler gibi her zaman aynı sonuçları doğurabilecek genellemelere dayanmasa da sosyal bilimlerde de genellemeler yaparak teoriler oluşturmak mümkündür. Bu nedenle sosyal bilimlerde yapılacak inceleme ve genellemelerin nesnel bir sonuca ulaşabilmesi için dikkat edilmesi gereken nokta, ele alınan söz konusu devletlerin aynı şartlara ve aynı dinamiklere sahip olmaları gerektiğidir. Dolayısıyla devletlerin içerisinde bulunduğu şartların, onların ulusal çıkarlarının ve önceliklerinin farklı olması gibi nedenlerden ötürü her ne kadar dünyada bütün devletlerin kabul edebileceği genel bir dış politika yaklaşımı ortaya konulmasa da, devletlerin davranış ve reaksiyonları incelenerek, dış politika analizleri yapmak ve sonuçlara ulaşmak mümkündür.

Devletlerin dış politikalarının analizi yapılırken dikkat edilmesi gereken hususları; ulusal güç ve ulusal güç unsurları, karar vericiler ile uluslararası sistemin yapısı şeklinde sıralamamız mümkündür. Bu unsurların her biri ayrı ayrı ele alınarak ülkelerin dış politikaları analiz edilebileceği gibi bir bütün olarak da ele alınarak değerlendirilmesinin ve analizinin yapılmasının mümkün olabileceği söylenebilir.³³

Dış politika teorik olarak bir devlet eylemidir. Bu nedenle bir dış politika analizi yaparken uluslararası örgütlerin dış politikasından söz etmek yerinde olmayacaktır. Çünkü uluslararası örgütler zaten devletlere yabancı olan aktörlerdir. Yani bu aktörlerin çalışma sistemleri, kurumsal yapıları, etki alanları ve bünyesinde barındıkları insan kitleleri farklılık arz etmektedir. Şöyle ki; uluslararası örgütler herhangi bir spesifik konu uzmanlığında kurumsallaşabilirken, devletler için

³¹ Arı, **Uluslararası İlişkilere Giriş**, s. 210.

³² James N. Rosenau, "The Study of Foreign Policy", James N. Rosenau, Kenneth Waltz, Gavin Boyd (Ed.), **World Politics An Introduction**, FreePress, New York, 1976, s. 10.

³³ Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, s. 80.

böyle özel bir konu ya da alan söz konusu değildir. Devletler izledikleri dış politika eylemleri ile söz konusu ülkenin yönetiminden bütünüyle sorumludur. Ancak uluslararası örgütlerin ülkelerin dış politikalarına etki ettiği, dış politika uzmanlarınca kabul edilmektedir.

Dış politikanın günümüzdeki analizlerine baktığımızda ise özellikle yapısal olarak bir takım değişikliklere uğradığı söylenebilir. Uluslararası ilişkiler disiplininde özellikle realistlerce devletin asli aktör olduğunun aksine, dış politikada daha çok seçkinler grubu ele alınmaktadır. Rasyonalitenin yerine, olayların ve süreçlerin ne şekilde tanımlandığına odaklanılmakta ve kavramsallaştırma üzerinde yoğunlaşmaktadır. Anarşik bir ortamda güvenlik arayışının yerini ise daha çok problem çözücü ve uzlaşma yanlısı bir yapıya terk etmiştir. Ve nihayetinde son olarak, güç, yerini bilgiye bırakmıştır.³⁴Böylece günümüz uluslararası ilişkiler disiplininde dış politika, artık bu eksen etrafında şekillenmeye başlamış, adeta devletlerarasındaki ilişkiler realizmin dominant etkisinden bir nebze düşünsel temellerin daha etkin olduğu ve ön planda tutulduğu idealist bir yapıya doğru evirilmektedir. Bu bağlamda, Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle birlikte, devletin dış politika aktörü olduğu yönündeki anlayış ve devlete atfedilen bu geleneksel rol, uluslararası sistemde ve ulusal ortamdan kaynaklanan değişikliklerden ve zorunluluktan dolayı görece olarak daha da zayıfladığı görülmektedir.

Devletin dış politikada aktör olduğu konusundaki değişimlere rağmen, küreselleşmenin de etkisiyle bu dönemde bile ulus- devletin yok olmadığı yanı sıra, bunun aksine Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası arenadaki devlet sayılarının arttığı ve devletin uluslararası sistemdeki önceliği ve öneminin devam ettiği de bir gerçektir.³⁵ Bu da uluslararası ilişkilerde ve dış politika yaklaşımlarında yeni bir realizm- idealizm ayrımını ortaya koymaktadır. Bundan kaynaklı olarak uluslararası ilişkilerin ve diplomasiğin önemi de her geçen gün artmaktadır. Teorik düzeydeki bu temel değişimler dış politikanın, güvenliği tesis eden bir kurum olmasının yanı sıra, toplumlara daha kaliteli ve müreffeh bir yaşam sağlamak durumunda olan bir eylem olarak karşımıza çıkmıştır.³⁶ Bu değişimlerin dış politikaya etkisi ise ona mutlak surette çok yönlü bir özellik kazandırmıştır.

Özellikle Birinci Dünya Savaşı sonrası süreçte, dış politika daha çok savaş, güvenlik ve bloklar arası kutuplaşmalar üzerine kurulurken, İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle meydana gelen kayıpların anlaşılması ve bu kayıpların uluslar arası sisteme etkisiyle, günümüze doğru geldikçe bu keskin çizgiler yerini daha gri davranış kalıplarına bırakmıştır. Çünkü toplumların yaşanan savaşlarda kaybettikleri değerler; onlara milletlerarasındaki ilişkilerin, ulusal çıkarların ya da

³⁴ David Patrick Houghton, "Reinvigorating the Study of Foreign Policy Decision- Making: Toward a Constructivist Approach", *Foreign Policy Analysis*, 3, 2007, s. 24.

³⁵ Christopher Hill ve Margot Light, "Foreign Policy Analysis", M. Light ve A.J.R. Groom (Der.), *International Relations: A Handbook of Current Theory*, Printer Publishers, Londra, 1985, s. 156.

³⁶ Tayfur, a.g.e., s. 101- 102.

toplumsal çatışmaların savaşılararak değil, insanlığın olumsuz yönde etkilenmeyeceği ve gereksiz yere ölümlerin olmayacağı bir yöntem olan diplomasiyle sorunların çözülmesi gerektiği gerçeğini ve sorunluluğunu ortaya çıkartmıştır. Bu anlayıştan hareketle, her geçen gün dış politika alanındaki teorik yaklaşımların önemi daha da artmış ve dış politika konuları etraflı bir şekilde incelenmeye ve ele alınmaya başlanmıştır.

1.1.2. Devletlerin Dış Politika Amaçları

Dış politika analizlerinin en karmaşık, üzerine en çok konuşulan konularından biri de devletlerin dış politika amaçlarıdır. Uluslararası politika alanında yoğunlukla karşılaşılan tartışmaların başında, devletlerin dış politika çıktılarının bir amaca yönelik olup olmadığı ve eğer bir amaca yönelik ise bu amaçların neler olabileceği üzerinedir. Daha genel bir ifadeyle uluslar arası politikanın temel konusunun bu olduğu söylenebilir. Bir ülkenin dış politikası açısından en iyinin ne olduğunun nesnel bir gerçeklik olarak saptanmasının imkansız olduğu da bir gerçektir.

Devletlerin dış politika hedefleri söylemi hükümetlerin, politika yapıcıları ve karar vericileri vasıtasıyla ülke dışında meydana getirdikleri etkilerle, diğer devletlerin tutum ve davranışlarını değiştirmek veya bunların devamını sağlayarak gerçekleştirmeye çalıştıkları durumları ifade eder.³⁷Devletlerin dış politikalarının, belirli amaçlara yönelik olduğunu savunanlar ile bir diğer tarafta da devletlerin dış politikalarının temel olarak günü birlik ihtiyaçlara cevap arayan tutum ve davranışlardan oluştuğunu, bir amaca yönelik olduğundan ziyade bir etki tepki niteliği taşıdığını savunanlar yer almaktadır. Örneğin bir ülkenin silahlı gücünün, bir başka ülkenin yönetim biçimini etkilemek amacıyla kullanılmasının o ülkeye müdahale anlamını taşıdığını söylemek mümkündür. Bu müdahalenin ne türden bir amaca yönelik olarak gerçekleştirildiği sorusu sorularak yaklaşılabilir. Bu çerçevede, müdahalenin bir ülkenin doğrudan başka bir ülke aleyhine genişlemesi, onu kendi denetimi altına alması amacına yönelik olarak yapıldığı söylenebilir.

Aynı zamanda sadece hedef ülkede ki despot yönetimin devrilmesi için, o ülke halkına yardım amacıyla gerçekleştirilmiş olabileceği de öne sürülebilir. Burada temel sorun, müdahalenin amacına ilişkin olarak söylenen bu gerekçelerden hangisinin nesnel anlamda geçerli olduğunun nasıl belirleneceğidir. Bazı düşünürler bu amaçların belirlenebileceği konusunda iyimser bakış açısına sahipken bazıları ise, bir dış politika eylem ve tutumuna ilişkin nesnel anlamda geçerli amaçların saptanmasının hemen hemen imkansız olduğunu, dolayısıyla da devletlerin dış politikalarının amaçlılığının tartışılabileceğini öne sürmektedirler.³⁸

³⁷ Mehmet Gönlübol, **Uluslararası Politika: İlkeler, Kavramlar, Kurumlar**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2000, s.87.

³⁸ Sönmezoğlu, a.g.e., s. 267-268.

Dış politika, bir devletin dış dünyaya yönelik olarak (diğer devletlere ve uluslararası sisteme karşı) bir etki, bir tepki veya karşılıklı bir etkileşim faaliyeti olarak belirli bir ortam üzerinde gerçekleşmektedir. Bu ortam, bir “iç ortam” (ülke içi çevre) ve bir de “dış ortam” (uluslararası çevre) olarak tanımlanan iki ana kısımdan oluşmaktadır.³⁹

Ülke içi çevre, dış politikanın inşa edildiği arka planını ve onun koşullarını oluşturmaktadır. Bundan dolayı da devletin doğal kaynakları, diğer devletlere göre bulunduğu coğrafi konumu, ekonomisi ve kalkınmışlık düzeyi, demografik yapısı, yönetim rejiminin niteliği, kültürel değerler, kamuoyu, karar alma düzlemi ve karar alıcıları gibi etkenler ülke içi ortamı şekillendiren faktörlerdir. Uluslararası çevre ise, dış politikanın fiilen yürütüldüğü çevredir. Güç dengesi, uluslararası hukuk normları, uluslararası örgütler ve aktörler gibi etkenler ise uluslararası ortamı şekillendiren ana unsurları oluşturmaktadır. Dış politikanın yürütülmesi, doğrudan diğer aktörleri de kapsamaktadır ve tepkileri politika yapımcılarına “geri bildirim” olarak dönecek olan bu aktörler, böylece gelecekte uygulanması planlanan politikaların yapılacağı düzlemin birer parçası haline gelmektedirler. Bu bağlamda dış politikanın yapımcıları, durum tahlili ve analizi yaparak çevreyi anlamak ve politikanın üzerine inşa edilebileceği bir gerçeklik zemini oluşturmak zorundadırlar.⁴⁰

Dış politika açısından gücün önemi bir ülkenin diğer ülkeleri kendi amaçları doğrultusunda yönlendirme becerisidir.⁴¹Dış politikayı güç mücadelesi olarak tanımlayan Morgenthau gücü; politikanın en asli amacı olarak tanımlamaktadır. Herhangi bir siyasal davranışın temel güdüsünü oluştururken bir başka yerde güç kavramını bir ilişki biçimi veya amacı gerçekleştirmek için kullanılan bir araç olduğunu ifade etmektedir.⁴²

Dış politika da diğer bütün politikalar gibi bir güç ve iktidarı elde etme mücadelesidir. Nihai amaç ne olursa olsun güç her zaman için kullanılabilir olan acil bir amaçtır. Gerek devlet yöneticileri olsun, gerekse sıradan insanlar olsun her zaman için özgürlük, esenlik, güvenlik ve güç sahibi olmak isterler. Bu amaçlarını da dinsel, toplumsal, felsefi, ekonomik idealler şeklinde tanımlarlar.⁴³

Devletlerin dış politika amaçlarını genel hatlarıyla şöyle sıralayabiliriz:

- Var olamaya ilişkin amaçlar,
- Güvenlik yelpazesi üzerindeki amaçlar - Prestij,

³⁹ Şener, a.g.e., s. 16.

⁴⁰ Şener, a.g.e., s. 16.

⁴¹ Sönmezoğlu, a.g.e.,s. 180.

⁴² Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, s. 81.

⁴³ Hans J. Morgenthau, **Uluslararası Politika: Güç ve Barış Mücadelesi, C. I**, Baskın Oran ve Ünsal Oskay (Çev.), Sevinç Matbaası, Ankara, 1970, s. 30.

- Uzun vadeli jeopolitik- ideolojik amaçlar,
- Emperyalist ve Statükocu amaçlar.

Görüldüğü gibi uluslararası politikada, devletlerin dış politika amaçlarının hangi kriterlere göre ve nasıl sınıflandırılacağı hakkında belirgin bir fikir birliği yoktur. Bununla birlikte, konuyu biraz daha detaylı ele almak amacıyla, orijinal bir amaç tipi geliştirme denemesine girişmeden, yukarıdaki türden sınıflandırmalarda çokça geçen amaç kategorilerini eklektik, ama mantıksal iç tutarlığa sahip bir biçimde bir araya getirmek mümkün olabilir. Böyle bir eklektik sıralamada, türler arasındaki sınırları, bir araştırmaya ilişkin somut verilere uygulanabilecek bir kesinlik olmadığı kabul edilmektedir. Yine böyle bir sıralamada, amaçlar arasındaki öncelikler sorunun, ancak çok genel hatlarıyla, somut olgu ve olaylara uygulanabilirliği tartışmalı olan bir biçimde ortaya konabileceği söylenebilir.⁴⁴

1.1.3. Dış Politikanın Araçları

Devletler dış politikalarındaki amaçlarına ulaşmak için, bazı dış politika araçlarından yararlanırlar. Genellikle uluslararası nitelikli hedefleri gerçekleştirmek, sahip oldukları değerleri korumak veya hayata geçirebilmek için, çıkarlarını korumak veya savunmak için ve bunları yaparken de diğer devletlerin davranışlarını yönetmek veya değiştirebilmek için çeşitli bu araçlara ve yöntemlere başvururlar. Uluslararası sistemin elverdiği kadar davranış şekilleri geliştiren devletler bilinen yöntem ve tekniklerin yanı sıra oluşan konjonktüre göre yeni davranış biçimleri de sergilemektedirler.⁴⁵

Bu araçların neler olduğu konusunda değişik sıralamalar yapılmaktadır. Klasik tanımlamaya göre devletlerin dış politika araçları arasında siyasal, ekonomik ve psikolojik tekniklerin yanı sıra askeri müdahaleler bir yöntem olarak yer almaktadır. Daha genel bir ayırım yapılarak ifade edilen tanımlara göre ise dış politikada kullanılan araçları barışçıl ve savaşçıl olarak sınıflandırıldığını görebilmekteyiz. Ancak genel itibarıyla krizlerin tırmanmasının istenmediği durumlarda, diplomasi ve propaganda gibi daha barışçıl olan yöntemler tercih edilmektedir. Bu yöntemlerin yanı sıra ekonomik unsurları da sık kullanılan dış politika araçları olarak karşımıza çıkmaktadır. Dış yardım ve krediler ödüllendirme şeklinde kullanılan araçlar olurken, ambargo, boycot, abluka ve kotlar ise devletlerin caydırma unsuru olarak kullandığı araçlar olarak görülmektedir.⁴⁶

⁴⁴ Sönmezoğlu, a.g.e., s. 270- 282.

⁴⁵ H.Bülent Olcay ve Tarık Olcay, "Dış Politika Araçları", **Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler**, İdris Bal (Der.), Lalezar Kitabevi, Ankara, 2008, s. 210.

⁴⁶ Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, s. 261.

Genel olarak diğer tüm tanımlamaların yanı sıra devletlerin dış politikalarını yönlendirmede kullandıkları araçları siyasi etki, ekonomik etki ve askeri etki araçları şeklinde üç ana başlık altında incelendiğini görmekteyiz.⁴⁷ Ancak çalışmamızın muhtevası itibariyle bu çalışmada sadece siyasi etki araçları incelenecektir.

1.2. Diploması

1.2.1. Diploması Kavramı ve Tarihçesi

Uluslararası politikada diplomasıye dair pek çok tanım yapılmıştır. Bu tanımlamaların genelinde diplomasıye, devletlerin birbirleri ile olan müzakereleri ve bu inşa edilen müzakerelerin sanatlı bir şekilde icra edilişi şeklinde olduğunu görmekteyiz. Kapsamı ve konusu itibarı ile devletlerin dış politikadaki davranışlarını ve diğerleriyle olan ilişkilerini inceleyen önemli bir dış politika araçlarındandır.

Diploması kavramı, dünyadaki birçok ülkede çoğu zaman ve genellikle yanlış anlamların yüklendiği bir kavram olduğu görülmektedir. Türkiye’de de bu durum söz konusu olup, diplomasıye yanlış anlamlar yüklenmekte ve diploması sır, kurnazlık, pazarlık gibi kavramlarla birbirine karışmasına neden olmaktadır.⁴⁸ Diploması uzun dönemler boyunca “gerçeği söylememe sanatı” olarak algılandı; diplomat ise resmi yalanları söyleyen kişi olarak görülmüştür. Bu diploması pratiğine yansıdığı oranda toplumsal algıya da kazınmıştır.⁴⁹

Diplomasının ilk örneklerini monarklar, vasallar ve hükümdarların birbirleriyle aralarındaki ilişkiler teşkil etmektedir. Fakat günümüzdeki bilinen tanımıyla diploması ilk defa on yedinci yüzyılda Kuzey İtalya’daki ülkeler arasındaki ilişkilerde görülmüştür. Diplomasının temellerinin özellikle Venedik Cumhuriyeti ile diğer devletlerarasında görev yapan ticaretle uğraşan misyonerler tarafından atıldığı bilinmektedir.⁵⁰

Diploması kavramı genel bir ifadeyle, karşılıklı menfaat ve çıkar ilkesinin öne çıktığı, taraflar arasındaki çatışmaların en aza indirildiği, dünya siyasetinde söz sahibi olan devletler ve diğer aktörler arasındaki münasebetlerin resmi birimler tarafından barışçıl bir yol izlenerek yürütülmesidir. Diploması ayrıca, uluslararası politika ve dış politikadan farklı yönü olarak bunların içeriğinden ziyade politikaların yürütülme yöntemi anlamında da kullanılmaktadır. Başka bir ifadeyle diplomasiden bu anlamda uluslararası politikanın resmi kanallarla yürütülmesi olduğu

⁴⁷ Sönmezoğlu, a.g.e., s. 343.

⁴⁸ Oğuz Gökmen, **Diploması: Diplomasıde 40 Yıl, 11 Ay, 17 Gün**, Kendi Yayını, İstanbul, 2006, s.10

⁴⁹ Zeynep Dağı, “Diploması: Çatışmanın ve İşbirliğinin Dili”, **Uluslararası Politikayı Anlamak**, Zeynep Dağı, (Der.), Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2007, s. 287.

⁵⁰ Sönmezoğlu (Ed.), **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, s. 226.

anlaşılmaktadır. Bu çerçevede diplomasi, bir devletin belirli bir konudaki fikirlerini doğrudan doğruya diğer devletlerin karar verici mekanizmalarına aktarma, ulaştırma sürecidir. Bu süreci devletlerin temsilcileri olan resmi kişiler yürütmektedir. Bu kişiler, öncelikle devlet başkanları veya başbakanları olmak üzere dışişlerinden sorumlu bakan ve diğer bakanlıklar bu iletişim sürecinde yer alabilmektedirler.⁵¹

Diplomasiye dair yapılan tüm tanımlarda ve bu tanımlamalar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Hüner Tuncer'e göre diplomasi uzlaşmayı ifade etmektedir ve diplomasiyi görüşmeler sanatı olarak tanımlamaktadır. Dış politikanın içeriği anlamını taşıdığını belirtmektedir. Dış politikanın icra edilmiş yöntemi olan diplomasi, devletlerarası münasebetlerin inşası sürecidir ve bu süreç profesyonel diplomasi aktörleriyle tesis edilir.⁵²

Diplomasi, Avrupalı düşünürler tarafından uluslararası ilişkilerin şekillenmeye başladığı on beşinci yüzyıldan beri üzerinde durulmaya başlanılan bir alan olmuştur. Dış politika kavramıyla çoğu zaman karıştırılan diplomasi kavramı, uluslararası ilişkilerin bir alt dalı ve konusu olarak değerlendirilmiştir. Diplomasi adına ortaya koyulan teorik kavramlar diplomasi sürecine doğrudan etki etmiştir.⁵³ Genel itibarıyla diplomasi on beşinci yüzyıldan itibaren Avrupa'da geliştirilmeye başlandığı söylenebilir. Modern anlamda diplomasi, özel hukuk kurallarıyla korunan ve devamlı olarak dış devletlerde ya da uluslar arası organizasyonların içerisinde bulunan diplomatların oluşturduğu bir ağın, dış politikaya uyarlanması şeklinde tanımlanabilir.⁵⁴

Henry Kissenger ise diplomasiyi "devletlerarasındaki münasebetleri bir orkestra şefi gibi titizlikle yönetme ve idare etme sanatı" olarak ifade etmektedir.⁵⁵ Diplomasi ve dış politika kavramları genellikle birbirleri ile karıştırılıp çoğu kez birbirinin yerine kullanılmaktadır. Fakat bu iki kavram birbirinden tamamen farklı anlamlar içermektedir. Dış politika, bir devletin uluslararası politikada uygulayacağı temel hedefler ve amaçlar için kullanılırken, diplomasi ise devletlerin söz konusu hedef ve amaçlarının icrası süreci ve uygulama yöntemidir.⁵⁶

Morgenthau ise diplomasiyi, bir devletin gücünü meydana getiren faktörler arasında en önemli unsur olarak diplomasi niteliğini kabul etmekte ve diplomasiyi uluslararası ilişkilerin

⁵¹ Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, s.262.

⁵² Hüner Tuncer, **Diplomasinin Evrimi Gizli Diplomasiden Küresel Diplomasiye**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2009, s. 15.

⁵³ Temel İskit, **Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007, s. 5

⁵⁴ İskit, a.g.e., s. 10.

⁵⁵ Henry Kissenger, **Diplomasi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006.

⁵⁶ Tuncer, a.g.e. s. 17.

barışçıl yöntem ve araçlarla sürdürülmesi şeklinde tanımlamıştır.⁵⁷ Ulusal gücü ortaya çıkaran tüm faktörler ulusal gücün hammaddesini teşkil etmektedir. Diploması ise ulusal gücü ortaya çıkaran tüm bu faktörleri bir arada tutmakta, onlara yön vermekte, bir kalıba sokup ve gerçek bir güç haline getirmektedir. Diploması, ulusal gücü ortaya çıkaran farklı unsurları milli çıkarlarla alakalı uluslararası sorunların yaşanmaya başladığı zamanlarda tesir gücü yüksek etkiyi yapabilecek olan bir statüye kavuşturma sanatıdır.⁵⁸

Harold Nicolson diplomasıyı biraz daha dar bir çerçevede tanımlarken, devletlerin resmi görevlileri veya temsilcileri olan diplomatlar vasıtasıyla yürüttükleri karşılıklı sağlanan iletişim ve görüşmeler olarak tanımlarken, geniş anlamda tanımını ise devletlerin dış politikalarını icra ederken kullanmış oldukları farklı türdeki siyasal etki araç ve teknikleri olduğu şeklinde ifade etmektedir.⁵⁹ Nicholas J. Cull ise diplomasıyı tanımlarken, uluslararası arenayı idare etmek için savaşa ramak kala devletlerarası aktörler tarafından konuşlandırılan mekanizmalar olarak ifade etmektedir.⁶⁰

Claude Eilers'e göre ise diploması kavramı genellikle devletlerarası münasebetlerin yönetilmesi ve devletlerin kendi aralarında iletişim kurması anlamını ifade etmektedir. Çeşitli yöntemlerin kullanıldığı diplomasıde kültürler arası mübadele, ekonomik konularda, ticarete, savaş zamanlarında olmak üzere bu gibi konularda uluslararası mekanizmalara destek olmak amacıyla kullanılmakta olup ve barışın tesis edilebilmesi için çeşitli yöntemleri ifade eder.⁶¹

Mehmet Gönlübol ise diplomasıyı, dış politikadan sorumlu veya uluslararası politikanın devlet temsilcileri ve sorumluları tarafından görüşme yöntemi kullanılarak kurulan ilişkilerin yürütülmesi sürecinde bir devletin belirli konulardaki tutum ve görüşlerini doğrudan doğruya diğer devletlerin karar verme mekanizmalarına iletmesi şeklinde tanımlamaktadır.⁶²

Dış politikanın her alanını kapsayacak şekilde ve en kapsamlı anlamıyla yapılan tanımlamalar doğrultusunda diplomasının dört fonksiyonu bulunmaktadır.⁶³ Bu fonksiyonlar;

- Diploması, devletlerin hedef ve amaçlarına ulaşmak için fiili olarak mevcut olan veya potansiyel olarak bulundurulabilecek güç çerçevesinde hareket etmelidir.

⁵⁷ Morgenthau, a.g.e., s. 181.

⁵⁸ Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, s. 57.

⁵⁹ Harold Nicolson, **Diploması**, (Çev.) Mete Engin ve Altın Kitaplar, İstanbul, 1970, I. Bölüm.

⁶⁰ Nicholas J. Cull, **Public Diplomacy: Lessons From The Past**, Figuero Press, Los Angeles, 2009, s.12.

⁶¹ Claude Eilers, *Diplomats and Diplomacy in the Roman World*, Brill, 2009, s.1.

⁶² Gönlübol, a.g.e., s.116.

⁶³ Hans J. Morgenthau, **Uluslararası Politika: Güç ve Barış Mücadelesi, C. II**, (Çev.) Baskın Oran ve Ünsal Oskay, Sevinç Matbaası, Ankara 1970, s. 684.

- Diploması, diğer devletlerin amaç ve hedeflerinin neler olduğunu ve bu hedeflere erişmek için sağlayabileceği fiili ve potansiyel güç faktörlerini bilmek zorundadırlar.
- Diploması, politik hedef ve amaçların birbirleriyle ne ölçüde kesişebileceklerini belirlemek zorundadır.
- Diploması, kendi amaç ve hedeflerine uygun ve kullanışlı araç ve yöntemleri kullanmak durumundadır.

Diploması tanımlanırken, üzerinde durulması ve bilinmesinde yarar olan bir başka kavram ise diplomatın ne olduğu ve ne iş yaptığıdır. Diplomatik hiyerarşide en üst mertebede yer alan büyükelçi, görev yapmakta olduğu yabancı ülkelerde, kendi devletini ve devlet başkanını temsil ederek ve mahiyetinde ki büyükelçilik çalışanlarıyla değişik alanlarda bulunduğu ülke ile aralarındaki ilişkileri tesis eder.⁶⁴ Mensubu olduğu ülkesini dış ortamlarda ve uluslararası düzeydeki tüm alanlarda temsil eden diplomatlar, günümüzdeki yapısıyla izah edilecek olursa bir ülkenin dışişleri bakanlığı uhdesinde devlet tarafından resmi olarak görevlendirilmiş üst düzey personeller olarak tarif edilmektedir. Genel olarak günümüzde diplomatların görüşmelere katılmak, ülkesi adına pazarlıklar yapmak ve görev yaptıkları ülke hakkında kendi ülkelerine ve devlet yetkililerine bilgi paylaşmak görevleri vardır. Bu görevlerin yanı sıra, diplomatlar ülkelerin karar verme mekanizmalarını yönlendirmek amacıyla tavsiyelerde bulunurlar. Diplomatlar genelde uluslararası her düzeydeki görüşmelerde ve toplantılarda yer alırlar. Uygulama anlamında önemli ve hassasiyet gerektiren görevler yerine getiren diplomatlar, karar alma ve karar verme konularında aynı öneme sahip değillerdir.⁶⁵

Diplomasiyi tanımlayan geleneksel yaklaşımçılar sadece kurulan resmi temaslarla sınırlamaya çalışmaktadır. Ancak diplomatik münasebetler devletlerin yanı sıra hangi aktör ve birimleri kapsadığı konusunda belirsizlikler devam etmektedir. Viyana'da imzalanan diplomatik ilişkiler ve karşılıklı bağımsızlıklar sözleşmesi, diplomatik pratiği ve uygulamaları geleneksel olarak devletlerarasındaki ilişkiler düzeyine indirgemekte ve diğer örgüt ve aktörlere nasıl etki edeceği konusunda yetersiz kalmaktadır.⁶⁶ Diploması, uluslararası ilişkilerin şiddete başvurmadan hukuki ya da uzlaşma gibi diğer barışçıl yöntemlerle yürütülmesi olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla diploması uluslararası ilişkilerin bütün aktörleri arasında işbirliğinin ve iletişim kanallarının açık olmasına katkı sağlamaktadır.⁶⁷

Yapılan tüm bu genel anlamdaki ifadeler ve tanımlamalar çerçevesinde diplomasiyi, devletlerarası bir uzlaşma aracı, dış politikanın tesisinde ve yürütülmesinde uzlaşmacı yöntemlerle

⁶⁴ Kemal Girgin, **Çağdaş Politika ve Diploması**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1975, s.105.

⁶⁵ Sönmezoğlu, **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, s. 226-227.

⁶⁶ Dağı, a.g.e., s. 290.

⁶⁷ Dağı, a.g.e., s. 293.

kalıcı olacak şekilde ve devletin çıkarlarını koruyacak münasebetler inşa eden, metodolojik ve taktiksel yöntemleri olan bir dış politika aracı olarak ifade etmek daha yerinde olacaktır.

Küreselleşmenin bir sonucu olarak teknolojiye yaşanan gelişmelere bağlı olarak iletişim hızında ve yöntemlerinde sağlanan kolaylıklar ve yenilikler nedeniyle dünyanın herhangi bir bölgesinde ortaya çıkan bir olay tüm dünyaya hızlı bir şekilde yayılıp, ülkeleri dahi karşı karşıya getirecek bir boyuta dönüşebilmektedir. Tüm bu nedenler göz önünde bulundurulduğunda diplomasinin öneminin her geçen gün arttığı söylenebilir.

1.2.2.Diplomasi Türleri

Eski çağlardan günümüze kadar çeşitli diplomasi türleri kullanılmıştır. Söz konusu bu diplomasi türleri ülkelerin elindeki envanterlere göre farklı kullanılmakta veya zamanın şartlarına göre kullanılan diplomasi türlerinde değişiklikler söz konusu olmuştur. Genel olarak uluslararası ilişkiler disiplininde kabul görmüş olan diplomasi türleri aşağıdaki gibi incelenmektedir.

- **Ad Hoc Diplomasi Yöntemi**

Devletlerarasında ortaya çıkan bir uyuşmazlığı gidermek amacıyla başvurulmuş geçici bir diplomasi yöntemidir. Daimi elçilik görevinin yaygınlaşmasından önceki dönemlerde uygulanan ve sadece mevcut bir görev icrası ile sınırlı, tamamlanması ardından ülkeye geri dönmeyi gerektiren bir yöntemdir.⁶⁸ Tarihte uygulanan ilk, tek yanlı ve geçici diplomasi örneğidir. İlk uygulamaları eski Yunan kent devletlerinde görülmüştür.⁶⁹ Eski Yunan diplomasisinde açık diplomasi ilkeleri doğrultusunda, halklara açık olarak yürütülmüştür.

- **Çok Taraflı Diplomasi Yöntemi**

Eski Yunan şehir devletleri temsilcilerinin bir araya gelerek yaşadıkları sorunları toplantılar aracılığıyla çözüme ulaştırdıkları bir diplomasi yöntemidir. Diplomatik görüşmelerin çoğu açık yapılmaktadır ve sonucu halka duyurulmaktadır. İlk çok taraflı diplomasi örneği olarak 1648 Westphalia Kongresi gösterilebilir.

Çok taraflı diplomasi yöntemi özellikle 19. yüzyılda da yaşanan uluslararası sorunların çözümünde en sık kullanılan yöntem olmuştur. Diplomasinin belirli yöntem ve statüsü olan bir

⁶⁸ Tuncer, a.g.e., s .20.

⁶⁹ İskit, a.g.e., s. 61.

meslek olarak kabul edildiği, günümüz diplomasi faaliyetlerinin kurallarının önemli bir kısmının temelleri olan 1814 Viyana Kongresi buna en iyi örnektir.⁷⁰

- **Parlamentar Diplomasi**

Parlamentar diplomasi birden fazla parlamentonun kendileri dışında bir araya gelerek ortaklaşa oluşturdukları forumda, bir yapıda bir araya gelerek iş birliği yapma sürecini ifade etmektedir. Bu forumlar Ad hoc niteliğinde geçici olabildiği gibi kalıcı kurumsal bir yapıda da sürdürülebilmektedir.⁷¹ Parlamentar diplomasiyle oluşturulmak istenen yeni yapı, kendilerini meydana getiren parlamentoların kimlikleri dışında ve parlamento üstü bir organizasyon niteliği taşımaktadır. Milletvekilleri de aktif rol almaktadır.⁷²

Parlamentar diplomasi kavramı ilk kez I. Dünya savaşından sonra Milletler Cemiyeti genel kurulunda yapılan müzakereleri ve toplantıları tanımlamak için kullanılmıştır. İlerleyen zamanlarda da bu kavram, uluslararası kuruluşların uluslararası nitelik taşıyan konuların görüşüldüğü toplantıları da kapsadığı görülmüştür.⁷³

- **Zirve Diplomasi**

Uluslararası ilişkilerde, devletlerin bir birleriyle olan ilişkilerinde kullandıkları bir başka diplomasi türü de zirve diplomasi'dir. Doruk diplomasi de olarak bilinen bu diplomasi türünde görüşmeler ilgili tarafların en üst düzey temsilcileri aracılığıyla yapılır. Genellikle devlet veya hükümet başkanları aracılığıyla yürütülür.

Günümüz diplomasisinde yaygın kullanılan bu iletişim sürecinin kökleri 15. yüzyılda elçilerin yanı sıra hükümdarların da bir birleriyle yaptıkları görüşmelere dayanmaktadır. Doruk diplomasi yönteminin uygulamada olumlu sonuçları olduğu kadar sakıncalarının olduğu da bir gerçektir.⁷⁴

⁷⁰ Meltem Bostancı, **Kamu Diplomasisinde Medyanın Rolü ve Önemi**, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2012, s. 25.

⁷¹ Meltem Ünal Erzen, **Kamu Diplomasi**, Derin Yayınları, İstanbul, 2014, s. 36.

⁷² Tuncer, **Eski ve Yeni Diplomasi**, Ümit yayıncılık, Ankara, 1995, s. 37.

⁷³ Erzen, **a.g.e.** s. 36.

⁷⁴ Tuncer, **Diplomasinin Evrimi, Gizli Diplomasiden Küresel Diplomasiye**, s. 43.

- **Gizli Diplomasi**

18. ve 19. yüzyıllarda diplomasi anlayışının en önemli özelliklerinden biri olarak gizlilik görülürdü. Özellikle Avrupalı hükümdarların uyguladıkları bir yöntemdir. Saray diplomasisi de adlandırılan bu diplomasi yöntemi, ilişkilerin ve diplomatik faaliyetlerin dışı kapalı bir şekilde halkın bilgisi dışında yürütülmesidir. Bu nedenle çoğu zaman halk başka bir devletin egemenliği altına geçtiğini sonradan öğrenebilmiştir.⁷⁵

- **Açık Diplomasi**

Birinci dünya savaşı sonrası eski diplomasi yöntemleri önemini ve değerini yitirdiğinden terk edilmiş yerine yeni diplomasi yöntemi olarak tanımlanan açık diplomasi yöntemi uygulanmaya başlanmıştır. Gizli diplomasi anlayışının yaşatmış olduğu olumsuzluklar nedeniyle bir tepki olarak ortaya çıkan açık diplomasi yönteminde, yapılan görüşmeler sonrası tarafların hak ve yükümlülükleri halkın bilgisine sunulmaktadır. Diplomaside uygulanan eski yöntemlere ilk tepkiyi ABD Başkanı Woodrow Wilson göstermiş⁷⁶ ve diplomasi yöntemindeki değişiklik girişimlerine öncülük etmiştir.⁷⁷ Wilson I. Dünya Savaşı sonrası yayınladığı “ On dört Nokta”nın⁷⁸ ilk maddesinde açık görüşmelerden ve açık sözleşmelerden bahsetmiştir Wilson’a göre demokrasinin gereği olarak her vatandaş dış politika ve diplomasiden haberdar olmalıydı.⁷⁹

İletişimin yavaş ve ağır olduğu dönemlerle iletişim hızının daha yüksek olduğu günümüzle kıyaslandığında yeni diplomasi geleneklerinin ve faaliyetlerinin daha etkin olduğu görülmektedir. Geç iletişimin sağlanması diplomatik faaliyetlerinde sonucunu geciktirmeye sebep olmaktaydı. Yaşanan teknolojik gelişmelerle paralel olarak diplomasi de hız kazanmış durumdadır.

1.3. Propaganda

1.3.1. Propaganda Kavramı ve Tanımı

Devletlerin dış politikalarında yararlandıkları siyasal etki araçlarından birisi de propagandadır. Bazı istisnalar dışında, propagandanın X. yüzyıla kadar uluslararası politika alanında önemli bir role sahip olduğunu söylemek mümkün değildir. İlk sistematik propaganda örneği, I. Dünya Savaşı sırasında İngiltere tarafından uygulanmıştır. İki dünya savaşı arasında

⁷⁵ Sönmezoğlu, *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, s. 381.

⁷⁶ Sönmezoğlu, *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, s. 381.

⁷⁷ Tuncer, *Diplomasinin Evrimi, Gizli Diplomasiden Küresel Diplomasieye*, s. 77.

⁷⁸ Sönmezoğlu, *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, s. 381.

⁷⁹ Tuncer, *Eski ve Yeni Diplomasi*, s. 59.

dönemde de, önceleri Sovyetler Birliği'nin, sonradan da Nazi Almanya'sının, propagandayı dış politikalarının önemli bir siyasal etki aracı haline getirdikleri söylenebilir.⁸⁰

Dış politika hangi aracı kullanırsa kullansın, bir bakıma, karşısındakinin fikrini çelip kendi çıkarlarını yürütme ve sağlama çabasıdır. Bu amaçla kimi zamanla özendirme, kimi zaman da tehditler kullanılır. Propagandada fiziksel güç kullanımı ve başka manipülasyonlara gerek kalmadan zihinlerin ele geçirilmesi öne çıkar. Ülke içinde ve dışındaki çıkarların manipüle edilmesi ya da toplumların ikna edilmesi, o ülke insanların kafalarının biçimlendirilmesi ile yapılmaktadır. Bu amaçla kullanılan araçların tümüne propaganda denilmektedir.⁸¹

Propaganda, bireyler ve gruplar vasıtasıyla diğer birey ve grupların görüşlerini, kanılarını ve davranışlarını, genellikle iletişim araçları kullanılarak propaganda yapanın istekleri doğrultusunda etkileme, değiştirme veya kontrol altında tutmak amacıyla yapılan bilinçli bir davranıştır.⁸² Propaganda, herhangi bir düşünce, tavır ve davranışı başkalarına tanıtmaya ve benimsetmeye amacıyla bilinçli olarak yapılan ve seçilmiş bilgi, olgu ve savları sistematik bir biçimde ve çeşitli araçları kullanarak yayma etkinlikleridir. Propagandayı diğer iletişim faaliyetlerinden ayıran bazı unsurlar vardır. Bunlardan ilki, başkalarının fikir veya tutumlarını değiştirmek amacıyla hareket eden propagandanın yapıcısı vardır. İkinci unsur ise; bazı yazı, söylem ve davranışlar ile anlatılan çeşitli sembol ve simgeler kullanılmaktadır.

Verilen tüm bu çabaların altında söz konusu hedefi etkileme amacı yatmaktadır. Bir propagandanın hedefine ulaşabilmesi için her şeyden evvela inandırıcı olması gerekmektedir. Gerçeklerden tamamen uzak, mantıklı ve sağlıklı bir dayanaktan yoksun bir propagandanın yöneldiği hedef kitle üzerinde inandırıcı olabilmesi imkansızdır. Diğer yandan, propagandanın yöneldiği hedef kitlenin özelliklerinin de bilinmesi ve bu yönde hareket edilmesi propagandanın başarı derecesini etkilediği bir gerçektir. İlk başta propaganda aracılığıyla iletilen mesajın hedef kitle kendiliğinden yatkın olabilir. Bu bağlamda propaganda fikir ve kanıların pekiştirilmesinde önemli bir yere tutmaktadır. Öte yandan, propagandanın genç kesim ve siyasal sorunlara duyarlı ya da uzak kesimler üzerinde etkili olma olasılığının daha fazla olduğu bilinmektedir. Devletlerin dış politikalarında bir araç olarak propaganda tek başına kullanmaları etkili olamaz. Bu nedenle etkili bir dış politika yürütebilmek için propagandanın, diplomatik, askeri, ekonomik vb. araçlarıyla desteklenmesi gerekmektedir.⁸³

⁸⁰ Sönmezoğlu, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, s. 365.

⁸¹ H.Bülent Olcay ve Tarık Olcay, **Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler**, İdris Bal (Der.), s. 217.

⁸² Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, s. 297.

⁸³ Sönmezoğlu, **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, s. 548.

Propaganda iki unsur açısından diplomasiden farklılaşmaktadır. Bu unsurlardan birincisi, diplomaside muhatap olunan zümre doğrudan doğruya diğer hükümetler ve onların resmi temsilcileridir. İkinci unsur ise, propagandanın milli amaç ve çıkarları sağlayabilme bakımından çok daha bencil bir muhtevayı içeriyor olmasıdır. Diğer bir deyişle diplomaside yaşanan karşılıklı menfaat çatışmalarının uzlaştırılması söz konusu iken propagandada ise diğer devletlerle bu şekilde bir uzlaşma arayışından söz etmek mümkün olmadığı gibi sadece olaya kendi tarafından bakılmaktadır. Bu yönleriyle propaganda diğer ülkeler tarafından pek hoş karşılanan bir durum değildir.⁸⁴

⁸⁴ Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, s. 297.

İKİNCİ BÖLÜM

2. GÜÇ, YUMUŞAK GÜÇ VE KAMU DİPLOMASİSİ

2.1. Uluslararası Politikada Güç

Uluslararası politikanın bütünsel analizi çerçevesinde gücün işgal ettiği konum ve işlevler incelendiğinde, bütünselliğin her boyutunda güç olgusunun hayati bir yere sahip olduğu görülür. Öncelikle, aktörlerin emretme yeteneği kazanma çabaları ve bu çerçevede güç unsurlarını geliştirmek istemeleri uluslararası politikanın yapısal karakterinden kaynaklanmaktadır. Bu yapı içinde güç olgusu hem amaç hem de araç olmuştur. Yapıdan kaynaklanan bu niteliğin görünür gelecekte değişmesi ihtimali çok düşüktür. Uluslararası sistemin dikey ve yatay yapılanması aktörlerin girişimleri ile kısa vadede nitelik değiştirecek özellikte değildir. Bu yapı içinde faaliyette bulunan aktörler, kendilerince tayin ettikleri hedefler doğrultusunda gücü hem araç hem de amaç yaparak uluslararası politikaya dahil olmaktadır.⁸⁵

Güç kavramı, uluslararası ilişkiler disiplininde teorileri ve dış politika analizlerini açıklayabilmek açısından en temel kavramlardan biridir. Hatta bazı yazarlar güç kavramının uluslararası ilişkilerin merkezi kavramı olduğunu iddia etmektedirler. Güç kavramının merkez kavram olma özelliğini neredeyse bütün dış politika analizlerine konu olan devletlerin, uluslararası örgütlerin, kurum ve kuruluşların varlıklarını sürdürebilme amacıyla görebilmek mümkündür. Bu nedenle uluslararası ilişkiler ve uluslararası politika yazarları güç kavramına her dönemde özel bir önem verirken, literatürde yaygın olarak kullanılan pek çok kavram da güç kavramıyla ilişkilendirilerek açıklanmaya çalışılmaktadır.⁸⁶

Güç konusu uluslararası ilişkiler disiplininde dış politika aktörlerinin davranışlarını açıklayabilmek için en çok tartışılan konulardan biridir. Westphalia Barışı'ndan sonra ulus devletlerin ortaya çıkışıyla beraber güç kavramı önem kazanmış, diğer kavramlardan daha fazla ilgi görmüştür. Gücün farklı boyutlarının da olması, onu farklı alanlarda yapılan çalışmalara da konu etmiştir. Yapılan bu çalışmalardan birkaçı güç kavramının etrafıca anlamını ortaya çıkarıp tanımını yapmaya çalışırken, bazıları da kavramı teori düzeyinde ele alarak incelemiştir. Güç hem dış

⁸⁵ Ateş, a.g.e.,s. 197-198

⁸⁶ Şener, a.g.e., s. 18.

politikada yapılan analizlerde, hem de uluslararası ilişkiler disiplininde kendisine sık sık başvuru alan temel açıklayıcı bir kavram olmuştur.⁸⁷

Hükümetler politik hedeflerini yerine getirebilmek ve bunlara ulaşabilmek için kullandıkları bir araç olarak güç kavramı, bazı unsurlardan meydana gelmektedir. Bu unsurların görevleri ve kullanım yöntemleri göz önünde bulundurularak güç kavramı konusunda sınıflandırmalar yapılması imkanı ile gücün farklı boyutlarının olduğu anlaşılmıştır. Uluslararası ilişkilerde gücün farklı yansımaları ikiye ayrılmıştır. Gücü meydana getiren unsurlarının diğer aktörleri zorlama, tehdit etme ve caydırma gibi yöntemlerle kullanılması sert güç kullanımını şeklinde ifade edilip tanımlanırken, diğer aktörleri razı etme ve istediği durumu kabul ettirerek, sert güç kaynaklarını kullanmaya gerek duymadan gerçekleştirilmesi ise yumuşak güç olarak isimlendirilmektedir.

Devletlerarası münasebetler tarihi savaş ve askerî kuvvet kullanmayı barındıran sert güç (hard power) uygulamalarının çok yaygın olduğu dönemlerle doludur. Özellikle daha önceki asırlarda sert güç kullanımı belirlenen hedeflere ve amaçlara kavuşmak isteyen aktörler için neredeyse başka alternatif olmayan bir unsur olarak algılanmıştır. Ancak uluslararası sistemin dinamik yapısı güç algısının değişmesine neden olarak, sert güç uygulamalarının gücü kullanan aktöre yönelik meşruiyet problemleri yaratması ve sert gücün maliyetli bir unsur olması nedeniyle aktörlerin yeni bir güç arayışı içine girmelerine neden olmuştur. Türkiye’de gücü bir araç olarak kullanmış, kurulduğu tarihten günümüze kadar dış politikada amaçlarına ulaşmak için güç kullandığı birçok politik davranışlar görülmüştür.

Devletlerin güç kullanma noktasında tek seçeneği sadece sert güç unsurları değildir. Aynı zamanda yumuşak güç (soft power) de aktif bir dış politika aracı olarak kullanılmaktadır. Türkiye de var olan unsurlardan kaynaklı olarak yumuşak güç potansiyelini taşıyan bir ülkedir. Bu potansiyel çeşitli olaylarda Türkiye’nin diğer aktörlere karşı izlediği politikalarla ortaya konmuştur.

Yumuşak güç uluslararası ilişkilerde sert güce kıyasla sert güçten kaynaklanan zafiyetleri yaratmadan aktörlerin amaca ulaşmalarını sağlayabilecek alternatif güç türü olarak göze çarpmaktadır. Yumuşak güç kaynak olarak söz konusu ülkenin kültürü, siyasi değerleri ve dış politikalarına dayanır. Birçok devlet tarafından farklı amaçlar için kullanılmaktadır. Bu yönüyle sert güçten tamamıyla ayrılmaktadır.

Uluslararası politikada güç olgusu önemli yer işgal eder. Uluslararası politikadaki aktörler arasındaki etkileşimde güç olgusu birincil bir konuma sahiptir. Aktörlerin güç unsurları yoluyla

⁸⁷ Haluk Özdemir, “Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63 (3), 2008, s.114.

çevreyle ilgilenmeleri ve bunları zenginleştirerek uluslararası politikada daha aktif bir tutum sergilemeleri gündeme gelir.⁸⁸

2.2. Güç Kavramı

Güç kavramı, dış politikada sıkça kullanılmasına hatta uluslararası ilişkilerin temel kavramlarından birisi olarak ele alınmasına rağmen anlamı üzerinde bulanıklıklar mevcuttur. Bu bulanıklık, kavramın uluslararası politika analizlerinde her büyük olay ve olguyu açıklamak için kullanılmasından dolayı kaynaklanmaktadır. Hal böyle olunca güç ile yakın anlamlara sahip olan otorite, baskı ve şiddet gibi kavramlar da güç kavramı yerine kullanılabilir.⁸⁹

Siyasi tarihin seyri ve siyasi aktörlerin bu süreç içindeki konumları hakkında çalışmalar yapan düşünürlerin açıklık getirmeye çalıştıkları ilk kavram gücün ne olduğu sorunsalı olmuştur. Toplulukların etkileşim kurdukları ilk dönemlerden bugüne dek siyaset felsefesi güç- değer ilişkisini anlamlandırmaya ve yorumlamaya çalışırken bir yandan da bunu detaylandırarak gücün kullanılma şeklindeki boyutsal değişimini anlamayı ve bu değişimin dinamiklerini tanımlamayı amaçlamışlardır.⁹⁰

Güç kavramı ele alındığında ilk düşünülen, gücü elinde bulunduran ve icra edecek olan aktörlerin kimler olduğudur. Bu noktada karşımıza güç ilişkilerinin genellikle devletler düzleminde şekillendiği ortaya çıkacaktır. Güç kavramı kullanıldığı her konuda devletler düzeyinde anlamlar taşıyarak, devlet dışı aktörlerin yerine “devletlerin gücü”nü esas almaktadır. Devlet dışındaki uluslararası aktörlerin gücü ise ancak uluslararası sistemdeki ilişkileri, oluşumları etkileyebilecek düzeyde bir role sahip olmaları durumunda mümkün olabilmektedir.⁹¹

Joseph S. Nye gücü, bir şeylerin olmasını sağlamak için diğerlerinin davranışlarını etkileme becerisi olarak görür ve herkesin hakkında konuştuğu ancak çok azının anladığı bir kavram olarak değerlendirir. Daha geniş bir ifadeyle gücü, kendi istediği sonuçları elde etmek için başkalarının davranışlarını etkileme becerisi olarak görür.⁹²

⁸⁸ Ateş, a.g.e., s.159.

⁸⁹ Oktay F. Tanrısever, “Güç”, **Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar**, 4. Baskı, Atilla Eralp (Ed.), İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s. 53.

⁹⁰ Ahmet Davutoğlu, **Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu**, Küre Yayınları, İstanbul, 2007,s.15.

⁹¹ Deniz Ülke Arıboğan, **Globalleşme Senaryosunun Aktörleri: Uluslararası İlişkilerde Güç Mücadelesi**, Der Yayınları, İstanbul, 1997, s. 17.

⁹² Joseph S. Nye, **Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç**, (Çev.) Rayhan İnan Aydın, Elips Kitap, Ankara, 2005, s.10.

Tablo 1: Güç Tablosu

	Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
Askeri Güç	Zorlama Caydırma Koruma	Tehdit Kuvvet	Zorlayıcı Diplomasi Savaş İttifak
Ekonomik Güç	Teşvik Zorlama	Para Verme Yatırım	Yardım Rüşvet
Yumuşak Güç	Hayranlık Gündem Yaratma	Değerler Kültür Politikalar Kurumlar	Kamu Diplomasisi İki taraflı ve Çok Taraflı Diplomasi

Kaynak: Joseph S. Nye, **Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç**, Elips Kitap, Ankara, 2005, s.37.

Sert güç, bir devletin askeri kapasitesi ve ekonomik yapısından kaynaklı zorlama kabiliyetinden ileri gelmekteyken; yumuşak güç ise bir ülkenin kültürünün, siyasi değerlerinin ve politikalarının çekiciliğinden meydana gelmektedir. Eğer bir ülkenin politikaları diğer ülkeler tarafından meşru ve cazip görünüyorsa o ülkenin yumuşak gücünün var olduğundan söz edilebilir ve meşruluk ve cazibe devam ettiği sürece o ülkenin yumuşak gücü gelişim gösterir.⁹³

Uluslararası politikayı güç ve iktidar mücadelesi⁹⁴ olarak tanımlayan Morgenthau gücü; dış politikanın en asli amacı olarak ifade ederken, bir yandan da herhangi bir siyasal davranışın temel güdüsünü oluşturmak maksadıyla yürütülen bir ilişki biçimi veya amacı gerçekleştirmek için kullanılan araç olduğunu şeklinde ifade etmektedir. Çağdaş yazarların birçoğu güç kavramını daha biçimsel bir şekilde açıklamışlardır ve gücü bir devletlerin sahip oldukları fiziksel unsurlar olduğu şeklinde ifade etmişlerdir. Buradan hareketle ulusal gücün oluşturulmasında etki eden unsurlar üzerinde durmuşlardır.⁹⁵

K. J. Holsti gücü 3 ayrı unsura ayırarak açıklanabileceğini düşünmektedir. Buna göre güç kavramı;

- diğer faktörleri etkileme davranışdır,

⁹³ Şener, **a.g.e.** s. 65.

⁹⁴ Morgenthau, **a.g.e.**, s. 30.

⁹⁵ Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, s. 81

- etkileme davranışını başarılı kılmak için kullanılabilir imkan ve kabiliyetleri içinde barındırır;

- başkalarının etkileme davranışına karşılık verme eylemidir.⁹⁶

Güç kavramı üzerinde çalışmaları olan Raymond Aron ise gücün geniş bir anlamı olduğunu belirtmektedir. Ona göre güç her şeyden önce en geniş anlamıyla eylemde bulunma, üretme, yok etme, etkileme kapasitesidir. Bu anlamının ardından güç, hukuki olarak yönetme kapasitesidir. Diğer taraftan güç ayrıca bir insanın ya da insan topluluğunun kendi istediğini ve fikirlerini diğerleri üzerine empoze etmek, yürürlüğe koyma kapasitesi olarak görmektedir.⁹⁷

Robert Gilpin ise, gücü, “devletlerin ölçülebilir boyutlardaki, niceliksel oranlara dökülebilecek şekilde sahip oldukları askeri, ekonomik ve teknolojik yetenekler” şeklinde ifade ederken; Joseph Frankel de kapasite olarak belirttiği gücün diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, bir üstünlük söz konusu ise ancak bu şekilde bir anlam ifade edeceğini dile getirmiştir. Inis Claude, güç kavramını sert güç bağlamında öldürme, zorlama ve yok etme imkanı sunan askeri yetenekler kapsamında açıklamıştır. Gücün ilişkisel yönüne vurgu yapan Robert O. Keohane ve Joseph S. Nye ise gücü, “bir aktörün diğerlerine, normal olarak yapmayacakları bir şeyi yaptırabilme yeteneği” olarak tanımlamaktadır.⁹⁸ Keohane ve Nye’a göre, güç salt askeri kapasite olarak ele alınamaz. Fakat daha fazla yaptırım uygulayabilecek kaynaklara sahip olan bir devletin, diğer söz konusu devletle kurduğu ilişkiler bakımından tesis edilmiş bir karşılıklı bağımlılık varlığı nedeniyle baskı uygulayabilmesi her zaman gerçekleşmeyebilmektedir. Benzer bir tanımlamada A. F. K. Organski gücü, “başkalarının davranışlarını kendi amaçları doğrultusunda etkileme kapasitesi” olarak tanımlamaktadır.⁹⁹

Edward Hallett Carr ise gücü, siyasetin en temel unsuru olarak tanımlamış ve idealizme ağır eleştiriler getirmiştir. 1920-1930 yılları arasında gücün uluslararası ilişkilerde önemli bir rolü olmadığı şeklindeki değerlendirmelere karşı çıkmış ve bunun bir aldatmaca olduğunu, esasında söz konusu dönemde statüko güçlerinin, gücü tekellerine aldıkları için bir güç mücadelesinin yaşanmadığını iddia etmiştir. Aynı şekilde 1930’lu yıllardan itibaren güç politikasına dönüş olarak adlandırılan durumun bu güç tekelinin yok olmaya başlamasıyla ortaya çıktığını belirtmiştir. Bu bağlamda statükodan hoşnut olanlarla olmayanlar arasındaki mücadelede sanki sadece ikincilerin güç siyaseti takip ettikleri şeklindeki görüntünün bir yanılsama olduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁰

⁹⁶ K. J. Holsti, “The Concept of Power in the Study of International Relations”, **Background**, 7(4), 1964, s. 182.

⁹⁷ Raymond Aron, **Peace and War: A Theory of International Relations**, Doubleday & Company, New York, 1966, s. 594-596.

⁹⁸ Sönmezoğlu, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, s.174.

⁹⁹ Şener, a.g.e., s. 21.

¹⁰⁰ Edward Hallett Carr, **Yirmi Yıl Krizi 1919-1939**, (Çev.) Can Cemgil, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul 2010, s. 150.

Güç, uluslararası ilişkiler disiplininde en çok kullanılan kavramlardan biridir.¹⁰¹ Sık kullanımından kaynaklı olarak kavramın sınırlarının belirsizleşmesine yol açmıştır. Disiplin içinde her şeye karşılık olarak kullanılmış ancak bu durum bir zaman sonra hiçbir şeyi ifade edemez duruma gelmiştir.¹⁰²

Tüm bu tanımlamalar çerçevesinde, güç dağılımının yapılabilmesi için bazı önemli kriterler dikkate alınması gerekmektedir. Bu kriterler şu şekilde sıralanabilir¹⁰³:

- Demokratik Gelişim
- Nüfus
- Coğrafi Konum
- Ekonomik Büyüklük
- Askeri Yeterlilik
- Teknolojik İlerleme
- Yumuşak Güç
 - Dış Yardımlar
 - Diplomatik Temsilciler
 - Arabuluculuk Girişimleri
 - Uluslararası Organizasyonlara Katılım

Teknolojik gelişmelerin sonucu hız kazanan küreselleşme ve iletişim araçlarının yaygınlaşması, uluslararası sistemde de birçok değişikliğe neden olmuştur. Bir taraftan sistem etki eden aktörler artarken, diğer taraftan güç unsurları arasına yeni enstrümanlar girmektedir. Böylece tüm zamanlar ve mekanlar için bir kavram tanımlaması yapmak mümkün olmamaktadır.¹⁰⁴

Görüldüğü gibi güç kavramı farklı teorisyenlerce farklı anahtar kelimelerle tanımlanmaya çalışılmış olup dolayısıyla uluslararası ilişkiler literatüründe farklı anlamlarda kullanılmıştır. Gücün doğasına yönelik genel bir tanım oluşturabilme amacı taşıyan bütün bu tanımlamalar ve gücün farklı bakış açılarıyla, farklı boyutlarının vurgulanması çok boyutlu bir yapısı olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu nedenle güç olgusunun hem devlet ve hem de uluslararası politika düzlemindeki yerini belirleyebilmek için uluslararası ilişkiler teorilerinde de nasıl ele alındığını incelemekte fayda vardır.¹⁰⁵

¹⁰¹ Arıboğan, **Globalleşme Senaryosunun Aktörleri: Uluslararası İlişkilerde Güç Mücadelesi**, s.18.

¹⁰² Tanrısever, a.g.e., s. 56.

¹⁰³ Özgür Tüfekçi, “ Yükselen Güçler ve Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımlar”, **Türkiye’de ve Dünyada Dış Yardımlar**, Erman Akıllı (Ed.), Nobel Yayınevi, Ankara, 2016, s. 103-104.

¹⁰⁴ Özdemir, a.g.e.,s. 135.

¹⁰⁵ Şener, a.g.e., s.22.

2.3. Gücün Unsurları

Gücün unsurları ele alınırken ilk odak noktası, bu unsurların aktörlerin kimliklerine göre değişebildiği gerçeğinden yola çıkılarak aktörün kim olduğunun belirlenmesidir. Eğer söz konusu aktör bireyler ise; kültür, fiziksel özellikler, karakter özellikleri gibi hususlar gücün unsurları olacaktır. Güç konusunda yapılan analizlerde temel aktör genelde devletler olarak ele alınmaktadır. Devletler için gücün unsurları siyasi, askeri, ekonomik, demografik, coğrafi, bilimsel, teknolojik, psiko-sosyal ve kültürel güç olarak özetlenebildiği haliyle çok boyutluluk arz etmektedir. Bu unsurlar ele alınırken göz önünde tutulması gereken en önemli husus, ayrı analizlere konu olsalar da esasında birbirlerinden bağımsız olmadıkları gerçeğidir.

Bir devletin gücü, çeşitli unsurlardan oluşmaktadır. Genel olarak bakıldığında ulusal gücü oluşturan unsurları somut nicel ve nitel unsurlar olarak incelemek mümkündür. Nitel gruptaki unsurlar beş kategoride incelenebilir. Bunlar; coğrafya, doğal kaynaklar, nüfus, ekonomik ve askeri kapasite olarak sayılabilir. Nitel unsurlar ise; ulusal karakter ve moral, diplomasi ve hükümetin niteliği şeklinde incelenebilir.¹⁰⁶

2.3.1. Nicel Unsurlar

Nicel unsurlar gözle görülebilen, çeşitli şekillerde sayılabilen veya ölçülebilen varlıklara ilişkindir. Ülkelerin güçleri arasında yapılan karşılaştırma analizlerinin çoğu nicel unsurlar üzerinde yoğunlaşır.

Coğrafik konum, bir devletin dünya üzerinde işgal ettiği kara ve deniz alanıdır. Dünya yüzeyi bugün yüzlerce devlet arasında paylaşılmış durumdadır. Her bir coğrafik konumun kendine özel bölgesel şartları vardır ve yerkürede işgal ettiği yer büyük ölçüde kendine hasır.¹⁰⁷ Her ülke için üzerine yerleşilmiş coğrafya ve bu coğrafyanın fiziki özellikleri önemli bir kapasite ve güç unsurudur. Ülkenin sahip olduğu kara parçasının yüz ölçümünün büyüklüğü, kapladığı alanı, etrafında yüksek dağların olması, geçit vermez ormanların varlığı ya da ada ülkesi olup etrafının denizlerle çevrili olması ülke açısından önemli bir avantaj oluşturabilir.¹⁰⁸

Belirli bir coğrafya da, belirli bir insan nüfusunun belirli süreçlerden geçerek benimsemiş olduğu kimlik ve aidiyet hissiyle ürettiği psikolojik, sosyolojik, siyasi ve ekonomik yapıtaşlarından

¹⁰⁶ Arı, *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, s. 86- 97.

¹⁰⁷ Ateş,a.g.e., s.165.

¹⁰⁸ Arı, *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, s. 86.

oluşan kültürel değerler bir ülkenin sabit güç verilerini potansiyel güç verilerine bağlayan en önemli unsurdur.¹⁰⁹

Nüfus bir devletin insan kaynağını oluşturan beşeri bir yığındır. Nüfusun ne kadar olduğu veya niteliklerinin hangi düzeyde bulunduğu bir devletin dünya politikasında işgal ettiği yeri belirleyen unsurlardan birisidir. Ne kadar da ulusal güç ile nüfus arasında doğrudan bir ilişki olduğu belirtilse de, bir ulusun nüfusunun büyüklüğü gücünün de büyüklüğüne katkı sağlayacağını söylemek doğru olmaz. Dolayısıyla nüfus ile ulusal güç arasında sürekli bir paralellik olmasa da nüfus bir anlamda büyük devlet olabilmenin bir gerekliliği olarak kabul edilebilir. Başka bir ifadeyle, bir ülkeyi diğer ülkelere kıyasla daha büyük nüfusa sahip olduğu için daha güçlü saymak doğru olmadığı gibi, dünyanın büyük nüfuslu devletleri arasında yer almayan devletlerinde süper güç olabileceklerini düşünmek yanlıştır.

Nüfusun bir ülkenin gücüne katkı sağlamasına örnek olarak günümüzde devletlerin ekonomik ve endüstriyel kapasitelerini arttırabilmeleri ve büyük ordular oluşturabilmeleri için yeterli büyüklükte bir nüfusa sahip olmaları gerektiğini belirtmek mümkündür. Bu çerçevede nüfus büyüklüğü ulusal gücü belirleyen bir faktör olduğu ve bir ulusun gücü diğer ulusların gücüne göre ölçülebileceği için çeşitli ülkelerin nüfuslarının birbirlerine oranla büyüklükleri bakımından bir rekabet söz konusudur.¹¹⁰ Nüfus, her zaman için uluslararası politika analizlerinde devletler için önemli bir güç faktörü olarak kabul edilmiştir. Devletlerin uluslararası ilişkilerde temel aktör olarak kabul edilmesiyle birlikte nüfus da devletlerin güç kaynağını oluşturan yapıtaşlarından biri olmuştur.¹¹¹ Nüfus ile ulusal güç arasında, doğrudan bir orantı olma bile, nüfus bir anlamda büyük devlet olmak için yeterli bir unsur değilse de gerekli bir şartı olmaktadır.¹¹²

Bir ülkenin ekonomik kapasitesi göz önünde bulundurulurken endüstriyel kapasitesi de önemli bir bileşen olarak sayılmaktadır. Çünkü herhangi bir ulus gerekli hammaddeye sahip olmasına rağmen endüstriyel tesis ve endüstri gücüne sahip değilse bunları askeri ve endüstriyel amaçlar doğrultusunda kullanamayacaktır. Bu nedenle bir devletin büyük veya güçlü olarak nitelenmesi için endüstriyel kapasitesi ve bu doğrultuda teknolojik düzeyi önemli kriterlerden biri olmuştur.¹¹³ Ekonomik kapasite, bir devletin dünya ekonomisindeki payı, üretkenlik düzeyi ve üretimin hangi sektörlerde yoğunlaştığıyla ilgili bir unsurdur. Hem ekonominin ölçüğü hem de üretim sektörleri bir devletin dünya politikasındaki yerini öyle veya böyle etkiler. Ekonomik

¹⁰⁹ Davutoğlu, a.g.e., s. 23.

¹¹⁰ Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, s. 92.

¹¹¹ Şener, a.g.e., s. 60.

¹¹² Sönmezoğlu, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, s. 546.

¹¹³ Ateş, a.g.e., s. 165- 166.

zenginliğin ülkeler veya bölgeler arasındaki dağılımı, devletlerarasındaki sektörel uzmanlaşma uluslararası politikanın bütünselliği içinde yer alır.¹¹⁴

Ülkelerin güç denklemlerinde değişken unsurlar olarak kabul edilen ekonomik kaynaklar, teknolojik gelişmişlik düzeyi ve askeri birikim unsurları; dış politika yapımında koordineli ve verimli bir şekilde kullanılması durumunda uluslararası güç dengesini söz konusu ülke lehinde değiştiren parametrelerdir. Bu değişken unsurların iyi bir planlamadan yoksun ve yeterince etkin şekillerde yapılandırılmadığı durumlarda ülkelerin uluslararası konjonktürdeki güç statülerinde ciddi zaafı ortaya çıkarması kaçınılmazdır.¹¹⁵

Bir ülkenin toprağının veya karasularının yeraltında ve yer üstünde barındırdığı doğal imkanların tamamına doğal kaynaklar denir. İklimden tarım alanlarına, ormanlardan yer altındaki madenlere, doğal güzelliklerden balıkçılığa kadar pek çok konu doğal kaynaklar başlığı altında incelenir. Genel olarak dünyanın sahip olduğu doğal kaynaklar işgal edilen coğrafyanın konumuna bağlı olarak pek çok devlet tarafından paylaşılmış durumdadır. Yerkürenin her bir noktası doğal kaynaklar itibarıyla farklılık arz eder.¹¹⁶ Ülkenin zengin ve önemli doğal kaynaklara ve verimli arazilere sahip olması o ülkenin güç kapasitesi için önemli bir nicel unsur olarak dikkate alınmaktadır. Morgenthau, doğal kaynakların devletlerin birbirleri karşısındaki gücünü belirlemede ve nispeten diğerlerine nazaran daha istikrarlı bir faktör olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle, bir ülkenin zengin hammadde kaynaklarına sahip olması, o ülke açısından önemli bir güç unsurudur. Zengin hammadde kaynaklarının olması, gerek endüstriyel üretim için gerekse savaşabilecek bir güce sahip olduğunun göstergesi bakımından büyük önem taşımaktadır.¹¹⁷

Askeri kapasite, bir devletin ordusunda bulunan insan gücü, sahip olunan silahların miktarı ve etkinlik derecesiyle ilgilidir. Bunları belirleyen şeyde büyük orandan dünya savunma harcamalarının devletlerarasındaki dağılımıdır. Bu dağılımda ne kadar pay sahibi olduğu, asker sayısı ve silahlarının niteliği bir devletin dünya politikasındaki yerini etkileyen unsurlardan biridir. Aynı zamanda teknoloji düzeyi de bir devletin dünyada yaygın olan teknolojilerle rekabet edemediğiyle ortaya çıkan bir unsurdur. Teknoloji hem ekonomik hem de askeri kapasiteyi belirleyen en önemli faktördür.¹¹⁸ Askeri kapasite, diğer tüm güç unsurlarına göre daha fazla dikkate alınan ve bu nedenle ulusal gücün daha belirgin bir unsuru olduğunu kabul etmek gerekir. Ulusların ve uygarlıkların mukadderatını çoğu zaman savaş yöntemi ve teknolojilerinde meydana gelen değişiklikler belirlemiştir. Avrupa, diğer kıtalar olan Afrika'ya, Yakındoğu'ya ve Uzakdoğu'ya

¹¹⁴ Arı, *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, s. 90.

¹¹⁵ Davutoğlu, a.g.e.,s.24.

¹¹⁶ Ateş,a.g.e., s.165- 166.

¹¹⁷ Arı, *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, s. 89.

¹¹⁸ Ateş, a.g.e., s.165- 166.

nispeten daha ileri ve üstün bir savaş teknolojisine sahip olduğu için, dünyada konum itibariyle daha üstün bir yer edinmiş ve bu üstünlüğünü korumuştur.¹¹⁹ Uluslararası ilişkilerde en son yöntem olarak başvurulan askeri güç kullanım olduğundan, bir devletin gücü hesap edilirken en fazla üzerinde durulan askeri güç kapasitesi olmaktadır. Askeri güç kapasitesi ise, savaş teknolojisi, liderlik ve kullanılan silahların niteliği ve bunların niceliği gibi faktörlerle yakından ilişkilidir. Ülkenin soft silahlara sahip olması, özellikle de günümüzde nükleer silahlara sahip olması ülkeye avantaj sağlamaktadır.¹²⁰

Bu bağlamda, bir ülkenin bilim ve teknoloji alanındaki üretkenliği ve etkililiği de güç parametrelerinin değişken unsurlarının başında gelir. Bir ülkenin savunma sanayinin alt yapısı, ekonomik gelişme düzeyi, sabit kaynakların etkin bir şekilde değerlendirilebilmesi bu alanlarda yetişmiş insan unsuruyla doğrudan ilişkilidir.¹²¹

Bahsettiğimiz tüm bu nicel unsurlardan hiçbiri elbette tek başına bir devleti uluslararası politikada güçlü tutmak için yeterli değildir. Bunlardan en az bir kaçının birleşmesi durumunda bir devletin güçlü konuma gelmesi, güç unsurlarının etkiye dönüşmesi sağlanabilir. Bu bağlamda bir devlet güç unsurlarını kurumsallaşmış bir yönetim anlayışıyla bir arada tutabilmesi dış politikaya ilişkin çıktılarının ve hareket alanının genişlemesini sağlayacaktır.¹²²

2.3.2. Nitel Unsurlar

Nitel güç unsurları gözlenemeyen, tartılıp sayılamayan, kolayca görülemeyen ve ölçülemeyen varlıklardır. Ülkelerin güçleri arasında nitel unsurlar arasında karşılaştırma yapma olanağı çoğu zaman sınırlıdır. Zira bunların karşılaştırmalı olarak birebir nasıl ve hangi ölçüde etkiye dönüşebileceği konusunda kesin bir öngörü bulunmamaktadır.

Ülkelerin inanç sistemleri, kendilerine özgü farklılıkları, değer sistemleri, yani onların siyasal kültürleri diğer nicel kapasite unsurları kadar ülkenin gücü üzerinde etkiye sahip olmaktadır. Halkın hükümetin izlediği politikaya destek vermesi veya tersi bir ülkenin gücü dikkate alınırken önemli unsurlar olmaktadır. Ülkenin bölünmüş görüntüsü vermesi veya ülke bütünlüğü ve egemenliği konularında birlikte hareket etmeleri ülke içinde derin toplumsal ve ekonomik ayrılıkların olamaması aynı ideolojiyi benimsemiş olmaları, ülkenin gücü üzerinde önemli etkiye sahip olmaktadır.¹²³

¹¹⁹ Morgenthau, a.g.e.,s.151.

¹²⁰ Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, s. 91.

¹²¹ Davutoğlu, a.g.e.,s.25.

¹²² Sönmezoğlu, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, s.639.

¹²³ Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, s. 93.

Hükümetin niteliği görev başındaki iktidarın ülke nüfusunun gözünde meşru bir yerinin bulunup bulunmadığı veya varsa meşruiyetinin hangi düzeyde olduğuyla ilgilidir. Hükümetin siyasal meşruiyetinin en önemli belirleyicisi halkın taleplerinin karşılayabilmesi ve halkın genel olarak kabul ettiği değerler sistemiyle uyumlu bir yönetim anlayışı benimsemesidir.¹²⁴ Hükümetin niteliğinin ehemmiyeti, ulusal gücü oluşturan maddi ve beşeri kaynaklar içinde ve bu kaynaklarla izlenmekte olan dış politika arasında bir denge oluşturmak ve yürütülecek dış politika konusunda vatandaşların desteğini kazanmak noktasında ortaya çıkmaktadır.¹²⁵ İyi ve nitelikli bir hükümetin ulusal güç açısından başlı başına bir şart olarak gören Morgenthau'ya göre bir dış politika, ne kadar kusursuz çizilmiş, ne kadar kusursuz yönetilmiş ve uygulanmış, maddi ve beşeri kaynaklara ne kadar dayanmış olursa olsun, temelinde iyi bir yönetim, nitelikli bir hükümet olmadığı takdirde başarısız demektir.¹²⁶

Nitelikli bir devletten beklenen önemli üç unsur vardır. Bunlar;

- Ulusal gücü ortaya çıkaran maddi ve beşeri kaynaklarla yürütülmekte olan dış politika arasında denge,
- Maddi ve beşeri kaynakların kendi arasındaki dengesi
- İzlenecek dış politika konusunda halkın desteğini kazanmış olmalıdır.¹²⁷

Diplomasinin niteliği, bir devletin uluslararası diğer devletlerle ilişki kurması ve etkileşime geçmesinde kendisine has niteliklerinin bulunması anlamına gelir. Bir devletin gücünü meydana getiren unsurlar arasında istikrarsız dahi olsa en önemlisi yürütülen diplomasinin niteliğidir. Bir bakıma ulusal gücü meydana getiren tüm unsurlar ulusal gücün ana unsurları iken diplomasi ise tüm bu faktörleri bir araya getirip onlara yön veren, bir kalıba sokan ve gerçek bir güç haline getiren unsurdur. Diplomasini, ulusal gücü ortaya çıkaran diğer unsurları, ulusal menfaatleri ilgilendiren uluslararası krizler meydana geldiğinde, en yüksek etkiyi yapabilecek bir unsurdur. Diplomasini bir bakıma ulusal gücün beynidir diyebiliriz. Bir ulusun güç potansiyelini iyi kullanmayı bilen bir diplomasi ulusal gücünü en yüksek düzeye çıkarabilir.¹²⁸

Ulusal karakter ve ulusal moral, ulusal güç bakımından önem taşıyan bir unsurdur. Ulusal moral, bir ulusun kendi hükümetinin dış politikasını barışta ve savaşta destekleme kararlılığıdır. Bir ülkede ulusal moralin varlığı veya yokluğu, niteliği ulusun karşılaştığı buhranlı süreçlerde daha net

¹²⁴ Ateş, a.g.e., s.167.

¹²⁵ Vefa Toklu, **Uluslararası İlişkiler**, İmaj Yayınevi, Ankara, 2006, s.51.

¹²⁶ Morgenthau, a.g.e.,s.186.

¹²⁷ Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, s. 96.

¹²⁸ Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, s. 96.

biçimde ortaya çıkar. Bu bakımdan ulusal moral ordunun dışışlerinin, üretimin, kısacası tüm faaliyetleri ve ulusal gücü etkiler.¹²⁹

Devletlerin ulusal karakteri, milletin yapısında daha yoğun bir şekilde görülen belirli bir entelektüel ve karakter unsurlarına işaret etmektedir. Belirli ulusların yapısında daha sık rastlanan bu unsurlar, diğer uluslardakine nispeten her ulusta daha değerli görülür. Bu nitelikler bir ulusun diğerinden farklı olmasının bir nedenidir.¹³⁰ Savaşta ve barışta olsun ulusu adına eylemde bulunan, siyasetini planlayan ve destekleyen kamuoyunu biçimlendirenlerin hepsi ulusal karakteri meydana getiren eğitim ve ahlaki niteliklerin izini taşırlar.¹³¹

Devletlerin sahip oldukları güç unsurları ve potansiyelleri onları uluslararası politikada yaptırım kabiliyetlerini büyük ölçüde etkiler. Devletler bu unsurları kullanarak diğerlerini etkilemeye çalışır, gücünü icra etmeye yönelir. Bu bakımdan, gücün nicel ve nitel unsurları bir ülkenin uluslararası politikadaki yerini tayin etmede önemli yer tutar.

2.4. Yumuşak Güç

Yumuşak gücün ne olduğuna yönelik kavramsal tartışmalar yeni olsa da kullanımı çok daha eskilere dayanmaktadır. Yumuşak gücün ortaya çıkışı devlet kavramının ortaya çıktığı dönemlere kadar götürülebilir. Yumuşak güç hedef olarak diğer ülke ve toplumlarının sempati veya hayranlığını kazanmayı amaçlar.

Uluslararası ilişkilerdeki güç kavramının tanımı küreselleşme ile değişikliğe uğramaya devam etmektedir. Öncelerde sadece maddi boyutlarıyla ele alınan güç unsurlarına yine ekonomik gelişmişlik vurgusu sürdürülerek teknolojik alt yapı, eğitim gibi olgularda eklendiğinde günümüz dünyasındaki güç tanımına erişebiliriz. Dolayısıyla güç sermayeden kaynaklı zenginlikten bilginin sağlamış olduğu zenginliğine taraf kaymaktadır. Bilgiye verilen değer ve kitle iletişim araçlarına gösterilen önem, yumuşak gücü de dolaylı yoldan etkilemek suretiyle kendisine gösterilen önemi artırmıştır. İstenilen bir hedefe ulaşmak için başka ülke halklarının güdülerini manipüle etmekten ziyade onların sempati ve hayranlığını kazanarak, onları cezp ederek isteğine ulaşma kabiliyetinin tamamı yumuşak güçtür. Yumuşak güç insanları zorlamak yerine onların rızasını alarak onlarla işbirliği yapmayı amaçlar.

Uluslararası ilişkiler, dinamik bir alandır ve sürekli bir değişim içerisindedir. Bu yüzden bazı kavramlar zamanla değerini kaybederken, bazı yeni kavramlar literatüre kazandırılmaktadır. Güç

¹²⁹ Gönlübol, a.g.e.,s.103-104.

¹³⁰ Şener, a.g.e., s.55.

¹³¹ Toklu, a.g.e., s.49.

kavramı da bunlardan biridir ve kavramın kapsamı zaman içerisinde değişiklik göstermiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde ise gücün bir başka yönü olan yumuşak güç kavramı uluslararası ilişkiler literatürüne girmiş ve özellikle ABD'deki 11 Eylül saldırıları ile birlikte gerek akademisyenler, gerekse politikacılar tarafından sıklıkla kullanılan bir kavram haline gelmiştir.¹³²

Uluslararası İlişkiler disiplinine, Yumuşak Güç kavramının girişi, Joseph S. Nye tarafından 1990 yılında kaleme alınan "Bound to Lead: The Changing Nature of American Power" adlı kitap ile olmuştur.¹³³ Söz konusu eserde ilk defa kullandığı Yumuşak Güç kavramını Nye, istediğini zor kullanmak veya ikna etmek yerine yanına çekerek rızasını kazanma yoluyla elde etme becerisi olarak tanımlamaktadır.¹³⁴

Yumuşak güç terimi, İngilizce 'deki soft power teriminin Türkçe 'ye çevrilmiş halidir ve kavram, Türkçe literatürde yaygın olarak bu adlandırmayla kullanılmaktadır. Disiplin içerisinde bir kavram olarak ortaya çıkması henüz çok yeni olmasına rağmen, uluslararası ilişkilerde gücün yumuşak yüzünün kullanımı yeni bir durum değildir.¹³⁵ İlk örneklerine ne zaman rastlandığına dair kesin ifadeler kullanmak mümkün olmasa da yumuşak güç uygulamalarının devletlerin ortaya çıktığı dönemlere kadar uzandığı düşünülmektedir.¹³⁶

Uluslararası arenada bir devlet, başka bir devlete veya devletlere birçok yöntemle nüfuz etme olanağına sahiptir. Bunu gerçekleştirmek için sert güç ile birlikte yumuşak gücün kullanılması da mümkün olmaktadır. Bu bağlamda bir devletin istediği sonuçlara ulaşması zorlayıcı diplomasi yöntemlerinin yanı sıra başka ülke veya ülkelerin onun sistemini benimsemesi, onun değerlerine hayran olması ve onu takip etmek istemesi durumu söz konusu olduğunda da mümkün olabilmektedir. Yumuşak güç vasıtasıyla ortak değerler etrafında toplanmak ve diğer devletlerle işbirliği alanı oluşturmak, açık bir tehdit olmadan karşı tarafa amaçlarını kabul ettirme ve onları etkileme imkanı vermektedir.¹³⁷

Modern bir devletin uluslararası prestiji yalnızca siyasi ağırlığı ve ekonomik gücü ile değil aynı zamanda çekim potansiyeli ile de belirlenir. Yabancı devletlerdeki kendi kültürel miraslarının propagandası, büyük ve küçük ölçekli devletlerin dış politik öncelikleri sıralamasına girmektedir.

¹³² Zafer Akbaş ve Hakan Tuna, "Bir Dış Politika Aracı Olarak Yumuşak Gücün Turizm Sektörüne Etkisi: Türkiye Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme", **Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, 49 (571), 2012, s. 5-6.

¹³³ Nye, **BoundToLead: The Changing Nature of American Power**, Basic Books, New York, 1990.

¹³⁴ Nye, **Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç**, s.5.

¹³⁵ Joseph S. Nye, "Hard and Soft Power In A Global Information Age", Mark Leonard (Ed.), **Re- Ordering The World**, Foreign Policy Centre, London, 2002, s.6.

¹³⁶ Kadir Sancak, **Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Yumuşak Güç**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2016, s.64.

¹³⁷ Nye, **Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç**, s.16.

Yani, tüm ülkeler kendi ulusal kültür propagandasının, o ülkenin dünyadaki siyasi etkililiğinin artmasını sağlayan bir araç olarak görmektedir.

Yumuşak güç; bir devletin, herhangi maddî veya manevî, dolaylı ya da dolaysız bir müdahalede bulunmadan sadece diğer ülkeler üzerindeki cazibe etkisi sayesinde dış politika amaçlarına ulaşması durumudur. Baskıyı değil rızayı, emir ve zorlamayı değil kendine çekme ve sempatiyi esas alan bir anlayış öngörmektedir. Bir ülke veya devlet gücünü diğerlerinin gözünde meşruiyetini, diplomasi, ekonomi, kültür ve kimlik gibi kaynakları olan yumuşak gücüyle kazanır. Yumuşak Güç'te önemli olan zorlama değil, kendi isteğini karşı tarafında isteği haline getirebilme kapasitesini ortaya koyabilmektir.¹³⁸

Yine Joseph S. Nye güç davranış spektrumunda, sert güç'ün nüvesini zorlama ve baskı kurarak emir yoluyla ikna etme oluştururken; diğer taraftan Yumuşak Güç ise gündemi yaratma ve cazibe merkezi olma yoluyla yanına çekme amacına ortak değerler ve kültür politikaları üzerinden ulaşmaktadır. Nitekim yumuşak güç kaynakları, davranış spektrumunun “kendine çekme” ucuyla birleşirken, sert güç kaynakları ise “emir davranışları” ile bağlantılıdır.¹³⁹

Tablo 2: Güç Davranış Spektrumu

Güç	Sert	Yumuşak
Davranış Spektrumu	zorlama ikna etme Emir ← ● ——— ● ——— ● ——— ● ——— ● → Yanına çekme	gündem yaratma cazibe
En Uygun Kaynaklar	baskı yaptırımlar ödemeler rüşvet	kurumlar değerler kültür politikalar

Kaynak: Joseph S. Nye, a.g.e.,s. 17.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı sözcüsü İbrahim Kalın ise yumuşa gücü, ince güç olarak tercüme edip, makalesinde yumuşak güce dair görüşlerini ifade etmiştir. Bir ülkenin yürütmüş olduğu politikaların doğru ve etkili olduğu kadar, mevcut ince gücünün potansiyeli ve niteliği de diplomatik başarısını etkileyen faktörlerden sayılmaktadır. Değer merkezli bir güç tanımına dayanan ince güç, bir ülkenin başkaları tarafından ne kadar cazip ve örnek alınmaya değer görüldüğünü ifade eder. Yumuşak gücün kullanım unsurları sert güce kıyasla daha çeşitlidir. Asker sayısı ya da ekonomik yaptırım gücü önemsensemeksizin, kültür, sanat, sinema, mimari, müzik, eğitim sistemi, özgürlük, demokrasi, insan kalitesi, bilim ve teknoloji faaliyetleri, kültürel

¹³⁸ Erman Akıllı, **Türkiye'de Devlet Kimliği ve Dış Politika**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2016, s.137.

¹³⁹ Nye, **Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç**, s.17.

zenginlik, tarihsel birikim, diplomatik gelişmişlik, refah seviyesinin tümünün toplamı yumuşak güç yeteneğini etkileyen birim elemanlardır.¹⁴⁰ Yumuşak gücün bu unsurlarını bir araya getiren ülke, cazibe merkezi haline gelir ve diğer ülke halkları tarafından takip ve tasvip edilen bir konuma ulaşır.¹⁴¹

Yumuşak güç, başka ülke halklarının zihninde geçici bir imaj değil; aksine uzun soluklu bir prestij yaratmayı amaçlar. Erişilmek istenen sonuçlar için ikna ve cazibe yöntemleri ile başkalarının sizin amaç ve değerlerinizi paylaşmasını sağlayabilmek yumuşak gücün esas amacıdır. Böylece hedeflere ulaşma noktasında meşru bir destek ve uzun vadeli planlarda ortak değerler altında birleşen dostlar kazandırabilmektedir. Yumuşak güç koalisyonların gelip geçici olmasını değil, kalıcı müttefiklerin oluşturulmasını önemser. Bu noktada uluslararası kuruluşların önemini de arttırmaktadır. Bu önem belirli birkaç ülkeden oluşan koalisyonların olayları tayin ettiği dönemlerden, olayların koalisyonları şekillendirdiği dönemlere geçiş sürecinde olduğumuzu ve bu organizasyonlara entegre ülkelerin tek yönlü ve taraflı politikalarını eskisi kadar sürdürmeyeceklerini göstermektedir.¹⁴²

Bir ülkenin yumuşak gücü en başta kültür, siyasi değerler ve politikalar temelinde, diğer kaynaklarda önemli olmak üzere bu üç kaynağa dayanmaktadır. Kültürel ve siyasi değerler; evrensel vurgulara sahip olduğu zaman, politikalar başkalarının da paylaştığı değer ve çıkarlara dönüşebilir bu da yarattığı çekicilik ve sorumluluk akabinde söz konusu ülkenin istediği sonuçları elde etmesine olanak sağlar. Bu nedenle sınırlı kültürel ve siyasi değerlerden beslenen ülkelerin yumuşak güç yaratması zordur. Yumuşak gücün unsurlarını bir zincir olarak düşünürsek bunların birbirine bağlı en güçlü halklarının kültürel ve siyasi değer ile izlenen iç ve dış politikaların etkinliği olarak tanımlayabiliriz. Bu nedenle yumuşak gücün bir diğer önemli kaynağı hükümetlerin iç ve dış politikalarıdır. Bu zincirler ne kadar güçlüyse diğer halkların gücü de o kadar fazla olacaktır. Hükümet politikaları, bir ülkenin yumuşak gücünü kuvvetlendirebileceği gibi zayıflata da bilir. Bir hükümetin yut içinde izlediği politikalar, aldığı kararlar veya uluslararası kuruluşlarda takındığı tavırlar, dış politikasında izlediği politikalar ve savunduğu değerler diğer ülkelerin bakış açılarını şekillendirir. Onları cezp ederek kendi yanına çekmesine imkan tanırırlar. Bu nedenle kendini merkeze alıp sadece kendi ulusal çıkarlarını gözetken, diğer ülkelere veya fikirlere karşı dar görüşlü olan ülkelerin izlediği iç ve dış politikalar yumuşak gücü zayıflatan davranışlardır.¹⁴³

¹⁴⁰ Atilla Sandıklı, **Türkiye'nin Jeopolitiği, Yumuşak Güç Savaşları ve Terörizm**, Bilgesam Yayınları, İstanbul, 2015, s. 76.

¹⁴¹ İbrahim Kalm, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, <https://kdk.gov.tr/sag/turk-dis-politikasi-ve-kamu-diplomasisi/20>.

¹⁴² Bekir Aydoğan, **“Rapor: Güç Kavramı ve Kamu Diplomasisi”**, http://politikadergisi.com/sites/default/files/guc_kavrami_ve_kamu_diplomasisi_bekir_aydogan-pdf., s.15.

¹⁴³ Şener, a.g.e., s.66.

Yumuşak güç, bir düşünceyi dikte etmeden karşı tarafı kendine çekebilme becerisidir. Baskı yoluna başvurmadan bu çekici güç sayesinde karşı taraf belirli bir konu hakkında kendiliğinden rıza gösterecektir. Yumuşak güç, çekici bir güçtür ve cazibeyi meydana getiren değerlerden oluşur. Bu çekicilik sayesinde karşı taraf rıza gösterir dolayısıyla yumuşak güç gönüllülüğü esas almaktadır. Yumuşak gücün oluşturduğu çekicilik spesifik bir eylem olmaktan çok genel ve dağınık bir etki gösterir. Bu nedenle yumuşak gücün erişmek istediği belirli amaçlardan çok genel amaçları hedeflemektedir. Dış politikanın hedefi hem genel hem özel amaçlar konusunda başarı sağlamaktır. Fakat yumuşak güç çevre amaçlarının, daha genel amaçların gerçekleştirilmesini hedefler. Açık pazarların geliştirilmesi, demokrasi ve insan hakları gibi konular dış politikanın önemli konularındandır. Yumuşak gücün etkilerinin daha ılımlı faaliyetleri amaçladığını tam da bu noktada insanları demokratik olmaya mecbur bırakmak yerine, demokrasiye çekmenin daha kolay oluşuyla açıklayabiliriz.¹⁴⁴

Gelişmiş ülkeler küresel dönüşümün gerektirdiği değişiklikler doğrultusunda gücün somutluğunu ve zorlayıcılığını arka planda bırakmak durumunda kalmıştır. Gücün üç farklı yansıması olan askeri, ekonomik ve yumuşak güç farklı ilişkilerde farklı boyutlarda kullanılır. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gücün üç farklı boyutundan yani askeri, ekonomik ve yumuşak güçten farklı ilişkilerde farklı derecelere yararlanarak süreçleri kendi lehine çevirebilen tek ülkedir.¹⁴⁵

Başlangıçta ABD'nin dünya üzerindeki egemenliğinin devamını ettirilmesine ilişkin bir çözüm önerisi etrafında geliştirilen yumuşak güç kavramı kısa zaman içerisinde dünyanın diğer bölgelerinde de büyük rağbet görmüştür. Hızla gelişen ekonomisi ve nüfusu ile yakın gelecekte ABD'nin karşısındaki en önemli güç olması beklenen Çin, bu alanda da ABD'ye rakip olmaya başlamıştır. Yumuşak güç kavramı Çin'de hem akademik çevrelerce, hem de politika yapıcıları tarafından büyük bir ilgiyle karşılanmıştır. Çin lideri Hu Jintao yumuşak güç politikalarına bizzat sahip çıkmış ve 2007'de Çin Komünist Partisi'nin on yedinci kongresinde bu alandaki yatırımlara daha fazla kaynak aktarılması gerektiğini belirtmiştir.¹⁴⁶

Yumuşak güç kavramının dış politika analizlerinde değerlendirmeye alınması ve akademik çalışmalara konu edilmesi, sözü edilen iki ülke ile sınırlı kalmamış, gelişmiş ya da gelişmekte olan birçok ülkede bu kavram büyük ilgi görmüştür. Kanada'dan Hindistan'a, Rusya'dan Türkiye'ye kadar birçok ülkede yumuşak güç en fazla konuşulan dış politika kavramlarından biri haline gelmiştir. Ancak dünya çapında bu kadar popüler olması kavrama dair bazı sorunları da

¹⁴⁴ Nye, a.g.e.,s. 15-25.

¹⁴⁵ Emrah Aydemir, **Dış Politikada Yumuşak Güç ve Medya**, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2016, s. 131.

¹⁴⁶ M. Turgut Demirtepe ve Hasan Selim Özertem, “Yükselen Tehdit Algısı Karşısında Çin'in Yumuşak Güç Siyaseti: Politikalar ve Sınırlılıkları”, Bilig Dergisi, S. 65, 2013, s.98. http://bilig.yesevi.edu.tr/index.php?menu_v=onceki_sayilar_alt&ilgili_sayi=99.

beraberinde getirmiştir. Akademik çevrelerden günlük siyaset diline kadar geniş bir alanda konuşulan yumuşak güç, zaman zaman yanlış anlamalara ve yanlış kullanımlara maruz kalmıştır. Yumuşak güçten ne anlaşıldığına dair yapılan değerlendirmelerde kavramın dar ve geniş olarak iki ayrı boylamda kullanıldığı görülmüştür.¹⁴⁷ Kavramı dar kapsamda yorumlayanlar onu sadece kültürel etkiye indirgemişler, geniş kapsamda değerlendirenler ise askeri gücün dışındaki tüm unsurları yumuşak güce dahil etmişlerdir. Nye ise, bunun doğru bir yaklaşım olmadığını ifade etmiştir.¹⁴⁸

Gücün kaynakları dünya tarihi geliştikçe değişmeye devam edecektir. Bu nedenle geçmişten günümüze dek bir evrim sürecinden geçmektedir. Günümüzün 21. Yüzyıl koşullarına bakıldığında geçmişteki sert güç kullanımlarına alternatif olarak yeni bir güç kaynağı olan yumuşak gücünde ortaya çıktığı bir uluslararası gelişim söz konusudur. Bu yeni yapının dış politikaya yansımada asıl amaç hegemonya altına alınacak aktörün zorlu ve yıkıcı süreçler geçirmeden etki altına alınmasıdır. Çünkü sert gücün doğasında zoru temel alan bir hegemonik tesis vardır. En nihayetinde sert güçle kurulan etkiler hegemonik bir inandırıcılık sağlamaktan uzaktır. Yumuşak gücün kültür, demokrasi, insan hakları gibi konularda cazip argümanlar sunuyor olması inandırıcılık boyutunu artırarak uygulayan ülkenin dış politikasını güçlendirmektedir. Gücün kullanım mekanizması olayın zamanı ve şartları gibi özelliklerine göre değişiklik göstermektedir. Söz konusu değişiklik de gücün sert ve yumuşak olma derecesini, yoğunluğunu belirlemektedir.¹⁴⁹

2.4.1. Yumuşak Gücün Kaynakları

Günümüzde devletler artık gücün sadece askeri güçten ibaret olmadığını kabullenmişleridir. Devletlerin güç unsurları egemenliklerini ve bağımsızlıklarını tesis etmiş olmaları, ekonomik kalkınmayı sağlayarak siyasi anlamda gücü ellerinde bulundurmaları, demokratik kurumların sirkülasyonu, iç istikrarın tesisi ve hükümetlerin halk tarafından desteklenmesi şeklinde değişikliğe uğramıştır. Bu unsurlar sayesinde devletler dış politikalarında kendi amaçlarını ve çıkarlarını koruyarak diğer devletlerin politikalarını cezp etmeye çalışırlar. Bu yaparken askeri gücü her zaman kullanmazlar. Özellikle büyük devletler etki ve nüfuz alanları tesis etmek ya da var olanları genişletmek bu şekilde uluslararası konjonktürde söz sahibi olmak için yumuşak güce başvururlar.

Günümüz uluslararası ilişkiler sistemi yumuşak gücün ortaya çıkışıyla büyük bir dönüşüm yaşamıştır. Yöntemi, esası ve etki alanı yumuşak güç tarafından dönüşüme mecbur bırakılmıştır. Bu dönüşüm ile uluslararası düzende dünyanın var olan dağılmış güç merkezleri değişikliğe

¹⁴⁷ Sancak, a.g.e., s. 69.

¹⁴⁸ Nye, a.g.e., 20.

¹⁴⁹ Aydemir, a.g.e., s. 132.

uğramış ve bu değişiklikte ülkelerin birbirlerine etki etme oranını artırarak, yeni dünya düzeninin koşullarını tesis etmiştir.¹⁵⁰

Küresel alandaki değişmeler ve gelişmeler yumuşak güç kaynaklarını da daha önemli hale getirmiştir. Bu kaynaklar ülkelerin tarihi ve kültürel çeşitlilikleriyle birlikte, yurt içi ve yurt dışında kullandığı politikalara ve bu politikalar aracılığıyla uluslararası alanda kendini tanıtmaya becerisine dayanmaktadır. Bu açıdan, yumuşak gücün kaynakları bir ülkenin kültürü, siyasi değerleri ve dış politikasını içermektedir.¹⁵¹

Diğer güç türleri gibi yumuşak güç kavramı da ülkelerin kaynaklarıyla ilintilidir. Birçok amacı içinde barındıran yumuşak güç üç kaynağa dayanır. Bu kaynaklar, genel olarak ülkelerin kültürlerine, siyasi değerlerine ve dış politikalarına dayanır.¹⁵² Devletler bu üç unsuru kullanarak askeri harcamaları kısmalarına rağmen yine de çekicilik güçlerini koruyarak ve yumuşak güç unsurlarına yönelip istedikleri sonuçları elde edebilirler.¹⁵³ Bunların yanı sıra ekonomik faktörler de yumuşak gücün etkisini artırabilecek kaynaklardır. Yumuşak güç her ne kadar bir ülkenin dış politika amaçlarına yönelik somut sonuçlar elde etmek istese de, ekonomik ve askeri alanda bazı sınırlılıkları olduğu da göz ardı edilemez.¹⁵⁴

Etki etme kapasitesi yumuşak gücün asli unsurudur. Politik etkiyi oluşturmada yumuşak güç önemli bir yön vericidir. Bunun için politik etki yaratabilme aşamalarında ülkenin kültürü, dini, demokratik değerleri, dış yardımları, ekonomik kalkınmışlığı, teknolojisi, kamu ve sivil toplum kuruluşları, insan kaynakları, uluslararası örgütlerdeki üyelikleri, siyasi duruşu, sinema ve televizyon ürünleri gibi yumuşak güç kaynakları önemli bileşenlerdir. Başka bir deyişle, bir ülkenin diğerlerini kendi dış politika hedefleri doğrultusunda ikna edebilmek için ne gibi değerler sunduğu yumuşak gücün genel bir anlamlandırmasıdır.¹⁵⁵

Yumuşak gücü eyleme dökebilmek çok zordur. Çünkü yumuşak gücü icra edecek kaynaklar devletlerin kontrolü dışındadır ve etkileri genellikle alıcı izleyicilerin rızasına bağlıdır. Kültür ve değerler üzerinde ülkelerin tam kontrol sağlamasının mümkün olmadığı bir gerçektir. Bundan dolayı devletlerin üzerinde etkili olabilme ve güçlü kontrol sağlanabildiği yumuşak güç aktörü olarak bir dış politika kalmaktadır. Küresel iletişim çağında medya ve kamuoyu göz önünde

¹⁵⁰ Kissinger, a.g.e., 785.

¹⁵¹ Nye, a.g.e., 11.

¹⁵² Nye, a.g.e., 20.

¹⁵³ B. Senem Çevik, *Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu*, SDE, Ankara, 2014, s.14.

¹⁵⁴ Çevik, a.g.e., s.15.

¹⁵⁵ Mehmet Şahin, B. Sinem Çevik, “Türkiye’de Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç”, *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, Mehmet Şahin, B. Senem Çevik (Ed.), Nobel Yayıncılık, Ankara, 2015, s.4.

bulundurulduğunda bu durumun ülkeler bakımından pek de iç açıcı olduğunu söylemek mümkün değildir.¹⁵⁶ Bu bağlamda, yumuşak güç kaynakları çoğu zaman politikalar için dolaylı yollardan katkılar sağlayıp, istenilen sonucun yıllar alabileceği de görülmektedir.¹⁵⁷

Ülkeler yumuşak güçten kaynaklı aktörlerini kullanabilmek amacıyla sivil toplum oluşumlarıyla devlet dışındaki aktörlere gerek duymaktadır. Bu yüzden ülkelerin özel sektör yapılanmalarını, şirketlerini, medya organlarını, uluslararası örgütlerde ki yapısını, sivil toplum örgütleri ile birlikte hareket ettirmeleri yumuşak gücün daha etkin kullanılacağını göstermektedir.¹⁵⁸

Bir devletin benimsemiş olduğu kültür, diğer ülke vatandaşlarına cazip geliyor ve ilgi duyulmasına neden oluyorsa, üretmiş olduğu siyasi tavır ve akımlar, ülke içinde veya yurt dışında benimseniyor ve uygulamaya konuluyorsa, dış politikasında sergilediği davranışlar, diğer ülkeler açısından da meşru ve ahlaki sayılıyorsa, yumuşak güçten bahsetmek mümkündür. Nye, yumuşak güç kaynaklarını bu şekilde sıraladıktan sonra yumuşak gücün kaynaklarını, bunları karşı tarafa taşıyan araçları ve yumuşak gücün hedeflerini bir tablo yardımıyla şu şekilde göstermektedir.

Tablo 3: Yumuşak Güç Kaynakları, Araçlar ve Alıcılar/Hedefler

Yumuşak Güç Kaynakları	Meşruiyet ve Güvenilirlik Sağlayan Araçlar	Yumuşak Güç Hedefleri
Dış Politika	Hükümetler, Medya, Sivil Toplum Kuruluşları, Uluslararası Örgütler	Başka Hükümetler ve Halklar
İç Siyasi Değerler ve Politikalar	Medya, Sivil Toplum Kuruluşları, Uluslararası Örgütler	Başka Hükümetler ve Halklar
Yüksek Kültür	Hükümetler, Sivil Toplum Kuruluşları	Başka Hükümetler ve Halklar
Popüler Kültür	Medya, Piyasa	Başka Halklar

Kaynak: Joseph S. Nye, "Public Diplomacy and Soft Power" ,*The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 2008, s.107.

Kültür, bir toplumun kendi sorunlarını çözmek üzere standart haline getirdiği prensipleri ve araçlarıdır. Toplumun gereksinimlerini yerine getirmek için kabul etmiş olduğu yaşam şekli,

¹⁵⁶ Muharrem Ekşi, *Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2014, s.42

¹⁵⁷ Nye, a.g.e., 100.

¹⁵⁸ Ekşi, a.g.e., s.42.

bütün maddi ve manevi unsurları onun kültürünü teşkil eder. Kültür, toplum için anlam ifade eden değerlerin oluşturduğu bir bütündür.

Yumuşak gücün asli unsurlarından olan kültür, bir devletin fikirlerini çeşitli araçlarla hedeflere uygun olarak taşıyıcı görevini üstlenmektedir. Aynı zamanda kültür devletlerin davranış ve algılama biçimlerini kendi bakış açılarına göre şekillendirip şartlara ve zamana bağlı bir şekilde aktaran kesintisiz bir araç niteliğinde işlev gerçekleştirmektedir. Yumuşak güç bakımından kültür ülkelerin standart haline getirdiği yöntem ile araçlar şeklinde uluslararası arenada devletlerin maddi ve manevi yaşamını sağlayan, küresel istikrar alanlarının genişlemesine neden olan, kamuoylarını etkileyerek stratejik bir ortam oluşturan, ülkelerin fikirlerini ve endişelerini değişik bakış açılarıyla ve değişik zamanlarda ileten önemli bir kaynaktır.¹⁵⁹

Nye'e göre kültür yumuşak gücün en asli unsurudur ve bir toplum için önemli olan değerlerin ve uygulamaların hepsinin oluşturduğu bütündür. Aynı zamanda Nye kültürü, birçok aşaması olan bilgi ve değerlerin gruplarca yayıldığı sosyal davranış olarak görmektedir. Kültürün bir yanını edebiyat, sanat ve eğitim gibi seçkinlere hitap eden üst kültür oluştururken, diğer yanını ise genel anlamda eğlenceye dayanan popüler kültürden oluştuğunu söylemektedir.¹⁶⁰

Popüler kültür yumuşak gücün önemli bir kaynağıdır fakat tek yönlü bir kaynak değildir. Bu yüzden, bir toplumun bazı kitleleri üzerinde pozitif bir etkiye sebep olmakta, aynı toplumun farklı bir kitesinde negatif tepkilere sebep olmaktadır. Örneğin, Amerikan popüler kültürü İranlı gençlerin bir kesimi tarafından hayranlıkla karşılanırken, muhafazakâr nitelikteki gençleri ya da molla yönetimine rahatsızlık verebilmektedir. Bu bağlamda popüler kültürün her şartta ve her zamanda yumuşak güce faydada bulunması beklenilemez.

Popüler kültür vasıtasıyla çok daha geniş bir kitleye ulaşılırken, yüksek kültür şeklinde tanımlanan sanat, edebiyat ve eğitim faaliyetlerinin hedef kitleleri seçkinlerden oluşmaktadır. Yüksek kültürün başka coğrafyalara ulaşarak yumuşak güce dönüştürülmesinde birçok etken rol oynamaktadır fakat bunlardan en önemlisi eğitim faaliyetleridir. Bu faaliyetlerin değerinin bilincinde olan ABD, bunu en iyi şekilde ele alan ve değerlendiren devletlerden biridir.¹⁶¹

Üst kültürün temas ettiği kişi sayısının az olması, sağlayacağı katkının değerinin az olacağı anlamına gelmemektedir. Eğitim faaliyetlerine katılan kişilerin ilerleyen süreçte yönetim kademelerine yükselmeleri durumunda ya da yönetime etki edecek pozisyonlarda olmaları bu sayının azlığını önemsiz duruma getirmektedir. Nye, gösterdiği bir örnekte, 1958 yılında

¹⁵⁹ Aydemir, a.g.e., s.139.

¹⁶⁰ Nye, **Yumuşak Güç, Dünya Siyasetinde Başarının Yolu**, s.20.

¹⁶¹ Sancak, a.g.e.,s.97.

Kolombiya Üniversitesi'nde Amerikalı siyaset bilimci David Truman'la beraber gerçekleştirdikleri çalışmalardan oldukça fazla etkilenen Rus siyasetçi ve tarihçi Aleksandr Yakovlev, Gorbaçov'u izlediği liberal politikalar noktasında etki altında bırakan isim olmuştur.¹⁶²

Dünyada yaşayan her toplumun sahip olduğu bir kültür vardır. Lakin uluslararası politikada bunun yumuşak güç potansiyeline dönüşebilmesi için söz konusu kültürlerin başkalarını da cezbetmesi gerekmektedir. Aynı zamanda sınırlı kültürlerin ve dar görüşlü toplumların yumuşak güç üretmesi çok zordur.¹⁶³

Küreselleşme ile sınırlar ortadan kalmış, iletişim ile etkileşimi arttırmasıyla kültürlerin birbirlerini daha yakından tanınmasına fırsat sunmuştur. Kültürel unsurlar, milletlerin yaşayan kültürel imajını göstermeleri bağlamında kamu diplomasisi açısından oldukça çok önemli bir kaynaktır. Bir ulusun kültürünün küreselliği ile milletlerarası icraatlarını idare eden var olan prensipleri ve müesseselerini teşkil etme yetenekleri son derece önemli güç kaynakları arasında yer almaktadır.

Nye'in yumuşak gücün ikinci kaynağı şeklinde değerlendirdiği siyasi değerler; demokrasi, insan hakları, özgürlük, hukuk ile bireylere tanınan hak ve özgürlükler şeklinde yerel politikaları ihtiva etmektedir. Siyasi değerler, ülkelerin siyasi değerlerinin ve hükümet faaliyetlerinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bir devletin yurt içindeki, uluslararası organizasyonlardaki ve dış politikada sergilediği tavırlarıyla savunduğu değerler başkalarının tercihlerini bir hayli etkiler.¹⁶⁴ Hükümetler başardıklarıyla insanları kendilerine çekebilir veya kendilerinden uzaklaştırabilir. Hükümet politikaları ülkelerin yumuşak gücünü güçlendirebildiği gibi ona zarar verip zayıflata da bilir. Özellikle diğerlerinin fikirlerine göre ikiyüzlü, kibirli ve kayıtsız olan veya ulusal menfaatler hususunda dar kapsamlı bir yaklaşım temelinde inşa edilen politikaların yumuşak güce zarar verici etkisi söz konusu olacaktır.¹⁶⁵

Bazen ülke politikalarının dürüstçe uygulanması yumuşak güce katkı sağlayamayabilir. Çünkü uygulanan politikalar ve değerler bazıları için çekici olabilirken bazıları için aynı etkide çekici olmayabilir. Örneğin liberaller için özgürlükler ve bireycilik çekici bir unsur olabilirken, kökten dinciler açısından soğuk hatta itici görünmektedir.¹⁶⁶ Bu bağlamda siyasi değerler ve hükümet politikaları daha çok birbirine benzer rejime ve siyasi benzerlik taşıyan ülkeler arasında daha olumlu katkılar sağlayacağı söylenebilir. Siyasi değerleri ve politik adımları evrensel değerler,

¹⁶² Nye, *Yumuşak Güç, Dünya Siyasetinde Başarımın Yolu*, s. 51.

¹⁶³ Nye, *Yumuşak Güç, Dünya Siyasetinde Başarımın Yolu*, s. 20.

¹⁶⁴ Nye, *Yumuşak Güç, Dünya Siyasetinde Başarımın Yolu*, s. 23.

¹⁶⁵ Nye, *Yumuşak Güç, Dünya Siyasetinde Başarımın Yolu*, s. 14.

¹⁶⁶ Nye, *Yumuşak Güç, Dünya Siyasetinde Başarımın Yolu*, s. 60.

günün gerçekliği, dünya toplumunun beklenti ve kabulleri ile uyuşan ülkelerin uluslararası kamuoyunda daha çok ilgi gördüğü söylenebilir.

Yumuşak gücün artması bir ülkenin demokrasiyle idare edilip edilmeyişi, hukuk devleti olup olmadığı, kişi hak ve özgürlüklerine göstermiş olduğu önem, çevre konularına gösterdiği hassasiyet, dünyanın pek çok yerinde insani yardımlarla adının anılması gibi faktörlere bağlıdır. O ülkenin prestijini ve yumuşak gücünü bütün dünyada bu eylemler artıracaktır. Demokrasi, insan hakları gibi normalde de her yerde olması arzu edilen kavramların politik amaçlar doğrultusunda kullanılmasının yanı sıra, bazen bir topluluğun hayat tarzını ifade eden kültür de yumuşak güce kaynaklık edebilmektedir. Örneğin insan haklarının gözetilmeye çalışıldığı günümüzde, insanların temel hak ve özgürlüklerini rahatça yaşadıkları ülkeler, bu konuda ihlallerin olan ülkelere göre daha iyi şekilde algılanmaktadırlar. Aynı şekilde, yargılamanın hukuka uygun şekilde yapıldığı ülkelerin, yargısız infazların yaygın olduğu yerlere göre daha tercih edilir olduğu söylenebilir. Aksi durumda, otoriter ve totaliter yönetimler, insan hakları konusuna duyarsız ülke oluşu, ekonomik ve askeri bakımdan güçlü olsalar dahi diğer ülkeler nezdinde prestijleri ve buna bağlı olarak da yumuşak güçleri zayıf olacaktır. Bu mantıktan hareketle, ülkelerin sahip olduğu yönetim geleneklerinin ve attıkları siyasi adımların o ülke hakkında oluşan algıyı önemli ölçüde etkilediği söylenebilir.

Devletlerin dış politikada hedefledikleri sadece varlıklarını ve güçlerini sürdürmek değildir. Güçlerini sürdürmek için belli amaç ve çıkarlara sahip olurlar ve bu amaç ve çıkarlar çok çeşitli biçimler alırlar. Her devletin belli amaçlara ve çıkarlara atfettiği önem, ötekilerden farklı olabilmektedir. Çünkü her devletin uluslararası konjonktürdeki yeri, kültür algısı, ekonomisi farklıdır. Her devlet amaçlarını ve çıkarlarını, kendisine göre, farklı biçimde olan bir öncelik sırasına göre düzenler. Her devlet için mutlak olan ve olmayan amaçlar, çıkarlar söz konusudur. Devletlerarasındaki politik ilişkiler biçim itibariyle iki kısma ayrılabilir: Birinci tür ilişkiler, doğrudan ya da dolaylı olarak zor ve şiddet kullanmaya varan türdeyken, ikinci tür ilişkiler ise zora ve şiddete başvurulmadan yani yumuşak güç kullanılarak yürütülen ilişkilerdir.¹⁶⁷

Bir ülkenin dış politikası da o ülkenin yumuşak gücüne etki eden kaynakları olarak önemli bir etkiye sahiptir. Yumuşak güç kaynaklarının çoğu, değişen dünya şartlarla beraber değişime uğramaktadır. Bu nedenle yumuşak güç de değişkenlik göstermektedir. Nye'nin da belirtmiş olduğu yumuşak gücün kaynakları içerisinde en hızlı değişim göstereni dış politikadır. Dış politikanın sürdürülmesi devletlerin kontrolünde olduğu için bu alanda bir değişikliğin yapılması ve inisiyatif kullanılması daha kısa sürede gerçekleşmektedir.¹⁶⁸ Bu bağlamda bir ülkenin yumuşak gücünün

¹⁶⁷ Şener, a.g.e., s.68.

¹⁶⁸ Nye, **Yumuşak Güç, Dünya Siyasetinde Başarının Yolu**, s.72.

artırılması noktasında devletlerin kullanabilecekleri en önemli kaynağın dış politika olduğu görülmektedir.

Devletlerin dış politikalarının yumuşak güç kaynağı olabilmesi için dış politikalarının diğer devletler tarafından meşru görülmesi gerekmektedir. Söz konusu ülkenin diğerleri ile birlikte uluslararası hukuka ve uluslararası kurumların kurallarına uyması, çok taraflılığı esas alması, uluslararası anlaşmalara ve işbirliklerine riayet etmesi, kısa süreli ulusal çıkarlarını bütüncül bir işbirliği sağlamak adına feda etmek için istekli olması gerekmektedir. Bu çerçevede dış politikanın bir ülkenin yumuşak gücünü arttırabilmesi, o ülkenin hem uluslararası kurallar oluşturabilecek güçte olması hem de bu kurallara ve kurumlara uyması durumunda söz konusu olacaktır.¹⁶⁹Bundan dolayı dış politikada kullanılan araçlardan çok bu araçların nasıl ve hangi amaçlarla kullanıldığı çok daha önem arz etmektedir.¹⁷⁰Sığ ve vizyon sahibi olmayan politikaların aksine, daha vizyonist stratejilerle donatılmış politikaları başkalarının gözünde etkileyici ve çekici bir hale getirmek daha kolay olacaktır. Bununla birlikte tarafların ortak değerleri söz konusu olduğunda herkes için önemli değerleri ifade eden ve insan hakları, demokrasi gibi ortak değerleri genel olarak destekleyen politikaların da çekici olma ihtimali daha fazladır.¹⁷¹ Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başkanlarının çoğunun bunun farkına vararak politikalar geliştirdiğini, demokrasi ve insan haklarını gibi konuları dış politikanın hedefi olarak belirlediklerini ifade etmektedir.¹⁷²

1950'lerde Amerika'nın ırk ayrımı yapması Afrika'yı gücendirip Amerika'nın yumuşak gücü azaltmış, aynı şekilde ölüm cezasını sürdürmesi, silah kontrolü yasalarının yetersizliği yine Avrupa'daki Amerikan yumuşak gücünü olumsuz yönde etkileyip azaltmıştır. Buna karşın Jimmy Carter'in insan hakları politikası ile Başkan Reagan ve Clinton'un demokrasiye gösterdikleri ilgi ve demokrasiyi geliştirmek için çaba sarf etmeleri yumuşak gücün artırılması yönünde iyi örnek teşkil etmektedir.¹⁷³

Türkiye'nin Ahmet Davutoğlu döneminde dış politikasında yer verdiği komşularla sıfır sorun söylemi bağlamında Ermenistan ile iyi ilişkiler kurulma çabası, protokollerin imzalanması ve futbol müsabakasının düzenlenmesi Türkiye- Ermenistan ilişkileri açısından yumuşak gücün kullanılarak olumlu bir etki oluşturmak amaçlanırken, bu politik davranış Azerbaycan- Türkiye ilişkileri noktasında ise olumsuz etki yaratmıştır.¹⁷⁴Buna ek olarak dönemin Başbakanı olarak Recep Tayyip

¹⁶⁹ Galarotti, Julia; "SoftPower: WhatIt is, WhyIt is Important, and Conditions Under Which It can be Effectively Used", Wesleyan University, 2011, s.23.

¹⁷⁰ Sancak, a.g.e.,s.101.

¹⁷¹ Nye, **Yumuşak Güç, Dünya Siyasetinde Başarımın Yolu**, s.66.

¹⁷² Nye, **Yumuşak Güç, Dünya Siyasetinde Başarımın Yolu**, s.72.

¹⁷³ Nye, **Yumuşak Güç, Dünya Siyasetinde Başarımın Yolu**, s.22.

¹⁷⁴ Faruk Sönmezoglu, **Son Onyıllarda Türk Dış Politikası 1991- 2015**, Der Yayınları, İstanbul,2016, s.333-358.

Erdoğan'ın Davos'taki "one minute" çıkışı, Türkiye'nin Ortadoğu'daki prestijini ve popülaritesini arttırmış, Müslüman dünyasındaki Türk imajına olumlu katkılar sağlamıştır.¹⁷⁵

Bu iki örnek üzerinden yukarda da bahsedildiği üzere, kimi politik davranışlar yumuşak gücün artırılması bakımından olumlu çıktılar elde edilmesine neden olurken, kimi zaman da olumsuz etki oluşturarak yumuşak güce negatif etki ettiğini göstermiştir. Bütün bu kaynakların yumuşak güç üretebilmesi, her şeyden önce karşı tarafa yönelik güven tesis edecek bir tutum sergilenmesini gerekli kılmaktadır. Güven vermeyen ve samimi bulunmayan politikalarla netice almak mümkün değildir. Bunun için de yerel politikalarla dış politika arasında bir uyum sağlamak ve tutarlılık göstermek gerekmektedir. İkisi arasındaki farklılık, ikiyüzlü bir politika anlamına geleceği için bu durum yumuşak güce olumsuz olarak yansımaya sebep olacaktır.¹⁷⁶

Yumuşak güç olarak sayılan politikaların başarısının sebepleri içerisinde çağımızda giderek artan teknolojinin erişmiş olduğu boyutun büyük oranda katkısı sayılabilmektedir. Çünkü yumuşak güç politikaları esasında bir çeşit pazarlama yöntemidir. Gerçekleştirilen bütün faaliyetler bir reklam ajansı mantığı ile kurgulanarak teşvik edici uygulamalara dönüştürülebilmektedir. İnternet başta olmak üzere medya ve diğer vasıtalar ile gerçekleştirilen en ufak icraat bile anında bütün dünyada gösterilme imkanına sahip olabilmektedir. Böylece söz konusu olan bu faaliyetlere yönelik bir ilgi uyandırılmasını sağlayarak, uygulayan devlete karşı sempati ile bakılmasını sağlamaktadır.

Ayrıca bir ülkenin yumuşak gücünden söz edebilmek için sözü edilen üç kaynağın da bir arada bulunması bir zorunluluk değildir. Çünkü Norveç, özgün bir kültür ve siyasi değerlere sahip olmadığı halde dış politikada yürüttüğü arabuluculuk, dış yardım ve barışı koruma faaliyetleri içerisinde yer alan politikası ile yumuşak güç bakımından önemli bir ülke konumuna gelmiştir.

2.4.2. Yumuşak Gücün Araçları

Nye'a, bilgi devriminin ulusları daha geçirgen bir duruma getirdiğini ifade etmektedir. Günümüzde devletler, yumuşak güçlerini arttırmak ayrıca doğrudan veya dolaylı yoldan halka yol göstererek devletlere baskıyı gerçekleştirmek için bilgiyi kullanan aktörlerle bir arada olmak durumundadır. Milletlerarası ortamda hükümet dışında bulunan aktörlerin giderek artan rolü ve önemi, bilgi çağına iz bırakmaktadır ve özel örgütlenmeler giderek artan bir şekilde ulusal sınırları aşmaktadır. Buna bağlı olarak çağımızda sivil toplum örgütleri, uluslararası anonim şirketler, organize dini odaklı hareketler, kötü niyetli yapılanmalar ve teşkilatlar, Birleşmiş Milletler (BM),

¹⁷⁵ Aydemir, a.g.e., s.146.

¹⁷⁶Nye, *Yumuşak Güç, Dünya Siyasetinde Başarımın Yolu*, s.140.

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) gibi uluslararası kuruluşlar, dijital teknolojiler ile medya yumuşak güç meydana getirebilir ve bu belirtilen organizasyonların yumuşak gücünü oluşturabilmektedir.¹⁷⁷

Çağımızda artık devlet dışındaki aktörler önem arz etmektedir. Güç devletlerden özel aktörlere doğru kaymaktadır. Ayrıca etkileşim ile karşılıklı birbirine bağımlılık sadece milletler arası bir durum değildir, devlet dışında yer alan unsurlarda bu sürecin içerisinde yer almaktadır. Çünkü ülkeler tek sesli aktörlerden oluşan bir yapı değildir. Devletin içyapısında farklı ses, grup ile amaçlar da yer almaktadır. Rasyonel hedefler yerine kararlar yapı içinde bulunan kesimlerin etkisi ile biçimlenmekte¹⁷⁸ ve ayrıca bu biçim yumuşak güç aktörleri ile dış hedef kitleye iletilmektedir.

Nye, yumuşak güç kaynaklarını kullanmanın sert güç kaynaklarını kullanmaktan daha yavaş, daha yaygın ve daha ağır olduğunu söylemektedir. Bu yumuşak güç kaynaklarını birçok faktör ve vasıta ile gerçekleştirmek gerekmektedir. Bunların içerisinde bulunan en önemlileri toplum ile kamuoyu üzerinde çok fazla bir öneme sahip olan hükümet dışında yer alan organizasyonlar (NGO's), sivil toplum örgütleri ile medyadır.¹⁷⁹

2.5. Kamu Diplomasisi Kapsam Artalanı

2.5.1. Teori ve Tanım

Geçmişten günümüze kadar var olan bütün devletlerin her zaman birbirini etkileme ve onların davranışlarını kendi politikalarıyla uyumlu hale getirmek amacıyla onları ikna etme çabası olmuştur. Bilgi ve teknolojilerinin küresel dağılımının hızla arttığı ve buna bağlı olarak etkileşimin politikaları belirlediği günümüzde ulus devletlerin sadece geleneksel dış politika aktörleri ile dış dünyada ulusal menfaatlerini sürdürmenin ve bu menfaatler doğrultusunda psikolojik etkililik elde etmeleri mümkün olmamaktadır. Çağımız uluslararası ilişkiler disiplininde devletlerin egemenlik gücü tartışılmasa bile, sınır ötesi ilişkilerde yeni aktörlerin ve bu aktörleri etkin kılan süreçlerin olduğu bir gerçektir. Sivil toplumun, yeni medya araçlarının ve kamuoyunun gücü karar verme araçlarını yönlendirmekte, bilginin ve imajların çarpıtılması durumunda da yanıltıcı sonuçlarla karşı karşıya kalınmaktadır.

Kamu diplomasisi kavramı hakkında yapılan analizler, temelde 1965 yılında ABD'de The Fletcher School of Law and Diplomacy Dekanı, eski diplomat olan Edmund A. Gullion tarafından ortaya koyulan tanımı esas almaktadır. Gullion, kamu diplomasisinin, dış politikanın formülasyonu ve icra edilmesi üzerindeki kamu tutumlarının etkilerini ele aldığını savunmaktadır. Kamu

¹⁷⁷ Nye, *Yumuşak Güç, Dünya Siyasetinde Başarının Yolu*, s. 92-99.

¹⁷⁸ Aytekin Yılmaz, *Küresel Dünyada Uluslararası İlişkiler*, Kadim Yayınları, Ankara, 2012, s.175.

¹⁷⁹ Nye, *Yumuşak Güç, Dünya Siyasetinde Başarının Yolu*, s. 100.

diplomasisinin, uluslararası ilişkiler disiplininin öngördüğü geleneksel diplomasi yöntemlerinin ötesindeki boyutlarını, devletlerin diğer milletlerde kamuoyu oluşturmalarını, özel grup ve çıkar gruplarının diğer ülkelerle etkileşimini, dışışleri raporları ve bunların politikaya etkisini, iletişim uzmanları, dış politika muhabirleri ve diplomatlar arasındaki kültürler arasındaki iletişim sürecini kapsadığını belirtmiştir.¹⁸⁰

Teknolojik alanda yaşanan gelişmelerle birlikte dünyanın giderek küçülmesi, toplumlararası iletişimi kolaylaştırmış ve hassasiyetle üzerine durulan bir konuma getirmiştir. İletişimin hem kolay sağlanması hem de ucuz kullanılabilir hale gelmesi, özellikle de internetin dünya genelinde yaygınlaşması, milletler arasındaki ilişkilerde iletişimin öneminin gün geçtikçe artmasına neden olmuştur. Televizyon, radyo ve telefon gibi toplumun sıkça kullandığı iletişim araçlarının yanı sıra kolay taşınabilir bilgisayarlar, akıllı mobil telefon sistemlerinin gelişimi ve özellikle internet gibi teknolojilerin yaygınlaşarak insan hayatının bir parçası olması, toplumların değişik kültürlerden ve kesimlerden yoğun bir etkileşim içinde olmasına neden olmuştur.¹⁸¹

Kamu diplomasisi kavramı İngilizce 'de "public diplomacy" , Fransızca'da ise "diplomatie publique" olarak yer almaktadır.¹⁸² Türkçede de kamu diplomasisi olarak yer almaktadır. Eski diplomatik yöntemlerin dünyada hızla kaybolduğu görülmektedir. Böylece kamu diplomasisi ile dünya devletleri kendi politikalarını kolayca anlatmakta ve uygulayabilmektedir. Ayrıca geçmişteki imajının değiştirilebilmesi noktasında da etkili bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Böylelikle devletlerin dış politikalarının ve diplomasislerinin tamamlayıcı bir parçası olarak görülmektedir.¹⁸³ Geleneksel diplomasinin ötesinde, milletlerin savunmakta olduğu fikirlerin dış politikayı etkilemeleri veya dış politika oluşumu sürecine ve uygulanması noktasında etkisi olarak ifade edilmekte olan kamu diplomasisi, ulusal kamuoyu boyutundan ziyade daha çok uluslararası bir boyuta sahiptir. Bu özelliğiyle, kamu diplomasisinin en etkili ve önemli tarafı dış politikada kullanılan bir teknik ve yöntem olmasıdır.¹⁸⁴

Kamu diplomasisi, planlama, programlama ve yönetimler arası ve yönetim ile insanlar arası ikna teknikleriyle ilgilenen özel iletişim alanını ifade etmektedir. Kavram olarak kamu diplomasisi, ulusal amaçlar için önem arz eden dost, tarafsız ve düşman kitlelerin tutum ve faaliyetlerini

¹⁸⁰ Edmund A. Gullion, "What is Public Diplomacy?", **The Edward R. Murrow Center of Public Diplomacy, The Fletcher School of Law and Diplomacy, Tufts University**, <http://fletcher.tufts.edu/Murrow/Diplomacy>.

¹⁸¹ Haluk Karadağ, **Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi**, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 2.

¹⁸² Gaye Ashı Sancar, **Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler**, Beta Yayınları, İstanbul, 2012, s. 79.

¹⁸³ Jan Melissen, **The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations**, Palgrave Macmillan, New York, 2007, s. 11.

¹⁸⁴ Karadağ, a.g.e., s.3.

etkilemek ve kamuoyu oluşturmak amacıyla insan davranışlarının planlı ve programlı olarak kullanılması sürecidir.¹⁸⁵

Literatürde değişik şekillerde kamu diplomasisi tanımları yapılmaktadır. Kamu diplomasisini daha iyi anlayabilme için farklı açılımlarla anlatmak yerinde olacaktır. Kamu diplomasisi her şeyden önce milli menfaatlerin tanımlanmasıdır. Aynı zamanda geleneksel diplomasinin yanı sıra hükümetlerin iletişim yöntemlerinden biridir. Uluslararası arenada kamu diplomasisi faaliyeti içerisinde bulunanların diğer halklara kendi politikalarını anlatma faaliyetidir. Kamu diplomasisi, bir devletin yabancı devletlerle münasebet kurduğu dış ilişkiler faaliyetleridir. Geleneksel diplomasi özellikle hükümetler arasındaki ikili ilişkiyi resmederken, kamu diplomasisi ise halklar arasındaki karşılıklı münasebeti inşa eder. Uluslararası arenada ülkeler arası ilişkiler önemini kaybetmekte ve kamuoylarının etkisi önem kazanmaktadır. İletişim teknolojilerinin hızlı bir şekilde dünyayı kuşattığı bu dönemde kamuoylarını ikna etme son derece önem kazanmıştır. Bu önem beraberinde farklı tanımlara haiz kamu diplomasisi faaliyetini zorunlu kılmıştır.

Tuch, kamu diplomasisi kavramını dış politikanın bir aracı olarak tanımlamaktadır. Geleneksel diplomasiden farklı olarak, uluslararası ilişkilerin farklı boyutlarını diğer ülke kamuoylarının etkilenmesi, bilgi, fikir akışı ve ülkedeki çıkar gruplarının etkileşimini kapsar. Tuch kamu diplomasisini; bir devletin, kendi ülkesinin düşüncelerini, geleceğe dair plan ve ideallerini, kamusal yapısını ve toplumun kültürel yönlerini aynı zamanda milli amaç ve hedeflerini, bunun yanı sıra takip etmekte olduğu güncel siyasal ve politik konularını yabancı milletlere anlatmak amacıyla yürütülen bir iletişim süreci olarak değerlendirmektedir.¹⁸⁶

Djerejian'a göre kamu diplomasisi, yabancı devletlerin halklarına yöneltilen enformasyon faaliyetleri, çekicilik yaratacak faaliyetler ve nüfuz kurma yoluyla ulusal çıkarların ve milli menfaatlerin tanıtımının yapılması sürecidir.¹⁸⁷ Nicholas Cull'a göre ise kamu diplomasisini, uluslararası bir aktörün yabancı bir halkla ilişkiye geçerek uluslararası ortamı yönetme girişimi şeklinde tanımlamaktadır.¹⁸⁸

Kamu diplomasisi, dış politika yapılması ve dizayn edilmesi sürecinde ve dış politikanın yürütülmesi esnasında halkların tutum ve davranışlarını tutumlarının etkilenmesi hususlarını konu etmektedir. Bilinen geleneksel yöntemlerle sürdürülen diplomasi faaliyetlerinden farklı olarak,

¹⁸⁵ Kemal Eker: "Psikolojik Savaş ve Genel İlkeleri", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, 275, Ankara, 1980, s. 58.

¹⁸⁶ Hans N. Tuch, *Communicating with the world: US Public Diplomacy Overseas*, St. Martin's Press: New York, 2003, s.14.

¹⁸⁷ Edward P. Djerejian, *Changing Minds Winning Peace: A New Strategic Direction for U.S. Public Diplomacy in the Arab & Muslim World*, Advisory Group on Public Diplomacy for the Arab and Muslim World, , Washington, D.C, 2003, s.13.

¹⁸⁸ Cull, a.g.e., s. 12.

uluslararası ilişkiler perspektifini, diğer ülkelerde halklar düzeyine inip kamuoyu oluşturmalarını da irdeleyerek göz önünde bulundurmaktadır. Bunların yanı sıra özel kitlesel grupların etkileşimini ve bir devletin bu gruplarla olan ilişkilerini, ilgilendikleri alanları, dışişlerinin tutmuş olduğu raporları ve bu grupların dış politikaya etkilerini, iletişimle ilgilenen birimler ile diplomatlar arasındaki iletişimi ve kültürler arasında iletişimi sağlama süreçlerini kapsamaktadır.¹⁸⁹

Görüldüğü üzere kamu diplomasisi, pek çok akademisyen ve uygulayıcısı tarafından farklı şekilde tanımlanmaktadır. Tanımlamalarda görülen farklılıklar; kamu diplomasisinin amaç, boyut, yöntem ve araçları üzerine oluşan farklı algılamalar ve anlamlandırmalardan kaynaklanmaktadır. Kamu diplomasisinin; uluslararası ilişkiler, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, dil bilimi, iletişim, halkla ilişkiler, medya çalışmaları ve pazarlama gibi ayrı bilimsel tabanlardan gelen disiplinler arası yapısı da tanımlamalarda farklılıklara neden olmaktadır.¹⁹⁰

Bilgi ve iletişim teknolojisi alanındaki devrim, demokrasinin dünyaya yayılmasını ve pazar ekonomilerinin gelişmesini, aynı zamanda da farklı ulusların halklarını merkezi bir konuma gelmesini beraberinde getirmiştir. Gerek hükümetler tarafından gerekse çok uluslu şirketler tarafından belirli amaçların sağlanması için uluslararası sınırları aşan iletişim yolları takip edilmeye başlanmıştır. Uluslararası arenada kamuoyunun önemli bir hal alması, kavramsal anlamda kamu diplomasisini tanımlamayı bir zorunluluk haline getirmiştir. Özellikle bu durum 11 Eylül sonrası daha da önem arz etmiştir. Bu bağlamda birçok ülke kendini ve milli politikalarını tanıtmaya ihtiyacı duymuşlardır.¹⁹¹

Aynı zamanda stratejik bir iletişim aracı olarak görülen kamu diplomasisi¹⁹²; bir devletin başka bir devletin vatandaşlarının ve aydınlarının yanı sıra, hedef ülkenin politikalarını kendi avantajına döndürmek amacıyla etkilemeye çalışmasıdır.¹⁹³ Aynı zamanda kamu diplomasisi; kamuoyunun anlaşılması, bilgilendirilmesi ve etkilenmesi gibi faaliyetlerin toplamı olarak da tanımlanmaktadır.¹⁹⁴ Kendi milli düşüncelerini ve ideallerini, kendi kurumlarıyla birlikte kültürünü, aynı zamanda ulusal hedeflerini ve güncel politikalarını diğer ülke halklarına anlatma amacı taşıyan hükümetin yürüttüğü bir iletişim sürecidir.¹⁹⁵ Devletlerin ulusal çıkarları, elde ettikleri fırsatlar ve

¹⁸⁹ The Edward R. Murrow Center of Public Diplomacy, **What is Public Diplomacy**, <http://fletcher.tufts.edu/murrow/diplomacy>.

¹⁹⁰ Abdülkadir Varoğlu, “Kamu Diplomasisinde Kavramsal ve Kuramsal Süreç”, **Kamu Diplomasisi**, s.1-29.

¹⁹¹ Selçuk Ünal, “ Kamu Diplomasisinin Dış Politikadaki Yeri” **Kamu Diplomasisi**, Ahmet Yalçınkaya ve Yeşim Özgen (Ed.), Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2013,s.133-135.

¹⁹² İbrahim Kalın, “Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi”, **Kamu Diplomasisi**, Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk (Ed.), TASAM Yayınları, İstanbul, 2012, s.150.

¹⁹³ Evan Potter, ” Canada and New Public Diplomacy” Netherland Institute of International Relations, Clingendael, 2002,s.3.

¹⁹⁴ Kalın, “**Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**”, s.150.

¹⁹⁵ Hans N. Tuch, a.g.e., s. 92.

maruz kaldıkları potansiyel tehdit gibi unsurların analizlerine istinaden oluşturdukları ve diğer ülkelerin kamuoylarını etkileme maksadıyla icra ettikleri kamu diplomasisi, devletlerin resmi organları aracılığıyla gerçekleştirilecek diplomatik faaliyetlere destek olmak amacıyla yürütülür. Geleneksel diplomasi, devletten devlete resmi ilişkileri kapsayan, gizli yürütülen ilişkileri kapsarken, kamu diplomasisi devletten topluma ve toplumdan topluma hükümet harici aktörleri, toplum önünde gerçekleştirilen gayri resmi ilişkileri içermektedir.¹⁹⁶ Bu yönüyle kullanılan geleneksel diplomasi yöntemlerinden farklı olarak, doğrudan ilgili devletin temsilcilerinden ziyade hükümet dışı aktörlerine ve kamuoylarına yönelik olarak yürütülür.¹⁹⁷

Kamu diplomasisi, çift taraflı yürütülen bir iletişimi ve etkileşimi içermektedir. Kamu diplomasisinde öncelikli hedef, muhatap tarafın dinlenmesi ve önceliklerinin ve hassasiyetlerinin belirlenmesidir. İkincisi hedef olarak ise bilgilendirme, paylaşım, ikna ve etkileme faaliyetlerini sayabiliriz. Bundan dolayıdır ki; kamu diplomasisi, dinamik, çok boyutlu ve çok yönlü bir iletişim sürecini ifade eder.¹⁹⁸ Leonard kamu diplomasisinin üç ana unsuru olduğunu belirtmiştir. Bu unsurlar; gerçekleştirilen iletişim faaliyetlerinin süreklilik arz etmesi gerektiği ve yabancı kamuoyu, söz konusu ülkenin iç ve dış politikalarıyla bunların altında yatan nedenleri bilmesi gerektiğini, doğru iletişim sürecinin sağlanmasıyla birlikte uluslararası arenada prestij sağlanacağını, uluslararası konferanslar ve medya kuruluşları vasıtasıyla uzun vadeli ilişkiler kurulması gerektiği şeklindedir.¹⁹⁹

Kamu diplomasisi yumuşak bir güç olarak tanımlanırken; Joseph Nye ise, bir ülkenin dünya siyasetinde hedeflediği ve arzuladığı sonuçlara varmak için ve onun değerlerine hayran olan, onu örnek alan, refah seviyesine ve fırsatlarına özenen ülkelerin kendisini izlemesiyle bu amaç ve hedeflere ulaşması olarak ifade etmektedir.²⁰⁰ Zor kullanmaktan ve ekonomik güçten ziyade dış politikayı çekiciliğini ve cazibesini kullanarak etkilemesi olarak görülmektedir.²⁰¹ Başka bir deyişle diğer devletlerin de senin istediğin sonuçları istemelerini sağlamak olarak ifade edilmektedir. Yumuşak gücün öncelikli hedefleri medya, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, finans ve iş dünyasından oluşmaktadır. Özellikle kitle iletişim araçlarının çoğalması sonucu, günümüzde medya aracılığıyla sürdürülen mücadeleler önem kazanmıştır.²⁰² Dış politikada kamu diplomasisi

¹⁹⁶ Ekşi, a.g.e., s.86.

¹⁹⁷ Erhan Doğan, “ Kamu Diplomasisinin Sunduğu Fırsatlar ve Kısıtlar Üzerine ”, **Kamu Diplomasisi**, Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk (Ed.), TASAM Yayınları, İstanbul, 2012, s.13.

¹⁹⁸ Kalm, a.g.e. s.150.

¹⁹⁹ Ece İnan, “ Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler Ekseni”, **Kamu Diplomasisi**, Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk (Ed.), TASAM Yayınları, İstanbul, 2012, s.66.

²⁰⁰ Nye, a.g.e., s. 39.

²⁰¹ Şener, a.g.e.,s.64.

²⁰² Bülent Şener, “ Dış Politikada Yumuşak Güç Olgusu”, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/politik-sosyal-kulturel-arastirmalar-merkezi/2014/02/10/7423/dis-politikada-yumusak-guc-olgusu>, 20.05.2014.

olarak kabul görülen yumuşak güç kavramı bir anlamda toplumların kalbini kazanma sanatı olarak da tanımlanmaktadır.²⁰³

Siyasal bilgilendirme, kamu diplomasisinin en önemli amacıdır. Tüm bu faaliyetler, hükümet temsilcileri ve ilgili bakanlıkların yanı sıra STK (Sivil Toplum Kuruluşları) aracılığıyla yürütülmekte ve kamuoyunda olumlu bir etki bırakmaktadır. Halkın ilgisini ve sempatisini uzun vadeli olarak kazanma amacı taşıdığından dolayı söz konusu ülkenin kültürünü, düşünce yapısını ve davranış kalıplarının bilinmesi bir zorunluluk olarak görülmektedir.

Kamu diplomasisinin önemli bir diğer amacı da kamuoyunu yönlendirme, alışkanlıklarının ve davranışlarının biçimlendirilmesi, algılarının yönetimi, imaj yönetimi ve itibar yönetimi unsurlarıdır. Bu unsurlar ülkenin yabancı ülke halkları üzerinde bırakacağı ve uyandıracığı intiba açısından önem arz etmektedir.²⁰⁴ Bu bağlamda, uluslararası aktör olmak isteyen, uluslararası sorunlarla karşı karşıya gelen veya dünyada mevcut bir soruna dair sonuç almak isteyen tüm devletlerin gerek kendi gerekse dünya kamuoylarına uyguladıkları bir yöntem olan kamu diplomasisi, devletler ile iç ve dış kamuoyları arasındaki münasebetleri düzenlemeyi ve sürdürmeyi amaçlamaktadır, buna ilişkin bir kavramdır.²⁰⁵

Kamu kavramı, hükümet dışı bir kavramdır ve uygulayıcıları tarafından hayata geçirilmektedir. Resmi temsilciler dışında, gayri resmi bir şekilde sürdürülen kamu faaliyetleri ve davranışlarında bir değişim bulunmaktadır ve bu davranışta çift taraflı simetrik bir iletişim söz konusudur. Diplomasi ise daha çok hükümet ve devletle alakalı bir kavramdır. Devletin dış ilişkileriyle ilgili uzmanları tarafından yönlendirilir. Diplomasi resmi yollarla, daha özenli ve dikkatli bir şekilde yürütülen, bilimsel bir temele dayanmaktadır. Kamu pasiftir ve süreci takip eden bir kitle bulunmaktadır. Diplomasi oryantasyonunda ise değişim olmazken ve iki taraflı asimetric bir etkileşim söz konusudur.²⁰⁶

²⁰³ Abdullah Özkan, “ **Kamu Diplomasisi: Kalp Kazanma Sanatı**”<http://www.kamudiplomasisi.org/direktor>, (18.05.2014).

²⁰⁴ Erzen, a.g.e. s. 45.

²⁰⁵ Volkan Bozkır, Kamu Diplomasisinin Alanları ve Çerçevesi, **Kamu Diplomasisi**, Ahmet Yalçınkaya ve Yeşim Özgen (Ed.), Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2013,,s.32.

²⁰⁶ Nancy Snow. “Rethinking Public Diplomacy”. **Handbook of Public Diplomacy**, Nancy Snow and Philip M. Taylor. (Eds.) New York, Routledge, 2009, s. 8.

Tablo 4: Kamu Diplomasisi Oryantasyonu

Kamu (Public)	Diplomasi (Diplomacy)
Hükümet dışı	Hükümet
Uygulayıcılar	Dışişleri uzmanları
Gayri resmi	Resmi, özenli, bilimsel
Aktif kamu	Pasif kamu
Davranışta değişim var	Davranışta değişim yok
Simetrik iletişim	Asimetrik iletişim

Kaynak: Nancy Snow. "Rethinking Public Diplomacy". **Handbook of Public Diplomacy**, Nancy Snow and Philip M. Taylor. (Eds.) New York, Routledge, 2009, s. 8.

Snow, kamu diplomasisinin hükümetlerin dünyanın bütün halklarına hitap etmesi ve onlara yönelmesiyle alakalı olduğunu savunmaktadır. Vatandaşların milli amaçlara ve dış politikaya müdahil edilmesi girişimini içeren kamu diplomasisi, bunların yanı sıra halkları bilgilendirme ve etkileme sürecidir. Geleneksel kamu diplomasisi vatandaş odaklıdır ve vatandaşlara vurgu yapmaktadır. Ayrıca asimetrik bir şekilde yürütülen tek yönlü çabalar söz konusudur. Günümüzde ise kamu diplomasisi gerek devletleri gerekse de birey ve toplumsal organizasyonları doğrudan ya da dolaylı bir şekilde görüşlerini, tutumlarını ve davranışlarını diğer devletlerin dış politika stratejileri üzerinde etkide bulunmaları üzerine doğrudan kullanmayı ve aktarmayı kapsamaktadır.²⁰⁷

Kamu diplomasisi, hedef ülke vatandaşlarını etki altında tutmak ve bu yolla onları kendi hükümetlerinin iç ve dış politikalarını doğrultusunda yönlendirmek amacıyla baskı altında tutmalarını sağlanması sürecidir. Aynı zamanda milli menfaatleri ve dış politika amaçlarını yerine getire bilmek için yenilikçi bir çevre inşa edebilmek hedefiyle kamuoyu oluşturmak olarak görülen kamu diplomasisi, tehdit etme, sindirme, baskı yapma ve cansız davranışlardan ayrıştırılmış bir retoriktir. Bu retorikğin ortaya çıkmasına neden olan yaklaşım ise, hükümetlerin ulusal çıkarlara ve dış politikaya nispeten kamu diplomasisine değişik yorum ve uygulamalar kazandırmasından kaynaklanmaktadır.²⁰⁸

Kamu diplomasisi kuramsal açıdan iletişim bilimleri, uluslararası ilişkiler, pazarlama ve siyaset bilimi başta olmak üzere birçok bilimlerin ortak ahenkle yürütmesi halinde daha gerçekçi stratejilerin oluşturularak faydanın arttırıldığı iletişim stratejisi bütünüdür. Bu yönü ile kamu diplomasisi, yumuşak güç, sert güç, akıllı güç, gündem belirleme, ülke markalama, şehir markalama, kültürel diplomasi, dijital diplomasi, hedef kitle, değişim diplomasisi, insani diplomasi gibi kavramların aktif olarak kullanıldığı bir stratejidir. Bu bağlamda kamu diplomasisi, henüz

²⁰⁷ Snow, a.g.m.,s.7.

²⁰⁸ Aydemir, a.g.e., s. 105

kendine has kuramlarını yeterince geliştirememiş olmakla birlikte bahsi geçen bilim dallarının da bir karmasından meydana gelmektedir.²⁰⁹

2.5.2.Tarihsel Gelişimi

Kamu diplomasisi kavramı yabancı ülke vatandaşlarının sempatisini ve gönlünü kazanmak üzere yürütülen iletişim faaliyetleri toplamı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kavramın kullanılışı her ne kadar modern zamanlara ait bir kavram olsa da salt modern zamanlara özgü bir kavram değildir. Çünkü tarihte farklı dönemlerde kamu diplomasisi politikalarının oluşturulduğu görülmektedir.²¹⁰ Eski bir kavram olmasının yanı sıra günümüzde daha yoğun kullanılmaya başlanmış bir kavramdır. Kamu diplomasisi kavramının kullanımı birinci dünya savaşı yıllarına kadar uzanmakla birlikte, yoğunlukla ve özellikle Soğuk Savaş döneminde popüler bir kavram olmuştur. Küreselleşme ile birlikte değişen uluslararası sistem kitle iletişim araçlarının önemini artırmış, bu gelişim akabinde kamu diplomasisi faaliyetleri ortaya çıkmıştır. Bu gelişim sayesinde uluslararası konjonktürün aktörlerini artık sadece devletler değil, onların yanında birçok sivil toplum kuruluşu ve organizasyonlar oluşturmaya başlamıştır. Kamu diplomasisinin gelişimi uluslararası ilişkiler aktörlerini çeşitlendirmesiyle birlikte eski diplomasi anlayışını güncelleştirmiş ve farklı aktörler ve farklı yöntemlerin kullanılmasını gerekli kılarak yeni diplomasi tarzını geliştirmiştir.

İlk uygulamalar bakımından kamu diplomasisi örneklerine on yedinci yüzyılda rastlanılmaktadır. Buna rağmen bu alandaki faaliyetlerin somut izleri ve örnekleri yoğunluklu olarak Soğuk Savaş döneminde görülmektedir. Batı'nın değerlerinin ve kurallarının Doğu Avrupa ülkelerine yayılmasına yönelik yürütülen ikna çabaları olan “Demirperde” tabiri, kamu diplomasisine gösterilebilecek güzel bir örnek olmaktadır.²¹¹

Yirminci yüzyılın başlarında birçok Avrupa ülkesi ve Amerika, yabancı halklara yönelik onları etkilemek amacıyla propaganda yapmak için bazı uygulamalar başlatmışlardır. Bunun önemli örneklerinden biri 1917 yılında Başkan Woodrow Wilson'un “Committee on Public Information” adlı bir kurum kurarak, başına gazeteci George Creel'i getirmesidir. Creel Komitesi adını alan organizasyonun ana amacı Amerika'nın savaştaki amaçlarını dünyaya duyurup, bilinir hale getirmiştir. 1920'lerde radyonun gelişimi devletleri yabancı dilde yayıncılığa yönlendirmiş, ilerleyen yıllarda da etkin bir şekilde kullanılmıştır. Faşist, komünist hükümetler yabancı kamuoylarını etkilemek adına radyoyu etkin bir şekilde kullanmışlardır. 1930'ların sonunda Roosevelt yönetimindeki Amerikan hükümeti döneminde ağırlık verilen bu alan, “kendi

²⁰⁹ Şahin ve Çevik, a.g.e., s.10.

²¹⁰ Yusuf Devran, Türk Tarihi Perspektifinden Kamu Diplomasisi Olgusu” <http://kamudiplomasisi.org/makaleler/haberler/135-tuerk-tarihi-perspektifinden-kamu-diplomasisi-olgusu>, (20.05.2014).

²¹¹ Meltem Bostancı, a.g.e.,s. 40.

güvenliğinin başka ülkelerdeki insanlarla iletişime geçip onların desteğini sağlamaktan geçtiği” algısının yerleşmesiyle daha da önem kazanmıştır.²¹²

Kamu diplomasisi kavram olarak yeni olmakla birlikte ileride açıklanacak olan ve kamu diplomasisinin temel bileşenlerini oluşturan dinleme, savunma, değişim ve kültür programları ile uluslararası yayıncılık ilkelerinin çok eski çağlardan beri zaman zaman kullanıldığı bilinmektedir. Romalıların, komşuları olan dost kralların oğullarına eğitim vermesi, değişim programlarının ilk uygulamaları gibidir. Yunanlıların İskenderiye’de kurduğu büyük kütüphane bugünün British Council örgütü veya Konfüçyüs Enstitüsü gibidir; Büyük Roma İmparatoru II. Frederick zamanında çıkartılan haber bültenleri orta çağın dünya haber servisi olarak görülebilir. Dolayısıyla bugün kamu diplomasisi kavramı altında incelediğimiz politikaların ipuçları, çok eski yıllardan beri karşımıza çıkmaktadır. Fakat bu politikaların bir kavram altında toplanması ancak 20. yüzyılda olabilmıştır.²¹³

Kamu diplomasisi kavramının en erken kullanımına London Times gazetesinde 1856 yılında rastlanmaktadır. Kavram ABD Başkanı Franklin Pierce tarafından nezaketin eş anlamlısı olarak ve aynı zamanda empati kurmak anlamında kullanmıştır.²¹⁴ Kamu diplomasisi kavramının açık bir tanımlaması ise ilk defa 1965 yılında Tufts Üniversite’nde Fletcher Diploması Okulu’nun dekanı aynı zamanda emekli diplomat olan Edmund Gullion tarafından kamu diplomasisine ilişkin Edward Murrow Merkezi’nin açılışında yapılmıştır.²¹⁵

Özellikle iki dünya savaşı arasındaki zaman dilimi, yabancı kamuoyu algısını yönetmenin önemli hale geldiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde devletler, askeri ve ekonomik gücün yanında fikirleri yönetmenin önemini de farkına varmışlardır. İkinci Dünya Savaşının ardından başlayan Soğuk Savaş döneminde söz konusu anlayışın gittikçe yaygınlaştığı görülmektedir. Çünkü Soğuk Savaş dönemi, bir tarafta ABD’nin, diğer tarafta ise Sovyetler Birliği’nin başı çektiği yaygınlaşan nükleer silahları dengeleme mücadelesini içermekte iken, aynı zamanda her iki tarafın kendi fikir ve ideolojilerini diğer halklara yaymak suretiyle yandaş toplama faaliyetlerini kapsamaktadır. Dolayısıyla gerek liberal dünya bakış açısını toplumlara aşılama faaliyeti içerisine giren ABD gerekse sosyalist ideallere bağlı kendi ideolojisini yaymak isteyen Sovyetler Birliği, başka ülkelerin halklarına yönelik çalışmalar yapmaktan geri durmamıştır.²¹⁶

²¹² Tuncer, **Diplomasinin Evrimi, Gizli Diplomasiden Küresel Diplomasiye**, s.213.

²¹³ Nicholas J. Cull, “Public Diplomacy: Seven Lessons for its Future from its Past”, **Place Branding and Public Diplomacy**, Cilt 6, Sayı 1, 2010, s.12.

²¹⁴ Sancar, a.g.e.,s.82.

²¹⁵ Cull, a.g.e.,s.12.

²¹⁶ Melissen, a.g.e.,s.4.

Soğuk Savaş sürecince büyük önem kazanan kamu diplomasisi, etkin biçimde II. Dünya Savaşı bitiminde NATO ve Varşova Paktlarının kurulmasıyla uygulanmıştır. Bu dönemlerde, medya yoluyla ve özellikle filmlerle Batılı değer yargılarının ve kurallarının daha insani olduğu yönünde etkileme çabalarına girişilmiş, bu değerlerin Doğu Avrupa ülkelerine yayılmasına yönelik faaliyetlerde bulunulmuştur. Sovyetler Birliği de aynı dönemde adeta misillemede bulunarak, yabancı kamuoylarını etkilemeye çalışmıştır.²¹⁷

Eski çağlardan beri siyasi yöneticileri farklı ülkelerle dostluk kurmak ve işbirliği içerisine girmek, anlaşmazlıkları çözebilmek, savaşlar sona erdirebilmek için farklı diplomasi metotlarını kullanmışlardır. Yöneticilerin evlilik ve akrabalık bağları kurarak muhatap aldığı toplum üzerinde olası muhalif durumları engellemeye çalıştığı sıkça görülmüştür.²¹⁸

Kamu diplomasisi kavramının tarihsel boyutunu incelerken aslında yüzyıllardan beridir dünya üzerinde yaşayan topluluklar arasında icra edilmiş olan uygulamaların bir ifadesi olduğu gerçeğine değinmek yerinde olacaktır. Hatta bu noktada bir adım daha ileri giderek bu kavramın önceleri “istimâlet politikası” olarak Osmanlı’nın kuruluş yıllarında uygulandığını söylemek çarpıcı bir gerçeklik olacaktır.²¹⁹ Halil İnalcık tarafından ortaya çıkarılan ve “istimâlet politikası” şeklinde ifade edebileceğimiz bu kavram aslında kamu diplomasisi uygulamalarından başka bir şey değildir. Çünkü Osmanlı’nın kuruluş dönemlerinde daha on dördüncü yüz yılda icra edilmeye başlanmış olan “kendi tarafına kazanma” faaliyetleri sayesinde yeni topraklar kolayca fethedilmiştir.²²⁰

Osmanlı sultanları ise çağları aşan yöntemleri daha çok tercih ederek, işgal edilen devletlere askeri, ekonomik kriz içerisindeki ülkelere de mali yardım yapmıştır. Osmanlılar ayrıca, kıtlık dolayısıyla açlık sorunu yaşayan ülkelere gıda göndermiş, toplu biçimde sürgüne gönderilen aynı etnik kökene sahip milletleri dil, din ve ırk ayrımı yapmaksızın ülkesine kabul etmiştir. Osmanlılar, hâkimiyeti altındaki milletleri farklılıklarıyla kabul ederek, adaletli ve hoşgörülü biçimde yönetmiştir. Fethettiği ülkeleri de tabii ülke olarak tanımlayarak onlar için barış ve istikrar ortamı oluşturmuştur. İki milyona yakın İrlandalıların evlerini terk etmesine yaşamını yitirmesine sebep olan açlık ve kıtlık günlerinde Sultan Abdülmecid’in bu ülkeye 1847 yılında tahıl yüklü üç gemi göndermesi, bu konulardaki örneklerden sadece biridir.²²¹

²¹⁷ Hoffman David, **Beyond Public Diplomacy**, Foreign Affairs, 2002, s.83-95.

²¹⁸ Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk, **Kamu diplomasisi**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2012, s.127.

²¹⁹ Karadağ, a.g.e., s.192.

²²⁰ Halil İnalcık ve Günsel Renda, **Osmanlı Uygarlığı**, 1. Cilt, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara, 2002, s.37.

²²¹ Özkan ve Öztürk, a.g.e., 2012, s.130.

Günümüzde ise kamu diplomasisi faaliyetlerinin, ismi bu şekilde olmasa bile yapılan icraatlar nedeniyle, Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk önce Savaş Bilgi Ofisi tarafından, daha sonra 1953 yılında Birleşik Devletler Enformasyon Ajansı'nın (USIA) kurulmasıyla birlikte bu kurum tarafından icra edilmeye başlandığı ifade edilebilir. Kamu diplomasisi uygulamaları Soğuk Savaş döneminde yine ABD tarafından Komünist Blok'a karşı kullanılmıştır. 2001 yılında ABD'nde meydana gelen terörist saldırılar konunun tekrar gündeme gelmesini sağlamış ve kamu diplomasisi uygulamaları dış politikada yeniden ivme kazanmaya başlamıştır. Bu nedenle söz konusu kavram 11 Eylül 2001 tarihinden sonra sıklıkla kullanılır hale gelmiştir.²²²

İkinci Dünya Savaşı sonrası süreçte Batı dünyasının lideri konumuna gelen ABD'den sonra başta bazı Avrupa devletleri olmak üzere diğer devletler de kamu diplomasisi uygulamalarına önem vermişlerdir. İngiltere, 2002 yılında Kamu Diplomasisi Strateji Kurulu'nu kurmuştur.²²³ Danışma Komitesi şeklinde kurulmuş olan ve İngiliz Dışişleri Bakanı'nın başkanlığında toplanan bu komite tarafından hükûmetin belirlediği, devletin uluslararası stratejik öncelikleri, kamu diplomasisi faaliyetleri bağlamında değerlendirilerek Dışişleri Bakanlığı'nın gerekli unsurlarına, Hükümet Konseyi'ne ve BBC Dünya Servisi'ne bu maksatla çeşitli görevler verilmekte ve bu şekilde İngiliz kamu diplomasisi faaliyetleri icra edilmektedir.²²⁴ Fransız Kamu diplomasisi için ise 2010 yılının Aralık ayında Fransız Enstitüsü kurulmuştur.²²⁵ Aslında bu yapılanma daha önce Dışişleri Bakanlığı ile Fransız Kültür Merkezleri'nin birbirlerinden kopuk ve bağımsız hareket etmelerinin önüne geçmek için yapılmış bir teşkilatlanma görünümündedir. Bu şekilde Fransız kamu diplomasisi faaliyetleri daha koordineli ve entegre bir yapıya bürünmüş olmaktadır.²²⁶

Ülkemizde ise 2010 yılının Ocak ayında, kamu diplomasisi çerçevesinde sürdürülecek faaliyetler ile stratejik iletişim ve tanıtım çalışmaları konusunda devlet kurumları ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri arasında işbirliği tesis etmek ve koordinasyonu sağlamak amacıyla, bir Başbakanlık bünyesinde Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün kurulup faaliyet göstermesi uygun görülmüştür.²²⁷ Verilen bu çabaların amacı, Türkiye'nin stratejik önemini ve değerini artıracak olup, yumuşak gücünün aktif bir şekilde kullanılmasına imkân sunacak çalışmalarda bulunmak, bu bağlamda sivil organizasyonları ve yapılanmaları harekete geçirerek, Türkiye'nin geçmişten gelen

²²² Stacy Michelle Glassgold, "PublicDiplomacy: TheEvolution of Literature", http://uscpublicdiplomacy.org/pdfs/Stacy_Literature.pdf, 2010, s.1.

²²³ Mark Leonard, Andrew Small and Martin Rose, **British Public Diplomacy in the 'Age of Schisms'**, Foreign Policy Centre, Londra, 2005, s.2.

²²⁴ Ali Fisher, **PublicDiplomacy in The United Kingdom**, <http://www.wandrenpd.com/wpcontent/uploads/2010/01/PD-in-the-UK.pdf>.

²²⁵ Varoğlu, a.g.e.,s.19.

²²⁶ Institut Français Basın Bülteni, **Un Nouvel Acteur Pour Mettre En Oeuvre La Diplomatie, Culturelle De La France**, <http://institutfrancais.com/fr/faites-notre-connaissance>,

²²⁷ T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, **Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Genelgesi**, <http://kdk.gov.tr/kurumsal/kdk-genelgesi/5>.

birikim ve tecrübelerinden en verimli ve kapsamlı bir şekilde faydalanmasını sağlayacak ortam ve alt yapıyı hazırlamak olmuştur.²²⁸

2.5.3. Kamu Diplomasinin Kaynakları ve Araçları

Kamu diplomasisi, klasik diplomasiden farklı olarak dış ilişkilerden sorumlu devlet yetkililerinin yurtdışında ülkesini temsili ve iki ülke ilişkilerinin bu devlet yetkilileri aracılığıyla yürütülmesinden, uzun vadede halkları hedef alan ve onlar üzerinde olumlu bir ülke imajı bırakmayı amaçlayan bir diplomasi türüdür. Bundan dolayı kavramsal olarak da klasik diplomasiden ayrılan kamu diplomasinin aktörleri, bu doğrultuda klasik diplomasi aktörlerinden farklılaşmaktadır. Diplomasiye yeni katılmış kurumlar aracılığıyla yürütülen kamu diplomasisi, devlet tarafından oluşturulan kamu diplomasisi politikalarının uygulanması aşamasında birçok aktör bünyesinde bulundurmaktadır. Bunları kamu diplomasinin araçları olarak da nitelendirmek ve bu araçların uluslararası arenada birer aktöre dönüştüğü açıkça görülmektedir.

Kamu diplomasisinde kaynak ilk zamanlarda sadece devlet olarak görünse de, zamanla özel sektör ve hatta bireyler de kaynak konumuna ulaşmışlardır. Geleneksel kamu diplomasisinde ilişkiler devlet kaynaklı iken, XXI. yüzyıl kamu diplomasisinde ilişkiler devletin tek elinden çıkmıştır. İlk zamanlarda hükümet kaynaklı yürütülen bir iletişim faaliyeti iken iletişim teknolojilerinin gelişim göstermesi ile hedef kitlelere erişimin daha kolay olması, küreselleşmenin bir sonucu olarak multi uluslu şirketlerin kamu diplomasisi çalışmalarına dolaylı yoldan katılması gibi nedenlerden dolayı kamu diplomasinin yürütülmesinde tek aktörün devlet olmadığı bir dönem başlamıştır.²²⁹

Çok geniş bir düzleme yerleşen kamu diplomasi faaliyetlerinin alanları gün geçtikçe çeşitlenmekte, gelişmekte ve yeni bir boyutlar kazanmaktadır. Diplomatik faaliyetler hükümetler arası, diplomatlar arası, kişiler arası ve hükümetler ile haklar arasındaki iletişim ve ilişki şeklinde dört farklı ilişki ve iletişim türü başlığında tanımlanabilir. Devletlerarası diplomatik ilişkiler klasik diplomasinin uygulanma şeklidir ve klasik diplomatik üsluplar ve faaliyetleri içermektedir. Kişiler arası diplomatik faaliyetler ise daha çok kişi diplomasisi olarak tarif edilmekte ve üst düzey devlet adamlarının birebir diplomatik faaliyetlerini içermektedir. Kültürel değişim ise medya geliştirme projeleri ve bunun gibi ülkelerin politikaları hakkında diğer ülke kamuoylarını bilgilendirmeye yönelik faaliyetleri kapsamaktadır.

Hedef ülke vatandaşları üzerinde kamu diplomasisi uygulayan ülke adına olumlu bir algı oluşturabilmek için özellikle kültür, dil, yerel değerler, politikalar gibi devletin belirlediği kamu

²²⁸ Kamu Diplomasisi Enstitüsü, **Amaç ve Hedefler**, <http://www.kamudiplomasisi.org/amachedefler.html>,

²²⁹ Sancar, a.g.e.,s.89.

diplomasisi politikaları ustalıklarla aktarılması gerekmektedir. Bu unsurlar kullanılarak diplomatik ilişkileri halklar üzerinden yürütülme görevi de doğal olarak devlet görevlilerinden farklı kurumlar tarafından yürütülmektedir. Bu kurumlar devlet tarafından desteklenmekte, hatta politikaların oluşturulması aşamasında Dışişleri Bakanlıkları bünyesinde var olan kuruluşlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Ancak kamu diplomasisi politikalarının yürütücülüğünün oluşturulma aşamasından farklı olarak devlet yetkilileri dışında bazı aktörler tarafından üstlendiği görülmektedir.

Kültür, kamu diplomasisinin en gelişmiş bir formudur.²³⁰ Kamu diplomasisinin yeni araç ve yöntemlerle diğer ülke halklarını klasik diplomasi faaliyetlerinin dışında etkilediği bu aşama kamu diplomasi araçlarını klasik diplomatik faaliyetlerin uygulamalarından ayırmıştır. Küresel politikalar ve teknolojik gelişmelerden etkilenen kamu diplomasisi özellikle de 2001 yılından sonra boyut değiştirerek daha sosyal bir alana bürünmüştür. ABD'nin uluslararası terörle mücadele çerçevesinde oluşturduğu yeni politikalar, kamu diplomasisi pratiklerinin de köklü bir şekilde değiştiği ABD'nin dünya üzerindeki imajını tahribata uğratmıştır. Bu süreç kamu diplomasisine farklı perspektifler kazandırmıştır. Böylece kamu diplomasisi anlayışı kültürel diplomasi, medya araştırmaları, anketler, Non- Governmental Organisations (NGO)'lar, değişim servisleri ve eğitim kanallarıyla muhatapı anlama, dinleme ve kendini anlatma faaliyetleri üzerine kurulmuştur.²³¹ Kamu diplomasisi dış politikada teknik araçlardan daha çok şey ifade etmektedir.²³²

Soğuk Savaş yıllarında ABD, Rusya, Fransa, Almanya ve Çin gibi küresel politik güçlerin yürüttüğü kamu diplomasi faaliyetleri artık yönetim anlayışı ve büyüklük bakımından çok farklı ülkeler tarafından da yürütülmeye başlamıştır. Günümüzde küçük ve orta ölçekli birçok ülke kamu diplomasisi yöntemleri geliştirmiştir. Küresel politik sistemdeki gücü ve büyüklüğü bakımından dünyanın en fakir ülkesi olan Etiyopya'da dahi kamu diplomasisine ilgi artmaktadır.²³³

Kitle iletişim araçları, kamu diplomasisinin en temel ve geleneksel araçlarıdır. Geleneksel medya araçlarının (gazeteler, radyo, televizyon) bir yandan bireyin özgür haber alma hakkının sağlayıcısı konumundayken, bir yandan da medya, yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü güç olarak önemli bir siyasal kaynağı niteliğindedir.²³⁴

²³⁰ Tülay Yılmaz, **Stratejik Güç Lobicilik**, <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/lobiciliktulayyilmaz.pdf>,

²³¹ Eytan Gilboa, "Diplomacy in the Media Age: Three Models of UsesAndEffects", **Diplomacy and Statecraft**, S.12, 2001, s.1-28.

²³² Melissen, a.g.e.,s.14.

²³³ Gilboa, a.g.e.,s.20.

²³⁴ Jean Noel Jeanneney, **Başlangıcından Günümüze Medya Tarihi**, Çev.: Esra Atuk, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2009, s.38.

Medya her türlü stratejik iletişim sürecinde en önemli kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişiler ve kurumlar üzerinde etkisi yüksek olan, istenilen konular hakkında kamuoyu oluşturulmasında, kamuoyunun tepkisini yönlendirmede büyük bir güce sahiptir. Bu bağlamda ülkelerin kamu diplomasisi oluşturmalarında medyaya büyük görev düşmektedir. Küreselleşen dünyada lider ve aktör konumunda olan tüm devletler uluslararası arenada medyanın gücünü kullanmaktadır.²³⁵ Medya; haber verme, eğitime, bilgilendirme, kamuoyu oluşturma, ikna etme ve yönlendirme gibi işlevlere sahip olması nedeniyle siyasal, sosyal ve kültürel anlamda önemli bir etkileme aracı niteliğindedir. Medya araçları, bireylerin ve kitlelerin belirli konulardaki kanaat ve tutumlarını şekillendirerek siyasal tercihlerini etkilemenin yanı sıra, alışkanlık ve beğenilerini değiştirme ve yaşam biçimlerini dönüştürme gücüne de sahiptir.²³⁶ Çok parçalı, çok yönlü özellikle de sosyal medyanın yarattığı etki ile kamu diplomasisi sürecini dönüştürmektedir.²³⁷

Dünyaya kendi ülkesini ve mizaçlarını anlatma amacı taşıyan kamu diplomasisi için kültürel unsurlar son derece önemli kaynaklardır. Çünkü bu kültürel unsurlar ülkelerin prestijlerini ve imajlarını oluşturmaktadır. Bu bağlamda kamu diplomasisi yabancı devletler nazarındaki prestijlerini iyileştirmek amacıyla kültürel ve akademik alışverişin gerçekleştirilmesini, kültürel ve ulusal unsurların ifşa edilmesini sağlayan bir unsurdur.²³⁸ Bu anlamda kültür bir yandan diplomasi alanına kültürel öğeleri eklerken diğer yandan uygulama araç ve yöntemleriyle yeni bir diplomatik tarzı oluşturmaktadır. Kamu diplomasisi ile kültür bir bakıma iç içe geçmiştir. Kültür aracılığı ile ülkeler kamu diplomasisinin ülkenin geçmişini yabancı toplumlara anlatmayı tarih, sanat ve kültürlerinin tanıtımını yaparak gerçekleştirmektedir.²³⁹

Kamu diplomasisinin ülkelerin amaçları doğrultusunda diğer devletlerin kamuoyları üzerinde uzun vadeli olarak giriştikleri çalışmaların hedefine ulaşabilmesi için iletişim tekniklerinin kullanılması nedeniyle diğer klasik baskı tekniklerinden daha etkili olduğu görülmektedir. Baskı kullanılmaksızın yapılan bu çalışmalar milletlerin kalbinin kazanılmasını sağlayıp, askeri ya da ekonomik bir baskının olmadığı ilişkilerin sağlanmasına imkan tanımıştır.²⁴⁰

Kamu diplomasisinin amaçlarından olan yabancı ülke halkları üzerinde olumlu etki bırakma konusunda siyasal değerler veya dış politika kaynaklarına oranla kültürel kaynakların kullanılması daha etkili olmaktadır. Söz konusu ülkenin değerlerine yaşam kalitesine karşı bir hayranlık

²³⁵ Gaye Aslı Sancar, “Kamu Diplomasisinde Medyanın Önemi: Anadolu Ajansı Örneği”, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Mehmet Şahin, B. Senem Çevik (Ed.), Nobel Yayıncılık, Ankara, 2015, s.145-147.

²³⁶ Bostancı, a.g.e.,s. 130-131

²³⁷ Eyüp Can Sağlık, “Kamu Diplomasisinde Kitle İletişim Araçları ve Küresel Medyanın Rolü”, **Kamu Diplomasisi**, Ahmet Yalçınkaya ve Yeşim Özgen (Ed.), Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2013, s.167.

²³⁸ Bostancı,a.g.e., s.55.

²³⁹ Muharrem Ekşi, “Kültürel Diplomasi ve Yunus Emre Enstitüsü”, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Mehmet Şahin, B. Senem Çevik (Ed.), Nobel Yayıncılık, Ankara, 2015, s.347-349.

²⁴⁰ Erzen, a.g.e.,s.123.

uyandırılması amaç ise, sanat, spor, popüler kültür çalışmaları vasıtasıyla istenilen amaçlara ulaşılması mümkündür. Böylece ülkeler başarı sağladığı kültürel bir faaliyet ile anılmakta yabancı halklar üzerinde de merak uyandırmakta bu vesile ile olumlu algı oluşturulmaktadır.²⁴¹

Kısaca amacı toplumları etkilemek olan kamu diplomasisi, bu amacını gerçekleştirebilmek için siyasal iletişim araçlarından yararlanmaktadır.²⁴² Siyasal iletişim, siyasi aktörlerin ideolojik amaçlarını, belli ülkelere, kitlelere, gruplara kabul ettirmek hatta gerektiğinde eyleme dönüştürerek uygulamaya koymak şeklinde tanımlanabilir. Siyasal iletişim sürecinin beş önemli unsuru söz konusudur. Bunlar; mesaj verici, hedef kitle, kullanılan araç, mesaj ve geribildirimdir. Siyasal iletişimin sağlanabilmesi için bu unsurların verimli kullanılması şarttır.²⁴³

Devletlerin sahip olduğu ekonomik gücü, kültürel zenginlik ve iletişim unsurlarının oluşturduğu imajın bir tamamlayıcısı görevi görür. Yani ülkenin kültürü, siyasal değerleri, dış politika vizyonu o ülkenin imajına etki etmektedir. Eğer ülkenin kültürü evrensel bir mahiyette ise, diğer toplumların sahip olduğu değerlerle örtüşüyorsa, savunduğu politikalar uluslararası arenada daha kolay taraftar bulmaktadır. Bu bağlamda bir ülkenin sahip olduğu ekonomik güç onu diğer devletler karşısında ve uluslararası arenada ayrıcalıklı kılmaktadır. Çünkü ekonomik güç diğer alanlardaki tüm faktörlere katkı sağlayıp ülkenin prestijini arttırmayı kolaylaştırmaktadır.²⁴⁴ Dünya çapında bilinen markalara, yabancı devletlerde istihdam olanakları sağlayan dev şirketlere sahip olmak, kamu diplomasisini etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamaktadır.²⁴⁵ Aynı zamanda ekonomik güç ile bağlantılı olan uluslararası yardımlar kamu diplomasisinin bir unsuru olarak görülmektedir. Bu açıdan bir ülkenin bir başka ülkedeki sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel etkisini arttırabilecek yöntemlerin başında dış yardımlar gelir.²⁴⁶ Bir ülkenin bir başka yabancı devlete yapmış olduğu acil insani yardımlar veya kalkınma amaçlı yardımlar kamu diplomasisi araçları arasında sayılabilir. Bu vesileyle dünyada yardımsever ve barışçıl bir ülke imajı oluşturulmaktadır. Yapılan yardımlar her ne kadar insani amaçlarla olsa bile söz konusu yardımlar politik açıdan ve kamu diplomasisi bakımından kazanımlar sağlamaktadır.²⁴⁷

İletişim teknolojilerinde yaşanan değişim ve dönüşümlerde kamu diplomasisinin uygulanması noktasında kolaylıklar sağlamaktadır. Bu sayede herhangi bir ülke kendisine dair bir politikayı

²⁴¹ Erzen, a.g.e.,s.124.

²⁴² Karadağ, a.g.e.,s.88.

²⁴³ Aysel Aziz, **Siyasal İletişim**, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2011, s.3.

²⁴⁴ Bostancı,a.g.e., s.57.

²⁴⁵ Nye, a.g.e.,s.40.

²⁴⁶ Rıdvan Kalaycı ve Sefa Mutlu Koca, “İnsani Yardımların Türkiye Dış Politikasında Artan Etkisi: AFAD Örneği”, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Mehmet Şahin, B. Senem Çevik (Ed.), Nobel Yayıncılık, Ankara, 2015, s.157.

²⁴⁷ Engin Akçay, **Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları**, Turgut Özal Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2012, s.6.

dünya ülkelerinin hemen hemen hepsine aynı anda ulaştırarak imkanlara sahiptir. Önceleri radyo, daha sonra televizyonlar ile gerçekleştirilen bu bilgilendirme faaliyetleri, günümüzde internetin hayatımıza girmesiyle birlikte zaman ve mekan tanımaz bir boyuta gelmiştir. Herhangi bir gelişme, anında tüm dünya tarafından duyulmaktadır. Bu bağlamda devletler kamu diplomasisi faaliyetlerini diğer devletlere duyurma noktasında interneti ve iletişim teknolojilerinin sağladığı yeni vasıtaları kullanarak sürdürmektedirler.²⁴⁸ Böylece ülkeler güçlerini, sosyal, kültürel, siyasal değerlerini ve değer olarak kullanılabilir tüm unsurlarını kitle iletişim araçları üzerinden diğer devletlere tanıtabilmektedirler. Bu yönüyle kitle iletişim araçları, kamu diplomasisi için son derece önemlidir.²⁴⁹

Devlet üstü organizasyonlar, devletlerin stratejilerinin gerçekleştirilmesi sürecine meşruiyet kazandıran önemli bir sosyal paydaştır ve büyük uluslar tarafından dış politikalarının temeli olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda ABD'nin NATO ile birlikte aynı ekseninde durması, savaş sonrası süreçte kamu diplomasisi faaliyetleriyle devlet üstü organizasyonların kamu diplomasisi uygulamalarına meşruluk sağlayan bir araç olmuştur.²⁵⁰

Kamu diplomasisinin bir diğer aracı olarak kendi değerlerini yabancı ülke halklarına aktarılması konusunda sivil toplum kuruluşlarının da etkisi büyüktür. Devletler günümüzde kamu diplomasisi etkinliğini sağlayabilmek için bilgiyi işleyebilen ve kitleleri harekete geçirerek hükümetlere doğrudan ya da dolaylı baskı yapan aktörlerden yararlanmak durumundadır.²⁵¹ Sivil toplum kuruluşları (STK), belirli konular ve sorunlar etrafında toplanan kişilerin bir araya gelerek oluşturdukları, kar amacı gütmeyen organizasyonlardır. Bu organizasyonlar sahip oldukları misyonları itibarıyla toplumun önemli unsurları arasındadırlar. Bundan dolayı STK'lar ortak zevkler, sorunlar, politikalar, amaçlar, tek bir ulusa mal olmayacak büyüklükteki ortak konular karşısında algı oluşturabilmek amacı ile kamuoyu yaratmak ve baskı oluşturabilmek için çeşitli faaliyetler gerçekleştirirler. STK'lar devletle yarışmacı bir şekilde devleti tamamlayan ya da devletle işbirliği içinde dış politika yapım sürecine katılmaktadırlar. Devlet tarafından boş bırakılan alanlara nüfuz ederek dış politikada etkin olabilecekleri gibi karar alıcılara devamlı ve doğrudan işbirliği yapabilmektedirler.²⁵² Kendi ülkesinin kültürünü, politikalarını ve doğrularını gerektiği bir şekilde anlatırlar ve devletlerinin yapamayacağı işleri yapmaya çalışarak lobi faaliyetinde bulunurlar.²⁵³ Bu faaliyetler genellikle uluslararası işbirlikleri ile sağlanmaktadır. STK'lar

²⁴⁸ Erzen, a.g.e.,s.128.

²⁴⁹ Bostancı,a.g.e., s.57.

²⁵⁰ Sancar, a.g.e.,s.107.

²⁵¹ Aydemir, a.g.e.,s.111.

²⁵² Begüm Kurtuluş, "Türkiye'nin Kamu Diplomasisinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İnsani Yardım Kuruluşları ve İnsani Diplomasi Perspektifi, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Mehmet Şahin, B. Senem Çevik (Ed.), Nobel Yayıncılık, Ankara, 2015, s.192.

²⁵³ Murat Yalçıntaş, "Sivil Toplum Kuruluşları ve Kamu Diplomasisi", **Kamu Diplomasisi**, Ahmet Yalçınkaya ve Yeşim Özgen (Ed.), Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2013, s.212-224.

aracılığıyla oluşan uluslararası diyaloglar ve işbirlikleri aynı zamanda ülkelerin birbirlerini tanıması, ilgi duyması ve paylaşımında bulunulması imkanlarını sağlamaktadır. Başka bir deyişle, kamu diplomasisinin ana amacı olan yabancı ülkelerle iyi diyaloglar kurma ve olumlu etki bırakabilme noktasında önemli katkılar sağlamaktadır.²⁵⁴

Kanaat önderleri de hedef kitlelerin tutum ve davranışlarını etkilediğinden kamu diplomasisinin önemli araçları arasında sayılmaktadır. Kurdukları iletişimler nedeniyle karşılıklı görüş alışverişini sağlayan, halk ile medya arasında bağ kurulmasını sağlayan, algıları yöneten, ülkelerin başka ülke vatandaşlarına erişebilmesine katkı sağlayan özelliklere sahiptir. Bu bağlamda büyük önem taşıyan ve kamu diplomasisi için aktif rol oynayan kanaat önderleri değerlendirilmeleri durumunda ülkelere büyük avantajlar sağlayabilmektedir. Günümüzde ABD kamu diplomasisi faaliyetlerinde kanaat önderlerinden faydalanmaktadır. Bu doğrultuda ünlü gazeteciler, tanınmış akademisyenler, STK başkanları, girişimciler ve gençlik liderleriyle bağlantı kurularak onların vasıtasıyla mesajlarını dünyaya iletmeye çalışmaktadır.²⁵⁵

Her devletin kamu diplomasisi potansiyeli farklı olduğundan kamu diplomasisi faaliyetleri de ülkelere göre farklılık göstermektedir. Aynı şekilde hedef olarak seçilen ülkelerin mizaçları da birbirinden farklı olduğundan onlara karşı kullanılacak kamu diplomasisi yöntem ve araçları da farklılık göstermektedir. Bundan dolayı genel geçer standartlarda kabul edilmiş kamu diplomasi kaynak ve araçlarından söz etmek mümkün değildir. Bu bağlamda devletler kamu diplomasi yöntem ve araçlarını belirlemede kendilerinin yanı sıra hedef olarak belirledikleri ülkenin ana değerlerini ve özelliklerini dikkate alması gerekmektedir.²⁵⁶

2.5.4.Kamu Diplomasisi Uygulama Alanları

Kamu diplomasisi hükümetlerin, diğer ülkelerin hükümetlerinden ziyade onların halklarını etkilemek ve onlarla iletişime geçmek için kaynaklarını harekete geçirdiği bir araçtır. Kamu diplomasisi; yayımcılık, finanse edilmiş kültürel ihraçlar ve değişimler organize ederek kaynaklarına dikkat çekerek onları etkilemeye çalışmaktadır. Ancak bir ülkenin kültürü, değerleri ve politika içeriği çekici değilse, onları yayımlayan kamu diplomasisi yumuşak gücü üretmez.²⁵⁷

Yeni Dünya düzeninin meydana getirdiği uluslararası ortam ve demokrasi zemini kamu diplomasisini uluslararası ilişkiler açısından kullanılması zorunlu bir disiplin haline getirmiştir.²⁵⁸

²⁵⁴ Erzen, a.g.e.,s.127.

²⁵⁵ Aydemir, a.g.e.,s.112.

²⁵⁶ Sancak, a.g.e.,s.133.

²⁵⁷ Nye, **Public Diplomacy and Soft Power**,s. 95.

²⁵⁸ Erzen, a.g.e.,s.121.

Kamu diplomasisi, her ne kadar diplomatlar ve toplumlar arasındaki iletişim faaliyetleri olarak görülse de diplomatik iletişimin ötesinde anlam taşımaktadır. Bürokratik yapı yerine, sosyal ve sivil yapıya sahip olan ve bu kapsamda akıllara ve kalplere hitap eden, karşılıklı iletişim ve etkileşimi öngören, diğer kitlenin dinlenmesini ve önceliklerin tespitini hedefleyen, doğru bilgiyi yayarak, paylaşım, ikna ve etkilemeyi amaçlayan bir süreçtir.

Kamu diplomasisinin kullanıldığı alanlar, bağımsız olarak kullanıldığında da onun amaçlarına hizmet etmektedirler. Birçok ülkede kültürel diplomasi kamu diplomasisinden bağımsız kullanılmakta ancak yine de onun amaçlarını gerçekleştirmektedir. Kamu diplomasisi faaliyetleri, uygulamada çeşitli biçimlerde sürdürülmektedir. Bu faaliyetler karşımıza kültür, eğitim, inanç, teknoloji, lobicilik ve savunuculuk olarak çıkmaktadır.²⁵⁹

2.5.5.Kültür

Kültür, toplumların geçmişle gelecekleri arasında bağ kuran, vazgeçilmesi imkansız köprü vazifesi görmektedir. Siyasal görüş, davranış ve tutumların yanı sıra, siyasal kurumlara da belirli ölçülerde etki etmekte, siyasal kurumların yapılanmalarına katkı sağlamaktadır. Kültür, siyasal değer sistemlerinin kuşaktan kuşağa aktarılmasını ifade eden siyasal toplumsallaşma sürecinde de aile, arkadaş çevresi, eğitim, kitle iletişim araçlarının yanında ciddi öneme sahiptir.²⁶⁰ Ortak yaşanan inanışlar, örf ve adetler, kimlik, ideolojiler, tarihi geçmiş, gelenekleşmiş uygulamalar, semboller, duygular, kurulan ilişkiler, mizah hepsi kültürün unsurları olarak görülebilir.

Kültür, toplumların yaşam tarzını ifade eden, eğitim süreci aileden başlayan ve toplumların nüvesini teşkil eden bir oluşumdur. Bir toplum üzerinde etki bırakılmak isteniyorsa kültürünü öğrenerek işe başlamak gerekmektedir. Kamu diplomasisinin de uygulama alanlarından olan kültürel araçlar, yazılı ve görsel basın, sinema ve filmler, radyo yayınları, popüler kültür araçları, müzik, kültür sanat faaliyetleri şeklinde incelenebilir.²⁶¹

Küreselleşme ile birlikte sınırların ortadan kalkması ve iletişimin daha hızlı olması kültürlerin birbirini daha iyi tanımalarına olanak sağlamıştır. Bu bağlamda kültürel unsurlar kamu diplomasisi için önemli bir unsurdur. Bir ülkenin kültürünün evrenselliği ve uluslararası faaliyet alanlarını yönlendirebilme kabiliyeti önemli bir güç unsurudur. Demokrasi, özgürlük, daha ileri toplumsal bir refaha ulaşmak, eğitim ve dış politika gibi alanlarda güce önemli katkılar sağlamaktadır.²⁶²

²⁵⁹ Aydemir, a.g.e.,s.115-128.

²⁶⁰ Ahmet Taner Kışlalı, **Siyaset Bilimi**, Ankara, İmge Kitabevi, 13. Baskı, 2008, s. 112-122.

²⁶¹ Karadağ, a.g.e.,s. 88.

²⁶² Nye, a.g.e.,s.20.

Kamu diplomasisi çalışmaları kapsamında kültür, sanat, spor, moda, edebiyat ve diğer çeşitli alanlarda gerçekleştirilen kültürel etkileşim yöntemleri uluslararası alanda politik amaçlara ulaşılması açısından önemli katkılar sağlamaktadır. Ancak söz konusu faaliyetler sürdürülürken uygulamanın sadece bir kitleye hitap etmemesi noktasında dikkatli olunmalıdır. Aynı zamanda kamu diplomasisi faaliyetinin sürdürüldüğü ülkelerin ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel yapıları göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda kamu diplomasisi faaliyetlerinden beklenen sonucun elde edilmesi kaçınılmazdır.²⁶³

Kamu diplomasisinde kültürün uygulama alanını Cull şöyle tanımlamıştır. Aktörün kültürel kaynaklarını ve göstermiş olduğu başarılarını ülke dışında kültürel etkileşimi kolaylaştırarak uluslararası ortamı yönetme mücadelesi olarak tanımlamıştır.²⁶⁴

Bugün ki modern toplumların kültürel süreci, entegre oldukları ekonomik sistem, kültürel üretim düzeyleri, bilinç endüstrisi ve enformasyon bağlamında bütünleşmektedir. Böylece ekonomik sistem kendi ihtiyacı olan kültürü hem kendi olanakları doğrultusunda üretmek hem de kendi işleyişlerine uygun bir çerçevede pazarlamaktadır. Kitle iletişim araçları ise çağın tüm süreçlerine hakim bir şekilde kamu diplomasisi faaliyetlerinde yer alan kültürel süreci hedef kitleye taşımaktadır. Kamu diplomasisi uygulamalarında kültür, bir devletin dış politika veya diplomasi hedeflerine ulaşması için kültürün yayılması ve yabancı ülkeleri olumlu yönde etkilemesi için kullanılmaktadır.²⁶⁵

Devletlerarasında imzalanmış olan protokoller ile sağlanan kültürel faaliyetler, farklı ülkelerdeki yerel yönetimlerin birbirleri arasındaki ortak etkinlikler kamu diplomasisi kapsamında önem arz etmektedir. Kültürlerini ve birbirlerini tanıyan kamuoyları arasında oluşan sempatik diyaloglar politik amaçlara ulaşma noktasında kolaylıkla yararlanılan bir unsur olarak görülmektedir.

Kültür, toplumun anlamlandırdığı değerler ve uygulamalar bütünüdür. Bu nedenle bir ülkenin kültürü evrensel değerleri içeriyorsa, politikaları diğerlerinin paylaştığı değerlerin ve yararın teşvik edilmesini sağlıyorsa, kamu diplomasisinde istenilen sonuçlara ulaşılma olasılığını arttırmaktadır.²⁶⁶

Ülkeler kültürel bağlar aracılığıyla diğer ülkelerle olan diplomatik ilişkileri tıksa bile iletişimlerini sürdürebilmektedirler. Kamu diplomasi kültürü, bir yararı hedef kitleye tanıtmaya

²⁶³ Erzen, a.g.e.,s. 131-135.

²⁶⁴ Cull, a.g.e.,s. 19.

²⁶⁵ Aydemir, a.g.e.,s. 116.

²⁶⁶ Sancar, a.g.e.,s.169.

davranışdır ve amacı hedef kitleleri kendileri tarafından temsil edilmek istendiği gibi benimsetilen düşünceleri benimsetmektir. Böylece verdiği mesajlar ile hedef kitlede merak uyandırır ve o kültüre olan önyargıları yıkıp yeni düşünceler oluşturmasını sağlar. Kültürel ilişkiler derin etkileri olan ve itibar yönetiminin diğer yöntemlerine göre daha inandırıcı olan olumsuz ve yanlış inanışların değiştirmenin en iyi yolu olarak görülmektedir.²⁶⁷

Genel bir ifadeyle kültür, toplumların birbirlerine yakınlaşması sağlayıp ve farklı ülke halkları arasında etkileşimi hızlandırmaktadır. Hedef kitleye verdiği mesajlar onun o kültüre ilgi ve merak duymasını sağlarken, gelecekte ondan gelen siyasi mesajlara da olumlu yaklaşmasına olanak sağlayacaktır. Kültürel açıdan birbirine yakın olan devletlerarasındaki siyasal etkileşimin daha kolay olacağı inancı yatmaktadır. Dolayısıyla bir devlet bu yolla hedef devleti siyasal açıdan daha kolay etkileyebilecek ve uzun dönemde amaçlarını gerçekleştirebilecektir. Bu bağlamda, bir devlet kültürel olarak etkileyebildiği bir başka devleti kamu diplomasisi faaliyetleri kapsamında daha kolay bir şekilde etkileyecektir.²⁶⁸

2.5.6. Eğitim

Eğitim, gerek devletlerin gerekse kültürlerinin uluslararası arenada tanınırlığını sağlaması noktasında katkıları olduğundan dolayı uzun vadede düşünüldüğünde kamu diplomasisi faaliyetlerinde de önemli katkıları bulunmaktadır. Kamu diplomasisi yapımcıları, devletlerin akademik unsurları olan üniversitelerinin, hedef ülkelerin gençlerine ulaşabilmesi bakımından önem taşımaktadır. Kamu kaynaklarının denetimli bir şekilde hedef ülke üniversitelerine yönelik olarak olumlu tutum sergileyebilmeleri bakımından kullanılması yararlı olabilir. Üniversitelerin, ilgili ülke gençlerine erişebilmesi, bu bakımdan daha geniş bir kitleye ulaşmasıyla hedeflenen amaçlara ulaşılması bakımından derinlemesine etki yapabilme kabiliyetine sahiptir. Üniversitelerin imkanlarından yararlanan gençler, eğitimleri sonunda kendi ülkelerinde etkili makamlarda bulunmaları durumunda, önceki yıllarda kurmuş oldukları bağlar ve sempatik ilişkiler nedeniyle eğitim gördükleri ülkeyle, kendi ülkelerinin arasında iyi ilişkilerin gelişmesi konusunda katkılar sağlaması kaçınılmazdır.²⁶⁹

Kamu diplomasisinin kültürel araçlarının yanı sıra önemli bir unsuru da eğitim faaliyetleridir. Eğitim faaliyetleri kapsamında pek çok öğrenci, değişim programlarından yararlanarak diğer ülkelerdeki üniversitelere gitmekte, devletlerin veya özel kuruluşların sağladığı imkanlar ile aynı zamanda eğitimlerini devam ettirebilmektedirler. Bunun yanı sıra birçok akademisyen bilimsel

²⁶⁷ Gyorgy Szondi, "Central and Eastern European Public Diplomacy", **Handbook of Public Diplomacy**, Nancy Snow and Philip M. Taylor (Ed.), Routledge, New York, 2009, s. 302.

²⁶⁸ Sönmezoglu, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, s.362.

²⁶⁹ Doğan, "**Kamu Diplomasisinin Sunduğu Fırsatlar ve Kısıtları Üzerine**", s. 23.

çalışmalar yapmakta, konferanslar ve seminerler ile görüş alışverişinde bulunmaktadır. Düzenlenen farklı alternatif faaliyetlerle yazarlar, gazeteciler ve diğer meslek dalları üyeleri insanlar çeşitli amaçlarla düzenlenen kurslara katılmaktadırlar. Bu bağlamda günümüzde eğitim de bu kapsamda değerlendirilen bir araç haline gelmiştir.²⁷⁰

Güçlü ülkeler ülkelerini gelecekte karar verme mekanizmasına aktif şekilde dahil olacak aktörler için kendi ülkelerinde yeni eğitim programlarına yatırım yaparak bu aktörleri kendilerine çekmeye çalışmaktadırlar. Söz konusu eğitim yatırımları arasında kültürel değişim programları, hedeflenen kitlenin etkilenebilmesi için çeşitli burs fırsatları da yer almaktadır. Her yıl yüzlerce öğrenci, akademisyen ve bilim insanı ülkeleri tarafından sağlanan imkânlar aracılığıyla çeşitli ülkelere giderek, kendi alanları akabinde çalışmalar gerçekleştirmekte, bu ve bunun gibi çeşitli programların farklı ülkeler arasında oluşturulmasına yardımcı olabilmektedirler.²⁷¹

Bazı devletler, dil ve kültürlerinin yayılması faaliyetlerinde ajanslar aracılığıyla etki yaratmaya çalışırlar. Bu şekilde kültürel etkileşimi, hükümetlerin finanse ettiği Enstitüler ve Kültür Merkezleri gerçekleştirirler. Bu kültür merkezleri aracılığıyla kendi ülkelerine dair kültür, yaşam tarzı, dil gibi özellikler paylaşılmaktadır.²⁷²

Özellikle gelişmiş ülkeler yaptıkları yatırımlar ile önemli bir eğitim altyapısı sağlayarak başka ülkelere kendi ülkelerine ciddi bir öğrenci akışı sağlamaktadır. Bu uygulamanın kökleri de çok eski tarihlere dayanmaktadır. Değişim programları sayesinde öğrenciler kendi ülkelerinden farklı bir ülkede eğitim alabilmekte, gittiği ülkenin kültürünü siyasal ve sosyal yapısını bizzat yaşayarak tanıyabilmektedir.

Ülkeler arasında gerçekleştirilen öğrenci değişim programları eğitim araçlarının en etkili kısmını oluşturmaktadır. Değişim programları aracılığıyla üniversite öğrencileri eğitim süreçlerinin bir kısmını başka bir ülkede geçirmekte ve bu sayede üniversite eğitim sürecinin dışında o ülke insanının yapısını, kültür özelliklerini ve yaşam tarzını öğrenmektedirler. Gittikleri ülkede geçirilen zaman boyunca meydana gelen olumlu izlenimler o ülkeye karşı duyulan sempatiyi artırmaktadır. Böylece gençler üzerinde olumlu ima sağlanmış olmaktadır.²⁷³

Değişim programlarının temel hedefi ileride kendi ülkelerinde önemli kademelerde görev alabilecek gençlerin, eğitim gördüğü ülkeye yönelik politikalarda daha ılımlı ve daha istenen düzeyde olmasını sağlamaktır. Ancak tabii ki böyle bir hedef ancak uzun vadede gerçekleşebileceği

²⁷⁰ Karadağ, a.g.e.,s. 96.

²⁷¹ Erzen, a.g.e.,s. 130.

²⁷² Abdullah Özkan, **Siyasal İletişim Stratejileri**, Tasam Yayınları, İstanbul, 2007, s. 163.

²⁷³ Karadağ, a.g.e.,s. 96.

için değişim programları sonuçlarını en uzun vadede gösteren kamu diplomasisi uygulama alanlarındandır. Değişim programlarının gerçekleştirilmesinin ardında kültürel etkileşim sağlamanın yanında politik sorunlara yönelik çözüm çabasının da etkileri görülebilir. Değişim programları ile sınır ötesi ile iyi ilişkiler geliştirmek, potansiyel çatışma konularını azaltmak kullanılabilir. Bu bağlamda öğrenci değişim programları çerçevesinde iki ülke arasında yaşanan değişim faaliyetleri ülkeler arası politik ilişkilerin de normalleşmesine katkı sağlayacağı kaçınılmazdır.²⁷⁴

2.5.7. İnanç

Din uluslararası arenada eski çağlardan beri kullanılan diplomatik bir araçtır. Birçok din yeryüzünde kendi inancını tanıtmak için yabancı devletlere görevli insanlar göndermiştir. Özellikle son yüzyılda misyoner diye tanımlanan bu görevliler bir taraftan kendi dinlerini yayarken bir taraftan da ülkelerinin menfaatlerini gözetirler. Ülkelerin dinlerini yayma faaliyetlerinin en asli amacı ekonomik çıkarlarının maksimize edilmesi olmuştur.²⁷⁵

Din insanların hayatlarının tümünün işleyişinin bağlı görüldüğü üstün bir güç veya ilkeye olan inançtır. Bu inanç akabinde ahlaki sınırları olan bir yaşam kuralı ortaya çıkar. Dinler tarihine bakıldığı zaman coğrafi unsurlarla iç içe geçmişlik göze çarpar. Dinler tıpkı uluslar gibi doğup, gelişip, belirli şekillere göre değişerek kalıplaşır. Dinler inanç sahiplerinden meydana gelen toplumlardan oluşur. Fakat bu toplulukların örgütlenme biçimleri birbirlerinden farklılık gösterir. Bir başka açıdan dinsel örgütler, bunların oluşturduğu tarikatlar ve mezhepler kültürlerle ilişki içerisinde olarak kurumlar arasında meydana gelen problemleri çözmeye aracı olmaktadır.²⁷⁶

Dış politikalarda din etkin olan faktörler arasındadır ve çoğu halkların kendilerini bir ifade etme türü olarak görülmektedir. Bu bakımdan devletler dini ilişkilere göre dış ilişkiler inşa edebilirler. Dış politikasının yürütülmesi ve planlanmasında din unsurunu gözetmek olağandır. Eğer bir devlette dini unsurlar toplum tarafından önemli bir faktör olarak algılanıyorsa dini kavramlar dış politika argümanlarında sıklıkla kullanılmaktadır.²⁷⁷

Din, ulus-devlet dönemi öncesi devletlerin kuruluşunda ve diğer devletlerle olan münasebetlerinde asli amaç olma fonksiyonunu yitirmiştir. Ancak toplumsal ve siyasal unsur olarak etkinliği devam etmektedir. Ulus- devletlere dayalı uluslararası arenada sistemin işleyişine etki eden ana faktörlerin yanında önemli olduğu kabul edilen unsurlardan biri haline gelmiştir. Ulus

²⁷⁴ Giles Scott Smith, "Exchange Programs and Public Diplomacy", **Routledge Handbook of Public Diplomacy**, Nancy Snow and Philip M. Taylor (Ed.), Routledge, 2008, s.50.

²⁷⁵ Haluk Karadağ, a.g.e.,s. 110.

²⁷⁶ Anthony Giddens, **Sosyoloji**, (Haz.) Hüseyin Özel ve Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2000, s. 466-477.

²⁷⁷ Aydemir, a.g.e.,s. 122.

devlet döneminin de göze çarpan en önemli özellik dinin bir araç olarak görülerek, kullanmasıdır. Tarihsel süreçlerde ülkeler dini dış politika aracı olarak kullanmış, amaçlarına bu vesileyle ulaşmaya çalışmışlardır.²⁷⁸ Dinin bu özelliği onun farklı bir konuma gelmesini sağlamıştır.

Toplumların önemli gördüğü hususların, dini inanışların aktörler ve kurumlar aracılığıyla dünya toplumlarına aktarılıyor oluşu bir gerçekliktir. Bu bağlamda dini otoriteler devletler açısından önemli hususların farkına varılmasına ve çatışmaların toplumların bilgisine sunulmasında önemli derecede etki eder. Bu nedenle dini liderler uluslararası insani ve kalkınma yardımlarını sağlayabilmek veya çatışmaları çözebilmek için dini seferber edebilmektedirler. Bu yönüyle dinler kamu diplomasisi açısından önem arz ederler.²⁷⁹

Uluslararası ilişkiler ve dış politikada yaygın bir uygulama alanı olan din diplomasisi, toplumlar arasında iletişim ve etkileşimi kolaylaştırdığı gibi dini toplulukların diğer devletlerdeki dini topluluklarla iletişime geçmesi devletler açısından önemli faydalar sağlamaktadır. Özellikle çatışmaların yaşandığı bölgelerde din unsuru devreye sokularak sorunlar çözülmeye çalışılmaktadır. Kamu diplomasisi açısından din bu bağlamda çeşitli fonksiyonlar sergiler. Barışçıl bir ortamın sağlanmasında, dini bir güç politikası olarak ve dini ön plana taşıyarak toplumlar arasında bir diyalog oluşturur. Aynı zamanda devlet temsilcilerini gerektiğinde bir davranış kalıbına sokan ve dış politikaların belirlenmesinde etkisi olan bir faktördür.²⁸⁰

Günümüzde uluslararası arenada ve devletlerarası ilişkilerde dinin önemi hala görülmektedir. Çin ile yaşadığı problemler nedeniyle gündeme gelen Tibet'in ruhani lideri, çok uluslu bir ülke durumundayken parçalanarak dağılan Yugoslavya'da Bosna Hersek'in özellikle dini inanışından dolayı topraklarına saldırılması ve halkının katledilmesi, Rusya'daki Çeçen birliklerinin durumu, İsrail ve Filistin mücadelesi, din odaklı uluslararası ilişkilere örnek gösterilebilen konulardır. Genel olarak şu söylenebilir ki, din ile dış politika arasındaki ilişki kesin bir şekilde görülmektedir. Bu bağlamda dış politikada istenilen sonuçların bir diğer ülkeyi etkilemek yoluyla sağlanması olarak ifade edilen kamu diplomasisi, dış ilişkilerde ve uygulamalarında dini bir uygulama alanı olarak kullanılmaktadır.²⁸¹

²⁷⁸ Mehmet Emin Çağırın, “**Din ve Uluslararası İlişkiler**, Haydar Çakmak (Ed.), **Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavram ve Teoriler**, Platin Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 34.

²⁷⁹ Jennifer A. Marshall and Thomas F. Farr, “Public Diplomacy in an Age of Faith”, **Toward a New Public Diplomacy**, Philip Seib (Ed.), Palgrave Macmillan, New York, 2009, s. 198.

²⁸⁰ Aydemir, **a.g.e.**,s. 124.

²⁸¹ Karadağ, **a.g.e.**,s. 112.

2.5.8. Askeri

Günümüzde Barış Gücü unsurları ile askeri personel değişim programları kamu diplomasisi uygulamalarının askeri alanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Askeri uygulama alanları diğer alanlar kadar önemli görülmesine de aslında ülkelerin tanıtımını yaparak itibar kazandıran unsurlardandır.

Uluslararası veya bölgesel çatışma alanlarında küresel ya da bölgesel oluşumlar (BM, NATO, AB) tarafından kriz sonrası düzenin sağlanması ve barışın sağlanmasında etkin roller üstlenmektedirler. Can güvenliğinin sağlanmasının yanı sıra sağlığın korunması, açıklıkla mücadele, bölgesel imar ve altyapı çalışmaları diğer faaliyetleri arasındadır. Bu faaliyetler iki amaçla yapılmaktadır. Birincisi yardım edilen ülke nezdinde saygınlık kazanmak olurken, diğeri ise uluslararası kamuoyunda etki oluşturarak barışı sağlayan ve koruyan ülke statüsü kazanmaktır. Kalplerin ve gönüllerin fethedilmesi olarak ifade edilen kamu diplomasisi uygulamalarına etkin bir unsur olarak değerlendirilen askeri güçlere, Bosna'da, Kosova'da, Afganistan'da, Somali'de, Lübnan'da görev alan Türk Birliklerini ve yapmış olduğu faaliyetleri bu bağlamda değerlendirilebilir.²⁸²

2.5.9. Uluslararası Kuruluşlar

Dünya üzerinde barış ve güvenliğin oluşması, akabinde de ticaretin geniş alanlara yayılması ve küreselleşmenin bir sonucu olarak sınır kavramının değişmesi uluslararası ilişkiler de devletlerin dışında uluslararası örgütler ve kuruluşların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunun ilk örneklerinden biri sayılabilecek Avrupa Birliği, ilk etapta ticaret alanında gerçekleştirdiği başarılı faaliyetler dolayısıyla diğer ülkeler tarafından da örnek alınmaya başlamıştır. Kamu diplomasisi faaliyetleri devletlerarasındaki ilişkilerde devlet dışı aktörlerin de faaliyet gösterdiği bir alan olması nedeniyle özel girişim ve oluşumların önem kazandığını bir alan olmuştur. Bu alanda verilebilecek birçok örnek söz konusudur. Birleşmiş Milletler, NATO, Arap Birliği, İslam Konferansı Örgütü, Afrika Birliği, Güneydoğu Asya Devletleri Birliği başta olmak üzere Greenpeace, Dünya Barış Örgütü, Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü örnek gösterilebilir.²⁸³

Evrensel bir kuruluş olan Birleşmiş Milletler ve Birleşmiş Milletlere kıyasla daha bölgesel niteliklere sahip olan, bir zamanlar Doğu Blok'una karşı kurulmuş NATO ve Avrupa'da ekonomik entegrasyon amaçlı kurularak sonrasında faaliyet alanını genişleten Avrupa Birliği uluslararası alanda rol oynayan önemli örgütlerdir. Bu örgütler doğal felaketler, kriz ve çatışma bölgelerinde üyelerinin ortak kararlarıyla harekete geçebilen mekanizmalara sahiptirler. Büyük örgütlere kıyasla

²⁸² Karadağ, a.g.e.,s. 106.

²⁸³ Karadağ, a.g.e.,s. 112.

daha küçük çaplı örgütlerden Arap ve Afrika Birlikleri, İslam Konferansı Örgütü gibi oluşumlar da üyelerinin ortak kararları doğrultusunda bu tür faaliyetleri gerçekleştirebilmektedirler. Bu örgütler izledikleri politikalar ve faaliyet sahaları açısından ilgi odağı olmakta ve kamu diplomasisi faaliyetlerinin yürütülmesinde bir aracı haline dönüşmektedirler. Özellikle Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi geçici üyeliği, NATO veya Avrupa Birliği üyeliği üye olmayan ülkeler açısından bir itibar göstergesi olmuş ve cazibe yaratarak bu örgütlerle ilişkiler tesis etmek önem kazanmıştır. Kazanılacak itibarın da ötesinde bu tür yapılar içerisinde yer alma, devletlere politika yapma ve icra edilen politikaları yönlendirme imkânı sağlamaktadır. Türkiye 2009-2010 döneminde BM Güvenlik Konseyi Geçici Üyeliği görevinde bulunmuştur. Bu görev sayesinde söz konusu dönem boyunca aktif bir dış politika izleyerek birçok uluslararası sorun ve problem sahalarında söz söyleme hakkına sahip olmuştur. Özellikle İran'ın nükleer güç olma iddialarına karşı diğer bir Güvenlik Konseyi Geçici Üyesi olan Brezilya ile birlikte çözüm arayışı içerisinde olmuş, her ne kadar ABD tarafından bulunan çözüm yolları kabul edilmese de bu konuda olumlu adımlar atılmasını sağlamıştır. Bu sayede tarafsız arabulucu rolünü benimseyen ve bu rolü iyi oynayan Türkiye uluslararası ortamda da prestijini artırmıştır. Türkiye daha sonra 2015-2016 yılları için de BM Güvenlik Konseyi Geçici Üyeliği'ne aday olmuştur. Türkiye örneğinden de anlaşılacağı üzere kamu diplomasisi uygulama araçları olarak bu tür grup ve organizasyonlara dâhil olmak, aktif politikalar izleyebilmek ülke imajına doğrudan pozitif yönde bir katkı sağlamakta, popülariteyi artırmaktadır²⁸⁴

²⁸⁴ Karadağ, a.g.e.,s. 113.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. STRATEJİK DERİNLİK YAKLAŞIMI ÇERÇEVESİNDE AK PARTİ DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KAMU DİPLOMASİSİ

3.1. Stratejik Derinlik Yaklaşımı Bağlamında Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi

3 Kasım 2002’de yapılan genel seçimler sonucu iktidar olan ve halen iktidarlığı devam etmekte olan Ak Parti hükümetleri döneminde Türk dış politikası ciddi değişimler yaşamıştır. Bu süre zarfında, “çok boyutluluk”, “Doğu’ya yönelme”, “arabuluculuk”, “proaktif dış politika”, “eksen kayması”, “Neo-Osmanlılık”, “yumuşak güç” ve “komşularla sıfır problem” gibi önemli etkileri olan kavramlar dış politikaya konu olmuştur.

Dış politikadaki yaşanan bu değişimler kimi çevrelerce Türk dış politikası tarihince yaşanmamış olan köklü bir değişimi kastederek “yeni” diye nitelendirilirken, kimi çevreler tarafından ise; uluslararası sistemdeki yaşanan dönüşümün neticesi olarak meydana gelen değişimlerin ve Özal ile başlayıp devam eden bir sürecin sonucu olduğu şeklinde değerlendirilmektedir.²⁸⁵

14 Ağustos 2001’de kurulan Ak Parti’nin yeni bir siyasi oluşum olarak hem 3 Kasım 2002 hem de 22 Temmuz 2007 genel seçimlerinde tek başına hükümet kurması Türk siyaset tarihi açısından benzeri az bir örnek olmuştur. İç siyasette olduğu gibi dış politikada da köklü değişimler söz konusu olmuştur. Ak Parti’nin kendi kimliğini muhafazakar demokrat olarak tanımlamasıyla dış politikasının değerlendirilmesinde de bu kimliğin dikkate alınması gerekmektedir. Ak Parti’nin dış politika yaklaşımının esasını Türkiye’nin jeopolitik konumunun işbirlikleri açısından çekim alanı potansiyeline sahip olması gerektiği oluşturmaktadır.²⁸⁶ Türkiye’nin tarihi ve coğrafi konumuna uygun ön yargılardan arınmış karşılıklı çıkar ilişkilerine dayalı gerçekçi bir dış politika

²⁸⁵ Giray Sadık, “Magic Blend or Dangerous Mix? Exploring the Role of Religion in Transforming Turkish Foreign Policy from a Theoretical Perspective”, *Turkish Studies*, 13.3.2012, s. 294.

²⁸⁶ Gökhan Koçer, “AKP’nin ve Tayyip Erdoğan’ın Dış Politika Felsefesi”, *Türk Dış Politikası 1919- 2008*, Haydar Çakmak (Ed.), Platin, Ankara, 2008, s. 920-921.

izlemeyi amaçlamıştır. Değişen bölgesel ve küresel gelişmeler karşısında dış politika önceliklerinin yeniden tanımlanması ve ulusal çıkarlarla denge oluşturması gerekliliğini esas almaktadır.²⁸⁷

Ak Parti'nin dış politika anlayışı Türkiye'deki genel dış politika anlayışından farklıdır. Bu farklılığı beş temel dinamik üzerinde açıklayabiliriz. Bunlardan birincisi, özgürlük ile güvenlik arasında dengenin kurulmasıdır. Özellikle 11 Eylül saldırısı sonrasında ABD ve birçok küresel aktörün güvenlik söylemine karşın güvenliği riske etmeden özgürlük alanını genişleten tek ülke Türkiye olmuştur. İkinci dinamik ise, komşu ülkelerle sıfır problem ilişkisidir. Davutoğlu bu söylemle "Türkiye'nin etrafı düşmanlarla çevrilidir" psikolojisinin geliştirmiş olduğu savunmaya dayalı refleksten kurtulup bütün komşuları ile iyi ilişkiler kuran ülke olmayı amaçlamıştır. Bir diğer unsur ise, Türkiye'nin merkez ülke karakteri ile dış politikasının çok boyutlu ve geniş yelpazeli bir yapı kazanması düşüncesi olmuştur.²⁸⁸ Dördüncü unsur da, yeni diplomatik üslup geliştirmek olmuştur. Sadece köprü olma rolünden ziyade yeni dönemde merkez ülke olma yönünde değişmiştir. Yeni diplomatik üsluptan kastedilen Doğu platformlarda Doğu kimliğini çekinmeden kullanmak, Batı platformlarında da Batı'nın nosyonlarını özümsemiş olmaktır. Sonuncu esas ise statik diplomasi anlayışından dinamik diplomasi anlayışına fikrini benimsemesidir. Yani vizyon odaklı proaktif ve aksiyoner bir dış politika öngörmektedir.²⁸⁹ Bu çerçevede, düzen kurucu bölgesel bir güç olarak Türkiye'nin, sert gücü ile yumuşak gücün dengesine dayanan kamu diplomasi destekli bir dış politika yürüttüğü görülmektedir.²⁹⁰ Bu noktada Ak Parti iktidarlarının dış politikasının, entelektüel zihni²⁹¹ ve mimarı olarak görülen Ahmet Davutoğlu'nun, dış politikada yaşanan değişimlere politika yapım sürecine dahil olan aktörlerle birlikte onlara etki eden ve yön veren bir unsur olduğu düşünülmektedir.²⁹²

Ak Parti dış politikası, Türkiye'de ilk defa dış politikanın doktrinleşmesi noktasında önemli bir tarih olmuştur. Davutoğlu ve Ak Parti, geçmiş dış politika anlayışına bir set çekip yeni bir başlangıç getirdiğini ifade etmiştir. Davutoğlu'nun dış politikaya kazandırdığı "sıfır sorun" ve "stratejik derinlik" gibi birçok kavram uluslararası ilişkiler literatürüne girmiştir. Davutoğlu'nun dış politika paradigması iç siyaseti de kapsayacak şekilde geniş bir yelpazeye sahip olduğu söylenebilir.²⁹³ Ayrıca dış politika felsefesinin temelini Türkiye'nin tarihi ve organik bağlarının

²⁸⁷ www.akparti.org.tr.

²⁸⁸ Gökhan Çetinsaya, **Türk Dış Politikası 1919- 2008**, Haydar Çakmak (Ed.), Platin, Ankara, 2008, s. 929-930.

²⁸⁹ Koçer, **Türk Dış Politikası 1919- 2008**, s. 922-926.

²⁹⁰ Metin Aksoy ve Murat Çemrek, "Türk Dış Politikasında Kimlik Sorunsalı", **Türkiye'nin Değişen Dış Politikası, Cüneyt Yenigün ve Ertan Efeğil** (Ed.), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2010, s.165.

²⁹¹ Balcı, **Türkiye Dış Politikası**, s.257.

²⁹² Bülent Aras, "The Davutoğlu Era in TurkishForeignPolicy.", **Insight Turkey**, C.11, No: 3 2009, s. 139.

²⁹³ Rasim Özgür Dönmez, "Ahmet Davutoğlu Dış Politika Anlayışının Kökleri: Modernite Eleştirisinden Modernitenin Merkezine", **Türkiye'de Politik Değişim ve Türk Dış Politikası: Neo-Osmanlılığın Sosyo Politikası**, Rasim Özgür Dönmez (Ed.), Dora Yayıncılık, Bursa, 2014, s. 8.

yüklediği sorumluluklarla çevresindeki bölgelere açılmayı ve bölgesel bir güç olma hedeflerine dayanmaktadır.²⁹⁴

İlk kez 1990'lı yıllarında başında dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal ile gündeme gelen yeni Osmanlıcılık fikri her ne kadar Ak Parti tarafından kavramsal anlamda ifade edilmese de içerik olarak Türk dış politikanın 2002-2009 yılları arasında temel felsefesi olmuştur.²⁹⁵ Özellikle Ahmet Davutoğlu'nun Stratejik Derinlik kitabında, Turgut Özal'ın yeni- Osmanlıcılık düşüncesinin revize edilmesi gerekliliğini dile getirmiştir. Daha akademik bir üslup ve sistematik bir şekilde yeniden formüle edilmiştir. Hem Özal hem de Davutoğlu yeni Osmanlıcılık politikası ile Türk dış politikasında bir değişim görüntüsü vermektedir. Bu fikrin temel noktası Türkiye'nin dış politika dinamiklerini şekillendirmede Osmanlı coğrafyasına yönelmesi ve yoğunlaşması gerektiğini, medeniyet kodlarına göre davranış sergilemesi gerektiğini, dini, kültürel, sosyal ve tarihsel faktörleri kullanması gerektiğini benimsemektedir.²⁹⁶ Yine aynı eserde Davutoğlu, Osmanlı Devleti'ni redd-i mirasta bulunan Cumhuriyet yönetiminin dış politikada da İslam kimliğini ve politikalarını terk ettiğini ve buna bağlı olarak tarihsel mirasın sunduğu fırsatları kullanmayan bir tavır sergilediğini ifade etmiştir.²⁹⁷

Ak Parti hükümetlerinin dış politika yaklaşımlarının temel noktası, Türkiye'nin farklı bölgesel kimlikler içerisinde merkez ülke olarak geniş bir coğrafi alanda aktif dış politika izlemek olduğudur. Bunu sağlayabilmenin koşulu ise komşularla sorunlarını çözerek işbirlikçi politikalar geliştirmek olduğudur. Bu bağlamda komşularla sıfır sorun ilkesi ile hayata geçirilen dış politika ile başarılar elde edildikten sonra merkez ülke rolü ile hareket edip çok boyutlu dış politika izlemeyi hedeflemiştir. Başta komşu bölgeler olmak üzere uzak coğrafyalardaki uluslararası barış ve güvenliği ilgilendiren konularda etkin olmaya çalışması takip ettiği dış politika anlayışının bir gereğidir. Hedeflediği dış politika vizyonunu sağlayabilmek adına geleneksel yöntemler ve sert güç araçlarının yanı sıra yumuşak güç araçlarını ve kamu diplomasisini kullanma gereği duyulmuştur. Özellikle Ak Parti'nin iktidara geldiği 2000'li yılların başında sert gücü bütünüyle göz ardı etmeksizin kamu diplomasisi stratejilerinin ve araçlarının kullanıldığı görülmektedir. İşbirliği, diplomasi, kültür, karşılıklı ekonomik bağımlılık gibi unsurlar tarihi ve coğrafi olarak yakın bölgelere uygulanan politikalarda esas olmuştur.²⁹⁸ AB üyeliğine ağırlık verilerek Türkiye'nin batılı olma politikası ön planda tutularak, komşularla sıfır sorun politikası, ticaret odaklı dış

²⁹⁴ Şener, a.g.e.,s. 226.

²⁹⁵ Ali Balcı, **Türkiye Dış Politikası İlkeler, Aktörler, Uygulamalar**, Etkileşim Yayınları, İstanbul, 2013, s. 257.

²⁹⁶ Ramazan Gözen, "Türk Dış Politikasında Değişim Var mı ?", **Türkiye'nin Değişen Dış Politikası, Cüneyt Yenigün ve Ertan Efeğil** (Ed.), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2010, s.29.

²⁹⁷ Davutoğlu, a.g.e., s.70.

²⁹⁸ Murat Yeşiltaş ve Ali Balcı, **Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası Sözlüğü: Kavramsal Bir Harita**, Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, 23, 2011, s. 9-34.

politika yürütülmesi, Ortadoğu’da istikrarsızlık yaratan unsurlara yönelik eleştiriler gibi Türkiye’nin yumuşak gücünü artırmaya yönelik faaliyetler yapılmıştır.²⁹⁹

Türk dış politikasında Ak Parti iktidarı ile yaşanan dönüşüm bir kırılma olarak değerlendirilmektedir. Geleneksel Türk dış politikasından uzaklaşıldığı ve yeni kodlar etrafında temellendirilen, yeni araçlara sahip politikalar geliştirilmeye başlanmıştır. Türk dış politikasının çok yönlü değerleri kullanılmaya başlamıştır. Örneğin, 2002 yılına kadar Türk karakteri ve kimliği kullanılırken Ak Parti hükümetlerinden sonra Türk dış politikası milli, dini, batılı ve küresel değerleri ve kimlikleri üzerinden hareket ettiği görülmektedir. Kosova, Bosna Hersek, Filistin, Malezya ve Fas gibi ülkelerle dini bağlar; Türki Cumhuriyetler ve Avrupa’da yaşayan Türkler ile milli Almanya, Fransa, Avusturya ile ilişkilerinde batılı; ABD, Rusya ve İngiltere gibi ülkeler ile münasebetlerinde küresel kimlik ve değerler kullanıldığı görülmektedir.³⁰⁰ Türk dış politikasının kazandığı stratejik derinlik ve yeni dinamikler farklı değerlendirmeleri de beraberinde getirmiştir. Mesela, Ahmet Sözen, güvenlik ve özgürlük arasında bir denge, komşularla sorunsuz ilişkiler, çok yönlü ve boyutlu dış siyasetin yanı sıra esnek ve ritmik bir diplomasi şeklinde değerlendirmiştir.³⁰¹ İbrahim Kalın ise Türk dış politikasını küresel adalet, güvenlik ve özgürlük dengesi ile yeni yeşeren ekonomik ilişkiler ve yatırımlar şeklinde üç temel noktaya dayandırmaktadır.³⁰²

Ahmet Davutoğlu “*Stratejik Derinlik: Türkiye’nin Uluslararası Konumu*” kitabında, Soğuk Savaş sonrası dönemi ele almış, Türkiye’nin bu dönemde güçlenerek bölgesel ve küresel bir aktör olabilmesinin yollarını kendi bakış açısıyla aktarmıştır.³⁰³

Stratejik Derinlik ile Türk dış politikasında önemli bir yaklaşım ortaya koyan Davutoğlu, Ak Parti’nin iktidara gelmesiyle birlikte Başbakanlık döneminde Erdoğan’ın başkanışmanlığı görevine getirilmiştir. Dış politikaya dair süreçlerin koordinasyonunda katkılar sunmuş ve ileri sürdüğü doktrinin de etkisiyle, dönemin Cumhurbaşkanı Gül ve Başbakanı Erdoğan tarafında yoğun bir ilgi ve destek görmüştür.³⁰⁴

İbrahim Kalın, Stratejik Derinlik yaklaşımını, “*Davutoğlu, bir milletin uluslararası ilişkilerin karmaşık ağındaki stratejik derinliğinin bir taraftan onun jeostratejik konumunu, bir diğer taraftan*

²⁹⁹ Tark Oğuzlu, “Soft Power in Turkish Foreign Policy”, **Foreign Policy**, No: 1-2, 2011, s. 7.

³⁰⁰ Cüneyt Yenigün, “Türk Dış Politikasında Üçüncü Dalga”, **Türkiye’nin Değişen Dış Politikası**, Cüneyt Yenigün ve **Ertan Efeğil (Ed.)**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2010, s.77.

³⁰¹ Ahmet Sözen, “A Paradigm Shift in Turkish Foreign Policy: Transition and Challenges”, **TurkishStudies**, C. 11, No: 1, 2010, s. 110.

³⁰² İbrahim Kalın, “Turkish Foreign Policy: Framework, Values and Mechanisms”, **International Journal: Canada’s Journal of Global Policy Analysis**, Cilt 67, No: 1, 2012, s. 15.

³⁰³ Ahmet Davutoğlu, **Stratejik Derinlik: Türkiye’nin Uluslararası Konumu**, s.20.

³⁰⁴ Ahmet Davutoğlu, **Teoriden Pratiğe: Türk Dış Politikası Üzerine Konuşmalar**, Küre Yayınları, İstanbul, 2011, s. 14.

ise tarihsel ve kültürel mirasını kullanabilme kabiliyetine dayandığını savunmaktadır.” şeklinde dile getirmiştir. Ayrıca Kalın doktrinin, Türkiye’nin dünya siyasetinde ve uluslararası ilişkilerde inşacı ve realist perspektiflerin birleşimiyle meydana gelen bir yaklaşıma sahip olduğunu ileri sürmektedir.³⁰⁵ Faruk Yalvaç da, Stratejik Derinlik doktrini ekseninde Davutoğlu dönemi Türk dış politikasında etkin olan görüşün realist, pozitivist ve çok az bir etkide olsa da inşacı bir yaklaşımda olduğunu ileri sürmektedir.³⁰⁶

Çağrı Erhan ise Stratejik derinliği, Osmanlı’nın sınırlarının çok ötesine giden, cihanşümullük iddiasında olan ideolojik bir plan, taslak olduğunu belirtmektedir. Davutoğlu’nun, Türkiye’nin bölgesel düzeyde ve küresel boyutta bir güç olma stratejilerini bulmaya çalıştığı Stratejik Derinlik temelli fikirlerine, dış politika uygulamalarında çok sık değindiğini, bu nedenle de neredeyse “Davudizm” ismi ile adlandırılan bir doktrin ortaya çıktığını ifade etmektedir. Ayrıca Erhan, Davutoğlu’nun dış politika anlayışını dört ana unsurla açıklamaktadır. Bu unsurlardan ilkinin, uluslararası ilişkiler disiplininde değerlerin, doğruların ve yanlışların var olduğuna inanan Kantçı bir idealizm olduğu görüşüdür. İkinci unsur olarak, tarihsel ve kültürel değerden ayrı tutularak dış politika gerçekleştirilemeyeceğini ve anlaşılamayacağını vurgulayan tarihselci bakış olduğunu belirtmektedir. Üçüncü olarak, Davutoğlu, uluslararası politikayı incelerken jeopolitik bir tavır takınmakta, siyasal coğrafyanın ve stratejik konumun ülkeler bakımından maddi değerine vurgu yapmaktadır. Son olarak ise, entegrasyon modelleridir. Davutoğlu, komşu devletlerle ve genelde bölgeyle ekonomik bakımdan, kültürel ve siyasi yönleriyle bir birlikteliğin ve entegrasyonun mümkün olabileceğini, uluslararası ilişkiler ekseninde belli ilkeler çizgisinde birlikte eylemde bulunabileceğini düşünmektedir.³⁰⁷

Baskın Oran ise, Davutoğlu’nun Stratejik derinlik çalışmasının realist ekseninde kaleme alınmış bir teori kitabı olduğunu söylemekte ve Osmanlı imparatorluğuna karşı beslediği duyguları ve duymuş olduğu özlemi yansıtmaması bakımından da romantik nitelikler taşıdığını, Türklere moral olacak, “*muhafazakâr, gelenekçi, İslami, milliyetçi bünyenin ihtiyaçlarına*” uygun düşecek bir kapsamda çizdiğini ifade etmektedir.³⁰⁸

Herkül Millas ise Stratejik Derinlik kitabının yurtdışından okunduğunda nasıl görüldüğünü açıklarken, Türkiye’de de bir hayli tartışılan, iki temel unsura dikkat çekmektedir. Birincisi, Türkiye’nin çevresindeki ülkelerle tarihi ve jeopolitik konumunun üstünlüğünü kullanarak, eşit

³⁰⁵ İbrahim Kalın, “Turkish Foreign Policy: Framework, Values, and Mechanisms” **International Journal**, 67, 7, 2011, s. 9- 12.

³⁰⁶ Faruk Yalvaç, “Strategic Depth or Hegemonic Depth? A Critical Realist Analysis of Turkey’s Position in the World System”, **International Relations**, C: 26, No:2, 2012, s. 165.

³⁰⁷ Çağrı Erhan, **Türk Dış Politikasının Güncel Sorunları**, Ankara, İmaj Kitabevi, 2010, s. 11.

³⁰⁸ Baskın Oran, “Dönemin Dış Politikası”, **Türk Dış Politikası Cilt III: 2001- 2012**, Baskın Oran, (Ed.), İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s. 134.

olmayan ilişkiler içine girmek istemesidir. İkincisi ise, Türkiye, uluslararası hukuku hiçe sayan yayılcı özellikler olduğunu belirtmektedir. Osmanlı bakiyesi kavramını yoğunlukla kullandığını ancak Osmanlı'nın sadece Müslüman olan halklarını kastettiğini ifade etmiştir.³⁰⁹

Davutoğlu, Türkiye'nin öncelikle bölgesinde daha sonra ise dünyada hatırı sayılır bir ülke konumuna gelebilmesi için bu tarihi mirasa vurgu yapmıştır. Tek boyutlu ve edilgen bir dış politika izlememesi gerektiğini söylemektedir. Bunu yerine Türkiye kültürel mirasına, coğrafi derinliğine ve tarihi birikimine uygun kendini sürekli olarak merkezde konumlayarak, iç siyasi reformlar ve artan ekonomik gücüyle çok boyutlu ve etken bir dış politika izlemesi gerektiğini belirtmiştir.³¹⁰ Diğer ülkelerin bölgesel ve küresel stratejik hedeflerinin yerine getirilmesi amacıyla Türkiye'nin konumunun kullanılmasına izin vermemeli ve Türkiye, Osmanlı mirasıyla güçlenen tarihi ve coğrafi geçmişinden kaynaklanan derinliğine uygun proaktif politikalar geliştirmelidir.³¹¹ Türkiye'nin komşu bölgelerle istikrarlı ilişkiler kurması bakımından tarihi ve kültürel bağları avantajlar sağlamaktadır. Çünkü Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu'ndan devraldığı tarihi mirasından kaynaklı olarak 500 yıl boyunca çeşitli milletleri, farklı din ve mezhepleri hep bir arada tutmuştur.³¹²

Davutoğlu, Türkiye'nin izlemiş olduğu dış politikada en çok, güç pozisyonlarından kaynaklanan duyduğu kaygılar ile savrulan ve sıkışmış politikalar izlemesini eleştirmektedir. Hissedilen sistemik sınırlamalardan kurutulabilmek ve gücü etkili biçimde kullanılabilmesi için uygulanacak alternatifleri kimlik aracı ile etraflandırması gerektiğini savunmaktadır. Özellikle Türk Dış Politikasında çoğu zaman dile getirilen ve söylem haline gelen köprü olma rolü kimliğini yanlış olduğunu savunmaktadır. Çünkü bu rolün Türkiye'nin Doğu ile kurduğu ilişkilerinde Batı'nın politikalarını ve değerlerini empoze etmeye çalışan bir Batılı, Batı ile kurduğu ilişkilerinde ise Doğu'nun olumsuz görülen yönlerini taşıyan bir Doğulu olarak algılanmasına neden olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda Davutoğlu, Türkiye'nin yeni dönemde köprü konumu gören bir kimlikle değil, merkez ülke kimliğiyle tanımlanması gerektiğini savunmuştur.³¹³

Ahmet Davutoğlu'nun güncel dış politikasında yoğun olarak vurguladığı bir unsur da Türkiye'nin elindeki gücünü aktif olarak kullanması ve kendi potansiyelini fark etmesi gerektiğidir. Sahip olduğu geçmişinin ve tarihi mirasının, kültürel değerlerinin, bulunduğu coğrafyanın ve zamanın vermiş olduğu kazanımları doğru bir şekilde ele alınmasıyla aktif ve dinamik dış politika

³⁰⁹ Herkül Millas, "Stratejik Derinlik Kitabı-Yurt Dışından Okunduğunda", **Türk Dış Politikası Cilt III: 2001-2012**, Baskın Oran (Ed.), İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s. 137-138.

³¹⁰ Davutoğlu, "**Turkish Foreign Policy Vision**", s. 78-79.

³¹¹ Ioannis N. Grigoriadis, "The Davutoğlu Doctrine and Turkish Foreign Policy", **Hellenic Foundation for European Foreign Policy**, Working Paper, No 8, 2010, s. 5.

³¹² Bayram Kodaman, "Türk Dış Politikası İçin Üç Zemin", **Türk Yurdu**, Kasım 1990, s. 5.

³¹³ Ahmet Davutoğlu, "Türkiye Merkez Ülke Olmalı", **Radikal**, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=107581>.

takip edilmesi hedeflenmiştir. Türk dış politikasında stratejik olarak eksikliklerin bulunduğu ve yeni dönem ile de etki alanlarına ve kültüre yönelik, tarihsel mirastan gelen etki alanlarının kullanılması gerektiği ele alınmıştır. Güce sahip olabilmek bakımından sosyal verilerin değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Güce dair hissedilen kayguların içerisinde kimlik ve rollerin kullanımını jeopolitik alanlarda daha etkili bir şekilde görmek mümkündür. Ak Parti'nin ifadelerinde daha önceki dönemlerde Türk dış politikasında coğrafi konumun ve jeopolitik öneme sahip kutupların ortasında kalmayı bir dezavantaj olarak değerlendirilerek savunma halinde bir dış politika ele alınmıştır. Ancak daha aktif bir dış politika yürüterek gücünün etkisinin alanlarını genişletilmesi ve bunun bir avantaj olarak değerlendirilmesi düşünülmektedir. Bu bağlamda Davutoğlu, birçok jeo politik, jeo kültürel ve jeo ekonomik alanın kesişerek oluşturdukları, stratejik bir bütünlüğü oluşturan iç bölgeleri havza olarak tanımlanabileceği şeklinde ifade etmiştir.³¹⁴

Ahmet Davutoğlu, Ak Parti öncesi dış politika anlayışında olmayan kriz odaklı dış politika yerine vizyon odaklı dış politika ilkesini benimsemiştir.³¹⁵ Türkiye'nin ancak kriz çıktığı zaman herhangi bir bölgeye aktif müdahale etmesi yerine, barış döneminde de yakın ve uzak çevreyle diplomatik ilişkiler kurması gerektiğini savunmaktadır. Yaşanan krizler küresel boyutta olsa bile Davutoğlu, Türkiye'nin bu krizlere anlık tepkiler vermek yerine, benzer krizlerin bir daha yaşanmamasını sağlayacak vizyon geliştiren bir devlete dönüşmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Davutoğlu, Türkiye'nin hemen hemen her konuda bir Türk vizyonu olduğunu, nerede, hangi küresel ya da bölgesel sorun konuşuluyorsa, Türk görüşünün de mutlaka ortaya konulacağını belirtmektedir.³¹⁶ Davutoğlu'na göre, daha önceleri Türk dış politikasında gündeme pek gelmeyen Afrika'nın, Ak Parti dış politikasında yer bulması ve 2005 yılının Afrika'ya açılım yılı ilan edilmesi, bu ilkenin öne çıktığının göstergesi olmuştur.³¹⁷

Davutoğlu, tutarlı ve sistematik dış politika anlayışıyla, Türkiye'nin dünyanın farklı bölgelerindeki politikalarının ve temel aldığı kavramların birbiriyle çatışmadığını savunmaktadır. Ortadoğu politikasının Orta Asya politikasıyla çelişmediğini, hem Yunanistan ile hem Irak ile hem de Rusya ile sistemli ilişkiler kurulduğunu ifade etmektedir.³¹⁸ Türkiye gibi aynı anda birçok bölgeye aidiyeti olan, birçok uluslararası soruna müdahil olma kapasitesi taşıyan bir ülkenin, parçacı ve tek boyutlu bir dış politika benimsemesinin mümkün olmadığı ve Türkiye'nin ekseninin Ankara ekseni olduğu ve ufkunun 360 derece olduğunu belirtmiştir.³¹⁹

³¹⁴ Davutoğlu, **Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu**, s. 23.

³¹⁵ M. Mücahit Küçükylmaz, "Ahmet Davutoğlu: 'Kriz Odaklı Değil, Vizyon Odaklı Dış Politika' ", **Anlayış**, No: 23, Nisan 2005, (Çevrimiçi) <http://www.anlayis.net>.

³¹⁶ T.C. Dışişleri Bakanlığı, "Sayın Bakanımızın 2009 Değerlendirme Toplantısı, 31.12.2009, <http://www.mfa.gov.tr>.

³¹⁷ Küçükylmaz, a.g.m. s.

³¹⁸ Ahmet Davutoğlu, "Turkey's Zero Problems Foreign Policy", **ForeignPolicy**, 2010, <http://www.foreignpolicy.com>,

³¹⁹ T.C. Dışişleri Bakanlığı, "Sayın Bakanımızın 2009 Değerlendirme Toplantısı, <http://www.mfa.gov.tr>.

Davutoğlu'na göre yeni bir diplomasi anlayışı geliştirmek ve bölgede yumuşak güç haline gelmek, temel bir metodolojik prensiptir. Güvenlik açığı bulunan bir coğrafyada yer almasından dolayı askeri bir güç olmaya devam etmekle birlikte, diğer taraftan sivil ve ekonomik ilişkiler kurulmasını sağlayarak, yeni bir dil inşa etmesi gerekliliğini savunmaktadır.³²⁰ Kamu diplomasisi olarak tanımlanan, diplomasinin merkezine insanı koyan bu yeni anlayışa, Davutoğlu örnek olarak Somali politikasını vermekte ve Türkiye'nin Somali politikasının diplomatik başarısının, askeri güçle ya da milyarlarca dolarlık bir yatırımla bile başarılamayacak bir nitelikte olduğunu belirtmektedir. 2013 yılında yapılan 5. Büyükelçiler Konferansı'nın temasının insani diplomasi olması, bu bağlamda oldukça önemlidir.³²¹

Davutoğlu, Ak Parti iktidarıyla birlikte stratejik derinlik doktrini çerçevesinde, Türk dış politikasında uygulanan ilkeleri açıklarken, metodolojik ve işlevsel ilkeler şeklinde bir ayırım yapmakta ve üç metodolojik, beş işlevsel ilkeye değinmektedir.³²² Metodolojik ilkeleri şu şekilde belirtmek mümkündür: Kriz odaklı dış politika yerine vizyon odaklı dış politika, dünyanın her yerinde birbirini destekleyecek şekilde tutarlı ve sistematik dış politika, bölgede yumuşak güç olmaya hizmet edecek şekilde Türkiye'nin sivil- ekonomik gücüne vurgu yapan yeni bir söylem ve yeni bir diplomasi yöntemidir.³²³

Davutoğlu ortaya koyduğu metodolojik ve işlevsel ilkeler ile 2023 yılına kadar AB'ye üyeliğinin gerçekleşeceğini, güvenlik alanında ve ekonomik konularda işbirliği bağlamında bölgeyle koordineli olunacağı, bölgesel sorunların ve çatışmalı konuların çözümünde önemli roller oynayacağını, bütün evrensel ve uluslararası arenada yer alacağı, uluslararası örgütlerde söz sahibi olmak ve dünyanın önde gelen on ekonomisinden birisi olmak hedeflerini sağlamak olduğunu açıklamıştır.³²⁴

İşlevsel temel ilkeleri ise³²⁵, güvenlik ve demokrasi arasında uyumu gözeten özgürlük-güvenlik, komşularla sıfır sorun, proaktif ve önalıcı barış diplomasisi, çok yönlü dış politika, ritmik diplomasi ve yeni bir üslup olarak tanımladığı yumuşak güç ilkeleridir. ³²⁶ Davutoğlu, küçük revizyonlar dışında bu ilkeleri sürekli savunmuştur. Bunun yanı sıra bu ilkelerin kendi dönemi için

³²⁰ Davutoğlu, "Turkey's Zero Problems Foreign Policy", **Foreign Policy**, s. 40.

³²¹ T.C. Dışişleri Bakanlığı, "Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu'nun V. Büyükelçiler Konferansında Yaptığı Konuşma", 2013, Ankara, (Çevrimiçi) <http://www.mfa.gov.tr>.

³²² Murat Yeşiltaş, Ali Balcı, "AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası Sözlüğü: Kavramsal Bir Harita", **Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi**, 13 (2), 2011, 9- 34.

³²³ Oran, **C III.**, s.139.

³²⁴ Oran, **C III.**, s.140.

³²⁵ Zengin, **a.g.e.**, s.84.

³²⁶ Davutoğlu, "Turkey's Zero Problems Foreign Policy", **Foreign Policy**, 63.

Türk dış politikasını hem incelemek hem eleştirmek isteyenler için birinci kaynak olduğunu da belirtmiştir.³²⁷

3.2.Kamu Diplomasisindeki Rolü Bağlamında Stratejik Derinlik Yaklaşımı

2002 sonrası Türk dış politikasının ana hatlarının belirlenmesinde önemli rolleri olan Ahmet Davutoğlu, dış politikada öne sürdüğü ilkeler ve yaklaşımlarla birlikte bu politikaların uygulanması hususunda da jeopolitik, jeoekonomik ve jeokültürel unsurları ön sırada tutmuştur. Bu bağlamda uluslararası bölgelere uzanabilmek ve hedeflediği merkez ülke konumuna erişmek amacını gerçekleştirebilmek için bir dış politika stratejisi belirleyen Davutoğlu, Türkiye'nin coğrafi ve tarihsel konumunu dikkate alarak bazı stratejiler oluşturmuştur. Bu sınıflandırmanın temelinde, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle uluslararası düzenin değişmiş olması, yeni devletlerin kurulacak komşu ve coğrafyanın çeşitlenmesi etkili olduğu görülmektedir. Bu stratejiyi oluştururken önem sırasını ise şu şekilde belirtmiştir;

- Yakın kara havzası olarak tanımladığı; Balkanlar- Ortadoğu- Kafkaslar,
- Yakın kıta havzası olarak tanımladığı; Avrupa- Kuzey Afrika- Güney Asya- Orta ve Doğu Asya,
- Yakın deniz havzası olarak da Karadeniz- Doğu Akdeniz- Körfez- Hazar

Davutoğlu, tarihsel bağlara ve bu bağların bulunduğu bölgelere hayati önem atfetmektedir. Bundan dolayı tarihi bağların olduğu coğrafyalarla iyi ilişkiler kurulması gerektiğinin önemini her defasında belirtmiştir. İyi ilişkiler kurmanın veya ilişkileri ilerletmeyi sağlamayı ise iletişimi yoğunluğunu arttırmak, kültürel bağları kuvvetlendirmek, ticaret hacmini genişletmek gibi unsurlara dayandırmıştır.

Davutoğlu, güç merkezleriyle ilişkilerin alternatiflerinin de üretilerek yeniden düzenlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Böylece daha uzun vadeli kültürel, ekonomik ve siyasi bağların ilişkileri sağlamlaştırıldığı bir arka bahçe oluşturulması gerektiğinin önemini belirtmiştir.³²⁸

3.2.1. Yakın Kara Havzası (Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu)

Ahmet Davutoğlu, Stratejik Derinlik yaklaşımında, Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu'yu Türkiye'nin yakın kara havzası olarak tanımlamıştır. Türkiye'yi hem tarihi hem de coğrafi konumu itibarıyla bu havzanın ayrılmaz bir parçası olduğunu ifade etmektedir. Türkiye'nin hem coğrafik hem de tarihi ve kültürel bağlarından dolayı öncelikli olarak bu coğrafyayla yüz yüze olduğu bir

³²⁷ Davutoğlu, *Teoriden Pratiğe: Türk Dış Politikası Üzerine Konuşmalar*, s.16.

³²⁸ Davutoğlu, *Stratejik Derinlik*, s. 117.

gerçektir. Uluslararası platformlarda prestijli bir konum amaçlayan Türkiye için bu bölgelerde etki alanları oluşturmanın, kaçınılmaz yol olduğunu düşünmektedir. Davutoğlu, Türkiye'nin önümüzdeki yüzyılda dış politikasının bir ayağının bu bölgelerle kültürel, ekonomik ve siyasi bağlarını güçlendirmek yoluyla hinterland oluşturulması gerektiğini belirtmiştir.³²⁹

Davutoğlu, Balkanları Türkiye'nin üç yakın kara havzasından birisi olarak görmektedir. Türk dış politikasının özellikle bu havzalara yabancılaştığının vurgusunu yaparak bu bölgedeki etki alanının Türkiye için hayati önem taşıdığını ifade etmektedir. Özellikle Avrupa ile bütünleşme ve ABD ile sürdürmekte olduğu ilişkilerinin cazibesıyla bu yakın kara havzasına yabancılaşma hatasına düşüldüğünün altını sık sık çizmektedir.

Türkiye'nin hem tarihi hem de coğrafi açıdan bölgesinin merkez ülkesi olduğunu vurgulayan Davutoğlu'na göre *“Türkiye’yi çevreleyen yakın kara, yakın deniz veyakın kıta havzaları, coğrafi olarak dünya ana kıtasının merkezini, tarihi olarak dainsanlık tarihinin ana damarının şekillendiği alanları kapsamaktadır.”*³³⁰ Davutoğlu, Türkiye'nin Doğu ile Batı arasında köprü ülke rolü olduğu şeklindeki düşüncüyü eleştirirken, Türkiye'nin bağımsız varlığı olan bir aktör olarak uluslararası arenada hareket kabiliyetine sahip olduğunu vurgulamıştır.

Davutoğlu Balkanlara olan bakış açısını, Türkiye'nin Balkanlar'daki siyasi etki temeli Osmanlı bakiyesi Müslüman topluluklar olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Bulgaristan, Yunanistan, Makedonya, Sancak, Kosova ve Romanya'daki Türk ve Müslüman azınlıkların ise Türkiye'nin Balkan politikasının önemli unsurları olduğunu ifade etmektedir. Türk- İslam kimliğinin vermiş olduğu esnek ve kapsamlı kültürel altyapıya yaslandırılmaktadır. Aynı zamanda Davutoğlu, Osmanlı döneminde yürütülen mutlak hakimiyet ya da mutlak terk politikasına bu bölgeler üzerinden devam edilmesi halinde, Türkiye'nin Anadolu'da bile tutunmasının zamanla içerisinde zorlaşacağını savunmaktadır.³³¹ Mutlak hakimiyet- mutlak terk stratejisinin aksine Türkiye'nin sınırları dışında da etki alanları oluşturması gerektiğini zorunluluk olarak görmektedir.

Türkiye, Balkanlar'da tarihsel açıdan sahip olduğu Osmanlı mirası nedeniyle önemli olanaklara sahiptir. Müslüman nüfusun yoğun olduğu Bosna ve Arnavutluk Türkiye'nin müttefikleri konumunda bulunmaktadır. Bu müttefiklik ilişkisi ortak tarihsel geçmişten beslenmektedir. Bu nedenle taraflar aralarındaki ilişki ittifak boyutuna evrilmiştir.

Türkiye Balkanlardaki kısa ve orta vadeli dış politikasını iki önemli hedefe göre oluşturmuştur. Bunlar; Bosna ve Arnavutluk'un istikrarlı bir yapı içinde güçlendirilmeleri ve

³²⁹ Davutoğlu, Stratejik Derinlik, s. 118.

³³⁰ Davutoğlu, a.g.e., s.7.

³³¹ Davutoğlu, s. 53-55.

bölgedeki etnik azınlıkları güvenlik şemsiyesi altına alacak bir uluslararası hukuk zemininin oluşturulmasıdır. Böylece Türkiye Balkanlardaki Müslüman azınlıklar ile ilgili meselelere müdahale etme hakkını kazanacaktır.

Balkan havzası, Türkiye'ye yakın olan Ortadoğu ve Kafkas havzalarından farklılık arz eder. Bu farklılıklardan ilki Balkanlar bölgesinin, diğer iki havzaya kıyasla Osmanlı egemenliği altında daha fazla süre kalmış olmasıdır. Hatta Osmanlı Devleti'nin Balkan havzası üzerinden yükselen bir güç olduğunu söylemek mümkündür.³³² İkinci farklılık Türkiye ile Osmanlı mirası endeksinde ortak bir paydada buluşan tek havza Balkanlardır. Çünkü Kafkaslar hiçbir zaman Osmanlı egemenliği altına girmemiştir. Ortadoğu ise yüzyıllar boyu Osmanlı'nın hâkimiyetinde bulunmasına rağmen Türkiye ile ortak paydasını daha çok İslam inancı oluşturmaktadır. Son olarak ABD'nin Ortadoğu üzerindeki hâkimiyetini sürdürme çabası, Rusya'nın da Kafkaslar odaklı güç mücadelesinde ağırlığının olduğu düşünülürse bu havzalara nazaran Balkanlar'da tam anlamıyla etkili olan bir gücün yokluğu, Balkanlar havzasının tüm devletlerin etkisine açık olduğu göstermektedir.³³³

Türkiye'nin Balkanlara müdahil olmasının bazı neden ve zorunlulukları olduğu söylenebilir. Balkan havzasıyla uzun tarihsel bağların olması, hem balkanlardaki Türk varlığıyla hem de yaşanan göçler sonucunda ortaya çıkan insan faktörü, bölgede yaşanacak muhtemel bir krizden Türkiye'nin de bölgeyle olan temaslarından dolayı etkilenecek olması, bölge ülkeleriyle iyi ilişkiler geliştirmek suretiyle AB üyeliğini destekleyecek müttefikler kazanmak istemesi bunlardan bazılarıdır.³³⁴

Davutoğlu Stratejik Derinlik yaklaşımında Balkan havzasına ayrı bir önem atfetmiştir. Balkan havzasının Avrasya'dan Akdeniz'e uzanan temel kavşak olması nedeniyle jeopolitik, doğu-batı ayırım noktası olarak görülmesi nedeniyle de jeokültürel bir öneme sahip olduğunu belirtmiştir. Ayrıca 19. yüzyılın başında insanlığın tanık olduğu en şiddetli savaşlardan birinin bu bölgede başlamış olması ve Soğuk Savaş döneminin statik yapısının dinamiğe döndüğü dönemde kanlı çatışmaların yine bu havzada yaşanması atfedilen bu önemden en belirgin olanlarıdır. Osmanlı Devleti'nin, bölgedeki egemenliğinin sona ermesinin ardından, bölgede jeopolitik ve jeokültürel boşluk oluşmuş, bu boşluk çatışmaları doğurmuştur. Söz konusu boşluğun Türkiye tarafından doldurulması gerektiği belirtilmiştir. Bosna ve Kosova'da yaşanan etnik çatışmaların ardından,

³³² Nihat Çelik, "The Black Sea and The Balkans Under Ottoman Rule", **Karadeniz Araştırmaları**, C. 6, S: 24, 2010, s. 2.

³³³ Hajrudin Somun, "Turkish Foreign Policy in the Balkans and Neo-Ottomanism: A Personal Account", **Insight Turkey**, Vol. 13, No: 3, 2011, s.s. 33-34.

³³⁴ Erhan Türbedar, "Turkey's New Activism in the Western Balkans: Ambitions and Obstacles", **Insight Turkey**, Vol. 13, No: 3, 2011, s.s. 140-142.

Boşnak ve Arnavut halklarının direkt olarak Türkiye'ye başvurması Türkiye'ye yüklenen tarihsel misyonun ve bu olay akabinde Türkiye'nin bölge için öneminin bir kanıtıdır.³³⁵

Ak Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte Türkiye'nin Balkan havzasına yönelik dış politikasında değişiklikler söz konusu olmuştur. İlk Türkiye bölge ile olan ilişkilerini güçlendirmeyi, havza devletleri ile ekonomik ilişkilerini güçlendirme yolunu seçmiştir. İkinci olarak Türkiye, havza ile olan münasebetlerini yalnızca devletler ve hükümetler arasındaki ilişkiler boyutunda sürdürmekten ziyade, Balkanlarda yer alan Türk ve Müslüman politik organizasyonlar, siyasal partiler ve benzeri kurumlar ile de yakın temaslar kurmuştur.³³⁶ Bu bağlamda bölgede kamu diplomasisi ve yumuşak güç unsurlarıyla varlığını canlandırmıştır.

Türkiye bölge ile ekonomik, politik ve diplomatik alanlarda yakın ilişkiler izlemeye özen göstererek, bölge eksenli krizlerde arabuluculuk görevi üstlenmektedir.³³⁷ Havzadaki geleneksel ortakları olan Arnavutluk ve Bosna- Hersek ile ilişkilerini sağlamlaştırırken, Arnavutluk ve Bosna- Hersek kadar sıkı ilişkiler kurmadığı ülkelerle de ilişkilerini geliştirme ve bölgede barış ve istikrarı hakim kılma amacı benimsemiştir.³³⁸ Bunun yanı sıra, vizesiz seyahat, sosyal ve kültürel aktiviteler Ak Parti dönemi Türk dış politikasının Balkan havzasına yönelik temel enstrümanları haline gelmiştir. Aynı zamanda TİKA aracılığıyla Osmanlı döneminden kalan anıtları, camileri, hamamları ve geleneksel pazarları restore ederek yeniden canlandırılmakta ve Müslüman nüfusunun yoğun olduğu yerlerde üniversite ve okullar inşa ettirilmektedir.³³⁹ Balkan politikasının uygulayıcılarından olan devlet dışı aktörler ve kamu diplomasisi araçlarıyla Türkiye'nin havzadaki etkinliğinin artırılması yönünde çabalar sarf edilmiştir.

Türkiye'nin Balkan havzasına yönelik yürütmüş olduğu ekonomi odaklı faaliyetlerinde telekomünikasyon, ulaşım altyapısı ve banka sektörlerindeki aktif etkinliği göze çarpmaktadır.³⁴⁰ Bosna Hersek'te açılan otuz şubeyi aşkın Türkiye Ziraat Bankası³⁴¹ ve Kosova'da açılan Türkiye Ekonomi Bankası³⁴² bu politikasını göstermesi açısından önemlidir. Bunun yanı sıra, Türk Hava

³³⁵ Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, s. 120- 122.

³³⁶ İnan Rüma, **Turkish Foreign Policy Towards the Balkans: New Activism, Neo-Ottomanism or/so What**, Turkish Policy Quarterly, Vol. 9, No: 4, 2011, s. 134.

³³⁷ Alida Vracic, **Turkey's Role in the Western Balkans**, SWP Research Paper, No: 11, 2016, s. 5.

³³⁸ Erhan Türbedar, a.g.e., s. 142.

³³⁹ "Balkanlar'daki Osmanlı Restore Ediliyor", <http://t24.com.tr/haber/balkanlardaki-osmanli-restoreediliyor/4324>, 11.01.2013

³⁴⁰ "Türk şirketler Balkanlar'ı yatırımlarıyla fethetti", <https://www.star.com.tr/ekonomi/turk-sirketler-balkanlari-yatirimlariyla-fethetti-haber-1352461>, 10.06.2018

³⁴¹ "Ziraat Bankası Bosna Hersek'te yeni şube açtı", <https://www.bloomberght.com/haberler/haber/1918892-ziraat-bankasi-bosna-hersekte-yeni-sube-acti>, 16.09.2016,

³⁴² "TEB'in Balkan çıkarması Kosova şubesiyle başladı", <http://www.milliyet.com.tr/teb-in-balkan-cikarmasi-kosova-subesiyle-basladi-ekonomi-508250/>, 22.03.2008,

Yolları (THY) bölgedeki tüm ülkelere sefer düzenleyen hava yolu şirketlerinden biri olması bu bağlamda önem arz etmektedir.³⁴³ Bir diğer yandan Türk dizilerinin bölgede yoğun olarak izleniyor oluşu Balkanlar ile Türkiye'nin bağlarını sıkılaştıran faktörlerden birisidir.³⁴⁴ Böylece, Türk dış politikası karar alıcılarının Müslüman bölgelere yönelik izledikleri aktif dış politika hedefinde başarılı olduğunu açıkça göstermektedir. Bu başarının temel kaynağı; Türk dış politikasının yumuşak güç unsurlarıdır.

Ahmet Davutoğlu, küçük bir coğrafyada birçok etnik ve dilsel yapının olduğu vurguladığı Kafkasya bölgesi ile Türkiye arasına Soğuk Savaş döneminde suni bir duvar örüldüğünü ifade etmektedir.³⁴⁵ Yakın kara havzasının alt bölgesi konumunda olan Kafkaslar üzerine yapılan değerlendirmeler de yine genel dış politika eksenine paralel görülmektedir. Davutoğlu, Soğuk Savaş döneminde Türkiye- Kafkasya sınırını NATO- Varşova Paktı sınırı olduğunu, Kafkaslar ile Doğu Anadolu'nun suni bir stratejik sınır ile ayrıldığını belirtmiştir. İki kutuplu uluslararası sistemde görece istikrarlı bir yapı var iken, Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucunda ortaya çıkan yeni düzende, etnik ve dini farklılıklar bölge ülkeleri arasındaki çatışmaları alevlendirmiştir. Bu kapsamda, Kafkaslar bölgesinde bölgesel dengeleri dikkate alan, milli menfaatler çizgisinde ortaya koyulan öncelikler doğrultusunda tutarlı bir anlayış geliştirilmesi gerekliliği ortaya koyulmuştur.³⁴⁶

Türkiye'nin Güney Kafkasya'ya dair politikalarının temel özelliği bölgedeki ülkelerinin bağımsızlıklarını ve egemenliklerini pekiştirilmeleri üzerine olup, bölgenin siyasi bakımdan ve ekonomik anlamda istikrarın sağlanması, bölgesel işbirliğinin tesis edilip desteklenmesi, bölge ülkelerinin Avrupa- Atlantik odaklı organizasyonlara katılımı konusunda destekler sağlanması şeklinde olmuştur. Tarihten kaynaklı bağların ve kültürel benzerliklerin var olduğu Güney Kafkasya, Türkiye'yi Orta Asya'ya bağlayan bir köprü görevi üstlenmektedir. SSCB'nin dağılmasından sonra Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan'ın bağımsızlıklarını ilan etmeleri ardından kendilerini ilk tanıyan ülkelerden biri de Türkiye olmuştur.³⁴⁷

Davutoğlu'na göre, Soğuk Savaş sonrası dönemde bölge ile ilgili aktörler iç içe üç düzlemde ele alınmalıdır. İlk halka da ABD, İngiltere, Japonya ve Çin gibi bölgeye coğrafi açıdan uzak büyük devletler ile birlikte çok uluslu şirketler de dahil olarak küresel düzlemi oluşturmakta ve bu düzlem büyük oranda doğal kaynakların aktarımı ile ilgilenmektedir. Bölge içinde genel olarak

³⁴³“Türkiye'nin uluslararası prestiji THY ile güç kazanıyor”, <https://kdk.gov.tr/sayilarla/turkiyenin-uluslararasi-prestiji-thy-ile-guc-kazaniyor/13>, 01.03.2015.

³⁴⁴ “Türk dizileri Balkanlar'ı fethetti”, <https://www.sabah.com.tr/kultur-sanat/2012/10/28/turk-dizileri-balkanlari-fethetti>, 28.10.2012.

³⁴⁵ Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, s. 124.

³⁴⁶ Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, s. 125.

³⁴⁷ Dışişleri Bakanlığı, “Güney Kafkasya Ülkeleri İle İlişkiler”, http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-guney-kafkasya-ulkeleriyle-iliskileri.tr.mfa.

devletlerin ikili ilişkiler geliştirerek denge mekanizması oluşturduğunu söylemek mümkündür. Buna göre; Rusya ile Ermenistan; Türkiye ile Azerbaycan; İran ile de Gürcistan'ın gerçekleştirdiği ikili diyaloglar bir denge unsuru kurarak, kurulan çapraz ilişkiler de bölgede karmaşık ilişkilerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bölge içi dengeler Azeri- Ermeni, Gürcü- Abaza, Rus- Çeçen çatışmaları üzerinden zaman zaman sarsılarak, Türkiye, Rusya, Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan'ı karşı karşıya getirmektedir. Davutoğlu Balkanlar'da Arnavutluk'un kilit ülke olmasına benzer bir düşünceyle Kafkasya'da da Azerbaycan'ın en önemli müttefikimiz olduğu fikrini savunmaktadır. Buna ilaveten Azerbaycan topraklarının beşte birini oluşturan bölgenin Ermenistan tarafından işgal edilmesi,³⁴⁸ Soğuk Savaş sonrası dönemde Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı en büyük stratejik kayıp şeklinde ifade edilmektedir.³⁴⁹

Davutoğlu'na göre, Soğuk Savaş sonrası Türkiye, Kafkasya'ya sadece Azeri- Ermeni gerginliği çerçevesinde değerlendirilerek açı daraltılmış ve bölgeye bütüncül bakışı değerlendirememiştir. Bu bağlamdan Davutoğlu, Kuzey Irak ve Bakü petroleri ile Doğu Anadolu'nun su kaynaklarının bu coğrafyanın birbirinden ayrılmaz parçaları olduğunu ve bir anlam bütünlüğü oluşturduğunu ifade etmektedir. Bölgesel politikalarda İran ile ilişkiler sebebiyle Ortadoğu bölgesi, Rusya ile ilişkiler açısından da Balkanlar bölgesi birbirinden bağımsız ele alınması mümkün olmayan, bölgeler arası bağımlılıkların bulunduğu bir durum söz konusudur. Aynı zamanda Türkiye'nin hatırı sayılır bağlara sahip olduğu Orta Asya bölgesine uzanan coğrafyanın önemli aktörü olan İran'ın, jeostratejik konumu konuyu daha da karmaşık duruma getirmektedir.³⁵⁰

Davutoğlu'nun Kafkaslara yönelik önerisi bölgede dengenin ve istikrarın tesis edilebilmesi için barışçıl yollarla küresel, bölgesel ve bölge içi ilişkileri gözetmek ve bölgelerarası bağımlılık ilişkilerini de göz önünde tutmak gerektiği şeklindedir. Azerbaycan ile ilişkiler, Balkanlar bölgesi açısından Arnavutluk ile olan ilişkilere benzerlik teşkil etmektedir. Davutoğlu yine burada bölgeye bütüncül bir bakış açısının mühim olduğunu belirtmiştir.

2002 yılına kadar Türk dış politikası genel bir şekilde Türk kimliği üzerine inşa edilmiştir. Ak Parti'nin iktidarından sonra Türk dış politikası ilişki tesis edilen aktörlere göre değişiklik göstermiştir. Buna göre milli, dini, batılı ve global değerler ilişki kurulan devletlere bağlı olarak farklı biçimlerde ele alınmıştır. Örneğin Kosova, Bosna Hersek, Filistin, Malezya ve Fas gibi ülkelerle olan ilişkilerde din unsuru; Türk Cumhuriyetleriyle ve Avrupa'daki Türk azınlıklarla olan ilişkilerde milli unsur; Almanya, Fransa ve Avusturya ile ilişkilerinde Batılılık, ABD, Rusya ve

³⁴⁸ Atilla Sandıklı, Elnur İsmayilov, Orhan Gafarlı, **Kafkasya'daki Gelişmeler ve Türkiye**, Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Rapor No: 60, Bilgesam, İstanbul, 2014, s. 20.

³⁴⁹ Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, s. 127.

³⁵⁰ Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, s. 127.

İngiltere gibi ülkelerle ilişkiler de global kimlik ve değerlerin ön planda tutulduğu ve buna yönelik politikaların tesis edildiği görülmektedir.³⁵¹

Ahmet Davutoğlu Kafkaslarda Balkanlar'ın aksine Osmanlı, tarih, kültür ve din vurgusu yapmamıştır. Çünkü özellikle seküler endişeler taşıyan Azerbaycan ile bu tarz bir ilişkinin kurulmasının getirisinin mi yoksa götürüsünün mü olacağı netlik taşımamaktadır. Bu nedenle Azerbaycan söz konusu olduğunda son derece kullanışlı olan Türk- İslam kimliğinin ve “bir millet iki devlet” söylemindeki gibi Türk unsuru ağır basmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin dış politikasında AB ve ABD ile ilişkiler boyutuyla Batı değerlerini savunan, Balkanlar ve Ortadoğu boyutuyla geliştirilen ilişkiler yönüyle İslamcılığı öne çıkararak ve son olarak Orta Asya boyutuyla Türkçü vurguları harmanladığı görülebilmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı duruma göre sert, akıllı veya yumuşak gücünü kullanarak diğer ülkeleri etkileme konumuna eriştiğini söylemek mümkündür.

Türkiye, kamu diplomasisi faaliyetlerine Kafkaslarda da hız vermiştir. SSCB'nin yıkılması sonrasında bağımsızlığını kazanan Orta Asya ve Kafkasya topluluklarının kalkınmalarına yardımcı olabilmek için eğitim, ekonomi, teknoloji alanlarında ilişkiler tesis edilmiştir. Eğitim alanında yapılan önemli projelerden biri 1992 yılında hayata geçirilen “Büyük Öğrenci Projesi” dir. Bu kapsamda Türkiye tarafından her yıl binlerce öğrenciye burs desteği verilerek, aynı zamanda bu öğrencilerin Türkiye içerisinde eğitim almaları da desteklenmiştir. Türkiye'nin bu politikasındaki hedefi Orta Asya ve Kafkasya devletleri nezdinde Türk sempatisini oluşturarak daha yakın ilişkiler tesis edebilmektir.

Türkiye, Kafkasya ve Orta Asya ile ilişkilerinde iktisadi münasebetlerde karşılaşılan tıkanıklıkları sosyal, kültürel alanda telafi edilebilir. Bunu ise sivil toplum kurumlarının çalışmalar ile sağlanabileceği düşünülmektedir.³⁵² Türkiye'de demokratikleşme, toplumsal kalkınma, ekonomik büyüme ile dış ilişkilerdeki gelişme birbirlerini destekleyen ve güçlendiren unsurlar olmuştur. Özellikle sivil toplum kuruluşları hiç bir dönemde olmadığı kadar Türkiye siyasetinde etkin bir konuma gelmiş, Türk dış politikası ise hiç bir dönem olmadığı kadar devlet dışı aktörlerin katılımına açık ve onlardan istifade eden bir yapı kazanmıştır. Türk dış politikası söylemi ve uygulamasında kültür ve medeniyet kavramları en sık tekrarlanan iki kavram olarak karşımıza çıkarken, bulunduğu coğrafya ile olan köklü bağları Türkiye'nin yumuşak gücünün hem bölgesel düzeyde hem de küresel ölçekte hissedilmesini sağlamıştır.³⁵³

³⁵¹Cüneyt Yenigün, “Türk Dış Politikasında Üçüncü Dalga”, **Türkiye'nin Değişen Dış Politikası**, Der: Cüneyt Yenigün, Ertan Efeğil, Nobel Yayınevi, Ankara 2010, s. 77.

³⁵² Osman Yorulmaz, “Türkiye Türk Dünyası İlişkilerinde Türkiye'nin Hataları ve Eksikleri”, (Ed): Necdet Öztürk ve Ali Satan, **Türk Dünyasının Problemleri ve Çözüm Önerileri**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007, s. 493.

³⁵³ Gökhan Çetinsaya, “Bağımsızlıklarının On beşinci yılında Türk Cumhuriyetleri ve Türkiye”, (Ed): Necdet Öztürk ve Ali Satan, **Türk Dünyasının Problemleri ve Çözüm Önerileri**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007, s. 468.

Batılılaşma ve Yurtta Sulh Cihanda Sulh ilkesi doğrultusunda hareket eden ve bu eksenle oturtulan dış politikada, uzun bir süre Ortadoğu ülkeleri ve Müslüman devletlerle ilişki kurmaktan kaçınmış olan Türkiye, Soğuk Savaşın bitmesiyle birlikte dış politikada uygulanmak üzere yeni bir yön arayışına girmiştir. İki kutuplu sistemde Türkiye köprü görevi gören bir ülke konumunda veya Sovyet tehdidine ve tehlikesine karşı Batı'nın çıkarlarını savunan ve koruyan en uç noktadaki ülke şeklinde tanımlanırken, 1990'lı yıllardan bu yana Türkiye'nin sahip olduğu jeopolitik konumdan kaynaklı önemi yeni paradigmalara ifade edilmeye başlanmıştır. 2002 genel seçimleri sonrası Ak Parti'nin iktidara gelmesi ve Ahmet Davutoğlu'nun ilk etapta danışmanlık görevi daha sonraları ise Bakanlık vasıtasıyla dış politikada etkili olmaya başlaması akabinde Türk dış politikasında farklı bakış açısıyla yeni bir hareketlilik başlatmıştır.

Davutoğlu Balkanlar, Ortadoğu ve Kafkaslar bölgesini etki alanının tesis edilmesi gereken bölgeler olarak belirlemiş olsa da bu bölgeler içerisinde Ortadoğu'ya verdiği önem daha belirgindir. Davutoğlu, Ortadoğu'yu Türkiye'nin dış politikası için kaçınılmaz bir hinterlandı şeklinde nitelendirmektedir.³⁵⁴ Türk dış politikasının bu dönüşümünde Ortadoğu'nun jeopolitik, jeostratejik ve jeoekonomik fırsatları göze çarpıyor olsa da Davutoğlu'nun bölgeye olan vurgusu tarihsel, kültürel ve dini yakınlıklardan beslenmektedir. Tarihte Osmanlı Devleti'nin bu bölgelerde de hüküm sürmüş olması, İslami ve ortak kültüre değerler sayesinde oluşturulacak medeniyet bilinci; Türkiye'nin Batı'ya olan yönünü bu coğrafyada da değiştirmesine neden olmuştur. Huntington'ın Medeniyetler Çatışması tezinde³⁵⁵ Türkiye ait olduğu medeniyet bölgesinden çıkmak isteyen fakat girmeyi istediği medeniyet çevresince de reddedilen, parçalanmış ülke olarak ele alınmıştır. Buna karşılık Davutoğlu, Türkiye'nin bu dışlanma tuzağını bozarak yeni bir medeniyet yaratabileceğini ve böylece kendi medeniyet birikiminden hareketle evrensel kültüre önemli katkılarda bulunacağını savunmaktadır.³⁵⁶

Medeniyet kavramına verdiği önemde de belirttiği üzere, Davutoğlu'nun medeniyetler buluşması hedefinde İslam medeniyeti ve Batı medeniyetinin etkileşimi vardır. Bunu sağlayabilmenin ilk şartı olarak İslam medeniyetinin bir uzantısı olarak gördüğü ve Osmanlı'nın mirasçısı olan Türkiye'nin Ortadoğu ile barışması gerektiğidir. Türkiye'yi merkez ülke şeklinde görmesinin temelinde, her iki yöne de açılmayı gerektirdiği yatmaktadır. Bunu da ok- yay analojisi üzerinden ifade ederek açıklamaktadır. Davutoğlu'na göre Türkiye Doğuya doğru yayını ne kadar gererse okunu Batıya doğru o denli uzağa atabilecektir.³⁵⁷

³⁵⁴ Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, s. 129.

³⁵⁵ Huntington, S. P., 2002. **Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması**, (Çev.), M. Turhan ve C.Soydemir, Okyanus Yayınları, İstanbul, 2002, s. 97-99

³⁵⁶ Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, s. 137.

³⁵⁷ Burak Bilgehan Özpek, Yelda Demirağ, "The Davutoğlu Effect in Turkish Foreign Policy: What if the Bowstring is Broken?", **Iran and the Caucasus**, C.16, No:1, 2012, s. 118-119.

Avrupa'nın büyük güçleri İngiltere, Almanya ve Fransa Ortadoğu'yla yakından ilgilenmiş, Rusya ise Avrasya politikası nedeniyle Ortadoğu'ya ilgisiz kalmamıştır. ABD de bölgenin sahip olduğu jeoekonomik unsurları, İsrail'in güvenliği, bölgedeki hâkimiyetin Asya ve Uzakdoğu politikasına olumlu katkılar sağlayacağı beklentisiyle Ortadoğu'ya özel bir önem vermiş ve bölgenin tek hegemon gücü olmak için çaba sarf etmiştir. Aynı zamanda bölgede etkili güç olarak İran, İsrail, Irak ve Mısır, bölgenin güç dengelerini ulusal çıkarları doğrultusunda yönlendirebilmek için bölgede aktif rol oynamaktadırlar. Türkiye ise söz konusu bu bölgeyle uzun süreden beri bir yabancılaşma ve ilişkilerde kopma süreci yaşamıştır. Ancak Soğuk Savaş sonrası bölgeyle ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. Türk dış politikasında sürdürülen edilgen politikaları ve yürütülen eksen siyasetini doğru bulmayan Davutoğlu, bölge siyasetinde de Türkiye'nin bağımsız hareket etmekten ziyade, küresel işbirlikleri olan AB ve NATO üzerinden belirlenmiş gündemin biçtiği rol kadar bir politika yürüttüğünü ifade etmiştir.³⁵⁸

Davutoğlu, Türkiye'yi takip etmekte olduğu dış politika ilkeleriyle bölgenin cazibe merkezi konumuna getirmek istemiş ve özellikle Ortadoğu, Balkan ve Türki Cumhuriyetlerle kurmuş olduğu ikili ilişkilerde, sürekli ortak medeniyet, tarih ve kültür değerlerine olan vurgusuna özel bir önem verdiği görülmektedir.³⁵⁹ Bu politikanın uygulanması, sadece söylemde değil, kurumsal yapılanmalarda da kendisini göstermektedir. TİKA'nın bütçesi ve operasyon imkânları artırılarak aktif bir kuruma dönüştürülerek bölgeye yardımlarını artırması, TRT'nin bu bölgelerde yayın yapan uluslararası kanal sayısını artırması kamu diplomasisi bağlamında yürüttüğü faaliyetleri bakımından önemlidir. Ayrıca kültürel aktiviteler yapan Yunus Emre Enstitüleri'nin yürüttüğü faaliyetler, diplomatik ilişkileri çeşitlendirecek Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün kurulmasını yine bu kapsamda değerlendirebiliriz. Bölgedeki Türk toplulukları ile ilişkileri geliştirmek üzere Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın kurulması, öğrenci değişim programları ve yabancı uyruklu öğrencilere sağlanan bursların artırılması, THY'nin birçok merkeze doğrudan seferler koyması, bu amacı gerçekleştirmeye yöneliktir. Tüm coğrafi bölge analizinde olduğu gibi Ortadoğu'da da alternatiflerin çok tutulmasından yana olan Davutoğlu, kalıcı ve derin işbirlikleri yerine dinamik ve değişken dengeleri gözetmenin gerektiğini savunmaktadır.

3.2.2. Yakın Kıta Havzası (Asya, Avrupa, Kuzey Afrika)

Yusuf Akçura Üç Tarz-ı Siyaset 'inde Osmanlı'nın varlığını sürdürebilmesi için önerdiği üç siyasi yoldan birinin Türkçülük olduğunu belirtmiştir. Bunu sağlamanın yolunun ilk aşaması olarak Osmanlı bünyesi içindeki Türk unsurlarına ulusal bilinç aşılamanın yanında Türkleştirilmesi

³⁵⁸ Davutoğlu, *Stratejik Derinlik*, s. 397.

³⁵⁹ Bülent Aras, "The Davutoğlu Era in Turkish Foreign Policy.", *Insight Turkey*, C.11, No: 3 2009, s. 15.

mümkün olan nüfusu da bu kimlik içinde asimile etmeyi içerirken, ikinci aşaması olarak da Orta Asya Türkleri ile ortak bir kimlik inşa etmek olduğunu belirtmiştir.³⁶⁰

Sovyet dönemi etkinliğini devam ettirmek isteyen Rusya, Aysa'daki bütün güvenlik problemlerinin kendisine yarayacağı kadar bölgeyle yakından ilgilenmektedir.³⁶¹ Ancak her şeye rağmen kültür faktörünün bir alt basamağı şeklinde düşünülebilecek olan ırk ve din ortaklığının Türkiye için bölgede bir yumuşak güç oluşturabilmesi bakımından değerlendirilebilecek bir imkân olduğunu kabul etmek mümkündür. Aynı zamanda, sert güç faktörleri aracılığıyla desteklenmediği müddetçe bu kıtada yumuşak gücün tek başına önemli bir getirisi olmayacaktır. Davutoğlu Stratejik Derinlik kitabından bu noktada Türkiye'nin "NATO'nun Asya derinliğine sahip olan tek ülkesi" olduğunu belirterek Orta Asya siyaseti bakımından değerlendirilmesi durumunda önemli avantajlara sahip olduğunu öne sürmektedir. Bu bağlamda Türkiye'yi kıtada ABD açısından zorunlu bir ortak yaptığını ifade eden Davutoğlu, bölgeye olan coğrafi uzaklığı ve bölgenin sahip olduğu güç yapısı sebebiyle Türkiye'nin küresel bir müttefike ihtiyaç duyduğunu belirterek bu konuda stratejik beklentilerin çakışması iki ülke arasında söz konusu olacak bir karşılıklı bağımlılığa neden olduğu vurgusunu yapmaktadır.³⁶²

Türkiye, Soğuk Savaş yılları boyunca Batı bloğu tarafında durmuş ve ideolojik endişeleri nedeniyle Sovyetlerden olabildiğine az temas kurmuştur. Söz konusu dönemler itibariyle Sovyetler Birliği'nin sahip olduğu bir coğrafya olan Orta Asya, dış politika açısından herhangi bir yer tutmamasına nedeniyle bölgeye yabancı kalma en üst düzeye erişmiştir. Sovyetlerin dağılmasından sonra bağımsızlıklarını kazanan Türk Cumhuriyetleri, çok kısa bir süre içinde Türk dış politikasının en önemli gündemi ve dikkate aldığı parametrelerinden biri olmuştur. Fakat Davutoğlu'na göre bu dönemlerde Türk dış politikasının rasyonel alt yapıdan yoksun oluşu, romantik söylemlerde bulunup ve romantik tavırlar sergilemesi hem Türkiye üzerlerindeki Rusya baskısının bitmesini arzulayan muhataplarında çok fazla beklentiler yaratmakta, hem de küresel ve bölgesel güçlerde gereksiz bir tedirginlik ve kaygı oluşturarak ülke menfaatlerine zarar vermektedir.³⁶³

Davutoğlu, yine bu dönem Rusya'nın siyasi otoriteleri vasıtasıyla ideolojik faktörleri devreye sokarak eski nüfuzunu yeniden kurma çabası gösterdiği, uluslararası sistemden dışlanan İran'ın ise bu durumu telafi edebilmek için rasyonel bölgesel taktiklerle etki alanı kurduğunu söylemektedir. Türkiye bölgeye ABD ile işbirliği kapsamında yaklaşmaktadır. Denize erişimi olmayan bölge ülkelerinin Batı yönünde ancak Türkiye, İran ve Rusya üzerinden sağlayabileceklerini ifade etmektedir. Aynı zamanda ABD- İsrail ekseninin uzantısı gibi davranmakla eleştirilen Türkiye,

³⁶⁰ Yusuf Akçura, *Üç Tarz- ı Siyaset*, s. 58- 62.

³⁶¹ Hakan Fidan, "Turkish foreign policy towards Central Asia", *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, C.12, No:1, 2010, s. 120.

³⁶² Davutoğlu, *Stratejik Derinlik*, s. 492.

³⁶³ Davutoğlu, *Stratejik Derinlik*, s. 487.

hem Rusya hem de İran ile ilişkilerini cömertçe harcayarak ulaşım noktalarında olmasının avantajını da yeterince kullanamadığını belirtmiştir. Buna bağlı olarak tek bir eksende durmak zorunda olan Türkiye seçeneklerini kendi eliyle azaltarak manevra alanını daralttığını ifade etmiştir. Türkiye'nin Asya'da nüfuz oluşturma bakımından elindeki imkânları kullanamamasından dolayı, Putin Rus etkisini bölgede bir ölçüde geri getirebilmiştir. Türkiye Asya'ya uzak bir diğer küresel aktör olan AB'nin de denklemde yer almasında olumlu yaklaşmanın yanında Rus- Çin-Japon dengelerini de çok iyi takip etmek zorunda olduğunu belirtmiştir.³⁶⁴

Güçlü küresel ve bölgesel birçok aktörün oluşturduğu çapraz ilişki dengelerinin hepsini uzaktan belli belirsiz bir yumuşak güçle takip etmek durumunda olan Türkiye'nin Orta Asya'da bölgesel bir güç olduğunu iddia etmek bir hayli güçtür. Diğer aktörler tarafından kurulan bu dengelerin takip edilememesi halinde en büyük zararı Türkiye'nin göreceğini ifade eden Davutoğlu, kurulacak herhangi bir denklemi engellemeye veya karşı dengeler kurma gücünün olmadığını da ifade etmiştir. Ancak Davutoğlu, denge takibinin getirisinin kısa vadeli olacağını belirterek uzun vadeli getiriler sağlayacak öneriler de sunmaktadır. Bölgenin kültür ve tarihine uzak ve yabancı olduğu eleştirisinde bulunan Davutoğlu, bölge ülkelerinin din, kültür ve psikolojilerinin dış politika yapımında son derece etkili olduğunu savunmaktadır.³⁶⁵

Batılılaşma yönelimi gösteren Türkiye, bir yandan ABD ile aynı eksende yer alırken, diğer yandan da on yıllardır süren AB üyeliği sürecinden vazgeçmemiştir. Batı ile ilişkilere Ahmet Davutoğlu, iki farklı medeniyetin etkileşimi şeklinde yaklaşmıştır. Selçuklu ve Osmanlı'nın mirasçısı olma yönüyle Türkiye, tarihinde bir medeniyet merkezi olmanın tecrübesini yaşamış olmakla birlikte, komşusu durumunda olan Batı medeniyetiyle dokuz asırlık bir etkileşim yaşamış ve son iki asırlık ilişkisi de büyük oranda Batılılaşma üzerinden gerçekleştiğini ifade etmiştir.

Türkiye'nin AB üyeliğine de medeniyet perspektifinden yaklaşan Davutoğlu, Avrupalı lider ve aydınların da aynı bilinçaltını taşıdıklarını düşünmektedir. Davutoğlu'na göre AB'ye üye olmanın doğasının ulusal egemenlikten fedakarlık gerektirmesi, Sevr psikozu, Avrupa ülkelerinin zaman zaman PKK'ya verdikleri destek, Türkiye'de AB'nin ülkeyi bölmek istediği korkularını körüklemektedir. Diğer yandan her fırsatta evrensel, çoğulcu ve ilkesel temellere dayandığını iddia eden Avrupalı siyasiler ve aydınların Türkiye'nin üyeliği söz konusu olduğunda Avrupalı olma kimliği ve Hıristiyanlığa vurgu yapmaları ulusal kimliğin bile derininde iki farklı kimlikle karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir. Dokuz asırdır bu iki medeniyetin yakın etkileşim ve mücadele hâlinde olduğunu belirten Davutoğlu, coğrafi ve tarihi açıdan Türkiye'nin Avrupa'nın bir parçası

³⁶⁴ Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, s. 494.

³⁶⁵ Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, s.499.

olduğunu ancak tarihi bilinçaltı nedeniyle ilişkilerin büyük bir güvensizlik temelinde yürütüldüğünü ifade etmektedir.³⁶⁶

Stratejik Derinlik yaklaşımıyla Ahmet Davutoğlu, Türkiye'nin dış politikasında ABD- İsrail ekseninin uzantısı gibi davranmasının yanlış olduğunu dile getirmiş ve dış politika alternatiflerinin daraltılmaması gerektiğini AB'ye üyeliği süreciyle ilgili tavrıyla da ortaya koymaktadır. Davutoğlu'na göre, Türkiye ne AB'nin eksenidir, ne de onu yok saymalıdır. Huntington'ın iki medeniyet arasından kalmış yırtık ülke (*torn country*) dediği Türkiye'yi:

“...farklı medeniyet birikimlerine beşiklik etmiş, Batı dışı son büyük medeniyet tecrübesinin (Osmanlı'nın) merkezi olmuş ve canlanmakta olan medeniyet havzaları arasında tam bir jeokültürel geçiş niteliği taşıyan...” bir ülke şeklinde tanımlamıştır.³⁶⁷

Türkiye'nin Batı karşısında kendi ülkelerine bakışını Neo-oryantalist bulan Davutoğlu, Huntington'ın medeniyetler çatışması tezinin turnusol kağıdının Türkiye olacağı görüşündedir. Ayrıca, Osmanlıdan köklerini aldığı geçmişi, dini aidiyeti ve yakın kara havzasında etki oluşturma arzusu gibi hedefler olmaksızın Türkiye'nin Avrupa'da bir siyasi bir ağırlığının olamayacağı görüşündedir. Bu bağlamda jeokültürel derinliğin önemini ise şu şekilde ifade etmektedir:

*“Türkiye’de çoğu zaman varsayılan görüşün aksine Türkiye, AB ile onurlu bir ilişki kendi jeokültürel aidiyet derinliğini reddederek sağlayamaz. Aksine, bu derinlik tahkim edildikçe ve yeni açılımlar için uygun bir zemin hâline dönüştükçe hem AB ile ilişkilerde hem de uluslararası zeminde saygın bir konum elde edebilir.”*³⁶⁸

Davutoğlu Stratejik Derinlik'te, AB ile ilişkilerin stratejik analizini üç ayrı boyutta ele almıştır. Bunlar; küresel, kıtasal ve bölgesel boyuttur. Bölgesel politikalarda ABD ile işbirliği içerisinde olduğunu ifade ederek esasında bu politikaya karşı olmadığını belirten Davutoğlu, global düzeydeki işbirliği boyutunda bu ölçüğe uyan ABD ile AB'nin birbiriyle ilişkilerine de dikkat edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Türkiye'nin AB ile ilişkilerinin kötüye gittiği dönemlerde, ABD ile olan ilişkilerine daha sıkı sarıldığını belirten eden Davutoğlu, tam tersinin söz konusu olduğu durumlarda da ABD ile ilişkilerin yeniden tanımlama süreci ile karşılaşacağını belirtmektedir.³⁶⁹

³⁶⁶ Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, s. 539.

³⁶⁷ Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, s. 541.

³⁶⁸ Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, s. 546.

³⁶⁹ Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, s. 527.

1999 sonrası dönemde yakınlaşan AB- Türkiye ilişkileri Türkiye'deki ekonomik ve siyasi reform sürecini hızlandırmıştır. Türkiye'nin iç politikada yaşamaya başladığı dönüşüm dış politika davranışını da etkilemeye başlamıştır. Türkiye'nin güvenlik ve dış politika yaklaşımı bölgesel ve küresel alanda barış ve istikrarın sağlanması ve çatışmaların önlenmesi açısından önemli rol oynamıştır. Türkiye'nin bu rolü AB'nin güvenlik perspektifinde Türkiye'nin önemini ortaya koymuştur. Türkiye algısındaki bu değişim ile birlikte 1990'lı yıllarda Türkiye'yi güvenlik tüketen ülke olarak gören AB, Türkiye'nin Irak, Yunanistan ve Suriye ile ilişkilerinde gösterdiği performans sonrası onu güvenlik üreten ülke olarak görmeye başlamıştır.³⁷⁰

Türkiye- AB ilişkileri Ahmet Davutoğlu tarafından Türkiye'nin demokratikleşmesi, özgürlüklerin genişletilmesi ve küresel bir aktör olma idealini gerçekleştirebilecek faydalı bir araç olarak algılanmaktadır. Türkiye AB ilişkilerinde tam üyelik hedefi için reform süreci başlatırken AB'nin de Türkiye'nin üyeliği ile birlikte daha etkin bir hale geleceğini ileri sürmüştür. Türkiye'nin son dönemde Afganistan, Irak, Ortadoğu ve Balkanlar'da yürüttüğü diplomasi Türkiye'yi küresel ölçekte aktif bir aktör haline getirmiştir. Türkiye AB'ye tam üye olması durumunda AB'nin dış ve ekonomi politikaları ile bölgesel barış ve istikrar ve sosyal bütünleşmeye katkı sağlayacağı düşünülmektedir.³⁷¹

Ahmet Davutoğlu, Türkiye ve AB'nin ortak kaderi paylaştığını dile getirmiştir. Bunu Berlin Duvarının yıkılmasının ardından siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan Avrupa ile Asya, Afrika ve Amerika ile duvarlar örülemeyeceği şeklinde açıklayan Davutoğlu Türkiye'nin tarihsel ve kültürel olarak Avrupa'nın bir parçası olduğunu ve tam üyeliği halinde Türkiye'nin AB'ye sorun değil sinerji katacağını ifade etmiştir.³⁷²

Genel olarak Türkiye'nin yeni dış politikası stratejik kültürün ana paradigması temelinde çatışmaları önlenabilir olarak algılayan, yumuşak güç kullanımı tercih eden ve tehdit üreten değil, güven ve istikrar inşa eden bir dış politika anlayışını benimsemiştir. Türkiye'nin yeni dış politika davranışında Ahmet Davutoğlu sürecinde inşasında ve dış politikanın uygulanmasında etken rol oynamıştır. Davutoğlu'nun kuramsal ve pratikteki dış politika vizyonu yeni Türk dış politikasının stratejik seçeneklerinin oluşumunda en önemli parametre olmuştur.

Türkiye'nin yeni dış politikasının sahada genişlemesine güzel bir örnek olarak kuzey Afrika gösterilebilir. Türkiye uzun yıllar boyunca ihmal ettiği bu bölgede yeni dönemde diplomatik ilişkilerini artırmış ve bölge ülkeleri ile ikili ilişkiler kurmaya başlamıştır. Türkiye'nin yeni

³⁷⁰ Ramazan Gözen, **Türk Dış Politikası Barış Vizyonu**, Palme Yayıncılık, Ankara, 2006, s.16.

³⁷¹ Erdoğan, Recep Tayyip, "The Robust Man of Europe", <http://www.newsweek.com/2011/01/17/the-robust-man-of-europe.html>, 17.01.2011.

³⁷² "Davutoglu Says Turkey, EU Share Common Destiny", <http://www.turkishny.com/english-news/5-english-news/16481-turkish-fm-davutoglusays-turkey-eu-share-common-destiny>, 15.04.2010.

dönemdeki dış politika yaklaşımı birlikte geliştirilen Afrika ülkeleri ile ilişkiler paralelinde ticaret hacmi de artmıştır. Türkiye bu dönemde Afrika Birliği'ne gözlemci üye olarak kabul edilmiştir. Türkiye'nin bölgeye yönelik olarak insani yardım amaçlı faaliyetleri ile birlikte çatışmaların önlenmesi, barış ve istikrarın sağlanması açısından devlet ve devlet dışı kuruluşlarla önemli katkı sağlamıştır.

Türkiye 2005 yılında başlattığı Afrika açılımı ile yeni dönemde ihmalen stratejik ortaklığa yeni bir ilişki kurmaya başlamıştır. Türkiye, Afrika'da yeni büyükelçilikler açmış, başta TİKA olmak üzere bölgede insani amaçlı yoğun proje ve faaliyet yürüten kuruluşlar vatsısıyla bölgede etkili olan Türkiye bu diplomatik girişimlerin sonucunda BM Güvenlik Konseyi Geçici Üyeliği oylamasında 53 Afrika ülkesinden 51'inin desteğini kazanmıştır.³⁷³

Ahmet Davutoğlu, ortak Türk etnik kimliği etrafında odaklanmış birliktelik oluşturma planın yapılması gerektiği, ticareti ilişkilerin artırılarak geliştirilmesi, öğrenci değişim protokolleri gibi yumuşak güç politikalarının takip edilmesi gerektiğini ama orta ve uzun vadede kalıcı artıları sayılabilecek bir metot olduğu üzerinde durmaktadır. Stratejik Derinlik ile Türkiye'nin çevresindeki bölgenin sahip olduğu yapısını öğrenme, elde ettiği bilgi ve beceriyi kullanma ve etkileme doğrultusundaki önerileriyle değerler ve normlar inşa etme anlamı taşıması bakımından "yumuşak hegemonya" politikalarına daha yakındır.³⁷⁴ Bir yandan bölgede fazla güçlü aktörün etkili olduğunun kabul edilmesinin yanında, diğer yandan kimlik ortaklığı veya normatif etkinin daha az sayıda devletin enstrümanı olabildiği ve Türkiye'nin de bunlardan biri olduğunu savunmaktadır.

3.3. Ahmet Davutoğlu'nun Dış Politika İlkelerinin Kapsamı ve Kamu Diplomasisi

AK Parti dönemi Türk dış politikasının mimarı sayılan Ahmet Davutoğlu tarafından çok fazla kullanılan ve dönemin dış politikasının yönünü belirlemede ve ortaya koymada oldukça etkisi olan ifadeler yeni dış politikasında temel argümanları olmuştur. Aynı zamanda Davutoğlu'nun jeostratejik vizyonu ile birlikte dış politika jargonunun da belirgin bir şekilde değiştiği görülmektedir.³⁷⁵

Bunların yanı sıra; Ak Parti döneminde sıklıkla kullanılan "stratejik derinlik", "merkez ülke", "akıl ülke", "yumuşak güç", "ekonomik karşılıklı bağımlılık", "düzen kurucu aktör", "ritmik diplomasi", "entegre dış politika", ve "ben idraki" gibi birçok kavram, Türk dış politikasının yeni

³⁷³Zengin, a.g.e.,s. 444.

³⁷⁴ Sandra Destradi, "Empire, Hegemony, and Leadership: Developing a Research Framework for the Study of Regional Powers", GIGA Institute of Asian Studies, Working Paper, No:79, Hamburg, 2008, s. 22.

³⁷⁵Yeşiltaş ve Balcı, a.g.m., s. 10.

vizyonu ve ilkelerinin sınırlarını çizilmesi noktasında kullanılan kavramsal araçlar olarak görülmektedir.

Ak Parti dönemi Türk dış politikası incelendiğinde, geçen on beş yılı aşkın zamanda Türkiye'nin komşularıyla ve daha geniş kapsamda Ortadoğu, Balkanlar, Kafkasya ve Karadeniz'e kıyı komşuları ile ilişkilerinde köklü dönüşümlerin gerçekleşmekte olduğu görülmektedir. Özellikle Ak Parti iktidarının ilk iki döneminde Avrupa Birliği'ne dâhil olma çabaları son dönemlerde etkisini büyük ölçüde yitirmiş ve böylece Türkiye, Ortadoğu'ya daha fazla yaklaşmaya ve bu bölgedeki sorunlara çok daha fazla muhatap olmaya başlamıştır. Ak Parti'nin iktidara gelmesiyle beraber farklı bir aktivizm içerisine giren Türk dış politikasında gerçekleşen bu köklü değişimde, bilhassa Mayıs 2009'da Dışişleri Bakanlığı koltuğuna oturan Ahmet Davutoğlu'nun oldukça önemli rolü ve belirleyici işlevi bulunmaktadır.

Ahmet Davutoğlu, Türkiye'nin stratejik bakımdan, coğrafi konumu ve kültürel avantajlarının, tek yönlü ve tek boyutlu bir dış politika takip edilmesine izin vermeyeceğini ve Türkiye'nin bu avantajlarını tam anlamıyla kullanması gerektiğini belirtilmiştir. Türkiye'nin geçmişten gelen birikime sahip olması, zengin tarihi ve kültürel derinliği olan kimliğe sahip olması, gerek bölgesel gerekse küresel gelişmelerin odağında olduğu, Türkiye'nin ise bu gelişmeler karşısında geleneksel dış politika dinamikleri ve yöntemleri doğrultusunda statükocu bir yaklaşım sergileyerek seyirci kalamayacağını belirtmiştir. Davutoğlu, Türkiye'nin hem jeostratejik hem de jeopolitik unsurlarından kaynaklı olarak sahip olduğu bu eşsiz zenginliğin, uluslararası ortamlarda oynanan oyunun odak noktasında bulunduğunu, bu yüzden de bir "merkez ülke" rolüyle ile davranış sergilemesi gerekliliğini ifade etmiştir.³⁷⁶

Davutoğlu, Uluslararası kamuoyunda büyük etki uyandırdığı kadar Türkiye'de de kamuoyunun yakından izlediği biri olmuştur. Kimi yazarlar tarafından sert biçimde eleştirilirken, bazı yazarlar tarafından da övgüyle bahsedilmiştir. Bilgi ve birikiminden dolayı Kissinger ile kıyaslanan ve Türkiye'nin Kissinger'i³⁷⁷ olarak görülen Davutoğlu, bu benzetmenin doğru olmadığını ve Kissinger ile aralarında farkın olduğunu, Kissinger'in sadece reel politikaya inandığını, kendisinin ise uluslararası ilişkilerde reel politika kadar ilkeler ve ideallere de inandığını belirtmiştir.³⁷⁸

³⁷⁶ Ramazan Erdağ, "Türkiye'nin Stratejik Kültürü ve Dış Politikada Yansıması", *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of AcademicInquiries)* C:8, S: 1, 2013, s. 68.

³⁷⁷ Bülent Erandaç, "Türkiye'nin Kissinger'i", <http://www.takvim.com.tr/Yazarlar/erandac/2013/01/25/turkiyenin-kissingeri>, 2013.

³⁷⁸ Eyüp Can, "Yeni Osmanlıcılık mı yeni Türk Vizyonu mu?", <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=14622159>, 2010.

Davutoğlu'nun dış politikaya dair prensipleri olarak sıralanan güvenlik-özgürlük dengesi, komşularla sıfır sorun, çok boyutlu dış politika, proaktif bölgesel dış politika, yeni diplomatik tarz ve uyumlu diplomasi yeni dış politika anlayışının da şablonunu oluşturmaktadır.³⁷⁹

3.3.1. Güvenlik ve Demokrasi Dengesi İlkesi

Davutoğlu'nun dış politikayı dayandırdığı temel ilkelerden, demokratik bir ülke olmakla beraber bölgesinde güçlü bir devlet olmanın zorluğuna temas etmesi açısından özgürlük- güvenlik dengesi önemli ilkelerden biridir. Günümüzün getirdiği demokrasi ve insan hakları standartları doğrultusunda bireyler, devletten hem güvenliklerini temin etmesini hem de bunu yaparken özgürlüklerinin kısıtlanmamasını talep etmektedir.

Davutoğlu, demokrasi ve güvenlik ikilemi arasında denge kuramayan ülkelerin çevrelerinde bir etki alanı oluşturmalarının mümkün olmadığını savunmaktadır. Siyasi rejimlerin meşruiyetlerini vatandaşlarının güvenliklerini sağlayabildikleri ölçüde kazanabileceğini, ancak güvenliği tesis etme güdüsü insan hak ve hürriyetlerinin önüne geçmemesi gerektiğini belirtmektedir.³⁸⁰

Ancak buradan güvenlik ve özgürlük kavramları birbirleriyle çakıştığı düşünülmemelidir. Davutoğlu özgürlükler adına güvenlik hiçe sayılırsa, toplumda öfke ve kaos olacağını, diğer taraftan da güvenlik adına özgürlükler kısıtlanırsa, bu sefer de otoriter bir yönetim ve otokratik bir toplum olacağını vurgulamaktadır.³⁸¹ Bu bağlamda, güvenlik ve özgürlükler arasında bir dengenin kurulması toplum huzuru açısından önem arz etmektedir.

Davutoğlu'nun Türkiye'nin yeni dış politikasının temel ilkelerinden birisi olarak saydığı güvenlik ve demokrasi dengesi, toplum huzuru için gerekli olduğu gibi iç sorunların uluslararasılaşmasını da engellemektedir. Bu dengenin sağlanamaması durumunda ulusal güç zayıflamakta ve ülkelerin dış politikalarında manevra alanını daraltıcı bir etki yapmaktadır. Özellikle Türkiye bu olumsuz etkiyi 1987 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde bireysel başvuru hakkını kabul ettikten sonra hissetmeye başlamıştır. Bununla birlikte 1990'larda da Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi ve Avrupa Parlamentosu gibi siyasal organlar Türkiye'deki Kürt sorununa odaklanarak insan hakları ve azınlık hakları bağlamında Türkiye'nin uygulamalarını eleştiren kararlar almışlardır. Bu ve benzeri durumlar Türkiye'yi uluslararası alanda zor durumda

³⁷⁹Ahmet Davutoğlu, "Zero- Problems in a New Era", **Foreign Policy Magazine**, 21 Mart 2013, http://www.foreignpolicy.com/articles/2013/03/21/zero_problems_in_a_new_era_turkey.

³⁸⁰Davutoğlu, "TurkishForeignPolicyVision", s. 79.

³⁸¹Ahmet Davutoğlu, "**Principles of TurkishForeignPolicy**", SETA Vakfı'nın Washington D.C. Şubesinde Hitabı, 2009, s.7.

bırakmış ve Türk Dış Politikasının hareket kabiliyetini düşürmüştür.³⁸² Bu bağlamda, Türkiye'nin aktif ve belirleyici bir dış politika yürütebilmesi için öncelikle içeride yaşamakta olduğu sorunlardan kurtulması gerekmektedir. Böylece dış politika ve iç politika arasında var olduğunu savunulan klasik ayrımların geçerli olmadığı görülmektedir.³⁸³

Bu nedenle iç sorunların demokrasi ve insan hakları çerçevesinde en aza indirgenmesi, Türkiye'nin bölgesinde ve küresel anlamda daha etkili bir dış politika izlemesi için önemli bir hareket olacaktır. Bu bakımdan, güvenlik ve demokrasi dengesi Türkiye'nin merkez ülke olma hedefli dış politikasında yeni bir ilke olarak tanımlanmıştır. Bu dengenin sağlanması ülkeye daha güçlü bir dış politika uygulama kabiliyeti kazandıracaktır. Davutoğlu'na göre özgürlük- güvenlik dengesini iyi kurabilmiş bir Türkiye, hem kendi sorunlarını çözüme kavuşturabilir hem de dünyaya bir model olabilir.³⁸⁴ Türkiye güvenlik ile özgürlük ve demokrasiyi dengelemeyi başarabilirse diğer ülkeler tarafından örnek alınan bir merkez ülkesi olabilir. Bu yüzden Davutoğlu'na göre dış politikanın birinci özelliği güvenlik ve istikrarı tehlikeye atmadan demokratikleşmenin sağlanmasıdır.³⁸⁵

Davutoğlu'nun formüle ettiği işlevsel prensiplerden ilki olan demokrasi ve güvenlik arasında denge kurulması gerekliliği, özellikle terörizm ile mücadelede kendini göstermektedir. Davutoğlu bilhassa 11 Eylül sonrasında neredeyse küresel çapta bir güvenlik bunalımı yaşandığına, Türkiye'nin vatandaşlarına güvenlik sağlarken, onların hak ve özgürlüklerini kısıtlamadığına vurgu yapmakta, bir yandan terörle savaşılırken, diğer yandan Türkiye'de normal hayatın devam ettiğini belirtmektedir.³⁸⁶

11 Eylül saldırısı sonrası artan terör endişesi ve buna bağlı olarak özgürlükleri kısıtlama eğilimine rağmen özgürlük temelli politikalar uygulayabilme hedefini ifade eden güvenlik- özgürlük dengesi ilkesi, komşularla sıfır sorun politikasına dayanak oluşturan en önemli unsurlardan biridir. Güvenlik- özgürlük dengesi ilkesi, Türkiye'nin iç ve dış politikasına hakim olan güvenlik anlayışı ve tehdit algısını değiştirerek demokrasi vurgusunu ön plana çıkarma mücadelesini kapsamaktadır. Ülkenin güvenliği adına vatandaşların hak ve özgürlüklerine sınırlama getirmekten kaçınmayı gerektiren bu ilke, bölge ülkeleriyle ilişkilerde de demokrasinin teşviki ve desteklenmesine zemin hazırlamıştır. Güvenlik ile özgürlük arasında denge sağlanamadığında siyasal rejimin meşruiyetinin sorgulanmaya başlayacağını ve yönetimlerin

³⁸²Gökçen Alpkaya, “İnsan Hakları Konusu”, Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, II. Cilt, Ed. Baskın Oran, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010,s. 524.

³⁸³ Tarık Oğuzlu, “Türk Dış Politikasında Davutoğlu Dönemi”, Ortadoğu Analiz, C. 1, S. 9, 2009, s. 44.

³⁸⁴ Zengin, a.g.e., s.85.

³⁸⁵ Hüseyin Bağcı ve Bayram Sinkaya, “Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye: AK Partin'in Perspektifi”, **Doğudan Batı'ya Dış Politika Ak Partili Yıllar**, Der. Zeynep Dağı, Orion Yayınevi,Ankara, 2006, s.104.

³⁸⁶ Davutoğlu, “**Turkish Foreign Policy Vision**”, s. 79.

otoriter hale gelebileceğinin altını çizen Davutoğlu, Türkiye'nin güvenliğini riske atmadan sivil özgürlükleri geliştirdiğini ifade etmiştir.³⁸⁷ Türkiye'nin bir yandan terörizm ile mücadele ederken, insan hak ve özgürlükleri önündeki engelleri ortadan kaldırmaya çalıştığını, demokrasi için verilen bu çabanın, iç politikada da ayrı bir mücadele gerektirdiğini belirtmektedir.³⁸⁸

Davutoğlu'nun ileri sürmüş olduğu özgürlük ve güvenlik dengesi ilkesi, istikrarlı bir yönetimin oluşabilmesi için sadece güce dayanarak tesis edilemeyeceğini varsaymakta ve ancak bu ilkeye göre yalnızca siyasal meşruiyete tesis etmiş olan ve özgürlüklere saygı duyan hükümetlerin barış ve istikrarı sağlayabileceğini savunmaktadır. Böylece Arap Baharının yaşanmasıyla Türkiye'nin çevresindeki yakın komşularıyla iyi ilişkilerin kurulmasının temel ön koşulu komşu ülkelerdeki hükümetlerin siyasal meşruiyetlerini kazanmış ve bu meşruiyete sahip olmaları olmuştur.³⁸⁹

Irak'a konuşlanan teröristlere yönelik 2007 yılında yapılan operasyonlar süresince Türkiye'de olağanüstü hal ilan edilmemesi veya seçimlerin ertelenmemesi güvenlik- özgürlük dengesi ilkesinin bir sonucu olduğu gibi, AK Parti iktidarının ilk yıllarında çıkarılan AB uyum yasaları da güvenlik- özgürlük dengesi ilkesinin bir sonucu olarak görülmektedir. 11 Eylül sonrası güvenlik anlayışını ön plana çıkmasına rağmen Türkiye, AB uyum paketleriyle güvenliği tehlikeye sokmadan özgürlükleri genişletmiştir.³⁹⁰ Güvenlik- özgürlük dengesi ilkesinin bölgesel politikalara etkisi ise, 2011 yılından itibaren birçok Arap ülkesinde yönetim değişikliğine neden olan toplumsal ayaklanmalara Türkiye'nin verdiği destekte görülmektedir.³⁹¹ Türkiye'nin dış politikada güvenlik- özgürlük ikilemiyle çok fazla yüzleşmemiş olması ve bu ikilemde nasıl tavır aldığı Kürt sorunu ve PKK (Kürdistan İşçi Partisi) ile mücadele konusunda izlediği siyasete bakılarak anlaşılabilirliğinin altı çizilmektedir.³⁹²

Vizyon sahibi bir dış politika izlenirken kullanılacak dış politika araçlarının da yumuşak güç kategorisinde olması, yani daha fazla ekonomik ve kültürel dış politika imkan ve araçları seçilmesi önem taşımaktadır. Çünkü burada asıl amaç, Türkiye'nin tarihi ve coğrafyasıyla, Osmanlı mirası çerçevesindeki belirlenen bölgelerde etki alanı şeklinde genişlemesi şeklinde olmalıdır. Yani bu genişleme yumuşak güç unsuruna dayanmalı fikri hakimdir.³⁹³

³⁸⁷ Davutoğlu, “**Turkish Foreign Policy Vision**”, s. 80.

³⁸⁸ Davutoğlu, **Turkey's Zero Problems Foreign Policy**.

³⁸⁹ Balcı, **Türkiye Dış Politikası İlkeler, Aktörler, Uygulamalar**, s.286.

³⁹⁰ Hakan Sezgin Erkan, “ Türk Dış Politikasında Davutoğlu Perspektifi”, **Türk Dış Politikasında Güncel Eğilimler (2000-2014)**, Ed. Deniz Tansi ve Hakan Sezgin Erkan, Kanak Yayınları, İstanbul, 2015, s.18.

³⁹¹ Yeşiltaş ve Balcı, **a.g.e.**, s. 14- 15.

³⁹² Süleyman Güder, M. Hüseyin Mercan, “2000 Sonrası Türk Dış Politikasının Temel Parametreleri ve Ortadoğu Politikası”, **İnsan ve Toplum**, C. 2, S.3, 2012, s.69.

³⁹³ Sönmezoglu, **Son Onyıllarda Türk Dış Politikası 1991- 2015**, s.469.

Davutoğlu'nun yayınlamış olduğu Türk Dış Politikasının İlkeleri ve Bölgesel Siyasal Yapılanma isimli makalesinde, ulusal çıkarların savunulmasına özen gösterilirken aynı zamanda değer odaklı bir dış politika izlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda Davutoğlu'nun Türk dış politikası yaklaşımında hem gerçekçi hem de ideal unsurların yer aldığı değer ve çıkarların uyumlulaştırıldığı politik bir yaklaşım hedefi söz konudur. Bu yaklaşım “akil ülke” kavramında kendisini göstermektedir. Davutoğlu'na göre akil ülke, özellikle kriz anlarında çatışmaları önleme, arabuluculuk, çatışmaların çözümü veya kalkınma yardımları gibi fonksiyonları yerine getirebilen ülkedir. Bu bağlamda Türkiye'yi akil bir ülke olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda Türkiye'yi uluslararası toplumun sorumlusu görmekte, bölgesel ve uluslararası sorunların çözümüne katkılar sunmayı ve gelişmelere yön verme kapasitesine sahip olmayı hedefleyen bir ülke olarak görmektedir.³⁹⁴

Davutoğlu'nun akil ülke kavramı detaylı irdelendiğinde ağırlıklı olarak yumuşak güç vurgusunun hakim olduğu görülmektedir. Daha önceki bölümlerde daha detaylı olarak bahsedildiği üzere yumuşak güç, devletlerin çıkarlarının sert güç araçlarıyla değil de sahip olduğu değerlerin sunmuş olduğu ikna kabiliyetleri aracılığıyla sağlanması demektir. Dolayısıyla yumuşa güçte, ulusal çıkarların değerler aracılığıyla gerçekleştirilmesi fikri hakimdir. Bu bağlamda, akil ülke kavramı Türkiye'nin yumuşak bir güçle ve sahip olduğu değerler aracılığıyla ulusal çıkarlarını yerine getirebilmesi durumunu ifade eder.

Ahmet Davutoğlu ileri sürmüş olduğu özgürlük ve güvenlik dengesi ilkesinin normatif boyutunu ve devlet ile millet arasındaki temel mutabakatı;

“Senin özgürlük alanını güvenliğini riske etmeden genişleteceğim ve güvenliğini özgürlüğünü daraltmadan güçlendireceğim. Netice itibarıyla Türkiye, özgürlük-güvenlik dengesini iç siyasal meşruiyeti ve felsefi, etik estetik bir güvenlik anlayışı geliştirebilirse, bu konuda model ülke olacaktır” şeklinde özetlemektedir.³⁹⁵

3.3.2.Komşularla Sıfır Sorun İlkesi

Türkiye Soğuk Savaş sonrası, Balkan ve Ortadoğu ülkeleri başta olmak üzere komşuları arasında zor durumlar yaşamış, 1990'lı yıllarda komşularıyla birçok kez savaşın eşiğine gelmiştir. 1992 yılında Ermenistan, 1996'da Yunanistan ve 1998'de Suriye ile sorunlar yaşamış, Rusya ve İran ile de ilişkileri gergin bir zeminde sürmüştür. Bu durum Türkiye'nin komşularıyla ilişkilerinin temelinde tehdit ve güvensizlik niteliğinde olduğunu ispat eder olmuştur.

³⁹⁴ Ahmet Davutoğlu, “ Türk Dış Politikasının İlkeleri ve Bölgesel Siyasal Yapılanma”, **SAM Vision Papers**, N:3, Ağustos, 2012,s.5.

³⁹⁵ Davutoğlu, **Teoriden Pratiğe: Türk Dış Politikası Üzerine Konuşmalar**, s.113.

1999'da Öcalan'ın ele geçirilmesi ve ateşkes süreci ile Türkiye'nin dış politikasında büyük bir rahatlama sağlamış, İsmail Cem'in başlattığı "Komşuluk Forumu" girişimiyle de ilişkilerde yeni bir düzelme süreci başlamıştır.³⁹⁶ Ahmet Davutoğlu tarafından ortaya atılan "komşularla sıfır sorun" ilkesi çerçevesinde süren komşularla yakınlaşma çabası dış politikanın odak noktası haline gelmiştir.

Ahmet Davutoğlu dönemi dikkat çeken bir dış politika ilkesi olan komşularla sıfır sorun politikasının, bölgesinde merkez ülke ve uluslararası arenada etkili bir aktör olma hedefiyle oluşturulan Türk Dış Politikası için bu hedefe ulaşmanın temelinde öncelikle Türkiye'nin komşularıyla ilişkilerini düzene koyması ve iyi ilişkiler geliştirilmesi yatmaktadır. Bu bağlamda Türkiye için bölgesel lider ve ardından küresel bir oyuncu olmanın yolu tüm komşularıyla mevcut sorunlarını aşmak ve samimi ilişkiler kurmaktan geçmektedir. Nitekim küresel bir aktör olarak sahneye çıkan Çin, 2000'lere girerken Orta Asya ülkeleriyle ve komşularıyla olan sınır sorunlarını çözmüştür. Böylece bu ülkelerle çok yönlü ve kalıcı ilişkiler kurabilmiştir. Aynı zamanda ekonomik etkinliğini de bölge üzerinde yayarak bu ülkeler için vazgeçilmez bir partner olmuştur. Bu ilişkilerden güç alan Çin günümüzde güçlü bir küresel aktör haline gelmiştir.

Davutoğlu'nun temel düsturu olarak, Türkiye'nin tarihi birikimi ve kültürel mirası onun bölgesinde etkili bir dış politika izlemesini gerektirmektedir. Eğer bu etkililiği olmaması durumunda Türkiye'nin merkez ülke olma hedefinden uzaklaşmasına neden olacaktır. Ayrıca yakın çevresiyle sorunlar yaşayan bir Türkiye'nin uzak çevresiyle iyi ilişkiler kurmasını da zorlaştıracaktır. Böylece Türkiye'nin bölge ülkeleriyle kurmuş olduğu ilişkilerin niteliği küresel aktörlerle olan ilişkilerini de etkileyecektir. Bu bakımdan Davutoğlu, Türkiye çevresini ne kadar tahkim ederse ve o çevre ile yükselirse küresel aktörler ile ilişkileri de doğru zemine oturacağını belirtmektedir.³⁹⁷

Davutoğlu döneminin en çok kullanılan dış politika ilkesi haline gelen, "*Komşularıyla ilişkilerini tüm sorunlardan arındırmayı, en azından mümkün olduğu kadar azaltmayı*"³⁹⁸ hedefleyen komşularla sıfır sorun ilkesi, Türkiye'nin etrafında bir barış ve istikrar ortamı oluşturma amacı taşıdığını göstermektedir.³⁹⁹ Ak Parti'nin internet sitesinde, "*iktidarından önce ülkemizin dış politikası 'dört tarafı düşmanlarla dolu bir ülke' temelinde yürütülürken, bu psikoloji ve imaj 'komşularla sıfır problem' politikasına dönüştürdük*"⁴⁰⁰ şeklinde dış politikadaki değişiklik belirtilmiştir.

³⁹⁶ İlhan Uzgel, "Dış Politikada AKP: Strateji Konumdan Stratejik Modele", **Mülkiye Dergisi**, C.30, S. 252, 2009, s. 72.

³⁹⁷ Zengin, age.,s. 91;

³⁹⁸T.C. Dışişleri Bakanlığı, " Komşularla Sıfır Sorun Politikamız ", <http://www.mfa.gov.tr/komsularla-sifir-sorun-politikamiz.tr.mfa>.

³⁹⁹ Yeşiltaş ve Balcı, a.g.e., s. 17.

⁴⁰⁰ Ak Parti, "**Komşularla Sıfır Problem** ", , <http://www.akparti.org.tr/site/icraat/215>.

Davutoğlu Stratejik Derinlik doktrininde, Türkiye'nin komşularının güven telkin etmekten uzak olduğu ve Türkiye'nin komşularının büyük çoğunluğuyla tarihsel veya çıkar çatışmalarının sebep olduğu anlaşmazlıkların bulunduğu düşüncelerini kabul etmemektedir. Düşmanlarla çevrili olma psikolojisi olarak tanımladığı bu sorunun, Türk Dış Politikasının komşu ülke politikalarını ve Türk insanının komşu algısını olumsuz etkilediğini dile getirmiştir. Komşularla ilişkilerde Türk Dış Politikası bu psikolojiyle sınırlandırılmış, böylece Türk insanını Yunanistan'ı 1920'lerdeki büyük düşman olarak, Rusya'yı tarih boyunca Akdeniz üzerinde emelleri olan bir devlet olarak, Arapları da I. Dünya Savaşı'nda bizi sırtımızdan vuran bir millet olarak algılamamıza neden olduğunu belirtmiştir. Oysa Davutoğlu dış politika anlayışını Türkiye'nin komşu ülkelere yabancılaşmasına son veren bir anlayış üzerine kurmuştur. Bunu sağlamanın yollarından birini ise komşular hakkındaki olumsuz düşünce ve önyargıların geçmişte bırakılması gerektiğidir. Böylece Türk Dış Politikası stratejik yönelişini sınırlandıran ülke merkezli algılamalarından kurtulacaktır.⁴⁰¹ Bu bağlamda Davutoğlu, komşularla sıfır sorun İlkesini, Türkiye'nin etrafı düşmanlarla çevrilidir psikolojisinden ve bunun sonucu olarak gelişen savunmacı refleksten kurtulmaya yönelik bir dış politika ilkesi olduğunu belirtmektedir.⁴⁰²

Ak Parti iktidarları dönemi komşularla iyi ilişkiler kurulmasına yönelik gösterilen önem bakımından Cumhuriyet'in ilk yirmi yılıyla ciddi benzerlikler olduğu görülmektedir. Buna paralel olarak, "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" anlayışı ile komşularla sıfır sorun politikası benzer bir mantık çerçevesinde oluşturulmuştur. Bu benzerlik, iki dönemde de ülke içinde önemli toplumsal değişim süreçleri yaşanırken Türkiye'nin yakın çevresinde ciddi istikrarsızlık ve kaos ortamının hakim olmasından kaynaklanmaktadır.⁴⁰³ Ancak AKP dönemini farklı kılan, bu politikanın somut bir dış politika ilkesi olarak tanımlanmasıdır. Bu dönemde bölgesinde nüfuzunu artırmayı ve küresel meselelere müdahil olmayı hedefleyen Türkiye, komşulardan kaynaklanacak tehditlerle uğraşarak enerjisini bitirmek istememektedir.⁴⁰⁴

Komşularla sıfır sorun ilkesi, Davutoğlu döneminde Türkiye'nin güvenlik anlayışı bakış açısına da değişiklik getirmiştir. Bu ilkeye göre ülkenin güvenliğini sağlamanın yolu, komşulardan uzak durmaktan, komşuları caydırıcı bir askeri güce sahip olmaktan ve gerektiğinde bu askeri gücü kullanmaktan yani sert güç kullanmaktan ziyade, yumuşak güç unsurlarını kullanarak komşularla sıkı bir işbirliği içine girerek siyasi, ekonomik, kültürel ve toplumsal bağları kuvvetlendirmekten geçmektedir. Maksimum işbirliği çerçevesinde, Türkiye'nin güvenlik merkezli ve hareket alanı dar dış politika izlemesi yerine daha yoğun ve etkili diyaloglar kurularak iletişim odaklı, ekonomik, sosyal, siyasi ve ticari münasebetlere önem veren, hareket alanı geniş ve kabiliyeti yüksek istikrarlı

⁴⁰¹ Aras, a.g.m., s. 128.

⁴⁰² Davutoğlu, " **Türkiye Merkez Ülke Olmalı** "

⁴⁰³ Tarık Oğuzlu, "Komşularla Sıfır Sorun Politikası: Kavramsal bir Analiz", **Ortadoğu Analiz**, C.4, S. 42,2012. s.

⁴⁰⁴ Güder ve Mercan, a.g.e., s. 69.

bir dış politikayı amaçlamaktadır. Böylece hem güvenlik sağlanmış olacak, hem de kazan- kazan yaklaşımıyla sorunların barışçı yollardan çözerek karşılıklı iyi ilişkiler kurulacağı savunulmuştur.⁴⁰⁵

Türkiye'nin komşularla iyi ilişkiler geliştirilmesine, komşularıyla olan kronikleşmiş problemler engel oluşturmaktadır. Yunanistan'la tarihi gerilimler aralıklarla dönem dönem devam ediyor olması, Bulgaristan'da yaşayan Türklerin kültürel haklarının ihlâli ilişkilerde tansiyonun yükselmesine neden olmaktadır. Ermenistan'ın 1915 yılında yaşanan olayları ele alış şekli ve Türkiye'nin her zaman yanında durduğu Azerbaycan'ın toprak bütünlüğüne karşı izlemiş olduğu işgalci tavırları nedeniyle Ermenistan ile ilişkileri iyi seyretmemektedir. Suriye ile en uzun kara sınır komşusu olmamıza rağmen gerek su konusundaki anlaşmazlıklar gerekse PKK'yı sağladığı destekler nedeniyle ilişkiler hep gergin seyretmektedir. Yine PKK terör örgütünün nenden olduğu sorun ve PKK'nın Kuzey Irak'ta fiziki olarak yer tutuyor olması nedeniyle Irak'la münasebetler Suriye ile aynı gerilimdedir. Ahmet Davutoğlu'nun bu şekildeki bir uluslararası ortamda savunduğu ve uygulamaya koymaya çalıştığı komşularla sıfır sorun ilkesi odaklı dış politika ilkesi dikkatleri üzerine çeken ve en fazla eleştirilere konu olan ilke olmuştur. İleri sürülen bu ilkenin hayalci bir ilke olduğu, bölgenin gerçeklerinden uzak ve fazlaca iyimser bir politik ilke olduğuna dair eleştiriler yapılmıştır.⁴⁰⁶ Özellikle Arap Baharı sürecinde komşularla sıfır sorun ilkesi, ciddi eleştirilere maruz kalmıştır. Bu ilkenin felsefi temelini zayıf olduğu ve Türkiye'nin tarihsel ve coğrafi bağlamı göz önüne alındığında gerçekçi bir hedef olmadığı ortaya konulmuştur.⁴⁰⁷

Arap Baharı sonrası Suriye ile ilişkilerin kötüleşmesi; iyi komşuluk ilişkileri kapsamında karşılıklı olumlu adımlar atılmasına rağmen ilişkilerin sağlam zemine oturtulamaması ve çıkar ilişkilerinin ikili bir münasebetten ibaret görülerek küresel siyasetin seyrinin gözden kaçırılması sonucu ortaya çıkan istikrar sorununa işaret etmektedir.⁴⁰⁸ Bu yüzden komşularla sıfır sorun politikasının kısa vadede istenilen düzeyde olumlu sonuçlar doğurmadığı söylenebilir. Böylelikle Suriye özelinde yakaladığı başarıyla Türk dış politikasının “amiral gemisi” durumunda olan komşularla sıfır sorun politikası, bugün gelinen noktada Türk dış politikasının “yumuşak karnı” ya da “Aşıl topuğu” olarak nitelenebilecek hale gelmiştir.⁴⁰⁹

Davutoğlu ise yapılan bu eleştirenlerin Türkiye'nin, Arap Baharı sürecinde nasıl bir politika izlediğini anlayamadığını ileri sürmüştür. Komşularla sıfır problemin diğer dış politika prensipleri

⁴⁰⁵ T.C. Dışişleri Bakanlığı, “**Komşularla Sıfır Sorun Politikamız**”,<http://www.mfa.gov.tr/komsularla-sifir-sorun-politikamiz.tr.mfa>.

⁴⁰⁶ Sami Kohen, “Hayal ile Gerçek Arasında”, **Milliyet**, www.milliyet.com.

⁴⁰⁷ İlhan Uzgel, “Sıfır Sorunun Çöküşü”, **Radikal**, <http://www.radikal.com.tr/radikal2/sifir-sorunun-cokusu-1092971>.

⁴⁰⁸ Güder ve Mercan, **a.g.m.**, s. 65.

⁴⁰⁹ Murat Çemrek, “Türk Dış Politikasında Suriye Dönüşümü: Güvenliğe Geri Dönüş”, **Suriye Krizi'nde Bölgesel ve Küresel Aktörler**, Der: Birol Akgün, SDE Analiz, s. 65.

ile bağılı olduğu ve bunların birbirinden bağımsız hareket etmesinin düşünülmemesi gerektiğini belirtmiştir. Arap Baharı ile birlikte gelişen süreçte komşularla sıfır sorun ilkesini özgürlük ve güvenlik arasındaki denge prensibi ile ele alan Davutoğlu, ne sıfır sorun politikasının başarısız olduğunu, ne de Türk dış politikası prensiplerinin reddedildiğini, aksine, dış politikamıza rehber olmaya devam ettiğini vurgulamıştır. Türkiye'nin komşularla sıfır sorun politikasına dar bir bakış açısı ile yaklaşanların, Türkiye'nin büyük dış politika vizyonunu kaçırdığını belirtmiştir.⁴¹⁰

Davutoğlu yapılan eleştirilerin, teorik altyapıdan yoksun ve konjonktürel reaksiyonlardan ibaret olduğunu belirtmiştir. Kronikleşen problemlerin zamanla seri bir çözüm sürecine girdiğini, Türkiye'nin herhangi bir komşusuyla ilişkileri bozulduğunda daha önce bu ilkeyi eleştirenlerin sahip çıkmaya başladıklarını savunmuştur.⁴¹¹

Komşularla sıfır sorun politikasının uygulanabilir olup olmadığı konusu bu politika ile ilgili tartışmaların odak noktası olmuştur. Bazı görüşlere göre, uluslararası arenada birçok aktörle etkileşim halinde olan Türkiye'nin söz konusu aktörlerin çakışan çıkarları karşısında sıfır sorun politikasını problemsiz bir şekilde uygulayabileceğinin zor olduğunu savunulmaktadır. Ermenistan ile ilişkiler düzeltilmeye çalışılırken Azerbaycan'ın tepkisiyle karşı karşıya kalınması, İran'ın nükleer programı nedeniyle uluslararası arenada yalnızlaşmasını önlemek için girişimlerde bulunurken ABD ve AB politikalarıyla çelişir olması bu durumu örnekler niteliktedir.⁴¹²

Çağrı Erhan ise, Davutoğlu'nun komşularla sıfır sorun politikasının, ancak aynı ilkeleri benimsemiş, aynı değerler kümesinde olan ülkelerle kurulan ilişkilerde geçerli olabileceğini belirtmiştir.⁴¹³ Davutoğlu ise verdiği bir mülakatta, diğer aktörler bizim değerlerimize saygı gösterirlerse sıfır sorun mümkün olur, ancak sıfır sorun için yaşanılan sorunlar karşısında sessiz kalınacağı düşünülmemesi gerektiğini ifade etmiştir.⁴¹⁴

Ahmet Davutoğlu, komşularla sıfır sorun ilkesine yöneltilen eleştirilere karşılık olarak; komşular, aileler hatta kardeşler arasında bile anlaşmazlıklar olabileceğini çok iyi bildiklerini söylemiş ve sıfır sorunun sadece bir hedef olduğunu vurgulamıştır. Ancak sıfır sorun ilkesini diplomatlara, askerlere ve topluma hedef olarak sunduğunuzda en azından algıların değişebileceğini belirtmiştir.⁴¹⁵

⁴¹⁰ Zeynep Güranlı, "Davutoğlu: Sıfır Sorun Politikası Başarılı" **Hürriyet**, <http://www.hurriyet.com.tr/davutoglu-sifir-sorun-politikasi-basarili-22873019>.

⁴¹¹ Davutoğlu, **Teoriden Pratiğe: Türk Dış Politikası Üzerine Konuşmalar**, s.16.

⁴¹² Cüneyt Ülsever, "Bir Ahmet Davutoğlu Analizi", **Yurt Gazetesi**, 26 Temmuz 2012, <http://www.yurtgazetesi.com.tr/bir-ahmet-davutoglu-analizi-makale,1514.html>.

⁴¹³ Erhan, **a.g.e.**, s.17.

⁴¹⁴ BlakeHounsell, "Mr. Zero Problems", Ahmet Davutoğlu ile Mülakat, **ForeignPolicyMagazine**, 29 Kasım 2010, http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/11/29/mr_zero_problems, (12.07.2014).

⁴¹⁵ Davutoğlu, "Principles of TurkishForeignPolicy", s. 8.

Komşularla sıfır sorun politikasının özünde kamu diplomasisinin unsurları olan diplomasi, uzlaşa ve karşılıklı dinleme bulunmaktadır. Komşularla, çatışmaya varmadan sorunların çözümüne ilişkin çabalar sarf etmeyi ve istikrar ortamı oluşturmayı amaçlamaktadır. Davutoğlu'na göre esas olan karşı tarafın cazibe ve muhakeme yollarıyla ikna edilmesi ve buna destek olarak da yumuşak güç unsurlarını ve metotlarının tercih edilmesidir. Komşularla sıfır sorunun sağlanabilmesinde asıl gücün, ikna kabiliyetinden geldiğini belirtmektedir.⁴¹⁶

3.3.3.Proaktif Diplomasi Anlayışı

Davutoğlu'nun Ak Parti dönemi Türk dış politikasını şekillendirirken kullandığı diğer bir ilke de aktif diplomasi kapsamında proaktif diplomasi anlayışı olmuştur. Dünyanın farklı bölgelerindeki krizlerin çözümünde müzakereci bir tavırla arabuluculuk yapmayı öngören bu ilkeye duyulan ihtiyaç, kriz yaşanan dönemlerde, dünya genelinde yaşanmakta olan ekonomik kriz ya da bölgemizde yaşanmakta olan siyasal dönüşüm gibi akil ülkelerin çatışmalarının önlenmesi, arabuluculuk girişimleri, çatışmaların çözümüne yönelik ya da kalkınmayı destekleyici yardımlarda özellikle daha da belirginleşmektedir. Bu diplomatik anlayış bağlamında Davutoğlu, Türkiye çevresindeki ülkeler ve bölgelerde daha proaktif, önleyici ve vizyoner bir dış politika izlemesi gerektiğini belirtmiştir. Bununla birlikte Davutoğlu, Türkiye'nin Balkanlar, Ortadoğu ve Kafkaslarda anlaşmazlıkları uzlaştırma çabalarının, üst düzey siyasi girişimlerin, ekonomik entegrasyon ve çok kültürlü oluşumların öne çıkarılması gerektiğini ifade etmiştir.⁴¹⁷

Proaktif Diplomasi ilkesi, 2000'li yıllara kadar ki Türkiye'nin geleneksel dış politika stratejilerinden farklı özellikler taşıyan dinamiklerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Proaktif diplomasi kavramını Türkiye'nin bulunduğu coğrafya ve çevresinde veya uluslararası sistemde meydana gelen krizleri önleyebilmek için, krize müdahil tüm aktörleri içine alan işbirliklerinin sağlanabilmesine yönelik hareket eden diplomasi türü olarak tanımlayabiliriz. Bu bağlamda proaktif diplomasi ilkesini önceki diplomasi çeşitlerinden ayıran en önemli özellik, uluslararası sistemdeki gelişim doğrultusunda devletler dışındaki aktörlerin de hesaba katılmasına yönelik bir anlayış pratiğinin gelişmiş olmasıdır. Bu ilke çerçevesinde Esad rejimi ile Özgür Suriye Ordusu, Irak'taki Sünni ve Şii gruplar, Araplar ve İsrail, İran ve Batı gibi ilişkileri sorunlu ve çatışma yaşayan aktörlerin arasında barışın tesisi ve işbirliğin teminin sağlanması açısından Türkiye'nin proaktif diplomasi anlayışı doğrultusunda krizlere müdahale ederek, arabuluculuk rolünü üstlenmesi gerektiği ortaya atılmıştır.⁴¹⁸ Böylece Türkiye'nin çatışmalar yaşayan aktörler arasındaki uyuşmazlıkları çözüme kavuşturma hedeflerinin, barışa ve istikrara olabilecek katkısı akabinde Türkiye'nin düzen kurucu aktör kimliğini kazanması hedeflenmiştir.

⁴¹⁶ Oğuzlu, "Türk Dış Politikasında Davutoğlu Dönemi", s.44.

⁴¹⁷ Davutoğlu, "Principles of Turkish Foreign Policy", s. 11.

⁴¹⁸ Yeşiltaş ve Balcı, a.g.e., s. 16.

Proaktif diplomasi ilkesi bağlamında Türkiye'nin yüklendiği rol düzen kurucu aktör olma isteğidir. Bu hedef çerçevesinde Türkiye'ye devletlerarası ilişkiler ve uluslararası örgütlerde aktif katılım düzeyini öngören bir rol öngörülmektedir. Türkiye'ye bu kimliği kazandırması öngörülen dinamik ise devletler ve uluslararası örgütler arası ilişkilerde aktif bir rol oynamasıdır. Türkiye'nin bu diplomatik anlayış çerçevesinde hareket etmesini, Soğuk Savaş dönemi dinamiklerinin ortadan kalkması, parametrelerin değişmesi ve 11 Eylül'de meydana gelen saldırılarının yarattığı karmaşa ortamı tetiklemiştir. Ayrıca bu süreçle beraber uluslararası arenadaki değişimler, hem bölgesel hem de uluslararası örgütler, anlaşmalar ve işbirliklerinin içinde olma amacıyla birlikte, oluşacak yeni düzen içerisinde güçlü ve otonom bir aktör olarak yer almak arzusu söylenebilir.⁴¹⁹Türkiye'nin BM Güvenlik Konseyi, G20 üyelikleri ile Arap Ligi ve Afrika Birliği'ne gözlemci statüsüyle katılması, Kyoto Protokolünün imzalanması girişimler proaktif diplomasi anlayışının pratikteki örneklerini oluşturmaktadır. Uluslararası ortamda düzen kurucu bir aktör olma becerisine de ancak bu şekilde sahip olunabileceği belirtilmiştir.

Davutoğlu'na göre Türkiye yakın bölgelerinde proaktif diplomasi yürütmesinin yanında önleyici de olması gerektiğini bu ilkenin gerekliliği olarak görmektedir. Türkiye'nin, yakın çevresinde ortaya çıkan bir kriz karşısında,krizin seviyesinin yükselmesine fırsat vermeden veya silahlı bir çatışmaya dönüşmeden olaya müdahale etmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁴²⁰Barış ve istikrarın sağlanabilmesi için Türkiye'nin yapıcı ve pozitif bir diplomasi izlemesi gerektiğini öngörmektedir.⁴²¹ Irak'ta Şii ve Sünni gruplar arasında yapılan barıştırma çabaları, 2003 Irak Savaşı savaşın bölgeye dair olası negatif etkilerini minimize etmek için takip etmiş olduğu politikalar bu diplomasi anlayışına gösterilebilecek en iyi örneklerdir.⁴²²

Hatta Davutoğlu, bunun bir adım ilerisini düşünerek, mümkün olduğunca krizler henüz meydana gelmeden ilk etapta bertaraf edilmesi gerektiğini savunmuştur. Çünkü Türkiye'nin yakın çevresinde yaşana bir krizin ülke içini de ister istemez etkileyebileceğine inanmaktadır. Bundan dolayı Türkiye'nin uluslararası sorunları görmezlikten gelme lüksü olmadığını ifade etmekte ve bu bağlamda başka ülkelerin güvenlik sorunlarının çözümünde yardımcı olmanın, kendi ülke güvenliğine çok büyük ve önemli katkılar sağlayacağını düşünmektedir.⁴²³ Bülent Aras proaktif diplomasi anlayışı ile Türkiye'nin bir yandan güvenliğinin tesis edileceğini bir diğer yandan da yakın bölgesinde arabulucu değil, oyun kurucu bir aktör olacağını ifade etmiştir.⁴²⁴

⁴¹⁹ Ahmet Davutoğlu, "Türk Dış Politikasının İlkeleri ve Bölgesel Siyasal Yapılanma", **Stratejik Araştırmalar Merkezi**, No. 3, Ağustos, 2012, s. 9-10

⁴²⁰ Davutoğlu, "**Principles of Turkish Foreign Policy**", s. 11.

⁴²¹ Yeşiltaş ve Balcı, a.g.e., s. 18.

⁴²² Yeşiltaş ve Balcı, a.g.e., s. 19.

⁴²³ Oğuzlu, "**Türk Dış Politikasında Davutoğlu Dönemi**", s.45.

⁴²⁴ Bülent Aras, "**Arabulucu Değil, Oyun Kurucu Dış Politika**", SETA, 14 Mart 2010, <http://www.setav.org/public/HaberDetay.aspx?Dil=tr&hid=28828&q=arabulucu-degil-oyun-kurucudis-politika>, 11.07.2017.

Proaktif dış politika ilkesinin, konjonktürel gelişmeler çerçevesinde dış politika sürdürmek yerine kendi ürettiği politikalar çerçevesinde yeni mekanizmalar oluşturmayı ve oluşturduğu bu mecrada hareket eden aksiyoner bir politika öngördüğü söylenebilir.⁴²⁵ Davutoğlu'nun ortaya koyduğu proaktif diplomasi anlayışı, yöntemi, araçları ve tarzı ile Türk Dış Politikasının yeni vizyonu olarak tanımlanmaktadır.⁴²⁶

Ayrıca bu diplomasi ilkesinin, sert güçten ziyade mevcut değerler doğrultusunda sivil ve ekonomik gücünün ön plana çıktığı kamu diplomasisi politikalarının da özünü oluşturduğu görülmektedir.⁴²⁷

Yine kamu diplomasisi çerçevesinde değerlendirildiğinde, proaktif dış politika ve bu bağlamda oluşturulması hedeflenen merkez ülke söylemi, yalnızca dış politika alanında değil turizmden eğitime pek çok konuda Türkiye'yi çekim ve cazibe merkezi haline getirmeyi amaçlamaktadır.⁴²⁸

3.3.4. Çok Boyutlu ve Çok Yönlü Dış Politika İlkesi

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan beri sosyal ve kültürel anlamda Batılılaşma ve dış politikada Batı medeniyetinin bir parçası olmak ve iyi ilişkiler geliştirmek temel eksen olmuş olsa da, Türkiye'nin dış politikasında çok yönlülük tartışılması yeni değildir. Batı'ya dönük duruş sergilemek şartıyla, 1960'larda Türkiye'de çok yönlü politika arayışı başlamış, fakat bu süreç Batı'ya alternatif bulmaktan ziyade, Batı'nın Türk dış politikasındaki ağırlığını dengelemeye çalışmak amacını taşımıştır.⁴²⁹

Türk dış politikasının temel özelliklerinden biri de çok boyutlu olmasıdır. Bu durum Ak Parti'nin de dış politikasında önem verdiği bir unsurdur. Ak Parti çok boyutlu dış politikayı bir zorunluluk olarak görmektedir. Davutoğlu, uluslararası sistemin seyretmekte olduğu dinamik bir ortamda, Türkiye'nin statik ve tek parametrelili bir dış politika yürütmesini mümkün görmemektedir. Aksine kutuplar içerisinde problem çözücü, barışa katkı sağlama yönünde inisiyatif kullanan ve çekim alanını oluşturan bir ülke olması gerektiğini savunmaktadır.⁴³⁰

⁴²⁵ Oğuzlu, "Türk Dış Politikasında Davutoğlu Dönemi", s.46.

⁴²⁶ Aras, "Davutoğlu Era in Turkish Foreign Policy" s. 140.

⁴²⁷ Ahmet Davutoğlu, "Turkey's Zero Problems Foreign Policy", *Foreign Policy*, s.48.

⁴²⁸ Ekşi, a.g.e.,s.245.

⁴²⁹ Çağrı Erhan, "Türkiye, Ortadoğu'da ABD Ne İstediyse Yapmıştır", *Mülakatlarla Türk Dış Politikası Cilt 1*, Ed. Habibe Özdal, Osman Bahadır Dinçer, Mehmet Yegin, Ankara, USAKYayınları, 2009, s. 55-64.

⁴³⁰ Gökhan Koçer, "AKP'nin ve Tayyip Erdoğan'ın Dış Politika Felsefesi", *Türk Dış Politikası 1919- 2008*, s. 923.

Soğuk Savaş'ın iki kutuplu uluslararası sistemi günümüzde yerini çok kutuplu bir uluslararası sisteme ve çok boyutlu ilişkiler dönemine bırakmıştır. Türkiye, özellikle Soğuk Savaş'ın ideolojik siyasetinin bitmesiyle birlikte, ideolojik ve duygusal davranmadan tüm uluslararası aktörlerle ilişkilerini geliştirme yönünde politikalar geliştirmeye başlamıştır. Türk dış politikasında çok boyutluluk yeni olmamakla birlikte⁴³¹, Ak parti dönemiyle kendini yeniden göstermeye başlayan bu eğilim, Özal dönemi Türkiye'sine benzer bir şekilde ulusal menfaatleri esas alan bir vizyonla hareket etmektedir. Ulusal çıkarlar gözetilerek hiçbir şekilde konu ayrımı yapılmaksızın, ekonomik, siyasal, askeri ve kültürel alanlarda çok boyutlu dış politika yürütülmesi gerekliliği en önemli bileşeni oluşturmaktadır.⁴³²

Ak Parti, çok yönlülük politikası ile Türk dış politikasındaki Batı yönelimini, Türk Dünyası, Ortadoğu İslam Dünyası, Afrika İslam Dünyası, Balkanlar ve Kafkasya gibi yeni unsurlarla çeşitlendirmeye çalışmaktadır.

Türkiye'nin çok yönlü bir dış politika izlemesi gerektiği düşüncesi, Ak Parti'nin parti programında;

“ ...Soğuk Savaş sonrası dönemin getirdiği dinamik konjonktür, çok alternatifli bir dış politika geliştirmek için uygun bir ortam oluşturmuştur. Askeri ittifakların ve blokların, uluslararası ilişkilerin belirleyici unsuru olma niteliği önemli ölçüde azalmış ve işbirliği projeleri devletlerarası ilişkilerin yaygın biraracı haline gelmeye başlamıştır. Bu yeni ortamda Türkiye'nin de güçmerkezleri ile ilişkilerini alternatifli, esnek ve çok eksenli olarak yeniden düzenlemesi ve oluşturması gerekmektedir⁴³³ ... ” şekilde yer almaktadır.

Davutoğlu izlemiş olduğu dış politika yöntemlerini açıklarken ortaya koyduğu ilkelerden biri de *Çok Boyutlu- Çok Kulvarlı Dış Politika* ilkesi olmuştur. Merkez ülke olma isteği Türkiye'ye kazandırdığı aktivizmin sonucu olarak çok boyutlu ve çok kulvarlı dış politika anlayışı karşımıza çıkmaktadır. Çok boyut ile uluslararası sistemin birbirinden farklı aktörleriyle ve aynı zamanda uyumlu ilişkiler yürütülmesi belirtilmek istenirken, kulvar olarak belirtilen ise birbirinden bağımsız olaylara, sorunlara ve konulara aynı temel bakış açısı ile yaklaşılmasıdır. Çok boyutlu ve çok kulvarlı dış politika ilkesi, uluslararası ilişkilerin doğasından kaynaklanan dinamik yapının sonucu olarak Türkiye'nin de durağan ve tek boyutlu, tek odaklı, tek eksenli dış politika yürütme lüksünün olmadığı gerçeği üzerinde hareket etmektedir. Bu bağlamda Davutoğlu, Türkiye'nin hem bölgesel hem de uluslararası aktörler ile girdiği ilişkilerin, söz konusu bu aktörler bağlamında Türkiye açısından birbirlerine alternatif olmaları algısından ziyade söz konusu güçler ile kurulan ilişkinin

⁴³¹ İlhan Uzgel, “Dış Politikada AKP: Strateji Konumdan Stratejik Modele” **AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu**, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2009, s.360.

⁴³² Muhitin Ataman, “ Türkiye Dış Politikasının Ak Parti Döneminde Yeniden Yapılandırılması” **Ak Partinin 15 Yılı Dış Politika**, Ed: Kemal İnat, Ali Aslan, Burhanettin Duran, SETA, Aralık, 2017, s. 53.

⁴³³ Ak Parti, “AK Parti, Parti Programı/Dış Politika, <http://www.akparti.org.tr/site/akparti/parti-programi#bolum>.

karşılıklı bağımlılığı arttıran ve bu bağlamda ilişkileri tamamlayıcısı olan bir ilke olarak görülmesi gerektiğini belirtmektedir.⁴³⁴

Stratejik Derinlik yaklaşımında, Türkiye'nin Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi tek yönlü ve statik bir dış politika izlememesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. Davutoğlu, bu nedenle Türkiye'nin, tüm küresel aktörlerle kurduğu ilişkileri çeşitlendirmesi gerektiğini vurgulamıştır. Fakat bu çeşitlenen ilişkileri yeni ittifaklar kurmaktan ziyade, birbirine alternatif olmayan ve birbirini tamamlayan bir yapıda olması gerektiği şeklinde açıklamıştır.⁴³⁵

Ak Parti, çok taraflı ve çok boyutlu dış politika ilkesiyle, sadece yürütülen dış politikalarla güvenlik merkezli ilişkiler değil, aynı zamanda demokratikleşme ve ekonomik kalkınmayı da beraberinde destekleyen politikalar üretmiştir. Bu yeni dış politika ilkesinin etkisiyle Türkiye, 2002'den sonra güvenlik algısında, demokratikleşme ve ekonomik kalkınmadan soyutlanamaz bir algının varlığı söz konusudur denilebilir. Böylece, çok taraflı ve çok boyutlu bir politikanın önünü açtığı söylenebilir. Bu bağlamda, aktif bir dış politika yürütmek için sorunlara çözüm arayan bir rol üstlenerek uluslararası sistemde bu rolüyle kabul edilmek istemiştir.⁴³⁶

Soğuk Savaşın bitmesiyle Türkiye'nin muhatap olduğu sorunlar da çeşitlenmiştir. Ekonomik ve sosyal sorunlar artık askeri ve güvenlik konuları kadar ehemmiyetli bir hale gelmiştir. Bu bağlamda Davutoğlu, Türkiye'nin bu güncel sorunlarla tek boyutlu ve tek yönlü politikalar geliştirerek veya tek yönlü ve tek boyutlu ilişkiler kurarak sorunlara çözüm bulmasının mümkün olmadığını belirttiği gibi, aynı zamanda çok boyutlu ilişkiler kurulmasının bile bu ilişkilerin birbiriyle entegre olmadığı sürece bir anlam taşımayacağını savunmaktadır. Davutoğlu, Türkiye'nin sahip olduğu bölgesel kimliklerini ve bağımlı uyumlu bir şekilde kullanması neticesinde çok boyutlu ve çok kulvarlı bir dış politikaya sahip olacağına inanmakta ve bu kapasitenin varlığına işaret etmektedir.⁴³⁷

Türkiye'yi coğrafi konumundan, tarihi birikim ve tecrübesinden, kültürel zenginliklerinden ve değerlerinden kaynaklı olarak avantajlı olduğunu dile getiren ve bu özelliklerinden dolayı bir merkez ülke konumunda olduğunu söyleyen Davutoğlu, bu avantajlarını dış ilişkilerinde kullanması gerektiğini savunmuştur. Bu faktörler çerçevesinde izlenecek politikalar doğrultusunda, Türkiye'nin küresel ve bölgesel konularda daha aktif, çok boyutlu ve çok kulvarlı bir politika

⁴³⁴ Erman Akıllı, *Türkiye'de Devlet Kimliği ve Dış Politika*, s.79.

⁴³⁵ Davutoğlu, "Turkish Foreign Policy Vision", s. 82.

⁴³⁶ Fuat Keyman, "Güvenliğin Yolu Demokrasi ve Kalkınma", *Anlayış*, 2006, S.35. <http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=35&makaleid=4923>

⁴³⁷ Davutoğlu, "Turkish Foreign Policy and the EU in 2010", s. 12.

izlemesinin gerekliliğini belirtmiştir.⁴³⁸Böylece yalnızca ulusal güvenlik odaklı politikalar üretmek yerine güvenlik anlayışı kapsamının genişletildiği bir algı çerçevesinde diğer ülkelerle olan ilişkilerin sürdürülmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda Türkiye, AB ile uyum sürecini hızlandırırken, Suriye ile ilişkileri kaotik bir seyre girmesine neden olarak Suriye'nin PKK terör örgütüne sağlamış olduğu destekler, iki ülke arasında dönem dönem ortaya çıkan su sorunu, Hatay'ın statüsüne yönelik sergilenen politikalar nedeniyle Türkiye'de bir tehdit algısı uyandıran konulara yönelmeden Suriye ile serbest ticaret antlaşmasını yapmıştır. Bu bağlamda bu tür ilişkiler kurularak güvenlik odaklı sert politikaların yürütülmesi yaklaşımından çıkmıştır. Yine bu yeni dış politika anlayışı doğrultusunda Yunanistan ile olan münasebetler de güvenlik odaklı bir ilişkiler zincirinden çıkarılmış, Yunanistan ile çok boyutlu ilişkilerin hızı arttırılmıştır. Yine benzer şekilde, İran, Irak ve Rusya gibi Türkiye için bir tehdit algısı oluşturan ülkelerle çok boyutlu ilişkiler kuran Ak Parti, aktif bir politika izleyerek, küresel ve bölgesel sorunlara çözüm arayan bir güvenlik yaklaşımını, güvenlik politikalarında uygulamıştır.⁴³⁹

Davutoğlu, Türkiye'nin çok boyutlu ve çok kulvarlı bir dış politika izlemesi tüm bölge ve kıtalarda etkin olmasını sağlayacak bir sürecin başlangıcı olacağını savunmaktadır. Türkiye bir yandan Avrupa ile ilişkilerini sürdürürken, bir yandan da göz ardı ettiği Asya ve Ortadoğu ülkeleriyle ilgilenecektir. Çünkü Türkiye hem Asya hem Avrupa hem Akdeniz hem Karadeniz hem Balkanlar hem de Ortadoğu ülkesidir. Bu bağlamda hem ABD hem Rusya ile aynı zamanda AB ile ilişkiler geliştirebilir, hem de Ortadoğu ülkeleriyle işbirlikleri yapabilir olması bir tezat teşkil etmemektedir. Bir diğer deyişle uluslararası sistemde bölgesel merkezi bir güç rolü biçilen Türkiye, Batı'nın problemlerini tartışıp uygun çözümler üretebilirken bir yandan da Doğulu kimliğini inkar etmeden Batılı değerleri ve prensipleri benimseyebilir.⁴⁴⁰

Aynı zamanda Türkiye'nin tek bir bölgeyle ve tek bir alanda değil, dünyanın farklı bölgeleriyle ve farklı alanlarda iletişim kurabilmesi gerektiğine işaret eden çok yönlülük ilkesine göre ne NATO, ne AB, ne Rusya, ne de diğer bölgelerle işbirlikleri, birbiriyle rekabet yaratmaktadır. Aksine bu ilişkiler Türk dış politikasında tamamlayıcı özellik göstermektedir.⁴⁴¹Mesela uzaklık ve temas azlığı nedeniyle iyi ilişkiler içinde olunan Latin Amerika ile daha yakın ilişkiler kurulması için harekete geçilmiştir. 2005 yılında imzalanan Latin Amerika ve Karayipler Eylem Planı buna çok iyi bir örnektir.⁴⁴²Davutoğlu bu ilişkiler yelpazesinin

⁴³⁸ Beyza Çağatay Tekin ve Rıfat Barış Tekin, "AKP Dönemi Türkiye'nin Ekonomi Politikası: Neo- Liberal Dönüşüm Bağlamında Bir Değerlendirme", **Türkiye'de Politik Değişim ve Türk Dış Politikası: Neo-Osmanlılığın Sosyo Politikası**, Rasim Özgür Dönmez (Ed.), Dora Yayıncılık, Bursa, 2014, s. 39.

⁴³⁹ Oğuzlu, "**Türk Dış Politikasında Davutoğlu Dönemi**", s.47- 49.

⁴⁴⁰ Çetinsaya, **Türk Dış Politikası 1919- 2008**, s. 930.

⁴⁴¹ Davutoğlu, "**Turkey's Foreign Policy Vision**", s. 79-80.

⁴⁴² Ahmet Davutoğlu, **2013 Yılına Girerken Dış Politikamız**, Dışişleri Bakanlığı'nın 2013 Mali Yılı Bütçe Tasarısının TBMM Genel Kurulu'na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık, s. 98.http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/butce_2013.pdf.

genişliğini, Türkiye'nin tarihi mirası ve coğrafi derinliğine uygun, ulusal güç dinamiklerinin doğru değerlendirilmesiyle oluşacak Türk dış politikasının stratejik yönelişi çerçevesinde ele alındığı sürece anlamlanacağını belirtmektedir.⁴⁴³

Davutoğlu, çok boyutlu dış politika anlayışının stratejik yönü bakımından faaliyet sahalarından biri olarak Afrika kıtasıyla kurulan ilişkileri göstermekte ve bu bağlamda Afrika kıtasının özel bir öneminin olduğunu belirtmektedir. Doğal kaynaklarının mevcudiyeti bakımından zengin bir bölge oluşu ve insan gücünün fazla olduğu Afrika kıtasının, 21. yüzyılda gelişen yeni bir aktör olarak öneminin artırılması ve küresel düzlemde daha etkin bir rol oynaması gerektiğini savunmaktadır. Sahra altı Afrika ülkeleriyle (SAGA) son zamanlarda geliştirilen ilişkilerin dış politika açısından bir başarı öyküsü olduğunu, Afrika'ya Açılım Politikası çerçevesinde bölge ülkeleriyle siyasi ilişkilerden ticarete, yatırımlardan kalkınma işbirliğine kadar birçok konuda önemli ilerleme sağlandığını belirtmiştir. 2008 yılında Afrika Birliği Zirvesi'nde Türkiye'nin Kıta'nın stratejik ortağı ilan edilmesiyle güçlenen ilişkiler, 2010 yılında AFRİKA 97 esaslarını içeren "Afrika Strateji Belgesi"nin yürürlüğe girmesi, 2013 yılında "Afrika'ya Açılım Politikası" ve "Afrika Ortaklık Politikası" 2014 yılında ki II. Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi'yle kıta ile ilişkilerimiz hız ve içerik kazanmıştır.⁴⁴⁴

Ak Parti dönemi dış politikadaki çok boyutluluk, dış politikadaki güncel konuların çeşitliliği, dış politika alanında yeni sivil aktörler ve yeni kurumların kamu diplomasisi ve yumuşak güç perspektifinde daha da belirgin olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle, Türk dış politikasının toplumsal boyutu alanında odaklandığı söylenebilir. Türk dış politikası alanında yeni yumuşak güç araçlarının ve kurumlarının yaygınlaştırılması ve kullanılması çok yönlü boyutu olarak değerlendirilebilir. Ak Parti dönemi dış politikasını özgün kılan ve başarılı olmasına neden olan yanının, sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte diplomasiyi yürütmesi ve yeni kurulan kamu diplomasisi ve yumuşak güç kurumları olduğu söylenebilir.⁴⁴⁵

Türkiye'nin jeopolitik önemi hakkında genellikle söylenen ve kabul görmüş olan Doğu ile Batı arasında bir köprü olma görüşünü reddetmeyen Davutoğlu, Stratejik derinlikte güçlü ve zayıf olmak üzere iki tür köprü konumunun mümkün olduğunu belirtmiştir. Birinci seçeneğinde kuvvetli bir kimliğe ve özgüvene dayandığını, ikinci seçeneğinde ise kimlik bunalımı ve buna bağlı olarak iç siyasi çatışmaların yaşanacağı görüşünü dile getirmiştir. Ancak bu söylemi eleştiren Davutoğlu, Türkiye'nin uluslararası sistem içerisinde konumunu kendi bağımsız bir varlığı olan bir aktör olarak algılamaz, aksine Doğu ile ilişkilerimizde Batı'nın değerlerini dayatan bir Batılı, Batıyla

⁴⁴³ Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, s. 562

⁴⁴⁴ Ahmet Davutoğlu, "2014 Yılına Girerken Dış Politikamız", Dışişleri Bakanlığı'nın 2014 Mali Yılı Bütçe Tasarısının TBMM Genel Kurulu'na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık, http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2014-yilina-girerken-dis-politikamiz.pdf.

⁴⁴⁵ Muharrem Ekşi, **a.g.e.**, s. 249

olan ilişkilerimizde ise Doğu'nun olumsuzluklarını taşıyan bir Doğulu olarak algılanacağımıza da yol açacağını belirtmiştir.⁴⁴⁶

Davutoğlu, üç asırdır kalıcı iş birliktelikleriyle sürdürülen denge siyasetinin günümüz şartlarında artık mümkün olmadığını savunmaktadır. Davutoğlu'na göre, Doğu- Batı, Asya- Avrupa, Avrupa- ABD- Avrupa-Transatlantik ülkeleri arasında gelgitler yaşayan Türkiye, kalıcı olarak taraf seçmektense, herkesle iyi ilişkiler kurmalı, kucaklaşma hâlinde bulunmalı ve dengeli bir özne konumunda olmalıdır. ABD, AB ve Rusya'dan birisiyle iyi ilişkiler kurulmasının diğer iki güç tarafından olumsuz bir tavır şeklinde yorumlanacağı algısının terk edilmesi gerektiğini söyleyen Davutoğlu, bu düşüncenin Soğuk Savaş dönemi kalıntısı olduğunu ve artık geçerliliğinin olmadığını savunmaktadır. Davutoğlu'nun dış politika anlayışında, Stratejik Derinlik'te de en çok vurgu yapılan önerilerden biri olarak alternatifleri bol tutarak esnek bir siyasetin önünü açmak önemli bir yer tutmaktadır.⁴⁴⁷

2012 yılında oldukça tartışılan, Şangay İşbirliği Örgütü'ne (ŞİÖ) üyelik karşılığında AB'ye üyelik sürecinden vazgeçilebileceği düşüncesi de ve ortak kaderi paylaşmakla alakalıdır. Davutoğlu Türkiye'nin 2013'te ŞİÖ ile "diyalog ortağı" antlaşması imzalamasının gerisindeki motivasyonu açıklarken, Türkiye'nin binlerce yıldır bir arada olan bir aileye katıldığını, bu ailenin bulunduğu kıtanın pek çok medeniyeti içinde barındıran köklü bir geçmişe sahip olduğunu, bu ülkelerin aynı coğrafyada yaşayıp aynı kaderi paylaştığını ve artık Türkiye'nin de bu aileyle kaderinin ortak olduğuna vurgu yapmaktadır.⁴⁴⁸

Davutoğlu'nun bu dış politika ilkesiyle Türkiye'nin kendi hinterlandında manevra alanını genişletmeyi amaçladığı söylenebilir. Ayrıca sınırlı ve güçsüz bir bölgesel güç olma durumunda alternatifi bol ve esnek bir bölge gücü olma durumunu, amacını ifade etmektedir. Çok yönlü bir dış politika izleyebilmenin arkasındaki en temel motivasyonu ise, Türkiye'nin kadim bir medeniyetin mirasçısı olmasından kaynaklanmaktadır. Medeniyet olgusuna verdiği değeri bir konuşmasında vurgularken Davutoğlu;

"...ve bugün hemen hemen her yerde bir büyükelçiliğimiz var. Bunu niye yapıyoruz? Bir; bütün bu insanlara söyleyecek sözümüzün olduğuna inanıyoruz. Sözümüz var, çünkü tarihimiz var, sözümüz var çünkü ahlakımız, erdemimiz, medeniyetimiz var. İki; bu insanların, bu kardeşlerimizin dertlerine deva olabileceğimize inanıyoruz veya onlarla dertleşebileceğimize inanıyoruz Somali'de olduğu gibi. Somali'de bir yıl içinde Türkiye'nin

⁴⁴⁶ Mesut Şöhret, " AKP Dönemi Türk Dış Politikası", **Türk Dış Politikasında Yeni Yönelimler**, Hasret Çomak ve Caner Sancaktar (Ed.), Beta Basım, İstanbul, 2013, s. 116.

⁴⁴⁷ Davutoğlu, **Teoriden Pratiğe: Türk Dış Politikası Üzerine Konuşmalar**, s.114- 136

⁴⁴⁸ Ak Parti, "Ak Parti, Parti Programı/Dış Politika, <http://www.akparti.org.tr/P8855>.

*yaptıkları bütün Afrika'da bütün dünyada büyük yankı yaptı*⁴⁴⁹...” şeklinde açıklama yapmıştır.

Tüm bu çerçevede Türkiye, coğrafyasında bölgesel bir güç olarak merkez ülke konumunda olmayı tasavvur etmektedir. Bu denli vizyonist bir politika izlenirken dış politika araçlarının oldukça yumuşak güç kategorisinden yani ekonomik ve kültürel dış politika imkan ve araçlarının seçilmesi gerektiği önem taşımaktadır. Çünkü Türkiye'nin özellikle tarihi ve coğrafyasıyla Osmanlı mirası çerçevesinde büyümesi topraksal olarak değil etki alanı genişlemesi şeklinde gerçekleşmelidir. Bir başka deyişle Türkiye'nin yumuşak gücüne dayanmalıdır.⁴⁵⁰

Ak parti döneminde güvenliğe dair hissedilen endişeler, stratejik öncelikler bakımından ön sıralarda yer alsada, çok boyutlu ve çok yönlü politika yaklaşımı çerçevesinde yürütülen politikalar vesilesiyle askeri güvenlik konusunu öncelikli bir durum olmaktan çıkarılmıştır. Bu bağlamda Türkiye'nin güvenlik odaklı dış politika algısını ekonominin, kültürel ilişkilerin ve kimlik sorunlarının, insani ihtiyaçlarının da ele alındığı ve dış politikanın kapsamı içine alınacak şekilde daha geniş ve çok yönlü bir perspektiften bakılmaya başlanmıştır.⁴⁵¹ Batı ve diğer dış politika aktörleriyle pragmatik ve işbirliğine yönelik faydacı ilişkiler geliştirerek, çok boyutlu ve çok taraflı bir dış politika sergilemiştir.⁴⁵²

Davutoğlu, Türkiye'nin yumuşak gücü aracılığı ile zengin kültürel değerlerinin ve sosyal dokusunun etkili bir tanıtımının yapılması ve kamu diplomasisi hedefleri ve stratejileri ekseninde daha geniş coğrafyalara yayılmasının sağlanmasına yönelik olarak çok boyutlu çabaların sürdürmesi gerekliliğini belirtmiştir. Bu nedenle öncelikli olarak, Türk dış politikasının temel amaçlarından biri olarak, halkın gerek ülke içerisinde gerekse yurt dışında önünün açılması gerektiğini vurgulamıştır. Başta yurtdışında yaşayan vatandaşlarımız olmak üzere, akraba topluluklarla iş dünyasının sorunlarıyla birebir ilgilenilerek çözümler üreten bir dış politika anlayışı içinde davranış kalıplarının geliştirilmesi gerekliliği vurgusu yapmıştır. Türkiye'nin devlet yapısının güçlü olması, ekonomik anlamda giderek güçlenmesi, küresel sistem içerisinde daha da önem kazanması, demokrasi anlayışının ve uygulamalarındaki ilerleyişi, coğrafi konumunun sağladığı avantajlar, tarihi geçmişinin sunmuş olduğu birikimi ve bu tüm unsurlara bağlı olarak meydana gelen stratejik derinliğe sahip dış politikayı başarıyla uygulayabilmemizi mümkün kıldığını belirtmiştir. Türkiye'nin bu yönleriyle başta konum olarak bulunduğu bölgesinde olmak

⁴⁴⁹ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, “Dışişleri Bakanı Sn. Ahmet Davutoğlu'nun İstanbul Şehir Üniversitesi'nde Yaptığı Konuşma, 19 Temmuz 2012, İstanbul”.http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-istanbul-sehir-universitesi_nde-yaptigi-konusma-19_07_2012.tr.mfa

⁴⁵⁰ Faruk Sönmezoğlu, **Son Onyıllarda Türk Dış Politikası 1991- 2015**, s.469.

⁴⁵¹ Talha Köse, “Türk Dış Politikası'nın Ortadoğu'daki Yeni Kimliği ve Çatışma Çözümlerinin Keşfi”, (Editörler: Burhanettin Duran, Kemal İnat, Mesut Özcan). **TürkDış Politikası Yılığ 2010**, Ankara: SETA Yayınları,2011, s.638.

⁴⁵² Tarık Oğuzlu, “Güvenlik Kültürü ve Türk Dış Politikası”, **Bilgi**, 2015, S.72, s. 237- 238. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/234245>.

üzere tüm dünya genelinde bir ilham kaynağı olduğu, yaşamış olduğu bu serüvenin isebir başarı hikayesi şeklinde görüldüğünü, bu olumlu algılama ülkemizin yumuşak gücünü de önemli ölçüde artırdığını belirtmiştir.⁴⁵³

4.3.5.Ritmik Diplomasi

Türk dış politikasının yapıcılarının yeni jeostratejik vizyonlu yaklaşımlarına bağlı olarak Türkiye’de dış politika dilinin de belirgin bir şekilde değiştiği gözlenmiştir.⁴⁵⁴ Özellikle Ak Parti döneminin ilk yıllarında, Türk dış politikasının mimarı olarak kabul görülen Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu tarafından sıklıkla dile getirilen ve dönemin dış politika çerçevesini belirlemede oldukça önemli kavramlar da kullanılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda birçok kavram, Türk dış politikasının yeni tarzının ve ilkelerinin kapsamını belirlemede kullanılan kavramsal araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Davutoğlu’nun temel dış politika prensiplerinde yer alan ritmik diplomasi ilkesi de yeni dış politika anlayışının çerçevesini oluşturmaktadır.⁴⁵⁵

Türkiye’nin kamu diplomasisine sunduğu katkılar bakımından, Davutoğlu’nun dış politika ilkelerinden olan ritmik diplomasi ilkesi gösterilebilir. Davutoğlu, kendisinden önceki dönemlerde yürütülen diplomasiyi durgun ve pasif olarak değerlendirerek dış politikada bir gereklilik olarak ritmik diplomasi ilkesini ortaya atmıştır.⁴⁵⁶ Ritmik diplomasi, dış ilişkilerin aynı zaman diliminde farklı alanlarda birbirleriyle çelişmeyen ve koordineli bir şekilde düzen içinde yürütülmesini öngören taktiksel bir ilkedir. Operasyonel dış politika prensiplerinden biri olan ve Türkiye’nin uluslararası münasebetlerde daha fazla aktif olmasını öngören ritmik diplomasi, bütün uluslararası organizasyonlarda ve küresel uluslararası gündemlerin değerlendirilmesinde ve yönetilmesinde bir aktör olarak Türkiye’nin de var olmasını amaçlamaktadır.⁴⁵⁷

Ahmet Davutoğlu, ciddi sorunların yaşandığı, uluslararası çatışmaların ve bölgesel kriz merkezinde olmasına rağmen Türkiye’nin, uyguladığı ritmik diplomasisi sayesinde başarılarla imza attığını belirtmiştir. Türkiye’nin bir nevi sırat köprüsünden geçtiği benzetmesinde bulunan Davutoğlu, dış politikada uygulanan ritmik diplomasi atağı ile başta Kıbrıs olmak üzere birçok konuda başarılı ve istenilen sonuçlar aldığını dile getirmiştir. Dış politika vizyonunu idealizm ve realizm dengesi üzerinde inşa edilmesi gerektiğini belirten Ahmet Davutoğlu, “Türk dış politikası aynı anda birçok problemle ilgilenmek durumundadır. Türkiye 1960’ların, hatta on yıl öncesinin

⁴⁵³ Davutoğlu, **2013 Yılına Girerken Dış Politikamız**, s.6- 7.

⁴⁵⁴ Yeşiltaş ve Balcı, **a.g.e.**, s. 10.

⁴⁵⁵ Davutoğlu, **“Zero- Problems in a New Era”** s. 56.

⁴⁵⁶ Ekşi, **a.g.e.**, s.269.

⁴⁵⁷ <https://www.ilimvedenedeniyet.com/kavramsal-bir-harita-yakin-donem-turk-dis-politikasi-sozlugustratejikderinlik.html>.

statik politikalarıyla uluslararası arenada tutunamaz. Artık her devlet kendi çıkarlarına göre olayları ve ilişkileri şekillendirmesi politikası uygulamaktadır” fikrini savunmuştur.⁴⁵⁸

Ahmet Davutoğlu'nun, Stratejik Derinlik'te ortaya koyduğu dış politika hedeflerini açıklarken temelinde mümkün olduğu kadar alternatifi elde tutup, dış politikada esnekliği elden kaybetmemek üzerine olmuştur. Alternatifleri çok tutmanın yolu, kalıcı dostluklar ya da taraflar seçmekten değil, ulusal çıkarların en üst seviyeye getirilmesinden geçmektedir. Bu esnek dış politikayı sağlamak maksimum temas ve maksimum iletişimi gerektirmektedir. Bu bağlamda, ritmik diplomasi Davutoğlu tarafından Türk dış politikasının statik duruşundan dinamik bir anlayışına geçmesi gerektiğini savunan ilke olarak ortaya konmuştur.⁴⁵⁹ Ritmik diplomasi ilkesi, daha etkili olma arzusu taşıdığı yakın çevresine yönelik aktif bir diplomasi yürütme anlayışını bir zorunluluk haline getirmiştir. Bu nedenle Ahmet Davutoğlu, Türkiye'nin yakın bölgelerindeki sorunların taraflarıyla sürekli görüşmesi gerektiğini savunmaktadır.⁴⁶⁰ Ayrıca bölgede merkez bir ülke olmanın yanı sıra küresel anlamda da bir aktör olmayı hedefleyen Türkiye'nin, her uluslararası soruna ve konuya vakıf olması ve tüm uluslararası örgütlere aktif katılımını zorunluluk ve gereklilik olarak görmektedir.⁴⁶¹

Davutoğlu, Türkiye'nin küresel sorunların çözümüne aktif katılımını, uluslararası güvenlik ve barışa katkı sağlamasını çok boyutlu tarihinin derinliklerinden gelen bir gereklilik olarak görmektedir. Türkiye'nin bu sorumluluğunun, harmanlanmış tarihi ve coğrafyasından kaynaklandığını belirtmektedir.⁴⁶² Bu bağlamda, Türkiye'nin tarihi ve coğrafi derinliğinden kaynaklı dinamizm ve sorumluluk bilinciyle uluslararası meselelerde ve uluslararası örgütlerde sürekli varlığını göstermesi gerektiğini vurgulanmaktadır.

Davutoğlu, Türkiye'nin yakın çevresindeki bölgelere ilgisiz kalamayacağını nedenini şöyle izah etmektedir:

“Çünkü bedelini biz ödüyoruz. Türkiye bu kadar olayı yaşarken, dünyada bu kadar hızlı gelişme olurken, şu konuya bir müddet kayıtsız kalabilirim diyebileceği hiçbir konu yok. Aynı anda, AGİT'te Karabağ'ı konuşuyorsunuz. Oradan çıkıp Papandreu'yla önemli ve pozitif bir görüşme yapıyorsunuz. İsviçre Dışişleri Bakanı'yla minare krizine nasıl tepki vermeleri gerektiğini söylüyorsunuz. En yetkin ülke olarak sizi görüyorlar. Herhangi birinin söyleyemeyeceği şeyleri biz rahatlıkla söyleyebiliriz, konuşabiliriz.”

⁴⁵⁸ <https://www.yenisafak.com/gundem/ritmik-diplomasi-kazandirdi-2711146>, 18. 07. 2004.

⁴⁵⁹ Davutoğlu, “Türkiye Merkez Ülke Olmalı”, **Radikal**.

⁴⁶⁰ Oğuzlu, “**Türk Dış Politikasında Davutoğlu Dönemi**”, s.

⁴⁶¹ Davutoğlu, “**Principles of Turkish Foreign Policy**”, s. 12.

⁴⁶² Davutoğlu, “**Turkish Foreign Policy and the EU in 2010**”, s. 12.

Bu bağlamda ritmik diplomasisini Davutoğlu;

“Yani ritimden kasıt hem uyum olacak, hem hareket olacak. Hareket olur uyum olmazsa o hareket kaos da çıkarabilir. Gereksiz öne çıkışlar, gereksiz riskler de getirebilir. Ama ritim olur, hareket de olmaz yerinde sayarsanız bir sonuç alamazsınız. Uyum da olacak. Ama mükemmel bir uyum olsun deyip hep uyumu beklerseniz hareket de olmaz. Bizim bu kadar hareketli olmamız, uyumla hareketi birleştirme çabası.” şeklinde açıklamıştır.⁴⁶³

Ahmet Davutoğlu, Türk dış politikasının ritmik diplomasi açısından küresel konumunun destekleyici faktörlere sahip olduğunu düşünmektedir. Ancak bu faktörlerin etkili bir stratejik planlamayla kullanılması gerektiğini savunmaktadır. NATO aracılığıyla Türkiye ile ABD ilişkilerini belirleyen Atlantik bağlantısını, AB ile tarihi bir diyalektiği bünyesinde taşıyan Avrupa bağlantısını, İslam Konferansı Örgütü'nün (İKÖ) tarihi bağlarından kaynaklı etki alanını kapsayan Asya ve Afrika'nın doğu ve güney bağlantısı bakımından önemli birer stratejik araçlar olduğunu söylemektedir. Yine Türkiye'nin, Soğuk Savaş sonrası dönemin dinamik konjonktürüne uygun olarak, NATO, AB ve İKÖ gibi stratejik araçların yanı sıra Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (ECO), Türk Dünyası Zirveleri, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ) ve D- 8 gibi örgütlerle olan bağlarını kuvvetlendirmiştir. Ancak bu araçlar uyumlu bir bütünlük içinde ve stratejik planlamayla kullanılmadığı vurgulanmıştır. Türk Dış Politikasının Soğuk Savaş sonrası dinamik ortamına şartlarına göre hamleler yapmaya çalışsa da gerekli diplomatik, ekonomik ve siyasi alt yapısı hazır olmadığı için, yürütülen politikalar entegrasyonu sağlamasından ziyade birbirleriyle çelişkili adımlar şeklinde görüldüğünü, Stratejik derinlik yaklaşımıyla Türkiye'nin, stratejik bir planlama ve öngörü çerçevesinde birbiriyle uyumlu politikalar geliştirmesi, uluslararası örgütlerden etkin bir biçimde faydalanmasının gerektiğinin önemini belirtmiştir.⁴⁶⁴

Türkiye'nin uluslararası örgütlerdeki ritmik diplomasisi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) geçici üyeliğine başvurusuyla başlamıştır. Uluslararası arenada önemli bir yeri olan bu kuruluşta bir misyon kazanmayı amaçlayan Ak Parti, yoğun bir lobi ve ritmik diplomasi faaliyeti yürütmüştür.⁴⁶⁵ Yürütülen bu tüm kamu diplomasisi ve ritmik diplomasi faaliyetleri sonucu 192 ülkenin oy kullandığı toplantıda üçte iki çoğunlukla 151 ülkenin oyunu alarak ilk turda, iki yıllığına BMGK geçici üyeliğine 48 yıl aradan sonra seçilmiştir.⁴⁶⁶ Türkiye'nin yürütmekte olduğu Ritmik diplomasi kapsamında, BM'nin Türkiye'yi bölgesel bir merkezi haline getirmesi ve BM nezdinde daha etkili bir rol üstlenmesi, Ak Parti hükümetinin bu döneme dair yürütmekte

⁴⁶³ https://www.sabah.com.tr/siyaset/2009/12/04/davutoglundun_ritmik_diplomasisi, 4.12.2009.

⁴⁶⁴ Davutoğlu, **Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu**, s.221- 225.

⁴⁶⁵ Ekşi, a.g.e.,s.270.

⁴⁶⁶ <https://www.cnnturk.com/2008/dunya/10/17/turkiye.bmde.gecici.uyelige.secildi/497124.0/index.html>, 17.10.2018.

olduğu dış politikadaki hedeflerinden birisi olmuştur. Bu amaç ekseninde Türkiye, 2015-2016 dönemi için de BMGK geçici üyeliğine yeniden başvurmuştur.⁴⁶⁷

Özellikle 2003- 2010 yılları arası Türkiye'ye karşı olumlu bir algı ve bakış yöneltildiği görülmektedir. Bu dönemlerde dış politika gerçekten de çok yönlü ve çok boyutlu bir nitelik taşımaya başlamıştır. Türkiye, ülkeler arasında yaşanan sorunlarda arabuluculuk görevi ve sorunlara çözüm arayan tutumu ve çabalarıyla gerek devlet- altı gerekse devlet düzeyi ve bölgesel sistem düzeyinde tüm aktörlerle iletişim kurabilen tarafsız, aktif, etkili ve cazip bir aktör haline gelmiştir. Türkiye'nin kullanmış olduğu diğer dış politika araçları bakımından değerlendirildiğinde ve kıyaslandığında, en fazla yumuşak güç unsurları olarak görülen sivil, ekonomik, sosyokültürel araçlarla hareket ettiği, proaktif ve ritmik diplomasiye esas alan bir anlayış benimsediği, bu nedenle de etkisinin artırdığı söylenebilir.⁴⁶⁸

Bölgesel çapta, komşularla işbirliğinin ön planda tutulduğu ve kazan- kazan odaklı söylemlerin olduğu Türkiye'nin dış politikasında, ritmik diplomasi anlayışı ile daha etkili ve girişken tavırların sergilendiği politikaları hayata geçirerek, bu yeni dış politika anlayışını teorik düzeyde kalmasından kurtararak pratik alana aktarabilmiştir.⁴⁶⁹ Ak parti, bu pratik uygulama alanı ile yumuşak güç faktörlerini ön plana çıkarmak suretiyle dış politika ve güvenlik politikalarını belirlemeyi amaçlamış, uygulamış olduğu proaktif politikalar çerçevesinde dünya barışını tesis etme konusundaki duruşuyla ve istikrarın korunması yönünde verdiği mücadelelerle uluslararası platformlarda yerini almıştır.

Ritmik diplomasi ilkesi, uluslararası örgütlerde Türkiye'nin etkinliğini artırarak, küresel bir aktör olma rolünü kazanmayı hedefleyen bir ilke olduğu söylenebilir. Kamu diplomasisi ve yumuşak güç bakımından Türkiye'nin uluslararası arenada görünürlüğünü artırmak ve prestij sahibi bir ülke olma hedefleri doğrultusunda kullanılan yöntemlerden biri olarak değerlendirilebilir.⁴⁷⁰

⁴⁶⁷ http://www.mfa.gov.tr/no_-129_-18-mayis-2011_-bm-guvenlik-konseyi_ne-adayligimiz-hk_.tr.mfa.

⁴⁶⁸ Erol Kurubaş, "Türk Dış Politikasında Değişim ve Orta Doğu Politikasına Yansımaları", Editör: Ertan Efeğil, **Türkiye'nin Çatışma Bölgelerine Yönelik Dış Politikasının Analizi**, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2016, s.29.

⁴⁶⁹ Mitat Çalıklar, "Türkiye ve Kafkasya: Reaksiyoner Dış Politikadan Proaktif Ritmik Diplomasiye Geçiş", **Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi**, C.7 S.25, 2010, s.103. <http://www.uidergisi.com.tr/wp-content/uploads/2013/02/turkiye-ve-kafkasya.pdf>

⁴⁷⁰ Ekşi, a.g.e., s.270.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. AK PARTİ DÖNEMİ TÜRK DIŞPOLİTİKASINDA KAMU DİPLOMASİSİ UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Türkiye’de Kamu Diplomasisinin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’nin kamu diplomasisi uygulamaları, sadece son birkaç yıllık dönemden ibaret değildir. Osmanlı İmparatorluğu döneminden başlayarak, Türkiye’nin yumuşak güç ve kamu diplomasisi örneklerini görmek mümkündür. Ancak, kavramsal açıdan kamu diplomasisi teriminin ilk kez kullanılmaya başlanması ve Türkiye’nin imaj oluşturma ve uluslararası kamuoyunu etkilemeye yönelik faaliyetlerinin tek bir kurumun çatısı altında sistematik bir biçimde toplanması yakın dönemde gerçekleşmiştir.

Kamu diplomasisi kavramsal olarak Türkiye’de üzerinde yeni durulan bir konudur. ABD ve Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında bu alandaki çalışmalar oldukça yenidir. Türkiye etkin bir kamu diplomasisi faaliyeti oluşturabilmek için sahip olduğu avantajlardan yararlanmak durumundadır. Özellikle son yıllarda gerek iç gerekse dış politikada farklı söylemler geliştirdiği görülmektedir. Türkiye’den dünyaya bakma çabası yani uluslararası arenada yeni bir bakış açısı kazandıracak bir arayış gözlemlenmektedir. Kamu diplomasisi alanında yapılan çalışmalar da bu bakımdan değerlendirilebilir.⁴⁷¹

Türkiye’nin 1919- 1939 yılları dış politikasında, yeni kurulan bir devlet olma hasebiyle siyasi çıktılarını koruyacak ve güvenliğini devam ettirecek politikalar uygulamaya çalışmıştır. Aynı zamanda 1939- 1945 dönemleri içerisinde, İkinci Dünya Savaşı’nın bırakmış olduğu siyasal durumdan kaynaklı olarak değişen dünya sistemine uygun dış politika dizayn etmek, ülkenin dış politikasının alabileceği en geniş siyasi kazanımı ve güvenliğini koruyabilmek için, dış politikayı da savaşın gidişatına göre tasarlanmak zorunda kalmıştır. Uygulanan politikalardan dolayı savaşa girmemeyi başaran Türkiye, savaşın bitiminden sonra uluslararası sistemde yalnız kalan bir ülke olarak kendisine ittifaklar aramak zorunda kalmıştır. Bu yıllar içerisinde, kamu diplomasisi uygulamaları Türk dış politikasının önceliği olamamış, haliyle ittifak kurmak ve kendi güvenliğini sağlamak olmuştur.

⁴⁷¹ Bostancı, a.g.e.,s. 61.

1945- 1960 yılları Türk dış politikası da yine güvenlik ve uluslararası ortamda yalnız kalmama anlayışı çerçevesinde dizayn edilmiş hatta ABD'nin kamu diplomasisi anlayışını nasli unsurlarından biri olmuştur. Avrupa'nın yeniden inşa edilmesi çalışmaları ve Soğuk Savaş dönemi boyunca Batı bloğunun tarafında yer alması, Türk dış politikasını ABD politikaları doğrultusunda oluşturulmasına ve icra edilmesine neden olmuştur. Bununla birlikte, 1945'ten günümüze kadar geçen sürede inişli çıkışlı olarak devam eden siyasi süreç, ekonomik refah ve neden olduğu siyasi gelişmeler Türkiye'nin iç politikasını da etkilemiş ve dış politikanın şekillendirilmesine etki eden bir faktör olmuştur. Özetle ifade edildiği üzere bu süreçte herhangi bir kamu diplomasisi yapılabilmesi mümkün olmadığı gibi yapılan kamu diplomasisi faaliyetlerinin sonuç getirememesi kaçınılmazdır.

1960-1980 dönemi Türkiye dış politikası, yaşanan ekonomik ve siyasi bunalımlara rağmen, ABD odaklı politikalar sürdürülmesinden bir nebze uzaklaşabilmiş, nispeten dahi olsa bir özerkliğe sahip olmuştur. Fakat bu dönemde, Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), sonrasında Avrupa Topluluğu (AT) ile yapmış olduğu müzakerelerde ve üyelik için yapılan görüşmelerinde taahhüt ettiği siyasi yapılanmaları sağlamak yerine, kazanılabilecek en geniş ekonomik çıktıları elde edebilmek uğruna pazarlıklara girişilmiş, maalesef ki bu pazarlıkların çoğunluğu sonuçsuz kalmıştır. Bu bağlamda bu döneme dair kamu diplomasisi faaliyetlerinin varlığında bahsetmek mümkün değildir.

1980- 2002 yılları arasında Türk dış politikasının genel görünümüne bakacak olursak, yine ABD'nin politikaları doğrultusunda şekillenen bir dış politika takip edilmiş ve tek amacın ABD ile tesis edilmiş olan stratejik ortaklıktan elde edilecek siyasi ve ekonomik kazanımları arttırmak olarak belirlenmiştir. Bu süreçte, kamu diplomasisi faaliyetleri, Türk yapılanması kapsamında olmamış ancak ABD yönlendirilmeye çalışılmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsızlığını kazanan Türk Cumhuriyetlerine, sürdürülen faaliyetler kapsamında Türk Birliği Konferansları gibi etkinlikler düzenlenmiştir. Türkiye'nin sahip olduğu enerji ve iletişim alt yapılarından bu yeni cumhuriyetleri yararlandırımları, hatta bu ülkelere bir sistem modeli olma çabaları amacıyla yapılan girişimler Türk kamu diplomasisi çerçevesinde atılan ilk adımlar olarak nitelendirilebilir. Fakat başlatılan kamu diplomasisi faaliyetleri, Türkiye'nin kendisinin yaşamış olduğu siyasi krizleri ve ekonomik problemleri çözemediği için girişilmesi nedeniyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Özellikle 2000'li yıllarda yaşanan ekonomik krizler ve siyasi sorunlar en üst seviyeye ulaşmış, buna bağlı olarak dış politika uygulamalarında kamu diplomasisi faaliyetleri yapmaya imkan tanımamıştır.

2002-2012 yılları arasında ise Türkiye'nin gerek uluslararası gerekse iç siyasi ve ekonomik yapılanma anlamındaki durumu, kamu diplomasisi uygulamalarını ülkenin yumuşak gücü kapsamında değerlendirip uygulama imkanına kavuştuğu bir dönem olması bakımından önemlidir. Türk dış politikasının yeni vizyonu, 2003 yılı itibari ile değişmiş, vizyon sahibi bir dış politika

tesisi etmek birinci ve asli bir ilke olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu stratejiye göre, sorunlar çıktıktan sonra mücadele etmek yerine sorunun çıkmasına fırsat vermeme odaklı bir politika geliştirilmiştir. Bu nedenle kendisini ilgilendirmese bile tüm uluslararası, bölgesel sorunlarda arabuluculuk yaparak rol üstlenecektir. Uluslararası konjonktürde dünya ekonomik bir kriz içerisindeyken, Türkiye ekonomik krizi 2001 yılında yaşamış, ekonomisini yeniden yapılandırarak güçlü hale getirmiştir. Bunun yanı sıra, ABD'nin 11 Eylül saldırılarından sonra uygulamaya başladığı askeri güç, amaçlarını elde etmek adına siyasi manipülasyonlar yapması, kara propagandalar yürütmesi, siyasi yalan söylemlerinde bulunması, ABD'nin itibar kaybına neden olmuştur. Bu gelişmeler, Türkiye'yi ABD'nin belirlediği politikalar doğrultudan göreceli olarak uzaklaşarak bir nebze dahi olsa kendi politikalarını üretme fırsatı vermiştir. Bu konjonktür içerisinde, Türk dış politikası da yeniden bir yapılanma sürecine girerek, yürütmekte olduğu denge politikasından farklı olacak, daha aktif bir politika takip etme yöntemini benimsemiştir.⁴⁷²

Türkiye kendine özgü, kamu diplomasisi faaliyeti yapacak şartları 2002-2012 dönemi içerisinde bulabilmiştir diyebiliriz. Türkiye, yukarıda bahsedildiği nedenlere bağlı olarak, dış politikasında hep bir denge politikası uygulamak durumunda kalmıştır. Bu bağlamda yürütülen faaliyetler kamu diplomasisi politikaları çerçevesinde olmamış, devletlerarasında yürütmüş olduğu politikalar ve uygulamalar kapsamında elde etmek durumunda kalmıştır.

Türkiye'nin kamu diplomasisi uygulama alanı, ilkin Türk algısının güçlü olduğu bölgeler olmuştur. Özellikle Orta Doğu ve Orta Asya bölgeler ve bu bölgelerin sahip olduğu güç dinamiklerine bağlı olarak, ortak tarihsel geçmişinden kaynaklanan ve kimlik yapısı gibi nedenlerden dolayı Türkiye'nin bu bölgelerde etkin rol oynamasında katkılar sağlamıştır. Daha da önemli bir etken olarak, Türkiye'nin bu bölgelerde yumuşak güç kullanması, Türkiye'nin gelişimini ve Türkiye algısını diğer devletler nezdinde daha çekici olmasına sebep olmaktadır.⁴⁷³

Balkanlardan Asya'ya kadar uzanan Türk tarih ve kültürünün derinliği söylemleri dikkat çekmekte ve bu söylemler ile ilgili Türkiye'nin algı ve imajını değiştirmeye yönelik stratejiler uygulanmaktadır. Balkanlardan Ortadoğu'ya ve Asya'nın içlerine kadar giden coğrafyada yaşayan Türklerin, Boşnakların, Kürtlerin, Arnavutların, Çerkezlerin, Abazaların, Arapların, Azerilerin, Kazakların, Kırgızların, Özbeklerin, Türkmenlerin tüm etnik grupların ortak paydası, paylaştıkları ve birlikte inşa ettikleri Osmanlı tecrübesi söylemlerde ön plana çıkarılmaktadır. Osmanlı tecrübesi, Osmanlı mirası gibi unsurlar Türkiye'nin uyguladığı kamu diplomasisi faaliyetlerinin göstergeleridir.⁴⁷⁴

⁴⁷² Baskın Oran, "Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar", Cilt III, İletişim Yayınları, s.139.

⁴⁷³ Phar Kim Beng, "Turkey's Potential as a SoftPower: A Call for Conceptual Clarity", *Insight Turkey*, 10 (2), 2008, s. 21-22.

⁴⁷⁴ İbrahim Kalın, *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, www.kdk.gov.tr,

Türkiye’de kamu diplomasisinin önemi geç kavrandığından konu ile ilgili yapılan çalışmalar henüz yeni olgunlaşmaya başlamıştır. Bu açıdan Türkiye başta ABD olmak üzere Avrupa ülkeleri, Çin gibi diğer dünya devletlerinde yapılan kamu diplomasisi faaliyetleri arasında gözle görülür farklar bulunmaktadır. Uzun yıllar boyunca ihmal edilmiş bir alan olduğundan bu farklar kaçınılmazdır. Türkiye’nin etkin bir kamu diplomasisi faaliyeti oluşturulmasının önünde bazı engeller bulunmaktadır. Bu engeller daha çok geçmişten günümüze kadar yansıtılan yanlış politikaların Türkiye algısını olumsuz etkilemesinden kaynaklanmaktadır. Özellikle 12 Eylül darbesi sonrası yaşanan olumsuzluklar bozulan Türkiye algısı için önemli bir örnektir. Bu bağlamda Türkiye aleyhine oluşan olumsuz algıyı düzeltmek oldukça zor olup, somut adımların atılması gerekliliği ortadadır. Bu nedenle kamu diplomasi faaliyetlerinin yürütülmesi bir bakıma zorunludur.⁴⁷⁵

Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü eski koordinatörü, günümüz Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın, Türkiye’nin kamu diplomasisini şu şekilde tanımlamaktadır:

“Türk kamu diplomasisi,Türkiye’nin yeni hikayesini etkin ve kapsamlı bir şekilde dünya kamuoyuna anlatılması faaliyetidir.Bu faaliyetlerin içeriğini belirleyen,Türkiye’nin tarihinden ve coğrafyasından miras kalan birikimdir.Türk dış politikasının derinlik kazanması, bu birikimi stratejik bir değer haline getirmesi ile doğrudan orantılıdır.Adalet, paylaşım, meşruiyet, temsilde eşitlik, şeffaflık, hesap verilebilirlik,farklılıklara saygı, erdemli toplum, din ve vicdan hürriyeti, insan onurunun korunması ve temel hak ve hürriyetlerin anayasal güvence altına alınması,Türkiye’nin yeni toplumsal hayal gücünün kurucu unsurlarıdır.Bu unsurlar,Türkiye’yi hem doğuda hem batıda bir cazibe merkezi haline getirmektedir.”⁴⁷⁶

Türkiye’nin kamu diplomasisindeki zayıflığı dış politikada da özellikle AB ile ilişkilerde açık bir şekilde görülmektedir. Avrupa kamuoyunun Türkiye hakkındaki bilgileri hem yetersiz hem de yanlıştır, önyargılıdır. Bunun sonucu olarak da AB ile yürütülen ilişkileri olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuz etkinin giderilmesi, ülke halklarının birbirlerini tanıyabilmeleri, düşmanlık duygularından uzak durabilmeleri etkili bir kamu diplomasisi ile mümkündür.⁴⁷⁷

⁴⁷⁵ Bostancı, a.g.e.,s. 62.

⁴⁷⁶ İbrahim Kalın, “Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi”, **Yükselen Değer Türkiye**, Ali Resul Usul (Ed.), MÜSİAD Yayınları, 2010, s. 64.

⁴⁷⁷ Emine Akçadağ, “**Dünyada ve Türkiye’de Kamu Diplomasisi**”,www.kamudiplomasisi.org.

4.1.1.Cumhuriyet Öncesi Dönem Kamu Diplomasisi

Günümüze kadar on altı devlet kuran, Türk devletlerinin en uzun ömürlüsü Osmanlı İmparatorluğu olmuştur. Yaklaşık 600 yıllık bir geçmişle Osmanlı İmparatorluğu dünya tarih sahnesinde önemli bir aktör olarak yer almıştır. Son iki yüzyılında diplomasiinin önemini anlayan Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dönem diplomasi yaklaşımının kısaca üzerinden geçmek suretiyle döneme dair yürütülen dış ilişkilerin kamu diplomasisi bağlamında değerlendirmesi yapılacaktır.

Avrupa devletlerinin birçoğu 15. ve 16. Yüzyıllarda sürekli diplomasiye geçerken Osmanlı Devleti 18.yüzyılların sonlarına kadar “ad hoc/ tek yanlı” diplomasi yöntemini uygulamıştır. Osmanlı bu tür diplomasi yöntemini üstünlüğünün bir belirtisi olarak saymış, kendinden güçsüz olan devletler nezdinde sürekli olarak temsil edilmeyi küçüklük olarak kabul etmiştir. Batı'nın görüş ve düşüncelerini alma kaygısı taşımadığından Avrupa devletlerinde sürekli diplomatik temsilcileri bulundurma gereği görmemiştir.⁴⁷⁸ III. Selim dönemine kadar Osmanlı Devleti'nin diğer ülkelerle ilişkileri tek yönlü kalmıştır. Osmanlı Devleti yükseliş döneminde kendine yeterlilik ilkesini benimsemiş, bu sebeple başka ülkelerle ilişkileri önemsememiştir.⁴⁷⁹

Osmanlı Devleti'nin dış ilişkilerinde 1699 Karlofça Antlaşmasından sonra derin bir değişiklikler yaşanmıştır. Savaş ve yayılma politikasını tamamen bir tarafa bırakan Osmanlı, devlet varlığını birinci derecede diplomasiye bağlamış ve bu varlığı sürdürebilmek için de Avrupa denge politikasından yararlanma politikasına geçmiştir. Bu sebeple bu dönemde sadrazamların çoğunun kumandanlardan değil diplomat bürokratlardan seçilmiştir.⁴⁸⁰ Uzun yıllar Osmanlı'yı izole eden karşılıksız diplomasi yerine artık devletin uluslararası çıkarlarını koruyacak, hem merkezi bir örgütü hem de sürekli elçileri gerekli kılmaktaydı.⁴⁸¹

Türkiye’de kamu diplomasisi faaliyetleri Osmanlı imparatorluğu döneminden başlayarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı Devleti altı yüzyılı aşkın sürede sadece askeri gücüyle değil, onun yanı sıra yumuşak gücüne de bağlı biçimde varlığını sürdürmüştür. Fethedilen yerlerdeki halkın gönlünün fethedilmesi de devlet politikasının bir gereği olmuştur. Osmanlı tarihi geçmişi, öteki ülkelere karşı kamu diplomasisi yürütmek için çeşitli imkanlar sunmuştur. Osmanlı sultanları işgale uğrayan kimi ülkelere askeri yardımda bulunmuş, kıtlık sorunu yaşayan çeken ülkelere gıda göndermiş, ekonomik sorunlar yaşayan ülkelere ekonomik destek sağlamış, bir ülkeden toplu halde kovulan etnik grupları ülkesine kabul etmiş, kimi ülkelerin hamiliğini üstlenmişlerdir. Aynı

⁴⁷⁸ Hüner Tuncer, *Eski ve Yeni Diplomasi*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1995,s.45.

⁴⁷⁹ Temel İskit, *Diplomasi: Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007,s.146-165.

⁴⁸⁰ Halil İnalçık, *Kuruluş ve İmparatorluk Sürecinde Osmanlı*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011,s. 191.

⁴⁸¹ Oral Sander, *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü*, İmge Kitabevi, İstanbul, 2010, s. 154.

zamanda fethettikleri topraklara çok kültürlü yaşamın zenginliğini sunmuş, hâkimiyetleri altındaki toplumları adalet, hoşgörü ve farklılıklara saygı ile yönetmişlerdir. Duygusal zeminlerde şekillenen bu ilişkiler ve yapılan jestler minnet ve şükran duygularının yanı sıra Türkler ve Türkiye'ye ilişkin kanaatlerin oluşmasında önemli bir faktör olmuştur.⁴⁸²

Kamu diplomasisi, her ne kadar modern anlamda ilk kez ABD tarafından kavram olarak kullanılmaya başlansa da uygulamaları kavramın kullanılmaya başlamasından çok daha önce karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı'nın kuruluş yıllarında uygulanan "istimâlet politikası" bunun en güzel örneğidir. Kelime anlamı, "uyuma, meyletme, tatlı sözle kandırmaya çalışmak, ikna etmek, gönül çekmek, cezbettirmek, meylettirmek"⁴⁸³ olan İstilamet Politikasını Halil İnalçık "bir kimseyi, bir şeyi kabule yatkın hale getirmek, fethedilen yerlerdeki veya düşman topraklarındaki ahaliyi kazanma" şeklinde bir Osmanlı terimi olarak tanımlamıştır.⁴⁸⁴

Osmanlı Devleti 18. yüzyıla kadar askeri alanda başarılı olmuş ve diğer güçsüz ve zor durumdaki devletlere yardıma bulunmuştur. O dönemlerde yapılan yardımlar bugün hala yardım yapılan ülkelerin yöneticileri ve halkları tarafından şükranla dile getirilmektedir. Hollanda'nın Portekiz tarafından işgal edilmesi sırasında Osmanlı Devleti'nden yardım istemesi üzerine Barbaros Hayrettin Paşa komutasındaki donanma yardıma gitmiştir. Osmanlı donanmasının etkisiyle Portekizliler işgale son vermişlerdir. Bugün bu tarihi olayın anısına Hollandalıların minnettarlıklarının bir göstergesi olarak Leiden kentinde Barbaros Hayrettin Paşa heykeli bulunmaktadır. Buna benzer bir diğer yardım ise 1847 yılında İrlanda'da yaşanan büyük kıtlığa Osmanlı Devleti duyarsız kalmamış, gıda dolu üç yardım gemisi Drogheda limanına ulaştırılmıştır. Bunun sonucu İrlandalılar minnettarlıklarını belirtmek için Türk bayrağındaki ay ve yıldız bölgenin sembolü haline getirmişlerdir.⁴⁸⁵

II. Mahmut döneminde elçiliklerin dönemin ihtiyaçlarına ve şartlarına göre tekrar oluşturulması doğrultusunda "Tercüme Odası" kurulmuştur. Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki bu kuruluş vasıtasıyla yabancı dil eğitimi vermek ve dünyanın geri kalanıyla düzgün iletişim kurabilmek için güvenilir devlet adamı yetiştirmek amaçlanmıştır. Eğitimlerini tamamlayanlar diğer devletlerdeki gelişmeleri yakından takip ederek Osmanlı Devleti'ni bu konularda bilgilendirme ve müzakere süreçlerinde devletin fikirlerini ve politikalarını düzgün bir şekilde aktarma işlevini üstlenmiştir.

⁴⁸² Yusuf Devran, "Türk Tarihi Perspektifinden Kamu Diplomasisi Olgusuna Bakış ya da Tarihi Potansiyeli Yeniden Düşünmek", **Kamu Diplomasisi**, Abdullah Özkan, Tuğçe Ersoy Öztürk (Ed.), , TASAM Yayınları, İstanbul, 2012, s. 128.

⁴⁸³ Abdullah Yeğin, Abdülkadir Badıllı, Hekimoğlu İsmail ve İlham Çalım, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat**, Türdav Yayınları, İstanbul, 1993, s.475.

⁴⁸⁴ Halil İnalçık, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi: 1300-1600**, I.Cilt, (Çev.) Halil Berktaş, Eren Yayıncılık, İstanbul, 2000, s.453.

⁴⁸⁵Tuncer, **Eski ve Yeni Diploması**, s.44.

Kırım Savaşı sırasında Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde yürüttüğü faaliyetler en önemli kamu diplomasisi başarısı olarak kabul edebiliriz. Özellikle savaş öncesinde Babıali'nin icra etmiş olduğu faaliyetlerini günümüz kamu diplomasisi faaliyetleri arasında değerlendirilebilir. Türk Hükümeti özellikle gücünü çok iyi bildiği, hatta belki hükümetle aynı konumdaymış gibi gördüğü İngiliz basınına yanına çekebilmek için sıkı bir mücadele vermiştir. İngiliz Hükümetine Rusya'ya müdahale çağrısında bulunarak halk gösterisini ve gazete yazıları gizlice ayarlayıp masrafları karşılaması için Londra Sefaretine hatırı sayılır miktarda kaynak aktarmıştır. İngiliz kamuoyunun da etkisiyle İngiltere Rusya'ya savaş açmış ve Fransa ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu ile aynı safta yer almışlardır. Osmanlı İmparatorluğu'nun bilinçli ya da bilinçsiz olarak yapmış olduğu faaliyetler, günümüz kamu diplomasisi faaliyetleri ile birebir örtüşen uygulamalardan olmuştur. Sonucu itibarıyla istenilen amaç gerçekleşmiş ve Çarlık Rusya'sı yenilgiye uğratılmıştır.⁴⁸⁶

Osmanlı İmparatorluğu'nun Hindistan ile kurduğu iyi ilişkiler günümüzde Türkiye ile Hindistan, Pakistan ve Bangladeş arasındaki ilişkilerin tarihi temellerini oluşturmaktadır. Hindistan yöneticileri Fatih Sultan Mehmet'in padişahlığı zamanında Osmanlı Devleti ile irtibat kurup hediyeleşerek iyi ilişkiler kurmuşlardır. Osmanlı Devleti ile Hindistan'ın arasındaki yaklaşmanın bir sonucu olarak İmparatorluğun 20. yüzyılın başlarında işgal edilmeye başlanmasıyla İstanbul'a gönderilen yardım ve mücevherler örnek gösterilebilir. Buna benzer yardımlar Trablusgarp savaşı sırasında da yaşanmış, din adamları zekatların Osmanlı İmparatorluğuna gönderilmesi yönünde fetvalar yayınlamışlardır.⁴⁸⁷

Batının fikirlerinin iyice anlaşıldığı dönem II. Abdülhamid dönemi olmuştur. Eğitim düzeyinin artması, yabancı dil bilenlerin sayısındaki artışlar ve Abdülhamid'in Batı'yı model olarak alması bir neden olarak görülebilir.⁴⁸⁸ Osmanlı'nın imajını dünyanın her tarafına olumlu bir şekilde duyurmaya çalışmış bu vesileyle yumuşak güçle siyasal anlamda otorite elde etmeye çalışmıştır. Cuma Selamlığı, Topkapı Sarayı'ndaki kutsal emanetlere açılan ziyaretler, Kabe'ye gönderilen örtüler, Halifelik makamı, dünyadaki tüm Müslüman halklarla irtibat kurması gibi unsurlar bu dönemde yapılan kamu diplomasi faaliyetlerine örnektir.⁴⁸⁹ Modern anlamda kamu diplomasisi olarak adlandırılan tekniklerinin kullanımına özen gösteren II. Abdülhamid zamanında özellikle dış basının takip edilmesine özen gösterilmiş, resmi olarak Osmanlı ve yabancı yazarlar mali açıdan desteklenmiş veya el altından para verilerek Avrupa kamuoyunda etki yaratacak yazılar yayımlanması sağlanmıştır.

⁴⁸⁶ Orlando Figes, **Kırım: Son Haçlı Seferi**, (Çev.) Nurettin Elhüseyni, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2012, s.167.

⁴⁸⁷ Devran, a.g.e.s. 133.

⁴⁸⁸ Şerif Mardin, **Türk Modernleşmesi**, iletişim Yayınları, İstanbul, 2011, s.15.

⁴⁸⁹ Selim Deringil, **İktidarın Sembolleri ve İdeoloji II. Abdülhamid Dönemi (1876- 1909)**, (Çev.) Gül Çağalı Güven, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007,s.35-40.

Kamu diplomasisi uygulamalarına I. Dünya Savaşı yıllarında Japonya'ya gönderilen Ertuğrul Gemisi iyi bir örnektir. Yollanan yardım gemisindeki mürettebatın ölmesi en büyük şanssızlık olsa da bu anlayışın ve dostluğun korunması adına Japonya'da bulunan Türk Şehitliği Osmanlı Devleti'nin Japon halkı üzerindeki hoşgörü ve insani yönünü yaşatmaktadır.

Bugünkü Türk dış siyaseti de yine Osmanlı Devleti'nin özellikle kültürel ve dini olarak Ortadoğu üzerinde bıraktığı mirasın üzerinde şekillenmektedir. Libya, Tunus, Mısır ile Kuzey Afrika halklarına; Arabistan, Suriye, Irak başta olmak üzere Arap Yarımadasındaki ülke halklarında bugün hala Osmanlı Devleti'nin bıraktığı hoşgörünün olumlu yansımaları alınmaktadır. Türk dış politikası ve kamu diplomasisi faaliyetlerinde bu mirasın etkin kullanılması temel hedef olmalıdır. Kurulduğundan son yıkılma anına kadar insani ve sosyal yönünü kaybetmeyen Osmanlı Devleti, bugün Türk vatandaşlarının Arap Yarımadası, Afrika Kıtası ile Balkan ülkelerinde saygı görmesinde emperyalist politikalar izlememesinin büyük etkisi olmuştur. Bu etki sebebiyledir ki birçok etnik unsurun birçok farklı dinin bir arada uzun yıllar yaşamasında bugünkü tabirle kamu diplomasisi unsurunun çok etkin bir şekilde kullanıldığını göstermektedir.

4.1.2.Cumhuriyet Sonrası Dönem Kamu Diplomasisi Faaliyetleri

Büyük bir imparatorluğun varisi olarak kurulan Türkiye gibi bir devletin de seksen yılı aşan dış politikasını yalnızca bir iki ilkeye indirgeyip açıklamaya çalışmak zor olduğu gibi; onda tutarlı bir süreklilik unsuru da bulmak kolay değildir. Ancak Türk dış politikasının sürekli olarak iki temel ilkesinin Statükoculuk ve Batıcılık olduğu konusunda görüş birliği söz konusudur. Buna rağmen Cumhuriyet'in ilanından bugüne uzanan süreçte, Türk dış politikasında hem anlamlı sayılabilecek sürekliliklere hem de birtakım yumuşak değişimlere rastlamak mümkündür. Dış politika eğilimleri birbirlerinden çok farklı gibi görünse de, Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün hükümetleri, Türk dış politikasının yöneliminde radikal bir değişiklik yaratamamış, bazı üslup farklılıkları göstermişlerdir.⁴⁹⁰

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin diplomatik kurumlarının çoğu kendisinin öncülü niteliğindeki Osmanlı Devleti'nden miras kalmıştır. Osmanlı'nın gerileme döneminde aldığı Batı tarzı diplomatik kurumların ve örgütlerin kurumsal ve sivil bürokrasinin neredeyse tamamı aynen ya da benzer şekilde Türkiye Cumhuriyeti'ne geçtiği belirtilmiştir.⁴⁹¹

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türk dış politikasına genel olarak ele alındığında Osmanlı İmparatorluğunun yıkılması, ülke sınırların daralması, savaşta yaşanan ağır kayıplardan sonra

⁴⁹⁰ Şener, a.g.e.,s. 204.

⁴⁹¹ Timuçin Kodaman, Ekrem Yaşar Akçay, "Kuruluştan Yıkılışa Kadar Osmanlı Diplomasi Tarihi ve Türkiye'ye Bıraktığı Miras", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2010, S. 22, s. 86.

kurulan bir Cumhuriyet ile şekillendiğini söylemek mümkündür. Avrupalı Devletlerin kendisinden küçük diğer dünya devletlerini sömürgeleştirme adına yaptığı faaliyetlere karşılık, Cumhuriyet döneminde barışçıl, komşuları ile sorun istemeyen bir anlayışın hakim olduğunu görmekteyiz. Çok uluslu yapısını muhafaza edemeyen Osmanlı Devleti'nin devamı niteliğindeki Cumhuriyet yönetimi ulus devlet yapılanması ile yoluna devam etmiştir. Cumhuriyet ile birlikte Avrupalı ve diğer devletler ile yeni ilişkiler kurulmaya, elçilikler kurulmaya başlanmıştır. Bu dönemde Türkiye'nin genel prensibi geleneksel olarak ülke güvenliğinin sağlanması, ulusal çıkarların korunması, kalkınma ve refah için dış kaynakların temini, dost ve müttefiklerin edinilmesi, bütün ülkelerle iyi ilişkiler gerçekleştirme, uluslararası barış, istikrar, güvenlik ve refaha katkıda bulunma gibi temel ilkeler olmuştur.⁴⁹²

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde Osmanlı sonrası Müslüman toplumlara yönelik politikalar değerini kaybetmesi sonucu yerine yeni diplomatik söylem ve uygulamalar ile devam ettirmeye çalışılmıştır. İran ve Afganistan kurulmuş olan siyasi ilişkiler buna örnek oluşturmuştur. Özellikle 1928 yılında Afganistan kralı Emanullah Han'ın Türkiye'ye yapmış olduğu ziyareti zamanında imzalanan antlaşmayla, iki devlet arasından sonsuza dek sürecek dostluk inşa edileceğini vurgulanmış ve bu kapsamda Türkiye'den Afganistan'a doktor, sağlık ekibi, öğretmen ve eğitim vermek üzere subaylar gönderilmiştir. Türkiye'nin henüz kurulmuş bir ülke olması ve yeni çıktığı savaşların verdiği zararlar giderilmemiş olmasına rağmen dış politikadaki yumuşak gücünü kullandığı görülmektedir. Elindeki kısıtlı imkânlarla rağmen Türkiye, kamu görevlilerini Afganistan'a göndermiş, Afgan kralı ve Afgan halkı üzerinde olumlu bir etki bırakmayı amaçlamıştır. Bu kapsamda giden Türk eğitimcilerin, doktorların ve subayların o bölgede yaşayan halklara Türk gelenek ve göreneklerini tanıtmaları ve halkı kendilerine özendirilmeleri, Türkiye'nin o yıllardaki kullanmaya başladığı ilk yumuşak güç unsuruna bir örnek olmuştur.⁴⁹³

Kamu diplomasisi, Osmanlı İmparatorluğu döneminde özellikle II. Abdülhamit döneminde etkili bir şekilde ve geniş bir alanda uygulanmış olmasına rağmen Cumhuriyetin ilanından Soğuk Savaş'ın bittiği yıllara kadar ihmal edilmiştir. Türkiye'nin demokratikleşme sürecinin hız kazandığı ve dış dünyaya açıldığı 2000'li yıllarda ancak gündemine girebilmiştir.

Kurtuluş Savaşı'nın ilk yıllarında Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde yürütülen mücadele esnasında bazı kamu diplomasisi uygulama örneklerini görmekteyiz. Özellikle dış kamuoyunun desteğini kazanmak ve kurtuluş mücadelesinde bu destekten faydalanmak için Anadolu Ajansı'nı savaşın sürdüğü yıllarda kurdurtması gibi icra edilen faaliyetleri kamu diplomasisi faaliyetleri kapsamında değerlendirmek yerinde olacaktır. Osmanlı Mebusan Meclisi'nce 20 Ocak 1920'de

⁴⁹² Seda Çakar Mengü, Gonca Yıldırım, "Halkla İlişkilerin Kamu Diplomasisinde Etkin Kullanımı", **Kamu Diplomasisi**, Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk (Ed.), Tasam Yayınları, İstanbul, 2012, s.98.

⁴⁹³ Oran, **C. III.**, s.208.

ilan edilen Misak-ı Milli de bir nevi kamu diplomasisi uygulamasıdır. Anadolu'daki Türk halkının bağımsızlık mücadelesini dış dünyaya, uluslararası kamuoyuna anlatma mücadelesidir. İslam coğrafyasında yer alan dış kamuoyuna yönelik olarak yapılan açıklamalar, yayımlanan beyannameler ve bu ülkelere gönderilen personel sayesinde onların desteğini almanın yanı sıra, İngiltere gibi devletler üzerinde baskı oluşturmak suretiyle, bu devletler tarafından Türk topraklarında icra edilen bölücü faaliyetlerin önlenmesine ya da en azından kısıtlanmasına çalışmaktır. Bu safhada özellikle Müslüman ülke ve topluluklardan destek aranmasının başlıca sebebi, Birinci Dünya Savaşı'nın galip devletleri olan İngiltere, Fransa ve İtalya'nın Yunanlıları da kullanmak suretiyle bir Hıristiyan birliği şeklinde Anadolu başta olmak üzere Osmanlı topraklarını paylaşmak için yürüttükleri politikalara karşı dış ülkelere yardım ve destek alma çabalarıdır.⁴⁹⁴

Cumhuriyetin kurulduğu yıllardaki bir yumuşak güç göstergesi bağlamında yapılan kamu diplomasisi teşkil edecek bir tavır olarak sorunların çözümünde barışçıl bir yaklaşımın benimsenmiş olması söylenebilir. 1930'lu yıllarda Avrupa'da birçok ülke Almanya'nın davranışlarına boyun eğerken, Türkiye sorunlarını hukuki yollardan çözmesini benimsemiştir. Aynı şekilde Boğazlar Sözleşmesi'nin değiştirilmesi konusu için de bir konferans toplanmasını talep etmiş ve Montrö Boğazlar Sözleşmesini bu suretle imzalamıştır. Yine bu dönemde yaşanan sınır savaşlarının sonlanmasıyla İran ile kurulan ikili ilişkiler aynı refleksle sürdürülmüştür. Bu davranışıyla Musul ve Hatay konularını da aynı şekilde müzakere yoluyla çözmeyi amaçlamış ve sert güç kullanmak yerine yumuşak güç ile kamu diplomasisi faaliyetiyle halka bir seçenek sunmuştur.⁴⁹⁵

Cumhuriyet döneminde ihmal edilen konuların başında ve ulus devlet yapılanmasının da bir yansıması olarak çok uluslu yapıdan kopan gayri Müslimlerle olan bağların kopması diplomasi ve kamu diplomasisi adın büyük kayıptır. Bu durumun yaşanmasında kuşkusuz kendi iç meseleleri ve savaşın verdiği kayıpların bertaraf edilmesi adına yapılan bir ihmal olarak değerlendirilebilir. Cumhuriyet dönemi dış politikasının Osmanlı diplomasisinin bir devamı olarak savunanlar olduğu gibi, Cumhuriyet'le birlikte yeni bir diplomasi anlayışının olduğunu savunanlarda olmuştur. Günümüz kamu diplomasisi ve diplomasi faaliyetleri açısından bakıldığında özellikle Davutoğlu önderliğindeki diplomasi faaliyetleri Osmanlı'nın devamı niteliğindedir. Başta Balkan ülkeleri olmak üzere, Afrika ve Ortadoğu ülkelerinde özellikle Müslüman nüfusun yoğun olarak yaşadığı yerlerde Türkiye'nin bir diplomasi yönetimi yaptığını görmekteyiz. Nitekim Dışişleri Bakanlığı'nın Türk Dış İlişkiler Tarihçesinde de şu ifade söylenenleri destekler niteliktedir: "Türkiye Cumhuriyeti'nin hariciyesi, uzun bir geçmişe dayanan köklü Osmanlı diplomasisi geleneği üstüne kurulmuştur."⁴⁹⁶

⁴⁹⁴ Karadağ, a.g.e., s. 199.

⁴⁹⁵ Ayhan Kamel, **1923'ten günümüze Türk Dış Politikası ve Diplomasisi**, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2014, s. 51.

⁴⁹⁶ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Tarihçesi, www.mfa.gov.tr

Atatürk, 20 Mayıs 1931 yılında ulusa hitabında “Yurtta sulh, cihanda sulh” için çalışıyoruz diyerek, yeni Türkiye’nin barışçıl dış siyaset modeli ve ilkesini ortaya koymuştur. Atatürk, “zaruri ve hayati” olmadığı sürece gerek yurt içinde gerekse yurt dışında her türlü savaşa karşıtlığını sürekli dile getirmekten geri kalmamış hatta iktisadi, uygarlaşma ve kültürel çalışmalarla da barışın sağlanabileceğini savunmuştur.⁴⁹⁷ Atatürk’ün bu söylemi bugün savunduğumuz kamu diplomasi anlayışının temelini oluşturmaktadır. Dayanağını yumuşak güçten alan kamu diplomasının işleyebilmesi için de güçlü bir medeniyet, kültürel ve ekonomik durum söz konusudur. Bir ulusun diğer ulus üzerinde yumuşak güç kullanarak daha etkin olabileceğini savunan kamu diplomasının gücünü Atatürk, Cumhuriyet’i kurduğu yıllarda böylece ifade etmiştir.

1950-1960 yılları arası Türk dış politikasının yapılışı bakımından bir önceki dönemlere göre kıyasla, tek devlet adamı modelinin devam ediyor olmasına rağmen, Dışişleri Bakanlarının da dış politikadaki etkililiklerinin görünür olması olmuştur. 1950 yılı seçimleri sonucu Türkiye’de CHP’nin 27 yıl süren iktidarının sona ermesi ve henüz on yıllık olan Demokrat Parti döneminin başlaması bakımından bir değişim yaşanmıştır. Adnan Menderes, Demokrat Parti’nin genel başkanı ve Türkiye’nin başbakanı olarak 1950- 1960 yılları arasında ve Soğuk Savaş’ın en sıkıntılı dönemlerinde görevde bulunmuştur. Türkiye bu zaman diliminde iç işlerindeki düzelmelere binaen, görece bir istikrar sürecine girmiş olmaktan dolayı artık dış politikaya da önem göstermeye başlamıştır.⁴⁹⁸

Türkiye II. Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş dönemlerinden sonra değişen dünya ile birlikte dış politikasını da revize etmek zorunda kalmıştır. Soğuk Savaş döneminin bitmesi ile birlikte uluslararası ilişkilerde yalnız kalan Türkiye dış borçlar sebebiyle de zor zamanlar geçirmiştir. Uluslararası arenada etkinliğini artırmak ve uluslararası sorunların çözümünde dünya devletlerinin desteğini alabilmek için diğer devletlerle ilişkilerini düzeltmek amacıyla farklı dönemlerde farklı birçok uluslararası organizasyonlara üye olmuştur. NATO, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Avrupa Konseyi (AK), Birleşmiş Milletler (BM), İslam Konferansı Örgütü (İKÖ), Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Dünya Posta Birliği, Avrupa Yayın Birliği, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü, Karadeniz Ülkeleri Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, Uluslararası Olimpiyat Komitesi, Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği gibi birçok uluslararası birlik ve kuruluşlara üyedir. Türkiye’nin uluslararası arenada elini güçlendiren bu uluslararası kuruluşlar ve birlikler kamu diplomasi faaliyeti yürütülmesi bakımından oldukça önemlidir. Türkiye aleyhine yürütülen olumsuz etkiler bırakacak faaliyetlere maruz kalmamak açısından önem arz etmektedir. Yürütülecek kamu diplomasisi faaliyetleri ile söz konusu etkiler bertaraf edilebilecektir.⁴⁹⁹

⁴⁹⁷ Akşin, Sina, “Atatürk’ün Dış Siyaset Modeli”, **Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1999, ss.276.

⁴⁹⁸ Oran, C. III., s. 479.

⁴⁹⁹ Erzen, a.g.e.,s. 98.

1990'lı yıllarda Türk kamu diplomasisi adına atılan en önemli adımlardan biri, 1992 yılında Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı'nın (TİKA) kurulması olmuştur.

4.2. Ak Parti Dönemi Türkiye'nin Kamu Diplomasisi

Türk dış politikasını tanımlamayı hedefleyen çalışmaların çoğunda dış politikada güç ve güvenlik odaklı bir yaklaşımın var olduğu tespit edilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze kadar gelen tarihsel süreçte yaşanan gelişmeler ve olaylar bu durumu doğrulamaktadır.⁵⁰⁰

Türk dış politikasının çevresinin birçok devlete göre daha geniş olduğu bir gerçektir. Bundan dolayı Türk dış politikasına etki eden unsurlar genel itibariyle farklı ve çok fazla sayıdadır. Buna bağlı olarak birçok devletin dış politikadaki faktörlerine oranla daha farklı sonuçlar ürettiği söylenebilir.⁵⁰¹

Türk dış politikası 1990'lı yılların sonuna kadar güvenlik odaklı politikalar çerçevesinde oluşturulmuştur. Soğuk Savaş'ın bitmesiyle birlikte dünyada yaşanan değişimler, Türkiye açısından tehditlerin bittiği anlamına gelmemiştir. Sovyetler Birliği'nin yıkılışı ile kuzeyden gelebilecek riskler azalırken yerini güneyden İran, Irak ve Suriye gibi devletlerden gelecek tehditler almıştır. Türk dış politikası 1990'lı yılların sonuna kadar güvenikleşmesi Soğuk Savaş sonrası dönemde değişimi geciktirmiştir. Askeri bürokratik elite ait dış politika ve güvenlik unsurları değişmeye başlayıp, yeni gelenekselci yaklaşım olarak tanımlanan, esasını stratejik kültürün realist güç siyaseti anlayışını sürdüren bir akımın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Soğuk Savaş sonrası değişim Türkiye'ye on yıllık bir gecikme ile gelmiş ve bölgesel ve çok boyutlu dış politika özellikle 1999 yılı sonrası İsmail Cem'in dış işleri bakanlığı döneminde başlasa da en can alıcı değişim Ak Parti'nin iktidar olmasıyla birlikte Davutoğlu döneminde gerçekleşmiştir.⁵⁰²

Kamu diplomasisi başta ABD olmak üzere, birçok ülke tarafından benimsenip etkin bir şekilde kullanılan bir dış politika aracıdır. Yer aldığı coğrafya itibariyle gelişmelerin merkezinde bulunan ve aktif bir dış politika takip ederek gelişmelerin belirleyicisi olmayı amaçlayan Türkiye'nin de kamu diplomasisine önem verdiği bir gerçektir. Ak Parti hükümetinin dış politika yapımında önemli bir etkisi olan Davutoğlu'nun, Türkiye'nin tarihi ve coğrafi konumuyla dünyada özel bir öneme sahip olduğunu belirtmiştir. Afro- Avrasya havzasının ortasında bulunan farklı kimlikler içerisinde merkez ülke olduğunu, buna bağlı olarak da dış politikada savunmacı değil

⁵⁰⁰ Şener, a.g.e., s. 1.

⁵⁰¹ Gökhan Koçer, **Türk Dış Politikasında İslam: Araf'ta Olmak ya da Bir Pragmatizm Örneği**, Öğreti-Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 33.

⁵⁰² Özlem Tür ve Ahmet K. Han, "2000'li Yıllarda Türk Dış Politikasını Anlamak", **2000'li Yıllarda Türk Dış Politikası, Fırsatlar, Riskler ve Krizler**, Özden Zeynep Oktav ve Helin Sarı Ertem (Ed.), Nobel Yayıncılık, Ankara, 2015, s.13-41.

daha aktif politikalarla bir bölge ile sınırlandırmayacağını belirtmiştir. Çizmiş olduğu bu dış politika vizyonu ile Davutoğlu, Türkiye'nin güvenlik ve demokrasi dengesini kurabilen, komşularla sorunlarını çözebilen yakın havzalarla bağlarını geliştiren küresel aktörlerle ilişkiler kurabilen bölgesel ve uluslararası meselelerin çözümünde dinamik bir rol alan küresel güce doğru ilerleyen bir güç olarak tanımlamıştır.⁵⁰³ Türkiye'nin sahip olduğu bu geniş kapasite ve Türkiye'ye atfedilen bu dış politika rolü geleneksel politik yaklaşımdan oldukça farklıdır. Türkiye merkezinde bulunduğu ve küresel aktörlerin faal olarak etkili olduğu havzalarda uluslararası aktörlerle birlikte oyun kurucu misyonu hedeflemiştir. Ak Parti hükümetlerinin bir dış politika aracı olarak kamu diplomasisini verimli bir şekilde hayata geçirmek istemesinin altındaki yatan nedeni söz konusu hedeflere ulaşma noktasında kullanılan bir araç olduğu söylenebilir.⁵⁰⁴

Yumuşak güç ve bu bağlamda kamu diplomasisi Türk dış politikasında etkin kullanılan bir dış politika aracı olarak sıklıkla dile getirilmektedir. Özellikle Türkiye'nin demokratik ve ekonomik reformlar noktasındaki ilerleyişi yumuşak güç olma imkanlarını da büyük oranda artırmıştır. Bu bağlamda Orta Doğu ülkeleri üzerindeki etkisi ve arabuluculuk faaliyetleri, ve yardımlar kamu diplomasisi ile ilişkilendirilmektedir.⁵⁰⁵ Türk dış politikasında yeni dönemde kalkınma yardımları, karşılıklı ekonomik bağımlılık oluşturarak kültürel bağlarla kamu diplomasisi de etkin bir biçimde kullanılmaktadır.⁵⁰⁶

Türkiye'deki kamu diplomasisi çalışmaları da Davutoğlu'nun yeni diplomatik üslup ilkesi çerçevesinde yumuşak güce önem veren politikaları ile şekillenmeye başlamıştır. Böylece Türkiye'de, devletler ve resmi temsilciler arasındaki münasebetlerle yürütülen klasik diplomasi önemini korumakla birlikte sivil toplum örgütlerini de kapsayan hükümet dışı organizasyonlar aracılığıyla gerçekleştirilen kamu diplomasisi faaliyetleri gittikçe önem kazanmıştır.

Davutoğlu kamu diplomasisi alanında daha etkili olabilmek için Dışişleri Bakanlığı'nda müsteşar yardımcısı düzeyinde kamu diplomasisinden sorumlu görevlendirmiş, Stratejik Araştırmalar Merkezinde (SAM), bu yönde yapılandırmalar yapmıştır. Kamu diplomasisine daha fazla ağırlık vermek suretiyle Türkiye'nin yeni imajının dünyaya tanıtılmasında kamu diplomasisinin önemli bir rol oynadığını belirtmiştir.⁵⁰⁷

⁵⁰³ Davutoğlu, a.g.e., s. 80-83.

⁵⁰⁴ Gökhan Telatar, "Merkez Ülkeden Küresel Güce Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi", **Türkiye'de Politik Değişim ve Türk Dış Politikası: Neo-Osmanlıcılığın Sosyo Politikası**, Rasim Özgür Dönmez (Ed.), Dora Yayıncılık, Bursa, 2014, s. 258.

⁵⁰⁵ Meliha Benli Altunışık, "The Possibilities and Limits of Turkey's Soft Power in the Middle East", **Insight Turkey**, 10,(2), 2008, s. 50-53.

⁵⁰⁶ Hakan Fidan, "A Work in Progress: The New Turkish Foreign Policy", **Middle East Policy**, C.20, N:1, 2013, s. 91-96.

⁵⁰⁷ Gürkan Zengin, **Hoca: Türk Dış Politikasında Davutoğlu Etkisi**, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2010, s. 84.

Türkiye’de yumuşak güç ve kamu diplomasisi yeni olmamakla birlikte, yumuşak gücün artırılması noktasında kullanılan kamu diplomasisine en büyük önem Türk dış politikası tarihi boyunca Ak Parti iktidarları döneminde verildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda bir taraftan kamu diplomasisi faaliyeti yapacak yeni kurumlar açılırken bir taraftan da bu faaliyetleri ve kurumları koordine edecek Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü kurulmuştur. Sadece teorik anlamda değil pratikte de kamu diplomasisi faaliyetlerinin arttığı söylenebilir.⁵⁰⁸

Türk dış politikası gerek konumu gerekse bağlı olduğu uluslararası örgütler nedeniyle daima ilgi odağı olmuştur. Özellikle son yıllarda Türkiye’nin aktif dış politikası nedeniyle bu ilgi buna bağlı olarak artmıştır. Türkiye izlemiş olduğu dış politikasıyla dünyaya kendini anlatmaya, sesini duyurmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda devlet şekline bağlı birçok kurum ve sivil toplum kuruluşları ile Türk dış politikasının yapımında aktif rol üstlenirken bir yandan da Türkiye’nin dönüşüm sürecini tanıtmaya noktasında aracı olmuşlardır. Kamu diplomasisi bu noktada Türkiye’nin yeni tanıştığı ve olgunlaştırmaya çalıştığı uzun vadeli bir iletişim sürecidir. Türkiye’nin yürütmüş olduğu kamu diplomasisi faaliyetlerini eksiksiz olarak tanımlamak mümkün değildir. Her ne kadar bu kavram sıklıkla kullanılıyor olsa da uygulamada ve teoride içi henüz tam anlamıyla doldurulmuş değildir.

Daha önceki bölümde belirtildiği gibi kamu diplomasisi ülkelerin sahip olduğu kültür, siyasi değerler ve dış politika gibi yumuşak güç unsurlarından beslenmektedir. Bu bağlamda Türkiye’nin etkin bir kamu diplomasisi sürdürebilmesi bakımından yeterli araçlara sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle coğrafi konumu, Doğu-Batı sentezinden oluşan köklü bir kültürün var olmasına neden olmuştur. Bu coğrafyada Antik Yunan, Roma- Bizans, Mezopotamya ve İslam Medeniyetine ev sahipliği yapmıştır. Bundan dolayı Doğu ve Batı medeniyetlerini bir arada tutan ve yaşatan zengin bir kültüre sahiptir.⁵⁰⁹

Türkiye’nin son dönemde yürüttüğü aktif ve barışçıl dış politika kamu diplomasisi bağlamında önemli katkılar sağlamaktadır. Ülkeler arasında karşılıklı olarak vizelerin kaldırılması, ekonomik, siyasi ve kültürel anlamda iyi ilişkilerin geliştirilmesi olumlu gelişmelerdir. Aynı zamanda 2003 yılında ABD’nin Irak’a yapmış olduğu müdahaleye destek olmama kararı Gazze saldırıları nedeniyle İsrail’e karşı tutulan sert tavır, one minute olayı, Mavi Marmara sonrası İsrail’e karşı tutumu, İran ile Batı, Azerbaycan- Ermenistan, İsrail- Arap Ülkeleri arasındaki arabuluculuk girişimleri kamu diplomasisi noktasında Türkiye’ye olumlu katkılar sağlamıştır. Aynı zamanda Türkiye’nin BM Güvenlik Konseyinde, G-20’de, İslam Konferansı Örgütünde, Avrupa Konseyinde, AGİT gibi bölgesel ve evrensel birçok uluslararası arenada aktif rol almakta, bölge ve

⁵⁰⁸ Telatar, a.g.e.,s. 264.

⁵⁰⁹ Emine Akçadağ, “Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi”, **Türk Dış Politikasında Yeni Yönelimler**, Hasret Çomak ve Caner Sancaktar (Ed.), Beta Basım, İstanbul, 2013, s. 65.

dünya siyasetinin merkezinde durmaktadır.⁵¹⁰ Aynı zamanda Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) Bosna'da, Lübnan'da, Afganistan'da gerek barış gücü olarak gerekse bölgenin yeniden yapılandırılması noktasında sürdürmüş olduğu görevler kamu diplomasisi açısından önem arz etmektedir.⁵¹¹

4.3. Türkiye'de Kamu Diplomasisi Faaliyeti Yapan Kurum ve Kuruluşlar

Avrupa ve Asya kıtalarında toprakları bulunan Türkiye'nin, petrol kaynaklarına ulaşılması bakımından Orta Doğu, Avrupa, Kafkaslar ve Körfez devletlerine erişim sağlayan Asya ve Avrupa'nın kesişim noktası ve Akdeniz'de, stratejik öneme sahip son derece önemli bir ülkedir.⁵¹² Türkiye, tarihinin ve kültürel varlıklarının sunmuş olduğu olanaklar göz önünde tutulduğunda, yumuşak güç bakımından pek çok avantaja sahiptir. Bununla birlikte gerek Türk dış politikasında var olan kırmızı çizgiler dikkate alınarak birçok sorunun çözümünde, gerekse Soğuk Savaş sonrasında oluşan yenedünya düzeninin getirdiği yeni sorumluluklar için; kamu diplomasisi faaliyetleri zorunluluk olmaktadır.

Küreselleşmeyle beraber, Türkiye global sistemin hatırı sayılır aktörlerinden biri haline gelmiştir. Türkiye'nin yaşamış olduğu değişim süreci ve bu değişimin dış politikaya yansımaları doğrultusunda Avrupa kıtasından Amerika'ya, Ortadoğu'dan Asya kıtasına kadar geniş bir coğrafyada etki uyandırmış ve uluslararası ilişkiler disiplininin siyaset bilimine, kültür çalışmalarına varıncaya kadar farklı birçok zeminde yeni Türkiye tartışmalarının başlamasına neden olmuştur.⁵¹³

Türkiye'nin tanıtım sorunu onun marka imajını da etkilemektedir. Kemming ve Sandıkçı'nın çalışmalarında Türkiye'nin iyi yönetilen bir marka olmadığını, Türkiye AB üyelik sürecine yönelik ulus marka boyutunda başarılı olmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca turizm alanında olumlu çıktılar gözlemlense de siyasi anlamda Türkiye'nin ötekileştirilmesi sorunu söz konusu olduğu belirtilmektedir.⁵¹⁴

Türk kamu diplomasisi, Türkiye'nin hikayesinin en kapsamlı ve etkili bir şekilde dünya kamuoyuna Osmanlı mirası ve gelenekleriyle çağdaş olmanın temsil ettiği moderniteye temellendirilerek aktarılması çalışmalarıdır. Zengin tarihinden ve bulunduğu coğrafyadan kaynaklanan birikimi, Türk dış politikasında stratejik bir unsur şeklinde değerlendirmeye çalışan

⁵¹⁰ İbrahim Kalın, "Soft Power and Public Diplomacy", **Perceptions**, Vol. 16, No: 1, 2011, s. 63.

⁵¹¹ Akçadağ, a.g.e.,s. 66.

⁵¹² Rainer Hermann, **Türkiye'de Neler Oluyor? Anadolu'nun Uyanışı ve Yeni Elitler**, (Çev.) Haşim Koç, Muhammed Ali Asil, Gül Senem Kahya, Ufuk Yayınları, İstanbul, 2011, s.202-229.

⁵¹³ Kalın, "Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi", **Yükselen Değer Türkiye**, s.52.

⁵¹⁴ Jan Dirk Kemming ve Özlem Sandıkçı. "Turkey's EU Accession as a Question of NationBrand Image", **Place Branding and Public Diplomacy**, 3 (1), Palgrave Macmillan, 2007, s. 38.

Türkiye, geleneksel ve muhafazakar değerlerine sadık kalarak, moderniteyi sağlayan bir ülke olarak, Balkanlar'dan Ortadoğu'ya kadar uzanan büyük bir coğrafyada doğal dostluklar ve arkadaşlıklar kurmaktadır. Bu bağlamda bölge politikalarında etkili bir görev üstlenmektedir.⁵¹⁵ Böylece Türkiye, kamu diplomasisi uygulamalarını dinamik ve gelişim trendleriyle uluslararası arenada doğru ve etkili bir şekilde anlatmak üzere kullanmaktadır.⁵¹⁶

Türkiye'de kamu diplomasisi faaliyetlerinde bulunan kamu kurumları, Başbakanlık uhdesinde faaliyet gösteren Kamu Diplomasi Koordinatörlüğü (KDK), Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Yurtdışı Türkler ve Akrabalar Topluluğu Başkanlığı (YTB), Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), Dışişleri Bakanlığı ve bünyesindeki birimleridir. Ayrıca uygulamada devlet tarafından desteklene değişim programlarının yanı sıra sivil toplum kuruluşları ve hükümet harici organizasyonları da kamu diplomasisi faaliyeti yapan kurum ve kuruluşlardan sayabiliriz.

4.3.1. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü

Kamu diplomasisi bağlamında, Türk dış politikasının icrasında bir felsefi anlayışın olmaması, kamu diplomasisinde bir organizasyon yapısının olmaması, dış politika bakımından tutarlı ve etkin davranılması zorunluluğu, dış politikanın yönlendirilmesi ve kamuoyunun oluşturulması noktasında bir örgütlenmemenin olmaması koordinatörlük kurulmasını zorunlu kılmıştır. Buradan hareketle, “ *Türkiye'nin söyleyecek bir sözü, paylaşacak bir hikâyesi var*” düsturu ve söylemiyle, 30 Ocak 2010 tarih ve 27478 sayılı Resmi Gazete 'de yayınlanarak yürürlüğe giren, 2010/3 Genelge ile Başbakanlık Kamu Diplomasi Koordinatörlüğü kurulmuştur.⁵¹⁷

Modern kamu diplomasisi kurumlarına ve kamu diplomasi faaliyetlerine 1960'lı yıllarda rastlanmaktadır. Kültürel diplomasi perspektifinden bakıldığında ise Alliance Française 1883 yılından, British Council 1934 yılında, Goethe Institut 1951 yılında, Cervantes Insitute 1991 yılında, Rusya'nın Rossotrudni Chestvo/Russkiy mir adlı Kültür Enstitüsü 2008 yılında, Çin Konfüçyüs Enstitüsü 2004 yılında açılmışken, Türkiye'de çok geç bir tarihte, 2010 yılında Kamu Diplomasisi Kurumunu kurmuştur. Yine yumuşak güç kavramının dünyada ortaya çıkışı ve kullanılmaya başlandığı 90'lı yıllarla kıyaslandığında, Türkiye'nin bu kavramı kullanmasının da çok geç zamanlara denk geldiği söylenebilir.⁵¹⁸

⁵¹⁵ Aydemir, a.g.e.,s. 330.

⁵¹⁶ Kalın, “ **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**”,s.157.

⁵¹⁷ 2010/3 Sayılı Başbakanlık Genelgesi, **Resmi Gazete**, 30 Ocak 2010.

⁵¹⁸ Muharrem Ekşi, **Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, Genişletilmiş 2. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2018,s.309.

Genelgede kamu diplomasisi, uluslararası toplumu ve yabancı halkları etkilemenin ve yönlendirmenin resmi diplomasi araçlarının yanı sıra kullanılan bir aracı olarak tanımlanmıştır. Türkiye'nin uzun bir süreden beri maruz kaldığı sorunlar karşısında, haklılığını ispatlamaya yönelik çalışmalarla uluslararası toplumun doğru bilgilendirilmesi gerekliliği ortaya konmuştur. Özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ile uluslararası arenada meydana gelen fırsatların ve karşılaşılan tehditlerin bertaraf edilmesi noktasında, kamu diplomasisi konusunda yetkili kurumlar arasında daha etkili bir iş birlikteliğinin, koordineli ve hızlı karar alma süreçlerini zorunlu hale getirdiğini göstermiştir. Bu bağlamda Başbakanlık bünyesinde kurulan Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, bu alanda yürütülecek çalışmaları stratejik iletişim ve tanıtım faaliyetleri doğrultusunda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri arasında işbirliğini ve koordinasyonu sağlamayı amaçlamıştır.⁵¹⁹

Kamu Diplomasi Koordinatörlüğü vizyonunu;

“Küreselleşme ile birlikte uluslararası ilişkilerin daha girift bir hal aldığı günümüzde kamu diplomasisi, uluslararası kamuoyunu etkilemenin ve yönlendirmenin en önemli araçlarından biri haline gelmiştir.Yükselen bir güç olarak Türkiye'nin stratejik iletişim ve kamu diplomasisi alanlarında etkin ve başarılı olması, milli çıkarlarının, bölgesel etkinliğinin ve küresel sorumluluklarının vazgeçilmez bir unsurudur.Bu durum, ülkemizin izlediği politikaların hem meşruiyeti hem de etkinlik alanı açısından önem arz etmektedir.Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, bu çerçevede gerek ülkemizin güçlü mirasını ve çağdaş tecrübesini gerekse son yıllarda bölgesel ve küresel siyasette artan etkisinden yola çıkarak,Türkiye'nin yeni hikayesini etkin bir şekilde anlatmayı, farklı kesimlerle diyaloga geçmeyi ve çok taraflı bir iletişim ekseninde faaliyet yürütmeyi amaçlamaktadır.”⁵²⁰ şeklinde tanımlamıştır.

Yine koordinatörlük misyonunu;

“kamu diplomasisi, Türk dış politikasının ve yumuşak güç kapasitesinin en önemli araçlarından biri olarak Türkiye'nin uluslararası kamuoyunda görünürlüğünü ve etkinliğini arttırmayı hedeflemektedir.Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Türkiye'nin doğru ve etkin bir şekilde tanınması ve bilinmesi için kamu kurumları ile sivil örgütlenmeler arasında koordinasyonu sağlamakla görevlidir.Türkiye'nin dünyanın farklı kesimleri nezdinde doğru bir şekilde tanınması, orta ve uzun vadeli sistematik çalışmaları zorunlu kılmaktadır. Türkiye'nin tanıtımında ve algı yönetiminde merkezi bir öneme sahip olan ve diplomasi, dış yardımlar, bilim ve teknoloji, ekonomi, yükseköğretim, turizm, kültür, sanat ve medya gibi geniş bir alana yayılan kamu diplomasisi faaliyetleri, Türkiye'nin yeni potansiyellerinin dünya kamuoyunda tanınmasını sağlar.Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü bu farklı faaliyet

⁵¹⁹ 2010/3, 27478 Sayılı Başbakanlık Genelgesi, **Resmi Gazete**, 30 Ocak 2010.

⁵²⁰ T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/vizyon-misyon/8>.

kalemlerinin koordinasyonunu sağlayarak Türkiye'nin stratejik iletişimine ve etkin tanıtımına katkıda bulunur.”⁵²¹ şeklinde belirtmiştir.

Yine kuruluş genelgesinde Kamu Diplomasi Koordinatörlüğü'nün görevleri;

“... Uluslararası platformlarda, Ülkemizin uzun süredir maruz kaldığı itham ve sorunlar karşısında haklılığımızı kanıtlamaya yönelik çalışmaların başarıya ulaşabilmesi için, kamu diplomasisi yöntem ve araçlarıyla uluslararası toplumun doğru yönde bilgilendirilmesi gerekmektedir.”⁵²² şeklinde belirlenmiştir.

Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün kuruluş genelgesinde şu ifadeleri kullanmıştır:

“Günümüzde, küreselleşmenin bir sonucu olarak uluslararası ilişkiler daha karmaşık bir hale gelmiş, devletlerarasındaki resmi diplomasi yanında, uluslararası toplumu etkilemenin ve yönlendirmenin bir aracı olarak Kamu Diplomasisi ayrı bir önem kazanmıştır. Uluslararası platformlarda, Ülkemizin uzun süredir maruz kaldığı itham ve sorunlar karşısında haklılığımızı kanıtlamaya yönelik çalışmaların başarıya ulaşabilmesi için, kamu diplomasisi yöntem ve araçlarıyla uluslararası toplumun doğru yönde bilgilendirilmesi gerekmektedir. Kamu diplomasisi yöntemleriyle Ülkemizin uluslararası kamuoyu nezdinde saygınlığının artırılmasına yönelik stratejilerin geliştirilerek, ülkemizin dış tanıtım faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin görevler, ilgili mevzuatla çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarına verilmiştir. Ancak, ülkesel ve bölgesel sorunların kolayca küresel bir boyut kazandığı günümüzde, özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, uluslararası alanda ortaya çıkan fırsatlar ve tehditler, kamu diplomasisi konusunda görevli kurumlar arasında daha etkin bir koordinasyonu, yakın işbirliğini ve hızlı karar alma süreçlerini zorunlu hale getirmiştir. Bu itibarla, kamu diplomasisi alanında yürütülecek çalışmalar ile stratejik iletişim ve tanıtım faaliyetleri konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak amacıyla, bir Başbakan Başmüşavirinin uhdesinde Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün oluşturulması uygun görülmüştür...”⁵²³

Kamu Diplomasi Koordinatörlüğü ise kamu diplomasisini, “kamuoyunun anlaşılması, bilgilendirilmesi ve etkilenmesi” faaliyetlerinin tümü şeklinde ifade etmektedir. Aynı zamanda

⁵²¹ T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/vizyon-misyon/8>.

⁵²² 2010/3, 27478 Sayılı Başbakanlık Genelgesi, **Resmi Gazete**, 30 Ocak 2010.

⁵²³ 2010/3, 27478 Sayılı Başbakanlık Genelgesi, **Resmi Gazete**, 30 Ocak 2010.

kurumun amacını, “propaganda yaparak değil, nesnel verilere dayalı ve gerçekleri sunan stratejik bir iletişim dili oluşturmak ve farklı kesimlerin kullanımına sunmak ” olduğunu belirtmektedir.⁵²⁴

Vizyon ve misyonunda belirtildiği üzere kamu diplomasisi, koordinasyon işlemini sağlamak açısından kurumun kurulması yerinde bir karar olduğu görülmektedir. Fakat Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün diğer kamu diplomasisi ve kültür diplomasisi faaliyeti yapan kurum ve STK'lar ile koordineli olarak çalıştığını ve birbiriyle iletişimde olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Bunu gerek Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün web sitesinde gerekse diğer kamu diplomasisi faaliyeti yürüten kurum ve STK'ların web sitesinde yayınladıkları faaliyetlerinden kolaylıkla görebiliriz. Ayrıca bu kurumların birbirinden bağımsız benzer faaliyetler ve projeler yürütmesine rağmen ortak hareket etmemeleri ya da proje ortaklığı gerçekleştirmemeleri aralarında bir koordinasyon eksikliği olduğu fikrini desteklemektedir⁵²⁵

Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, sadece açık iletişimi tercih eden propaganda yapmadan, dış politika kazanımlarını mikro düzeye düşürmeyen, dış politika risk ve tehditlerini analiz etmeden kamu diplomasisini ahlakçı bir düzlemde yürütmeye çalışan, kamuoyunu kontrolden uzak bir modeli benimsemektedir. Aynı zamanda soyut ve somut hedefleri gerçekleştirecek uluslararası politikanın realitesinden yoksun topyekun bir tavır izlediği görülmektedir.⁵²⁶

Türkiye'nin dünyaya ve diğer devletlere kendini tanıtmının ve saygınlığını artırmanın yolunu şu hedeflerle belirtmektedir:⁵²⁷

Türkiye'nin dış politikadan ekonomiye, bilimden teknolojiye, eğitimden sanata varıncaya dek her alandaki faaliyetlerini ve hikayesini diğer ülke halklarına açık ve net bir şekilde anlatabilmek,

Özgürlükçü, paylaşımcı, insan odaklı, adil, hakkaniyetli, şeffaf ve dinamik bir siyasal yapıya sahip olan yumuşak güç etkenlerini, özellikle Türkiye'nin tecrübelerinin bölgesel ve küresel bir aktör olması yönünde kullanmak,

Türkiye'nin sahip olduğu değerlerin tarihi birikimini ve derinliğini kullanarak bölge dinamiklerini harekete geçirmek suretiyle yeni etkileşim alanları oluşturmak,

Türkiye'nin özgürlük ve güvenlik dengesi unsurunu istikrarlı bir şekilde oluşturarak Balkanlardan Orta Doğu'ya sempati ile takip edilen bir merkez haline gelmek,

⁵²⁴ T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, <https://kdk.gov.tr/sag/kamu-diplomasisine-bakis/21>.

⁵²⁵ Ekşi, a.g.e., s.311.

⁵²⁶ Aydemir, a.g.e.,s. 333.

⁵²⁷ T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Hedefler, <https://kdk.gov.tr/kurumsal/hedefler/9>.

Yumuşak güç kullanarak kamuoyunun uluslararası ortamda desteğini almak ve politika süreçlerini kamuoylarına duyurmak,

Tüm bu unsurları kullanarak dış politikayı stratejik bir unsur haline getirerek etkin bir dış politika sürdürmektir.

Yumuşak güç, kamu diplomasisi faaliyetlerinin faydacı bir şekilde kullanılması halinde ülkeyi elde edilmesi istenen başarıya götürebilecektir. Türkiye'nin kendine has özellikler barındıran, yumuşak güç bakış açısını meydana getiren ve bazı bölgelere kıyasla sınırlı olan doktrinleri vardır. Ancak şu bir gerçek ki, en iyi doktrin dış politikada en çok faydayı sağlayan doktrindir. Bu bağlamda geçerli olan ana argüman yumuşak gücün nesnel değerleri esas alan kamu diplomasisi faaliyetlerinde yer almasıdır⁵²⁸

Koordinatörlük, faaliyet alanlarını etraflı ve kapsamlı bir şekilde oluşturmuştur. Bu çerçevede aşağıdaki tabloda da belirtildiği üzere koordinatörlüğün çalışma alanları, üniversite programları, siyasal iletişim faaliyetleri ve medya- tanıtım çalışmaları olmak üzere üç ana başlıktan oluşmaktadır.

Tablo 5: Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Faaliyet Alanları

Üniversite Programları
Kamu Diplomasisi Panelleri
Dış Politika Tanıtım Programları
Dış Politika Çalıştayları
Gençlik Programları
Siyasal İletişim Faaliyetleri
Ülke Toplantıları
Akil İnsanlar Konferansları
Avrupa Toplantıları
İstanbul Küresel Formu
Medya- Tanıtım Çalışmaları
Gazeteci Heyetleri Programı
Yabancı Basını Bilgilendirme
Kültür ve Tanıtım Faaliyetleri

Kaynak: T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, <https://kdk.gov.tr>

⁵²⁸ Aydemir, a.g.e.,s. 336.

Koordinatörlüğün bir çalışma alanı olan üniversite programları genellikle üniversiteler bünyesinde yapılan kamu diplomasisi panellerinden oluşmaktadır. Gerek üniversitelerde gerekse kuruma davet edilen üniversite öğrencilerinin katıldığı gençlik programları, dış politika tanıtımı ve dış politika çalıştayları kurumun diğer bir etkinliğini oluşturmaktadır. Kamu diplomasisi panelleri ağırlıklı olarak üniversite öğrencileri ve akademisyenlere yönelik olup, Türk dış politikası hakkında üst düzey bürokratların da katılımıyla gerçekleştirilen bilgilendirme faaliyeti olarak yapılmaktadır.

Kamu Diplomasi Koordinatörlüğü'nün siyasal iletişim faaliyetleri kapsamında ise, ülke toplantıları yapılmakta, akil insanların oturumlarda yer aldığı konferanslar düzenlenmekte, Avrupa toplantıları ile İstanbul Küresel Forumu organizasyonları düzenlemiştir. Bu yönüyle kamu diplomasisinin iletişim faaliyetlerinden öncelikle siyasal iletişim faaliyetlerine önem verdiği söylenebilir. Ancak bu siyasal iletişim faaliyetlerini akademik boyutla sınırladığı görülmektedir. Ülke toplantıları faaliyeti vasıtasıyla yabancı araştırmacılar ile düşünce kuruluşlarının uzmanlarını Türkiye'deki meslektaşlarıyla bir araya getirmektedir. Bunun yanı sıra yurtdışında yapılan ülke toplantılarıyla yerli ve yabancı uzman araştırmacılar, akademisyenler, gazete çalışanları ve siyasi parti temsilcileri arasında düzenli iletişim ağları kurulup ve bağlantıların kurulmasına kolaylık sağlayacak zemin inşa etmek amaçlanmıştır.

Kamu Diplomasi Koordinatörlüğü'nün bir diğer faaliyet alanı ise medya tanıtım çalışmaları ana teması etrafında gazeteci heyetleri programı, uluslararası basın bilgilendirme organizasyonları, kültür ve tanıtım faaliyetleridir.⁵²⁹ Böylece, kamu diplomasisinin bir amacı olan ülkenin hikâyesinin anlatılması programlar aracılığıyla sağlanmaktadır. Yabancı devlet gazetecilerinin Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık gibi önde gelen kurumlarının ziyaretlerinin yanı sıra Dışişleri Bakanlığı'nı, Yunus Emre Enstitüsü (YEE), YTB, TİKA gibi kurumların ziyaretleri kapsayan bu programlar vesilesiyle kurumların yetkilileriyle buluşturularak birinci ağızdan Türkiye'nin tanıtımı yapılmasına olanak sağlanmaktadır.

4.3.2. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı

Ulusal politikayı destekleyen kurumlar, dış politikaya uygun hedeflerin veya yöntemlerin tespitinde ulusal düşüncelerin yabancı ülkelere aktararak bir algı oluşturulması noktasında katkıda bulunurlar. Kamu diplomasisi faaliyetlerinde devletin yardım faaliyeti gören kurumları da yaptığı yardımlarla yabancı halkların kalplerini kazanan araçlardır. Bu anlamda Türkiye Kızılay ve TİKA gibi araçlara sahiptir. Kızılay'ın uluslararası afetlerde yaptığı yardımlar ve TİKA'nın kalkınma yardımları halklarla doğrudan iletişimde bulunulmasını sağlamaktadır.

⁵²⁹ T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, <http://www.kdk.gov.tr/faaliyetler>.

TİKA, SSCB'nin dağılmasının ardından Türki Cumhuriyetleri'nin yeniden yapılanması noktasında sürece entegrasyon ve kalkınma ihtiyaçlarına cevap vermek üzere Bakanlar Kurulu'nun 24 Ocak 1992 tarihli kararıyla yayınlanarak yürürlüğe giren 480 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Dışişleri Bakanlığı bünyesinde faaliyet göstermek üzere, uluslararası teknik yardım teşkilatı olarak kurulmuştur.⁵³⁰TİKA'nın ana faaliyet alanı ve görevi, dünya üzerindeki gelişmekte olan devletlere kalkınma konusunda teknik yardım sağlamaktır. TİKA'nın faaliyet alanlarını ise; eğitim, sağlık, nüfus programları ve su gibi sosyal altyapı ve hizmetleri, ulaştırma ve depolama, iletişim, enerji, bankacılık, finans gibi ekonomik alt yapılar ve hizmetler, tarım, ormancılık, balıkçılık, sanayi, madencilik, inşaat ve turizm gibi üretim sektörleri gibi alanları kapsamaktadır.⁵³¹

Türkiye'nin dünyadaki önemi ve bulunduğu konumu itibarıyla bölgesinde etkili bir aktör haline gelme girişimlerinin bir sonucu olarak, 2000'li yıllardan bu yana dış politika anlayışında ciddi değişimler yaşamıştır. Bu değişim kapsamında TİKA, faaliyet verdiği coğrafyasını bir hayli genişletmiştir. 2002 yılı itibarıyla on iki olan program koordinasyon ofislerinin sayısını 2011 yılında yirmi beşe, 2016 yılında ise elli altıya çıkartmıştır. TİKA, günümüzde elli altı ülkede altmış Program Koordinasyon Ofisi ile faaliyetlerini sürdürmektedir. Türkiye'nin takip etmiş olduğu aktif ve ilkeli dış politikalar çerçevesinde TİKA, çalışma yaptığı ülkelerin sayısını her geçen gün arttırmaktadır. Türkiye, TİKA vasıtasıyla dost, kardeş ve akraba devletlere yönelik olarak yürütmüş olduğu faaliyetlerin temelinde bir barış kuşağı oluşturma amacı taşımaktadır.⁵³²

TİKA, kamu kurumları ve özel sektör temsilcileri arasındaki koordinasyonu sağlama görevi görmektedir. Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörün birbirleri arasında işbirliği sağlama konusunda önemli katkıları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra dünyanın birçok bölgesine yapmış olduğu yardımlarla Türkiye'nin prestijine olumlu katkılar sağlamaktadır. 2002 yılında Türkiye'nin kalkınma yardımları 85 milyon dolar iken bu oran, 2015 yılında 3 milyar 913 milyon dolara ulaşmıştır. Türkiye'de, özellikle aynı dili konuştuğu ülkelere yönelik en fazla teknik işbirliği yapan kuruluşları başında TİKA yer almaktadır. TİKA'nın ofislerinin olduğu ülkelerle birlikte beş kıtada, toplamda yüz yetmiş yakın ülkede, kalkınma konuları odaklı işbirliği çalışmaları yapılmaktadır. Türkiye, TİKA vasıtasıyla Pasifik'ten Orta Asya'ya, Ortadoğu ve Afrika'dan Balkanlara, Kafkasya'dan Latin Amerika'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada, birçok bölge ve ülkede, bilgi ve deneyimlerini paylaşmaktadır.⁵³³

⁵³⁰ T.C. Başbakanlık Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Bakanlığı (TİKA), <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649>.

⁵³¹ T.C. Başbakanlık Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Bakanlığı (TİKA), <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/tarihce-222>

⁵³² T.C. Başbakanlık Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Bakanlığı (TİKA), <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649>.

⁵³³ T.C. Başbakanlık Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Bakanlığı (TİKA), <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649>.

Söz konusu veriler Ak parti dönemi Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerine TİKA'nın katkısı ve etkisi yadsınmaz. Farklı ülkelerde yürüttüğü projeler ve götürdüğü hizmetler aracılığıyla ülke hakları üzerinde olumlu bir Türkiye algısı oluşturduğu gibi karar vericiler arasında da iyi ilişkilerin kurulması ve güvenin tesis edilmesi noktasında önemli katkıları bulunmaktadır.⁵³⁴

TİKA'nın ana hizmet birimlerinin toplam harcamalara olan oranı kamu diplomasisine katkısı bakımından önemlidir. 2016 yılında Orta Doğu ve Afrika Dairesi Başkanlığı'nın genel harcamalar içerisindeki payı yüzde 22,55 iken Balkanlar ve Doğu Avrupa'nın oranı yüzde 26,95, Orta Asya ve Kafkaslar Dairesi Başkanlığı'nın yüzde 11,35, Doğu ve Güney Asya, Pasifik ve Latin Amerika Dairesi Başkanlığı'nın ise yüzde 5,58 olmuştur.⁵³⁵ Oranlara bakıldığında Türkiye'nin kamu diplomasisi politikası öncelikli olarak ortak tarih, kültür ve dini değerler referans alınarak Osmanlı toprakları olan bölgelerde faaliyet yürütüldüğü görülmektedir.

TİKA uluslararası barış ve istikrarı sağlamayı, bölgesel işbirliklerinin geliştirilmesini, ekonomik desteğe ihtiyaç duyulan bölgelere insani yardımlar yapmayı ve bu bağlamda bölge sorunlarının çözümüne katkıda bulunmayı benimsemiştir. Gelişmiş bölgelerde ise işbirliği olanaklarıyla uluslararası bütünleşmenin sağlanmasına yardımcı olmayı benimseyerek sosyal ve kültürel unsurlarla işbirliğinin gerçekleştirilmesini önemsemiştir. Türkiye'nin dış politika tercihlerine farklı alternatifler sunması bakımından önemli katkı sağlamaktadır.⁵³⁶

Türkiye dış politikasında pasif ve güvenlik odaklı durumundan, bölgesel barış ve istikrarı temel alan aktif bir politikaya geçmiştir. Arabuluculuk, iyi komşuluk ilişkileri, çatışmalara çözüm bulma çabaları, aktif iletişim gibi unsurlar dış politikanın önemli hareket noktaları olmuştur. Bu bağlamda Ak Parti ile birlikte dış politikada yumuşak güç unsurlarına yönelmiş, resmi diplomasinin yanı sıra çeşitli araçlarda kullanmaya başlamıştır. TİKA, bu yeni dış politika anlayışının aktif araçlarından bir tanesi olmuştur. Özellikle faaliyet alanının son dönemlerde genişlemesi kurumun yönetsel, mali ve personel rejimleri konularında ilerleme sağlaması Türkiye'nin uluslararası ortamda prestijini artırmaya katkı sağlamaktadır.⁵³⁷

Özetlenecek olursa TİKA yürütmüş olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve teknik yardımlarla kültürel bağlar inşa etmektedir. Bu faaliyetlerle TİKA tarihi ve kültürel bağların canlandırılmasına vesile olması noktasında Ak Parti dönemi dış politikasının ve yumuşak gücünün önemli bir aracı

⁵³⁴ Oğuz Güngörmez, " Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Politikasının Yükselişi", **Ak Partinin 15 Yılı Dış Politika**, Kemal İnat, Ali Aslan, Burhanettin Duran (Ed.), SETA, Aralık, 2017, s. 520.

⁵³⁵ TİKA 2017 Faaliyet Raporu, <http://www.tika.gov.tr/upload/2018/2017%20Faaliyet%20Raporu/T%C4%B0KA%20Faaliyet%20Raporu%202017.pdf>

⁵³⁶ Ramazan Erdağ, "Türkiye'nin Kalkınma Yardımları ve TİKA", **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Mehmet Şahin, B. Senem Çevik (Ed.), Nobel Yayıncılık, Ankara, 2015, s.247.

⁵³⁷ Erdağ, a.g.e.,s. 253.

olmuştur. Kamu diplomasisi bağlamında kurulan iletişim ağları ile dış politikanın toplumsal boyutu inşa edilmektedir.⁵³⁸

4.3.3. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

Türkiye’de, kamu diplomasisine katkılar sağlamak üzere faaliyetler yürüten önemli kurumlarından bir tanesi de Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığıdır. Kamu diplomasisi bağlamında stratejik bir iletişim aracı görevi görmekte ve yurtdışındaki Türkler ve akraba topluluklarıyla etkili diyalogun kurulması ve geliştirilmesi noktasında önem arz etmektedir.

Türkiye’nin bölgesel ve küresel bir barışın ve adaletin tesisi konusunda gösterdiği çalışmalar, yakın ve uzak coğrafyalardaki kardeş ve akraba topluluklar tarafından izlenmektedir. Dünyanın her tarafına yaşamakta olan 6 milyonluk Türk diasporasının yanı sıra Türkiye, tarihsel süreç içerisinde ayrı düştüğü, birbirinden uzak coğrafyalara taşındığı, tarihin belirli dönemlerinde aynı çatı altında yaşadığı kardeş ve akraba topluluklarıyla yoğun ve sıcak ilişkilerin yeniden tesis edilmesine yönelik çalışmalar yürütmektedir. Türkiye, aynı dili konuşan, dindaş ve soydaş topluluklara yönelik unutulmaya yüz tutmuş ortak değerlerin yeniden tesisine ilişkin çalışmaları, insan odaklı bir yaklaşımla sürdürmektedir.⁵³⁹

Türkiye, siyasi ve ekonomik gelişmişliğin verdiği özgüven ve tarihin kendisine yüklediği misyon çerçevesinde, kardeş ve akraba toplulukların refah seviyesini yükseltecek ekonomik, sosyal ve kültürel çalışmalara büyük önem verirken, bu toplulukların kendi kimliklerini ve dillerini muhafaza etmelerini ve gelecek kuşaklara aktarmalarını teşvik etmektedir.

Başkanlık, Türk dış politikasının öncelikleri doğrultusunda, kardeş topluluklara yönelik ülke politikalarının ana hatlarının oluşturulması ve yurtdışında faaliyet gösteren diğer kurumlarla birlikte gerçekleştirilen faaliyetlerinin koordinasyonu görevini yürütmektedir. Bu kapsamda Başkanlık, Türkiye ile kardeş halkların ortak tarihini ve kültürel mirasını temsil eden fikri, edebi, felsefi, ilmi ve kültürel varlıkların korunması ve geliştirilmesi, genç nesillere ortak kimlik şuurunun ve kültürel değerlerin aktarılmasını sağlamaktadır. Bunun yanı sıra Kardeş toplulukların içtimai ve kültürel çalışmalarının desteklenmesi, Türkçenin ve Türk kültürünün yaygınlaştırılması ve bu bölgelere ve topluluklara yönelik akademik araştırmaların desteklenmesi çalışmaları yürütülmektedir.⁵⁴⁰

⁵³⁸ Ekşi, a.g.e.,s. 369.

⁵³⁹ T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, <https://www.ytb.gov.tr/kardes-topluluklar/genel-bilgi>.

⁵⁴⁰ T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, <https://www.ytb.gov.tr/kardes-topluluklar/programlar>.

5978 sayılı Kanun ile kurulan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Bakanlığı Barbakanlığa bağlı müsteşarlık düzeyinde bir kamu kurumu olarak 2010 yılında kurulmuştur. Kurumun amaçları, kuruluş kanununun ilk maddesinde belirtilmiştir. Buna göre Başkanlık; yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarına yönelik çalışmalar yaparak, onların sorunlarına sözömler aramaktadır. Aynı soydan gelen akraba topluluklar arasında ekonomik, sosyal ve kültürel bağların güçlendirilmesi amacıyla faaliyetler düzenlemeyi en temel amaçları olarak görmektedir. Yükseköğretim Kurulu ve üniversiteler hariç olmak üzere AB bünyesinde gerçekleştirilen projeler aracılığıyla ülkemizde eğitim görmeye gelen öğrencilere yönelik esasları belirleyerek onlar ile kamu kurum ve kuruluşları arasındaki koordinasyonunu sağlamak yine Başkanlığın önemli gördüğü amaçları arasındadır.⁵⁴¹

Faaliyetlerini dört ana alanda yürüten Başkanlık, çalışma alanlarından birincisini yurtdışında yaşamakta olan Türk vatandaşları oluşturmaktadır. Yıllar boyunca çeşitli nedenlerden dolayı yurtdışına göç etmiş Türk vatandaşlarına yönelik stratejilerin geliştirilmesi ve yurtiçinde veya yurtdışında yapılan çalışmaların koordinesinin sağlanması olduğu belirtilmiştir. İkinci faaliyet alanının ise soydaşlar ve akrabalar olduğu belirtilmektedir. Başkanlığın bu temel amacı çerçevesinde, soydaş ve akraba topluluklara yönelik bugüne kadar farklı kurumlar vasıtasıyla farklı yollarla verilen hizmetleri koordine etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca sunulan bu hizmetleri etkin ve verimli kılma görevini üstlenmektedir. Başkanlığın bir başka çalışma alanı da, Türkiye'ye gelerek, burslu eğitim alması uygun görülen yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim süreçlerinin başarılı sağlıklı bir şekilde yürütülmesiyle ilgilidir. Son çalışma alanı ise, diğer üç alanı destekleyici ve bütünleştirici nitelikteki sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi yönündedir. Başkanlık, çalışmalarında etkililik ve verimliliği arttırabilmek amacıyla, yürütmekte olduğu her çalışma alanına yönelik bir kurul oluşturmuştur. Bu vesileyle muhataplarını çalışmalarına dahil etmeyi amaçlamaktadır. Bu kurullar; Yurtdışı Vatandaşlar Danışma Kurulu, Kültürel ve Sosyal İlişkiler Eşgüdüm Değerlendirme Kurulu ve Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Kurulu'ndan oluşmaktadır. Bu kurul üyelerinin uzmanları tarafından hazırlanan planlar, ilgili daire başkanlıklarının çalışmaları sonucu elde ettikleri analiz ve değerlendirmeleri esas almaktadır.⁵⁴²

İlgili kurumlar tarafından gerçekleştirilen faaliyetlere ek olarak tamamlayıcı unsuru olarak beşeri, kültürel ve akademik altyapının oluşturulması ve bu vesileyle ülkemizin akademik ve kültürel bir merkez olma konumunun sürdürülmesi amacıyla kardeş topluluklarımıza yönelik çalışmalarda ve özel projelerde yer almaktadır. Başkanlık bu faaliyetlerin yanı sıra; Türkiye Mezunları Programı (TMP), Akademik ve Bilimsel Araştırmalar Programı (ABAP), Kültürel İşbirliği Programı (KİP), Eğitim İşbirliği ve Kapasite Geliştirme Programı (EİKGP), Sivil Toplum

⁵⁴¹ T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, <https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/mevzuat-pdf/5978.pdf>.

⁵⁴² T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, <https://www.ytb.gov.tr/kardes-topluluklar/genel-bilgi>.

ve İletişim Programı (STİP), Dini Kurumlarla İşbirliği Programı (DKİP), Diaspora İşbirliği Programı (DİP) şeklindeki program başlıkları altında faaliyetlerini sürdürmektedir.⁵⁴³

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 5978 sayılı kanununda da belirtildiği gibi soydaş ve akraba topluluklarla ekonomik, sosyal ve kültürel bağlar geliştirmek, bu vesileyle ilgili kişi, kurum ve sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte çalışmalara yön vermek ve destek olmak, ülkemizin yakın, orta ve uzun vadeli dış politika hedeflerine katkı sunacak ve 6 milyonluk diaspora gücünü kardeş ve akraba topluluk diasporalarıyla güçlendirecek şekilde, eğitimden kültüre, akademiye sanata, medyadan sivil topluma kadar bir dizi programlarla bu çalışmalarını yürütmektedir.

Yurt dışında yaşayan Türkler ve Akraba topluluklar, Türk dış politikasının çoğunlukla eksikliğini hissettiği Türkiye lobisine katkı sağlamak noktasında rol üstlenebilmektedir. Dolayısıyla Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Türkiye'nin ulusal çıkarlarını tanıttak ve savunacak, söz konusu hedef kitleye yönelik faaliyetleri, hedef kitlenin sorunlarıyla ilgilenmesi, tarihsel ve kültürel bağlıklarını canlı tutması önem arz etmektedir. Bu bağlamda, yurt dışındaki vatandaşların ve akraba toplulukların yaşadıkları ülkelerdeki konumlarını iyileştirmek, Türkiye'nin tanıtımına ve kamu diplomasisi çabalarında önemli bir katkı sağlamaktadır.

4.3.4. Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü

On dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde yaşayan çeşitli milletlerin gazete çıkarmaya başlamasıyla, Bâb-ı Âli gazetelerin önemini anlamış, Türkçe gazetelerin de yayınlanması istemiştir. Nihayetinde Türklerin gazete çıkarmaya başlaması ile resmî bir gazetenin basılması serüveni başlamıştır. Ancak sayıları her geçen gün artan gazeteleri bir düzene koymak amacıyla bir müdürlüğün kurulması zorunluluğu hissedilmiştir. Bunun için 1857 yılında Maârif-i Umumiye Nezareti bünyesinde faaliyet göstermek üzere Matbuat Müdürlüğü kurulmuştur. Fakat milli mücadele döneminde Matbuat Müdürlüğü İstanbul'da varlığını sürdürürken, 23 Nisan 1920 tarihinde kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) çatısı altında yeni bir yapılanmaya gidilmesi zorunluluk haline gelmiştir.⁵⁴⁴

Atatürk tarafından, milli mücadelenin başarılı olabilmesi için milletin inancının sağlanması amacıyla, Türk milletinin birlik ve beraberliği ile verdiği mücadelenin yurt içinde ve yurt dışında duyurulması amacıyla 7 Haziran 1920 tarihinde Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi Teşkiline Dair Kanun ile Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi kurulmuştur. Bu kurum

⁵⁴³ T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, <https://www.ytb.gov.tr/kardes-topluluklar/programlar>.

⁵⁴⁴ T.C. Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, http://www.byegm.gov.tr/uploads/docs/2017_BYEGM_%C4%B0dare_Faaliyet_Raporu_.pdf.

daha sonra Basın- Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü (BYEGM) adları altında görevlerini sürdürmüştür.⁵⁴⁵

Dünya basınına takip eden BYEGM, gündemin nabzını tutarak Türkiye hakkında çıkan haberleri kırk dilde Türkçeye tercümesini yapıp, Devlet Enformasyon Sistemi'nde (DES) yayınlarak, dünyanın ve Türkiye'nin gündemine ilişkin bilgi ve medyadaki haberleri doğru ve hızlı bir şekilde devletin yetkili makamlarına aktarmaktadır. Türkiye'nin uluslararası ortamda etkililiğini artırmak amacıyla Afrika'dan Amerika'ya, Ortadoğu'dan Balkanlar'a farklı temalarda medya zirveleri, seminerleri ve forumları düzenleyen BYEGM, uluslararası işbirliği mekanizmalarını uygulamaya geçirmekte, bu bağlamda Türkiye'nin kamu diplomasisine katkı sağlamaktadır.⁵⁴⁶

Dünya genelinde doğru bir Türkiye algısının oluşturulması amacıyla faaliyet gösteren BYEGM, aynı zamanda yerli ve yabancı basın mensuplarının işlerini daha kolay ve özgürce yerine getirebilmeleri için birçok faaliyeti aynı anda yürütmektedir. Güçlü bir yerel medya ağının, güçlü bir demokrasinin anahtarı olacağının bilinciyle hareket eden BYEGM, iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeleri yakından takip etmekte, yeni medya düzenine entegrasyonu için yeni metot ve yaklaşımlar geliştirmektedir.⁵⁴⁷

Türkiye'nin olumlu imaj yaratma sürecinde kamu diplomasisi faaliyetleri temelinde BYEGM;

Türkiye'nin dış tanıtma faaliyetlerini yönlendirmek ve bu amaçla kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör kuruluşları, meslek kuruluşları, amaca yönelik vakıflar, dernekler gibi teşekküllerle işbirliği yapmak,

Yabancı ülkelerde Türkiye'nin menfaatleri doğrultusunda yapılan aydınlatma faaliyetlerine katılmak,

Türkiye aleyhindeki propaganda faaliyetlerini takip etmek değerlendirmek ve sorumlu kamu kuruluşları ile işbirliği yapmak, gerekli karşı tedbirleri almak,

Enformasyon ve aydınlatma faaliyetlerini Türkiye'nin dış politikasını destekleyecek şekilde düzenlemek ve Dışişleri Bakanlığı ile işbirliği suretiyle yürütmek,

⁵⁴⁵ Akıllı, a.g.e.,s. 178.

⁵⁴⁶ T.C. Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, <http://byegm.gov.tr/turkce/hakkinda>.

⁵⁴⁷ T.C. Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, <http://byegm.gov.tr/turkce/hakkinda>.

Devletin tanıtma siyasetinin ve tanıtma ile ilgili alanlarda Hükümetçe uygulanacak stratejilerin tespitine yardımcı olmak,

Hükümet faaliyetlerinin ve yapılan hizmetlerin iç ve dış kamuoyuna etkin bir biçimde yansıtılmasına ve bunların kamuoyu üzerindeki etkisinin belirlenmesine ait hizmetler yapmak,

Dünyada gerçekçi bir Türkiye algısının yerleşmesine, Türkiye'nin güçlü ve özgür basın ortamının sağlanmasına katkıda bulunmak,

Yerli ve yabancı basın yayın organlarının ve mensuplarının çalışmalarını kolaylaştırmaya yönelik tedbirleri almak, bu hususta gerekli düzenlemeleri yapmaktır.

Türkiye'nin diğer ülkeler ile ikili ilişkilerine katkısı bakımından BYEGM, medya alanında genel koordinasyon görevi de yürütmektedir. Basın- yayın ve enformasyon alanlarında gerek stratejik işbirliği konseyi, gerekse kültürel değişim protokolleri veya benzer adlarla diğer ülkelerle imzalanan protokollerde BYEGM taraf olmakta ve bu ilişkileri yürütmektedir. Bu protokoller kapsamında diğer ülkelerde eş kuruluşlarla gazeteci değişim programları düzenlemekte, belirlenecek gazeteci heyetlerini ülkemizi tanıtmaya yönelik olarak ağırlamakta ve benzeri kültürel etkinlikler çerçevesinde faaliyetlerde bulunmaktadır. Ayrıca, BYEGM Dışişleri Bakanlığı veya diğer kamu kurumları üzerinden yabancı ülkelere gelen talepleri değerlendirmekte ve bu talepler doğrultusunda hazırlanan bir program kapsamında gazeteci gruplarını ağırlamaktadır. Böylece Türkiye hakkında doğru ve gerçekçi bir algının bu kişilerin zihinlerinde oluşması ve Türkiye hakkında ilk elden bilgi sahibi olmalarının sağlanmaktadır. Afrika'dan Balkanlara, Kafkaslardan Orta Doğuya uzanan coğrafyada yürüttüğü uluslararası faaliyetleri kapsamında işbirliği ve iletişim ortamının güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.⁵⁴⁸

Türk basınının güçlenmesinde önemli bir rol üstlenen BYEGM, bugün 717 çalışanıyla, bir yandan Türkiye'de yaşanan gelişmelerin dünya basınındaki yansımaları takip etmekte, bir yandan politika üretme süreçlerine katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda Türkiye'nin dünyaya etkin ve doğru tanıtımı için kamu diplomasisi odaklı ve kamu diplomasisi aktörü olarak çalışmalarına devam etmektedir.

4.3.5.Dışişleri Bakanlığı'nın Kamu Diplomasi Faaliyetleri

Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerini yürüten bir diğer kurum Dışişleri Bakanlığı'dır. Bakanlık bünyesinde kurulan Enformasyon ve Kamu İletişim Dairesi kamu diplomasisi faaliyetlerinin koordinasyonunu sağlamak için kurulmuştur. Dışişleri Bakanlığı, uluslararası

⁵⁴⁸ Akıllı, a.g.e.,s. 179.

alandaki tanıtımın Türk dış politikası dinamiğinin artırılması noktasında önemli rol oynadığını belirtmektedir. Bu bağlamda kamu diplomasisinde kültürü stratejik öneme sahip bir araç olarak değerlendirmekte ve medeniyet temelli bir tanıtım faaliyetini ön planda tutmaktadır.

Günümüzde, hızlı nüfus artışının meydana getirdiği sorunlar, dünya genelinde yaşanan ekonomik krizler, iklim değişikliğinden kaynaklanan sorunlar, enerji ihtiyacı, açlık ve fakirlikle mücadele, uluslararası göçler, ülkesel bütünlük, sosyal kaynaşma, terör ve güvenlik sorunları gibi gün geçtikçe artış gösteren problemlerin uluslararası toplumların gündemi haline gelmiştir. Bu sorunlara, küreselleşmenin de beraberinde getirdiği sorunlarla birleşince dünyada, ciddi değişimler ve dönüşümler yaşanmaya başlamıştır. Böyle bir ortamda, farklı kültürel unsurlara ve birikimlere sahip bölgeler ile bu bölgelerin kesiştiği bir noktada bulunan Türkiye, bulunduğu konumunun sunmuş olduğu fırsatları değerlendirmek, olumsuz etkileri ise kazanımlara çevirmek zorundadır. Bu zorunluluğa, Türkiye'nin, çevresindeki ülkelerle olan ilişkilerindeki sosyal ve tarihten kaynaklı bağlar da düşünüldüğünde, dış politika alanında aynı anda birden çok konuyla ve sorunla ilgilenme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Yürütmek zorunda olduğu bu çok boyutlu dış politika Türkiye'nin, çok boyutlu bir tanıtım faaliyetinin ve stratejisinin yürütmesi zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir.

Tanıtım olgusunun boyutları ilk zamanlar sadece turizmle sınırlı biçimde algılanmaktaydı. Ancak günümüzde tanıtım anlayışı çok farklı bir görünüm kazanmıştır. Ülkenin iç dinamiklerinden siyasetine, dış politikasından ekonomik ve ticari boyutlarına, kültürel yapısından sosyal gelişmişlik düzeyine, nüfusun yapısından eğitim statüsüne, turizmden kültürel çeşitliliğe varıncaya kadar geniş bir alana yayılmıştır. Bu unsurlar kullanılarak, Türkiye dışında yaşayan milletlere, ülkenin kendine has değerlerinin, kültürel özelliklerinin, tarihinin, kullandığı dilin, edebi yapıtlarının, arkeolojik varlıklarının, bilimsel yaşamının, sanatının, mimarisinin, mutfağının, geleneklerinin, inançlarının, rol modellerinin, spor yaşamının gibi çeşitli faaliyetlerle dünyaya tanıtılabilmesi için çaba sarf edilmektedir.⁵⁴⁹

Uluslararası organizasyonlarda yapılan kültür odaklı tanıtım faaliyetleri, ülkelerin, dünyadaki görünüşü bakımından oluşturduğu saygınlığı ve buna bağlı olarak hedeflediği dış politikanın etkililiği bakımından bir hayli önem taşımaktadır. Tanıtım faaliyetleri etkili bir dış politika aracı olarak, belirli bir strateji çerçevesinde yapılmalı ve ilgili tüm kurum ve kuruluşlarla koordineli bir şekilde, birbirleriyle işbirliği içerisinde faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi önem arz etmektedir. Kültürel tanıtım, dış politikanın ayrılmaz bir parçasıdır ve bu nedenle dış politikanın önceliklerini takip etmesi gerekmektedir. Buradan hareketle, dış politikayı yürütmek ve koordine etmek, yabancı devlet ve uluslararası organizasyonlarla iyi ilişkiler kurmak ve yürütmek, diğer Bakanlıkların ve kuruluşların yürütmekte olduğu dış politikayı etkileyen faaliyetlerini veya kurmuş oldukları

⁵⁴⁹<http://www.mfa.gov.tr/ulkemizin--yurtdisinda-tanitimi.tr.mfa>,

bağların dış politikaya uyumunu sağlamak, gerçekleştirilen bu faaliyetlerin tamamını koordine ederek bunlara katımlım sağlama görev ve yetkisi Dışişleri Bakanlığına verilmiştir. Böylece Dışişleri Bakanlığı, Türkiye'nin kültürel anlamda tanıtımını daha iyi sürdürebilmek için, tanıtma faaliyetleri gerçekleştiren başta Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere, tüm kurum ve kuruluşlarla birlikte, sivil toplum kuruluşları ve temsilcileriyle, özel sektör ve akademik camiayla koordineli çalışmaya özen göstermektedir. Tanıtım faaliyetlerini yapmakla sadece diğer birimlerle iletişimin sağlanmasına, dünyanın Türkiye'ye yönelik mevcut önyargılarının giderilmesine, doğru bilgi ve olumlu görüntü verilmesine katkılar sağlamasının yanında, dünya kamuoyunda farkındalık oluşturulmasına da katkılar sağlamaktadır. Kültürel münasebetlerin, ülkeler arasında sadece karşılıklı olarak birbirlerine anlayış göstermenin yanı sıra aynı zamanda ortak hareket edebilme konusunda uygun bir zemin oluşturduğuna ve yeni ağların kurulması yoluyla, kamu diplomasisi faaliyetlerinin belirleyici bir etken olduğuna inanılmaktadır.⁵⁵⁰

Türk dış politikası için stratejik açıdan önem taşıyan kamu diplomasisi faaliyetlerini ortaya koymaya çalışan Dışişleri Bakanlığı, Türkiye'nin dünyadaki imajını düzeltmek ve arttırabilmek için, diğer ülkelerle kültürel ilişkileri ve psikolojik bağları güçlendirmeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda dış politikada etnik unsurları kullanarak, kültürel, dini ve psikolojik bir yakınlık sağlanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca yeni işbirliği alanları oluşturmak için çaba sarf etmektedir. Türkiye'nin jeopolitik ve stratejik konumundan kaynakları olumsuz faktörleri fırsata çevirerek kamu diplomasisi faaliyetlerini hayata geçirmektedir.

Kamu diplomasisi faaliyetleri bağlamında Dışişleri Bakanlığı, birçok farklı ülkelerde geniş kitlelere hitap eden, çok sayıda kültürel konularda tanıtım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi konusunda iş birliktelikleri yapmaktadır. Bu kapsamda, Türkiye'nin tanıtılmasına yönelik olarak sergiler yapılmasına katkıda bulunmak, Türk günleri, Türk yılı ve festivalleri düzenlenmesine olanaklar sunmak, mevcut festivallere ve kültürel etkinliklere katılmak, yurtdışında Türk dış politikası ile ilgili konferanslar vermek, Türkiye'yi tanıtan belgeseller ve filmler yayınlanmasına destekler sunmak gibi faaliyetler yer almaktadır.⁵⁵¹

Türkiye, kamu diplomasisi faaliyetleri bağlamında insani yardımlar konusunda diğer kültürel özelliklerinde olduğu gibi tarihinden ve göreneklerinden kaynaklanan güçlü bir geleneğe sahiptir. Bu çerçevede, doğal afetlerin yaşandığı bölgelere, savaşın hüküm sürdüğü ülkelere, açlık, yoksulluk ve toplumsal problemlerden kaynaklı çatışmalardan dolayı zor durumda kalan ülkelere yardım etmeyi insani bir görev olduğunu kabul etmekte ve uluslararası toplumun istikrarını sağlamada önemli bir faktör olarak görmektedir. Türkiye, dünyanın hangi bölgesi olursa olsun, dini, dili, etnik yapısı, ırkı, cinsiyet yapısı gözetmeksizin yardıma ihtiyaç duyulan tüm yerlere, en

⁵⁵⁰<http://www.mfa.gov.tr/ulkemizin--yurtdisinda-tanitimi.tr.mfa>.

⁵⁵¹<http://www.mfa.gov.tr/ulkemizin--yurtdisinda-tanitimi.tr.mfa>.

kısa sürede ulaşmakta ve imkânların elverdiği ölçüde insani yardım ulaştırmaya gayret etmekte, sadece bununla da yetinmeyip bu doğrultuda faaliyet gösteren tüm uluslararası çalışmalara da katkılar sağlamaktadır. Türkiye'nin 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren gıda sevkiyatından oluşan insani yardımları, son on yılda ivme kazanarak dünyanın birçok bölgesine yayılmış, aynı zamanda nicelik ve nitelik bakımından da çeşitlenerek, gıda dışı alanları da içerir hale gelmiştir. Öte yandan, Türkiye, insani yardımlarını sadece ikili düzeyde değil, BM İnsani İşler Eşgüdüm Ofisi (OCHA), Dünya Gıda Programı (WFP) gibi uluslararası kuruluşlar vasıtasıyla da sürdürmeye devam etmektedir. Böylece, insani yardımlarımıza uluslararası bir boyut da kazandırılmış ve bu alanda faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlarla işbirliğimiz arttırılmıştır.⁵⁵²

Türkiye, uluslararası insani hukuk hükümlerinden doğan yükümlülükleri bağlamında, ülkelerinde yaşanan iç savaştan dolayı şiddetten kaçan Suriyelilere karşı uygulamış olduğu açık kapı politikasını sürdürmüştür. Türkiye'ye sığınan mültecileri zorla geri göndermeme ve sınırdan geri çevirmeme ilkelerini titizlikle uygulamış, uluslararası hukuk uyarınca mültecilere, ayırım yapmaksızın, geçici koruma sağlamayı devam ettirmiştir. Aynı şekilde insani yardım faaliyetleri kapsamında, 2004 yılı sonunda Güneydoğu Asya'da, 2005 yılında Pakistan'da meydana gelen depremlerde ve 2006 yılında Lübnan'da yaşanan insani krizlere yardımlar yaparak bölge halkının yaralarını sarmıştır. Aynı şekilde 2008 yılının sonunda patlak veren Gazze krizi, 2010 yılında meydana gelen Haiti ve Şili depremleri ile Pakistan'da yaşanan sel afeti sonucunda bölgede ortaya çıkan ihtiyaçları gidermede Türkiye ön sıralarda yer almıştır. 2011 yılında meydana gelen Japonya depremi sonrasında yaşanan sorunlarda, 2013 yılında Filipinlerde meydana gelen tayfunun yıkıcı etkisi nedeniyle oluşan zararları gidermede, 2014 yılında Balkanlar'da meydana gelen sel felaketi ve 2015'de Nepal depremi ile Irak'taki çatışma kaynaklı insani krizlerde yaşanan sorunlarda, 2015 ve 2016'da Yemen ve Libya'daki insani kriz ile 2016'da Makedonya'daki sel felaketi sonrasında yapılan insani yardımlar ve operasyonlar bu kapsamda değerlendirilebilir.⁵⁵³

Türk tarihinin varlık değerlerinin ve eserlerinin korunması ve yenilenmesi faaliyetleri bağlamında Balkanlar, Orta Doğu ve Asya'daki Türk kültürel varlıklarının korunması ve restorasyonu, bu bağlamda kültürel geçmişimize ve mirasımıza sahip çıkılması Dışişleri Bakanlığı'nın önceliği olmuştur. Yine restorasyonu yapılmış olan tarihi yapıtlar olarak, Mimar Sinan tarafından Drina nehri üzerinde 1577'de yapılmış olan Sokollu Mehmet Paşa Köprüsü, 1565 yılında Malta'nın kuşatılması sırasında şehit düşmüş olan ve Trablus'a defnedilen Turgut Reis'in türbesi, II. Beyazıt tarafından 1483 yılında Osmanlı Devleti ile Avusturya- Macaristan arasındaki sınırda yaptırılmış olan Ram Kalesi ve Belgrad'da hala varlıklarının sürdüren az sayıda bile olsa

⁵⁵² http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_-insani-yardimlari.tr.mfa.

⁵⁵³ http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_-insani-yardimlari.tr.mfa.

tarihî eserlerimizden olan Şeyh Mustafa Türbesi gibi önemli kültürel değerlerimiz bulunmaktadır.⁵⁵⁴

Dışişleri Bakanlığı aynı zamanda, kültür işleri kapsamında eğitim alanı başta olmak üzere, üniversiteler aracılığıyla yükseköğretim alanında ilgili kurumları bir araya getirmek suretiyle koordineli çalışmalar yürüterek eğitim konularında, bilimsel faaliyetlerde, kültürel organizasyonlarda, gençlik ve spor gibi sayısız birçok alanda anlaşmalar yapmaktadır. Bu yapılan anlaşmaların kapsamı, öğrencilere verilmek üzere karşılıklı burs imkanlarının sağlanması, mezun oldukları ülkelerin diplomalarının denklikleri, birbirlerine tecrübelerinin aktarımı, uluslar arası programlar aracılığıyla öğrencilerin değişimi, komisyon ve heyet ziyaretleri şeklinde olmaktadır. Bunlara ek olarak, uluslararası örgütlerle kültür odaklı konularda ve alanlarda ilişkiler kurulmaktadır. AB, Avrupa Konseyi, UNESCO, İslam İşbirliği Teşkilatı, Eğitim Enstitüsü, Türkiye'nin kültürel ilişkiler içerisinde olduğu kuruluşlardan birkaçıdır.⁵⁵⁵

Dışişleri Bakanlığı, Türkiye'nin niceliksel ve niteliksel tercihlerinin değerlendirilmesiyle, yabancı ülkelerin içinde yaşadığı toplumsal çevre özellikleri göz önünde bulundurarak, pratiğe aktarılabilmesi gereken kamu diplomasisi uygulamaları dış politikada hem başarının artırılmasını hem de sağlıklı veriler elde edilmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda Dışişleri Bakanlığı, birçok kamu diplomasisi faaliyetlerini istenilen sonuçları alabilmek adına dış politikaya entegre etmeye çalışmaktadır.

4.3.6. Yunus Emre Enstitüsü

Türkiye'nin kültürel diplomasi alanında önemli rol oynayan kuruluşlarının başında Yunus Emre Enstitüsü (YEE) gelmektedir. Yunus Emre Enstitüsü, Avrupa'da daha önceleri hizmete giren Almanya'nın Goethe Enstitüsü, Fransa'nın Fransız Kültür Merkezi, İngiltere'nin British Council'ı, İtalya'nın Istituto Italianadi Cultura, Avusturya'nın Österreich Enstitüsü ve İspanya'nın Cervantes Enstitüsü gibi kuruluşların Türkiye modelini oluşturmaktadır.⁵⁵⁶

Yunus Emre Enstitüsü, 2009 yılında açılmış olmasına rağmen kuruluş kanunu 2007 yılında yayınlanmıştır. Yunus Emre Enstitüsünün kuruluşunun, 5 Mayıs 2007 tarihli ve 5653 sayılı kanuna dayandığı söylenebilir. Bir kamu vakfı statüsünde kurulmuş olan enstitünün kuruluşunu gösteren vakıf kanununda yer alan ifadeye göre “Yunus Emre Vakfı; Türkiye'yi, Türk dilini, tarihini,

⁵⁵⁴<http://www.mfa.gov.tr/yurtdisindaki-turk-kultur-varligi.tr.mfa>.

⁵⁵⁵<http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-kuruluslarla-kulturel-iliskilerimiz.tr.mfa>, 23.09.2018.

⁵⁵⁶ Ali Fuat Bilkan, “Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri”, Ali Resul Usul (Ed.), **Yükselen Değer Türkiye**, İstanbul: Müsiad Araştırma Raporları, 2010, s.331.

http://www.musiad.org.tr/F/Root/Pdf/Ara%C5%9Ft%C4%B1rma%20Raporlar%C4%B1/Ara%C5%9Ft%C4%B1rma%20Raporlar%C4%B1/Yukselen_Deger_Turkiye.pdf

kültürünü ve sanatını tanıtmak” maddesiyle bir anlamda kültür diplomasisi alanında faaliyette bulunacağını belirttiği söylenebilir.⁵⁵⁷

Türkiye'nin kültürel değerlerini ve dilini, kamu diplomasisi aracı olarak kullanma hedefi taşıyan bir kuruluş olarak güzel bir örnek teşkil eden ve 2007 tarihinde temelleri atılan Yunus Emre Vakfı, Türk dilini, Türk tarihini, sanatını ve kültürünü dünya geneline tanıtmak ve Türkiye'nin diğer ülkelerle kültürel ilişkilerini ilerletmek ve tesis etmek amacıyla kurulmuştur. Yunus Emre Vakfı uhdesinde görev yapan ve Vakfa bağlı olarak kurulmuş olan Yunus Emre Enstitüsü ise, yine Türk kültürünün, tarihinin, dilinin ve edebiyatının dışarıya daha iyi tanıtılması ve yaygınlaştırılması amacıyla araştırmalar yapmakta, farklı kurumlarla iş birliklerini sağlayarak akademik çalışmalarını desteklemekte ve ortaya çıkan sonuçları ve bulguları çeşitli yayınlar aracılığıyla dünya kamuoyuna bildirmeyi amaçlamaktadır.⁵⁵⁸

Kuruluş amacı diğer ülke vatandaşlarının Türkiye'yi ve Türk kültürünü yakından tanımalarını, Türk sanatlarını öğrenmelerini sağlamak olan Yunus Emre Enstitüsünün diğer bir önemli çalışma alanı da yabancılara Türkçe öğretimi desteğidir. Profesyonel olarak sunmuş olduğu bu eğitim desteğinin basılı materyallerle ve eğitici personel görevlendirmeleri ile geniş bir yelpazede sürdürmektedir. Diğer ülkelerin benzeri kuruluşlarıyla aynı faaliyetleri sürdüren Enstitü kamu diplomasisi faaliyeti oluşturma ve yürütme noktasında önemli katkılar sağlamaktadır.⁵⁵⁹

Yunus Emre Enstitüsü, akademisyen ve araştırmacıların yetiştirilmesine katkı sağlamayı, hazırlamış olduğu sertifika programlarıyla eğitim- öğretim uygulamalarını gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Yurtdışında farklı ülkelerde açmış olduğu Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri (YETKM) ile Türkiye'nin ve kültürünün ve tarihinin tanıtılması noktasında katkılar sağlamaktadır. YETKM projeler, etkinlikler ve kurslar aracılığıyla Türkiye'nin tanıtımının yanı sıra Türkiye ile diğer ülkeler arasında dostane ilişkiler kurulmasına katkı sağlamaktadır.⁵⁶⁰

Amaçları doğrultusunda Balkanlarda çalışmalarına başlayan Enstitü daha sonra Orta Doğu ülkelerinde Türkçe öğretim kursları ve kültürel etkinlikler ile çalışmalarına devam etmiştir. Çalışma alanlarını genişleten enstitü Batı Avrupa'dan İngiltere'ye, Orta Asya'dan Orta Doğu'ya, Akdeniz'den Uzak Doğu'ya yaklaşık kırkı aşkın ülkede Enstitü bünyesinde elli altı Türk kültür merkezleri açmıştır.⁵⁶¹

⁵⁵⁷ Ekşi, **Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, Genişletilmiş 2. Baskı, s.324.

⁵⁵⁸ Abdullah Özkan, **21. Yüzyılın Stratejik Vizyonu Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi İmkanları**, Stratejik Rapor No:70, TASAM Yayınları, İstanbul, s. 21.

⁵⁵⁹ Karadağ, a.g.e., s. 227.

⁵⁶⁰ Yunus Emre Enstitüsü, <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/misyon>.

⁵⁶¹ Yunus Emre Enstitüsü, <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu>.

Dış politika anlayışının pratikteki baş aktörlerinden olan Enstitü Başbakanlığı döneminde Ahmet Davutoğlu'nun dile getirdiği “barış merkezi” misyonlu görev yapmaktadırlar. Türk Kültür Merkezi müdürlerine yapmış olduğu bir toplantısında Davutoğlu: “Türk dış politikası tek boyutlu olmaktan uzaklaştığı, tarihi derinliğimiz nereye kadar giderse oraya kadar uzanıyoruz. Tek boyutlu dış politika yürütmüyoruz. Kültürel mirasımızın başka milletler için tehdit olduğu algısının ortadan kaldırılması gerekiyor, birer barış merkezi olun” demiştir.⁵⁶²

Enstitü kültürel diplomasi faaliyetleri kapsamında açmış olduğu Türk Kültür Merkezleri aracılığıyla birçok projeyi de hayata geçirmiştir. Ülkelerin sosyokültürel özellikleri göz önünde bulundurularak “Haydi, Türkçe Öğrenelim” projesiyle Türkçe öğrenim saatleri yapılmıştır. T.C. Merkez Bankasının desteği ile “Balkanlarda Kültürel Mirasın Yeniden İnşası” projesiyle Balkanlarda yaşanan savaşlar esnasında zarar görmüş eserlerin restorasyonu, bakımı, muhafazası gibi faaliyetler gerçekleştirmiştir. Ayrıca Balkanlarda kaybolmaya yüz tutmuş geleneksel Türk el sanatlarının tespit edilerek yeniden canlandırılması amacıyla telkâri, ebru, cam eşya yapımı, ahşap işçiliği, tel kırma gibi alanlarda çeşitli projeler yapılmıştır. Ziraat Bankası ortaklığıyla “Yüz Türkiye Kütüphanesi” projesi ile de Türk edebiyatı alanında temel kaynak olabilecek iki bin kitabın yer aldığı kütüphaneler kurulmuştur. Enstitü değişim programları aracılığıyla her yıl yaz aylarında Türkiye’ye öğrenci kabul etmektedir. Yaz kamplarında gelen yabancı öğrencilere hem Türk kültürünün tanıtımı hem de pratik Türkçe kullanımı noktasında olanaklar sağlamaktadır.⁵⁶³

Yunus Emre Enstitüsü, kültür ve kamu diplomasisi çerçevesinde ülkelerarasında ikili ve çok taraflı projeler yapmak ve tecrübe veya bilgi paylaşımını sağlayabilmek adına Güney Kore'nin başkenti Seul’de 2014 yılında kurulan Küresel Kamu Diplomasisi Ağı’nın (Global Public Diplomacy Network- GPDNet) kurucu dokuz üyesinden birisidir.⁵⁶⁴ Enstitü ayrıca 2016 yılından başlayan ve 2019 yılına kadar sürecek olan üç yıllık dönem başkanlığını da Türkiye adına yürütmektedir.⁵⁶⁵

Enstitü aracılığıyla organize edilerek gerçekleştirilen ve Küresel Kamu Diplomasisi Ağı’nın da destekleriyle yapılan ilk faaliyet olarak GPDNet “Anadolu Medeniyetleri Turu Projesi” gösterilebilir. Yine bu proje kapsamında 2- 9 Ekim 2016 tarihleri arasında Nevşehir, Ankara, İstanbul şehirlerinde birbirinden farklı birçok etkinlikler yapılmıştır. Gerçekleştirilen Anadolu Medeniyetleri Turu’na, GPDNet’in temsilcilerinin yanı sıra üyesi olan ülkelerin kamu diplomasisi

⁵⁶² Akıllı, a.g.e.,s. 164.

⁵⁶³ Muharrem Ekşi, “ Kültürel Diplomasi ve Yunus Emre Enstitüsü”, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Mehmet Şahin, B. Senem Çevik (Ed.), Nobel Yayıncılık, Ankara, 2015, s.356.

⁵⁶⁴ Global Public Diplomacy Network, <http://gpdnet.org/user/about/selectOverView.do>.

⁵⁶⁵ Yunus Emre Enstitüsü, <https://www.yee.org.tr/tr/haber/kuresel-kamu-diplomasisi-agi-baskanligi-yunus-emre-enstitusune-verildi>.

faaliyeti sürdüren hatırı sayılır aktörleri ve Türkiye’de bulunan üst düzey temsilcileri de katılım göstermiştir.⁵⁶⁶

GPDNet’in İstanbul’da gerçekleşen dördüncü genel kurul toplantısının açılış konuşmasında Yunus Emre Enstitüsü Başkanı’nın, devletlerarasındaki kurulan diplomatik ilişkilerde, kültürel faaliyetlerin ve sanat dallarının köprüler kurduğunu belirterek, önemli bir görev üstlendiğini, gelişmekte olan ve değişim göstermeye başlayan dünyadaki diplomasi faaliyetlerini de çeşitlendirdiğini, bütün bu gelişmelere bağlı olarak da geleneksel diplomasi yöntemlerinin içinde kültürel diplomasinin her geçen gün daha fazla değer kazandığını ifade etmiş, “kültür diplomasisinin dünyaya barış getireceğini” dile getirerek Enstitü’nün yüklenmiş olduğu misyonu göstermektedir.⁵⁶⁷

Enstitü, gerçekleştirmiş olduğu tüm faaliyetlerle bir bakıma dış politikada önemli bir kamu diplomasisi aktörü olmuştur. Türkiye’nin nüfuz ve prestijini geliştirme stratejisiyle, Yunus Emre Enstitüsü gibi benzer alanlarda faaliyet gösteren kurumlarla koordineli bir şekilde hareket ederek Türk dış politikasına toplumsal ve kültürel unsurları da ekleyerek dış politikayı çok boyutlu hale getirmiştir. Bu bağlamda kamu diplomasisi alanında Türkiye’nin kültürel etkinliğini artıran bir kurum olmuştur. Türk dış politikasının önemli bir yumuşak güç aracı olma rolü üstlenmiştir.

Kuruluş tarihi henüz çok yeni olmasına rağmen Yunus Emre Enstitüsünün, yeni merkezler açma yönündeki mücadelesi ve yeni faaliyet alanları geliştirme çabası, Türkiye’nin kamu diplomasisi alanına gösterdiği değeri de bir bakıma kanıtlamaktadır. Ayrıca uluslararası sistemde söz sahibi olabilmek için Türkiye’nin de bu alanda kurumsallaşmanın önemini kavradığını göstermektedir.

Yunus Emre Enstitüsü bünyesinde yapılan faaliyetler artırılarak, yaygınlaştırılmalı ve kalıcı değerler oluşturabilecek şekilde planlanma yapılmalıdır. Bu nedenle Türkiye’nin kültürel unsurlarını benimseyen ve tanıyan, Türkçe konuşan toplumların Türkiye’nin kamu diplomasisi politikalarını kabullenmesi ve uluslararası platformlarda desteklemesi kaçınılmaz olacaktır. Böylece yabancı bir kitleyi kendimize, değerlerimize ve politikalarımıza yakın tutmak her zaman daha kolay olacaktır.

4.3.7.Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

Devletler, uluslararası alanlarda kamuoyu oluşturmanın ne derece önemli olduğunu fark etmeleriyle birlikte uluslararası yayıncılığa ilgi göstermeye başlamışlardır. Özellikle II. Dünya

⁵⁶⁶ Yunus Emre Enstitüsü, <https://www.yee.org.tr/tr/haber/kuresel-kamu-diplomasi-agi-temsilcileri-istanbulda-bulustu-0>.

⁵⁶⁷ Yunus Emre Enstitüsü, <https://www.yee.org.tr/tr/haber/kuresel-kamu-diplomasi-agi-temsilcileri-istanbulda-bulustu-0>.

Savaşı'ndan sonra kamu diplomasisi bağlamında iletişim stratejik bir önem kazanmıştır. Bu çerçevede uluslararası yayıncılık ve habercilik önemli bir araç olmaya başlamıştır.⁵⁶⁸

Uluslararası yayıncılık, dış toplumları yönetmek ve etki altında tutmak için radyo, televizyon ve internet kullanılarak uygulanan bir araç olmuştur. Özellikle siyasal ve stratejik açıdan önem arz eden ülkelerde yayın akışını sürdürmek ve hatta yayının içeriğinden diline birçok faktörü bu doğrultuda hazırladıkları görülmektedir. Bir bakıma devletler kendi kamu diplomasisi amaçları doğrultusunda hareket ettiği görülmektedir.⁵⁶⁹

Günümüz dünyasında kitle iletişim araçlarının gelişimine bağlı olarak medya kamu diplomasisi araçlarından en önemlisi olmuştur. Özellikle medyanın toplumları etkileme, yön verme ve kanaat uyandırma etkisi bulunmaktadır. Bu etki gücü nedeniyle medya, devletlerin politikalarının yaygınlaştırılması, diğer yabancı uluslara ulaştırılması ve vermek istedikleri mesajların doğru ve tam olarak iletebilmesi bakımından önemli bir değere sahiptir.

Kamu diplomasisi gün geçtikçe medya, basın ve yayıncılık konularında yakalamış olduğu başarılarıyla doğru orantılı hale gelmiş, özellikle kısa vadeli yürütülmesi planlanan kamu diplomasisi faaliyetlerinde bu faktörler etkili birer araca dönüşmüştür. Türkiye ise diğer ülkelere kıyasla daha geç bir tarihte TRT'yi kamu diplomasisi kapsamında 2000'li yıllarda yeniden dizayn edilerek dünya kamuoyuyla çeşitli yabancı dillerde yayıncılık yürüten bir iletişim kanalı haline getirebilmiştir.⁵⁷⁰

Türkiye'nin Kamu diplomasisi politikalarının hem ülke içine hem de ülke dışına ulaştırılması bakımından yeterli ve etkili bir medya gücüne sahip olduğunu söylememiz güçtür. Bu bakımdan Türkiye'nin elindeki en önemli medya gücünü, TRT kurumu oluşturmaktadır. Kamusal yayıncılık anlayışına sahip olan TRT, son yıllarda TRT Türk, TRT Avaz, TRT El Arabiave TRT Word gibi yurtdışına yönelik kurduğu uluslararası kanallarla ülkemizin tanıtılmasında ve politikalarımızın yabancı halklara anlatılmasında önemli rol oynamaktadır.

Uluslararası yayıncılık faaliyeti de yürüten TRT, yurtdışı yayınları ile çok boyutlu bir strateji izlemektedir. Bu stratejilerden ilki, yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarına yönelik iken, ikincisi ise Türkiye'nin kendini anlatmak istediği ve doğru bir tanıtımını yapabilmek için diğer devletlerin halklarına ulaşmak olmuştur. Bu bağlamda TRT'nin Amerika, Avrupa, Avustralya gibi Türk nüfusunun yoğun olduğu ülkelere yönelik yayınlar yaparak yurtdışında yaşayan vatandaşların

⁵⁶⁸ Esra Aydın Kılıç, "Bir Kamu Diplomasisi Aracı Olarak TRT Kurumu", **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Mehmet Şahin, B. Senem Çevik (Ed.), Nobel Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 371.

⁵⁶⁹ Cull, **Public Diplomacy: Lessons from the Past**, s. 21.

⁵⁷⁰ Murat Saraçlı, "Güç Unsurları Çerçevesinde Bir Algı Yönetimi Unsuru Olarak (Yeni) Kamu Diplomasisi ve Türkiye", **Algı Yönetimi**, Bilal Karabulut (Ed.), Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2014, s. 290.

Türkiye ile olan bağlarını korumayı amaçlamıştır. Özellikle genç kuşağın dillerinden ve kültürlerinden kopmamları ve böylece asimile olmamları amaçlanmıştır. TRT'nin uluslararası yayıncılıkla sağlamış olduğu bir diğer unsur ise aynı soy, inanç ve kültür özellikleri taşıyan Türk Cumhuriyetleri ve Arap ülkeleriyle olan bağların kuvvetlendirilmesi olmuştur. Bu çerçevede söz konusu ülkeler ile Türkiye arasında ortak bir anlayış ve bilinç sağlanmak amaçlanmıştır. Tüm bu unsurların yanı sıra Türkiye'nin kendisini diğer devletlere ekonomik, siyasal, kültürel ve turizm açısından tanıtabilme olanağı sağlamaktadır. Uluslararası meselelerde ülke tavrını ve kanaatlerini sunma noktasında da imkan sağlamaktadır.⁵⁷¹

TRT'nin yapmış olduğu uluslararası yayın hedeflerini yabancılara, Türk Cumhuriyetlerindeki halklara ve yurtdışındaki yabancılara olmak üzere sınıflandırmıştır. Yurtdışındaki vatandaşlara yönelik yayın hedefleri, Türkçeyi ve Türk tarihini sevdirmek, yurtdışında yaşayan vatandaşların kendilerini yalnız hissetmemeleri için yanlarında oldukları bilinci uyandırmaktır. Türk Cumhuriyetlerine yönelik hedefleri ise Türkiye'ye karşı ilgi uyandırmak, soydaş ve akraba halklar arasında dil ve düşünce birliği sağlamak, ekonomik ve ticari konularda birliktelikler kurmaktır. Yabancı vatandaşlara yönelik yayın hedefleri ise Türkiye ve Türk kültürü hakkında dünyaya olumlu kamuoyu oluşturmak, yayınların ulaştığı kitleler üzerinde sempati oluşturmak, Türkiye'nin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel açıdan gelişimini tanıtmak, Türkiye'nin dış politikasının ve üstlenmiş olduğu rolleri dünyaya göstermektir. Genel olarak değerlendirilecek olursa TRT'nin uluslararası yayın hedefleri Türkiye ile ilgili kamuoyu oluşturulması, Türkiye'nin kamu diplomasisi ile sağlamak istediği imajına katkı sağlamaktadır.⁵⁷²

1990 yılında Avrupa yaşayan Türk işçilerine yönelik TRT- INT ile uluslararası yayın hayatına başlayan TRT, 1993'te Kafkasya ve Orta Asya'ya yönelik programların yer aldığı TRT-AVRASYA kanalı ile yayın ağını genişletmiştir. 2008 yılına gelindiğinde ise kurum, www.trtvotworld.com aracılığıyla otuz bir dilde haber yayını yaparak yeni medya hizmet ortamındaki yayıncılar arasında dünyada beşinci sırada yer almıştır. Yayın yapılan bölge ve bütün dünyayla ilgili tüm gelişmeler, uzmanların görüşlerine yer verildiği kapsamlı, tarafsız ve doğru bir şekilde kırk bir dilde dünya kamuoyuna aktarılmaktadır. 2009 yılında ise yirmi yedi ülke ve on üç muhtar cumhuriyete seslenecek olan TRT AVAZ'ın yayına başlamasıyla Türkçe, Azerbaycan Türkçesi, Kazakça, Kırgızca, Özbekçe ve Türkmençe programlar yaparak geniş bir coğrafyaya yayın yapan ortak bir kanal olmuştur. TRT Türk de 2009 tarihinde uluslararası Türkçe haber ve kültür kanalı kimliğiyle yayınlarına başlarken, Arap ülkelerine yönelik ve Arapça yayın yapmaya başlayan TRT- ETTÜRKİYYE daha sonra isim değiştirerek 2015 yılında TRT-El Arabia ismiyle yayın hayatına devam etmektedir. TRT, yine 2015 yılında İngilizce yayın yapmaya başlayan TRT World ile dünya çapında önemli bir Türk markası olmuştur. TRT, bugün 14 televizyon kanalı, 14

⁵⁷¹ Kılıç, a.g.e.,s. 379.

⁵⁷² Kılıç, a.g.e.,s. 381.

radio kanalı, trt.net.tr ve 41 dilde hazırlanan www.trtvotworld.com web siteleri, 5 basılı dergisiyle Türkiye ve dünyaya yayın yapmaktadır.⁵⁷³

Görülmektedir ki devletlerin kamu yayıncılığı yapmakla görevli yayın kurumları kamu diplomasisi aracı olarak faaliyet göstermektedir. Bu bağlamda TRT, uluslararası yayınları ile Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerine katkı sağlayan bir araç olma özelliği taşımaktadır. Ancak sağlamış olduğu yumuşak gücün etkisinin düzeyi tespit edilmeli, olumlu ve olumsuz yönler, eksiklikler ortaya çıkarılmalıdır.

Türkiye'deki özel televizyon kanalları ve yazılı medya kuruluşlarına da kamu diplomasisinin önemi benimsenmeli ve bu konuda faaliyette bulunmaları noktasında girişimlerde bulunması gerekmektedir. Medya kuruluşlarının, ülkenin genel vizyonuna sağlıklı katkı verebilmesi için öncelikle kendisinin kamu diplomasisi vizyonuna sahip olması gerekmektedir. Türkiye'nin hem kamusal yayın yapan TRT kurumunun, hem de özel yayıncılık kuruluşlarında kamu diplomasisi konusunda farkındalık oluşturmak için çok yoğun bir çalışma yürütmesi zorunludur. Kitle iletişim araçlarının desteğinden yoksun bir ülkenin ne kendi kamuoyunu ne de başka toplumların kamuoylarını ikna edebilmesi mümkün değildir.⁵⁷⁴

4.3.8. Türkiye Maarif Vakfı

Türkiye Maarif Vakfı, yurt dışında Türkiye Cumhuriyeti adına ve Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) dışında doğrudan eğitim kurumu açma yetkisi kendisine verilen tek kuruluştur. Kamu yararı gözeterek çalışmalarını sürdüren ve kar amacı gütmeyen bir vakıf olan Maarif Vakfı, birçok ülkede okul öncesi eğitimden yükseköğretime varıncaya kadar eğitimin her safhasında etkili faaliyet yürütmek misyonuyla 17.06.2016 tarihli ve 6721 sayılı kanun ile kurulmuştur.⁵⁷⁵ Vakıf, kültür ve medeniyet etkileşiminin ortak iyiye ulaşmada etkin bir yol olduğunu benimsemiş ve bu bağlamda Türkiye'nin uluslararası eğitimde dünyaya açılan kapısı görevini üstlenmektedir.

Sahip olduğu ilmini ve irfanını dünyanın barışını ve huzurunu tesis etmek için kullanacak iyi bireylerin yetiştiği öncü bir eğitim kurumu olma vizyonuyla çalışmalarına başlayan Vakıf, bütün dünyada insanlığın temel ve ortak birikiminin yanı sıra Anadolu'nun kadim mazisini, irfanını ve

⁵⁷³ Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, <http://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx>.

⁵⁷⁴ Abdullah Özkan, **21. Yüzyılın Stratejik Vizyonu Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi İmkânları, Stratejik Rapor No:70**, TASAM Yayınları, İstanbul, s. 20. http://www.tasam.org/Files/PDF/Raporlar/STR70_21_Yuzyilin_Stratejik_Vizyonu.pdf_66fb77c9-cd79-481e-a1859a9c26ffe7b7.pdf.

⁵⁷⁵ Türkiye Maarif Vakfı, <https://turkiyemaarif.org/page/51-tmv-kanunu-11>.

geleneğini düstur edinen, geniş kapsamlı bir eğitim faaliyeti yürütmeyi temel misyon olarak görmektedir.⁵⁷⁶

Merkezi İstanbul'da olan Türkiye Maarif Vakfının, 6721 sayılı kuruluş kanununda Vakfın amaç ve kapsamı şu şekilde belirtilmiştir:

*“Yurtdışında insanlığın ortak birikim ve değerlerini esas alarak örgün ve yaygın eğitim hizmetleri vermek ve geliştirmek amacıyla okul öncesi eğitimden üniversite eğitimine kadar tüm eğitim süreçlerinde burslar vermek, okullar, eğitim kurumları ve yurtlar gibi tesisler açmak, yurt içi de dâhil olmak üzere bu kurumlarda görev alabilecek öğretmenleri yetiştirmek, bilimsel araştırmalar ve araştırma- geliştirme çalışmaları yapmak, yayınlar yapmak ve metotlar geliştirmek ve faaliyet gösterdiği ülkenin mevzuatına uygun diğer eğitim faaliyetlerini yürütmek”*⁵⁷⁷

Türkiye Maarif Vakfı'nın faaliyet alanlarının esasını eğitim ve öğretim faaliyetleri oluşturmaktadır. Bu kapsamda; eğitimin her aşamasında katkılar sağlayacak, okul öncesi eğitimden, ilköğretime kadar, ortaöğretimden yükseköğretim kurumları açmaya varıncaya kadar hizmet veren birimler açmaktadır. Bunların yanı sıra yaygın eğitimi sağlamak amacıyla kurslar düzenlemekte, etüt merkezleri açmakta, gençlik ve kültür merkezleri gibi tesisleri toplumlara kazandırmak Maarif Vakfının ana faaliyetlerini oluşturmaktadır. Ayrıca kütüphaneler hazırlamak, laboratuvarlar kurmak, sanat ve spor tesisleri yapmak, eğitime katkı sunmak amacıyla internet siteleri gibi yayın organları oluşturmak, Milli Eğitim Bakanlığı'nın uygun gördüğü çerçevede eğitim programları geliştirmek, eğitim metot ve yöntemleri ile ilgili içerik ve müfredata yönelik bilimsel araştırmalar ile AR- GE çalışmaları yapmak yine eğitim esaslı faaliyet alanlarının konusu olmuştur. Vakfı mezun ettiği öğrencilerin, kariyer takip ve rehberlik sistemiyle de kariyer planlamalarına destek olmaktadır.⁵⁷⁸

Türkiye Maarif Vakfı, eğitime katılar sağlaması bakımından burslar ile nakdi destekler yapmakta, defter, kitap, kıyafet, bilgisayar ve yazılım gibi kırtasiye ve eğitim materyalleriyle birlikte ayrıca aynı destekler de sağlamaktadır. Eğitim hizmetlerinin yanı sıra, eğitim kurumlarında hizmet vermekte olan çalışanlarının ve eğitim alan kişilerin barınma ihtiyacını karşılamak için yurt, pansiyon ve lojman gibi tesisler kurmak, gerekmesi durumunda tesisleri satın almak, devralmak veya kiralamak, Vakfın diğer faaliyet alanlarını kapsamaktadır. Aynı zamanda Vakıf, benzer

⁵⁷⁶ Türkiye Maarif Vakfı, <https://turkiyemaarif.org/page/30-turkiye-maarif-vakfi-12>.

⁵⁷⁷ Türkiye Maarif Vakfı, <https://turkiyemaarif.org/page/51-tmv-kanunu-11>.

⁵⁷⁸ Türkiye Maarif Vakfı, <https://turkiyemaarif.org/page/11-faaliyet-alanlari-10>.

faaliyetlerde bulunan kurum ve kuruluşlarla yasal çerçeveler içerisinde ortaklık dahil her türlü işbirliği yapmaktadır.⁵⁷⁹

Türkiye Maarif Vakfı Türkiye'nin yurtdışındaki eğitim faaliyetlerinin devlet politikası olarak kamu diplomasisi ekseninde yürütülmesi açısından oldukça önemli bir kurum olmuştur. Maarif Vakfı, 22 ülkede 113 okul açarak faaliyetlerini sürdürmekte ve vakıf aracılığıyla birçok ülkede eğitim kurumlarının açılması hedeflenmektedir. Bu kurumlarda görev alacak eğitim kadrosu ve programlarının Milli Eğitim Bakanlığı'nın uygun gördüğü şekilde devletin denetiminde oluşturulması olası olumsuzlukların önlenmesi açısından da önemlidir. Bu politika doğrultusunda Türkiye eğitim potansiyelini diplomasi ile birleştirerek Balkanlar'dan Afrika'ya, Kafkasya'dan Asya'ya kadar birçok ülkede etkili bir rolü üstlenmektedir.

⁵⁷⁹ Türkiye Maarif Vakfı, <https://turkiyemaarif.org/page/11-faaliyet-alanlari-10>.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Devletler uluslararası politikada, hedeflerine ulaşmak için çeşitli dış politika araçları kullanmaktadırlar. Siyasi, ekonomik ve askeri niteliklerde olabilecek bu araçlar arasında siyasi nitelikli olanlar diplomasi ve propaganda olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların yanı sıra, uluslararası arenada ve politika yaşanan gelişmeler, kamu diplomasisi (public diplomacy) olarak adlandırılan yeni bir dış politika aracını ortaya çıkarmıştır. Kamu diplomasisi, devlet merkezli uluslararası ilişkiler anlayışının zayıflaması ve uluslararası arenada devlet dışı yeni aktörlerin etkili olmaya başlamasıyla daha da önem kazanmaya başlamıştır.

Günümüz dış politikasında, ülke çıkarlarının savunulması sadece bildiri, diplomatik inisiyatif veya diplomatik muhtıra gibi klasik diplomasi yöntemlerinin ötesine doğru ilerlemiştir. Ülkelerin sadece diğer ülke otoritelerini ya da uluslararası örgütleri değil, yabancı halkları da hedefe alan politikalar geliştirmeye başladığı bir döneme geçilmiştir. Teknoloji, iletişim ve bilgideki yaşanan değişimler ve gelişmeler ile yeniden yapılanan milletlerarası sistemde, kamuoyları ve gündemi etkileme gücünün değer kazanmasıyla birlikte kamu diplomasisi de dış politikanın aranan bir unsuru haline gelmiştir. Dünyada birçok devlet, yabancı ulusların nezdinde olumlu bir imaj oluşturmak amacıyla aktif kamu diplomasisi faaliyetleri sürdürmektedir.

Uluslararası arenada ülkelerin diğer ülkelerin siyasal sistemlerini ve karar verme otoritelerini etkilemek için kullandıkları araç olan diplomasi yerine, ülkelerin vatandaşlarını da etkilemesi ve kendi lehine kamuoyu oluşturma amacı olan kamu diplomasisini kullanmaya başlaması, kamu diplomasisinin son zamanlarda etkililiğinin bir göstergesi olmuştur. Önceleri, özellikle de I. Dünya Savaşı'na kadar olan zaman diliminde, devletlerin diğer yabancı devletlerde neler olup bittiğine vakıf olabilmesi bir hayli zordu. Ancak gelişen iletişim teknolojileri bunun önüne geçmiş ve şeffaflık ilkesi bağlamında toplumlar birbirleri hakkında daha kolay ve hızlı bir şekilde haberdar olmaya başlamıştır. I. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD Başkanı Woodrow Wilson'un ortaya koyduğu on dört ilkeden biri olan "Açıklık İlkesi" ile devletlerin uluslararası arenada almış oldukları kararları halkların bilgisine sunma zorunluluğu getirilmiştir. Böylece devletler kendileri hakkında veya başka devletler hakkında verilen kararlardan haberdar olmaktadır. Günümüz itibari ile insanlar kendileri hakkında olup bitenleri öğrenmenin yanı sıra kendileri hakkındaki doğru bilgiyi de diğer halklara ulaştırma imkanı elde etmişlerdir.

Kamu diplomasisi hakkında literatür incelendiğinde, kavramdan ilk ABD'de ve 1950'lerden sonra bahsedildiği görülmektedir. Ancak kavramın yeteri kadar anlaşılması ve kamu diplomasisine uygun faaliyetlerin yürütülmesi 1990'lardan sonra olmuştur. Böyle bir durumun meydana

gelmesine neden olarak Soğuk Savaş'ın son bulması gösterilebilir. Bunun yanı sıra 2000'li yılların başlarında ABD'de yaşanan 11 Eylül saldırıları da uluslararası politikada birçok paradigmanın değişmesine neden olmuştur. Amerika'nın Soğuk Savaş'tan galip çıkmasına rağmen böyle bir terör saldırısına maruz kalması, Afganistan ve Irak müdahalelerinden dolayı Amerika'ya karşı gelişen anti Amerikancılık akımlarını güçlenmesi dış politikasında ve uluslararası arenada daha barışçıl politikalar yürütmesini zorunlu hale getirmiştir.

Bu gelişmeler doğrultusunda uluslararası politikada yeni yöntemler tartışılmaya başlanmıştır. Özellikle de sert gücün artık kamuoylarını etkilemede olumsuz rol oynadığı sonucuna varılmış, elde ettirdiği galibiyetin ise uzun vadede olumlu bir sonuç getiremeyeceği gerçeğini ortaya koymuştur. Bundan dolayı ABD başta olmak üzere birçok güçlü devlet uluslararası amaçlarına erişebilmek için, uluslararası politikada sadece hükümetler üzerinde etkili olmaktan ziyade ülke vatandaşlarının algılarını da kendi lehlerine yönlendirebilme adına kamu diplomasisini etkin bir şekilde kullanmaya başlamışlardır.

Kamu diplomasisi en genel şekliyle, bir devletin diğer bir devletin halkını ve aydınlarını, söz konusu devletin politikalarını kendi lehine dönüştürmek için etkilemeye çalışması durumudur.⁵⁸⁰ Bir başka ifadeyle kamu diplomasisi, bir devletin kendi milletinin düşüncelerini ve ideallerini, kendi kurumlarını ve kültürünü bununla birlikte ulusal amaçlarını ve güncel politikalarını yabancı halklara anlatmak ve tanıtmak hedefi güden bir yöntemdir.⁵⁸¹

Kamu diplomasisi, diğer ülke vatandaşlarını cezbetmek veya ikna etmek şeklinde ifade edilmektedir. Ancak ikna edebilmek için tarihi birikimden bulunduğu coğrafyaya birçok unsura sahip olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, gelişmemiş ülkeler ile teknolojik donanımı olmayan, siyasal ve ekonomik sorunları olan ülkelerin etkili bir kamu diplomasisi yürütebilmesi mümkün değildir. Bu nedenle kamu diplomasisi genel olarak güçlü ve imkanları buna yeten ülkeler tarafından yapılmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler ise, genellikle ABD'nin uygulamalarını örnek almakta, özgün kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirememektedir.

Kamu diplomasisi, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için dış ilişkilerde yaşanan sorunların barışçıl yöntemlerle çözülmesinde ve ülkelerin yumuşak güçlerinin hayata geçirilmesinde önemli fırsatlar sunabilecek bir araçtır. Türkiye genellikle kamu diplomasisini barış süreçlerinde kullanan bir ülkedir. Bu da Türkiye'nin yumuşak güç avantajını kuvvetlendirmekte ve bulunduğu coğrafyada dengeleri sağlayan bir ülke olarak tanınmasına imkan sağlamaktadır. Bu bağlamda Türk kamu diplomasisi, doğru uygulandığında gerçek anlamda sonuç alabilecek potansiyele sahiptir.

⁵⁸⁰ Evan Potter, **Canada and the New Public Diplomacy**, Netherlands Institute of International Relations, 2002, s. 3. https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/Clingendael_20020700_cli_paper_dip_issue81.pdf.

⁵⁸¹ Hans N. Tuch, **“Communicating With the World: U.S. Public Diplomacy Overseas”**, St. Martin's Press, New York 1990, s. 3.

Türkiye kendi politikalarını gözden geçirerek hedeflediği stratejiyi ve bu stratejiye yönelik tasarlanan mesaj ve bu mesajların ulaştırılacağı yöntemler, yabancı halklara etkili bir şekilde ulaşmasını sağlayacaktır. Böylece Türkiye'nin barışı tesis etme noktasında üstlenmiş olduğu rol diğer ülke halklarına sağlıklı ve doğru bir şekilde iletilmesine imkan tanıyacaktır.

Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerine önem vermeye başlaması, Türkiye'nin 1990'lı yıllardan başlayarak, özellikle de 2000'li yıllarda daha aktif daha dinamik ve çok yönlü bir dış politika sürdürmesine bağlı olmakla birlikte, dünyada yaşanan gelişmeler, siyasal konjonktür, çok daha etkin bir kamu diplomasisi izlemenin gereği ve önemini ortaya koymuştur. Bu nedenle Türkiye de bu yeni süreçte kendini yeniden konumlandırmıştır. Özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında uluslararası sistemde yaşanan dönüşümler, başta ABD olmak üzere tüm dünyada kamu diplomasisine doğru bir eğilim söz konusu olmaya başlamıştır. Türkiye de bu gelişmeler karşısında, ülke içi siyasal gelişmelerin de etkisiyle, kamu diplomasisini, dış politikasındaki temel unsurlardan birisi olarak belirlemiş ve kendine has bir kamu diplomasisi ortaya koymuştur.

Türkiye'nin, kamu diplomasisine bakışı yenedünya sisteminin gerekliliklerine cevap veren yeni bir dış politika aracı yaklaşımı şeklinde olmuştur ve kamu diplomasisini propagandadan farklı olduğunu özellikle vurgulamaktadır. Ayrıca Nye'in kavramsallaştırmasına uygun biçimde yumuşak gücünü geliştirecek bir araç olarak görmektedir. Kamu diplomasisi aracılığıyla Türk dış politikasını oluşturan temel ilkelerin, sahip olduğu vizyonun ve hedeflerinin dünya kamuoylarına gerçekçi ve objektif bir pencereden yansıtılması amaç olarak belirtilmiştir. Bu kapsamda, kamu diplomasisi, geleneksel yollarla yürütülmekte olan diplomasinin erişemediği noktalara uzanabilen fırsatı sunması nedeniyle etkili bir araç konumuna gelmiştir.

21. yüzyılın başlarında uluslararası arenada önemli bir etki yaratan 11 Eylül saldırılarının neticesinde ciddi kırılmalar yaşanırken, Türkiye'de kendini muhafazakar demokrat olarak tanımlayan Ak Parti büyük bir oy oranıyla tek başına iktidara gelmiştir. Türk dış politikasında, Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihsel ve kültürel mirasına vurgu yaparak çok boyutlu ve çok kulvarlı bir dış politika izlenmeye başladığı bu yıllarda, kamu diplomasisi de Ak Parti'nin dış politikasında bir etki aracı olarak belirlenmiştir. Türk dış politikası, Ak Parti hükümetinin 2002 yılında iktidara gelmesi ile birlikte yeni bir döneme girmiştir. Ak Parti dönemi olarak nitelendirilen ve 2002 yılından bu zamana kadar devam etmekte olan bu yeni dönemde Türk dış politikasının, genel olarak ülkenin siyasi lideri olma hasebiyle Recep Tayyip Erdoğan ve iktidara ilk geldiği günlerde bu dönemin dış politika anlayışının kuramsal zeminini oluşturan Ahmet Davutoğlu'nun düşünce ve ilkeleriyle şekillendiği söylenebilir.

Önemli bir değişimlerin ve dönüşümlerin yaşamaya başladığı bu yüzyılda Türkiye, ulusal değerlerin üzerine odaklanmakta ve esas almaktadır. Bu nedenle "yurtta barış, dünyada barış" ilkesi doğrultusunda hareket etmekte ve "girişimci ve insani" temlerine dayalı bir dış politika takip

etmektedir. Bu çerçevede, Türk dış politikasının öncelikleri olarak, terörizmle mücadeleyi ve yıkıcı propagandayı önlemeyi, bölgesel krizlerin çözüm odaklı yönetimi ve istikrarın desteklenip, yurtdışında yaşayan Türk vatandaşların takibi ve haklarının korunması, stratejik iş birliklerinin artırılmasıyla birlikte ekonomik ve ticari bağların kuvvetlendirilmesi, enerji güvenliğinin tesis edilmesi, bütün bölgelerle iyi ilişkilerin sağlanması, küresel ve bölgesel çapta faaliyetlerde bulunan örgütlerle işbirliklerinin artırılması gösterilmektedir.⁵⁸²

Türkiye'nin kamu diplomasisi ve yumuşak güç stratejilerinde, en fazla başvurduğu yollardan biri, faal olarak yürütmekte olduğu, arabulucu ve çok yanlı dış politikasıdır. Türkiye, 'Medeniyet Derinliği' çerçevesinde, tarihi ve kültürel bağlarının var olduğu Balkanlar, Kafkaslar, Ortadoğu ve Orta Asya'daki devam eden çatışmalar ve anlaşmazlıklarla yakından ilgilenmeye başlamış ve arabulucu politikalar izlemiştir. Aynı şekilde Suriye ile İsrail, Afganistan ile Pakistan ve ABD- Batı ile İran arasındaki sorunlara müdahil olup, aktif ve yapıcı bir dış politika izlemesi, Türkiye'nin potansiyel kamu diplomasisi yürütmek isteğinin bir sonucudur. Yine Kafkasya'nın istikrarı doğrultusunda aynı yapıcı politikayı izlemesi, Rusya ile Gürcistan arasındaki soruna yaklaşımı, Ermenistan ile ilişkilerin iyileştirilmeye çalışılması, Çin'in Uygur Türkleriyle olan sorunu noktasında gerçekleştirdiği arabuluculuk rolü bunun göstergesidir.

Türkiye'nin çok yönlü dış politika anlayışı, komşularla sıfır problem politikası, güvenlik-demokrasi arasında dengeyi kurma hedefi, çevresindeki bölgelerde istikrarı gerçekleştirme odaklı ilkelerle yürütmekte olduğu dış politikanın, çevre ülkelere emsal teşkil etmesi bakımından, Türkiye'nin yumuşak gücünü yansıtmaktadır. 2003 yılı sonrası, Ortadoğu bölgesindeki problemlerle ilgilenmesi, aktif bir siyaset takip etmesi ve arabulucu misyonlu dış politika yürütmesi, ülke içindeki siyasi ve ekonomik sorunlardan bir nebze sıyrılabilmesi olayları başarı şeklinde nitelendirilmekte ve bölge ülkeleri üzerinde cazibesinin artmasına neden olmuştur.

Arap Baharı'nın meydana gelmesiyle, bölgeyle ve özellikle Suriye ile olan ilişkiler kesintiye uğramıştır. Fakat bu süreçte Türkiye'nin Ortadoğu'daki yumuşak gücü daha fazla anlam kazanmış, farklı bir boyuta geçmiştir. Türkiye'nin, Arap- İsrail gerginlikleri konusunda takip etmiş olduğu politika, İran ile Batı arasında yaşanan nükleer krizde diplomasi yoluna gidilmesi gerektiği şeklinde stratejiler izlemesi, 2009-2010 yıllarında yedi Arap ülkesinde (Suudi Arabistan, Mısır, Suriye Lübnan, Filistin, Irak ve İran) yapılan TESEV kamuoyu araştırmaları sonucunda Türkiye'nin bölgedeki popülerliğinin yükseldiğini kanıtlamıştır.⁵⁸³

⁵⁸² Dışişleri Bakanlığı, **2019 Yılına Girerken Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine Girişimci Ve İnsani Dış Politikamız**, http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2019-yilina-girerken-girisimci-ve-insani-dis-politikamiz.pdf.

⁵⁸³ Mensur Akgün, Sabiha Senyücel Gündoğar, Jonathan Leveck, Gökçe Perçinoğlu **"Ortadoğuda Türkiye Algısı 2010"**, TESEV Yayınları, İstanbul, 2011, s.11.

Yine Türkiye ve İspanya tarafından başlatılmış olan, İspanya Başbakanı Zapatero ile Erdoğan tarafından başlatılan medeniyetler ittifakı projesi nedeniyle Türkiye'ye verilen uzlaştırıcı ülke rolü, kendisine duyulan güveni göstermektedir. Bu da Türkiye'nin uluslararası ortamdaki prestijini ve yumuşak gücünü yükseltmektedir.

Türk dış politikasındaki değişim ve Davutoğlu'nun ilkeleri, Türkiye'nin yumuşak gücünün arttırılmasında önemli bir faktör olarak gündeme gelmiştir. Böylece Türkiye'de bir kamu diplomasisi kültürü inşa edilirken, kamu diplomasisi odaklı faaliyetler yoğunlaşmış ve bu faaliyetlerin koordinasyonunu sağlamakla sorumlu kurumlar tesis edilmiştir.

Türkiye genel olarak kamu diplomasisi faaliyetlerini Kamu Diplomasi Koordinatörlüğü, Dışişleri Bakanlığı, TİKA, YTB, Yunus Emre Kültür Merkezleri, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Maarif Vakfı gibi kurumlar aracılığıyla yürütmektedir. Bu kurumların yanı sıra, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Avrupa Birliği Bakanlığı'nın da Türkiye'nin kamu diplomasisi doğrultusunda faaliyetler yürüterek katkılar sağlamaktadırlar. Kamu diplomasisi faaliyeti bağlamında, TİKA'nın dünyanın çeşitli bölgelerinde gerçekleştirdiği projeler oldukça kayda değerdir. Her sene eğitim, temiz suya ulaşım, sağlık hizmetleri, Türkçe öğretim programları, tarımsal kalkınma programları, sağlık merkezleri, okullar, hastanelerin inşası, iletişim ve bilişim, teknolojik yenilikler, mesleki ve teknik eğitim gibi pek çok farklı alanlarda binlerce projeye imza atmakta, bu anlamda Türkiye'nin kamu diplomasisinin önemli bir bileşenini oluşturmaktadır. Yabancı öğrencilerin Türkiye'de eğitim alması ve Türk öğrencilerin de yurtdışına gönderilmesi konusunda sağlanan devlet bursları, Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı'nın (YTB) faaliyetleri ve Mevlana değişim programı gibi organizasyonlarla öğrenci değişimleri sağlanmaktadır.

Uluslararası tanıtım faaliyetleri, ülkelerin dünyadaki duruşunu, saygınlığını, imajını ve bu bağlamda da amaçlanan dış politikanın tesisi bakımından, dikkate değer bir unsurdur. Bu nedenle, Dışişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, ülkeyi tanıtmaya faaliyetleriyle ilgilenen tüm kurum ve kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları, özel kesim ve akademik camia, koordineli bir şekilde çalışmalar gerçekleştirmektedir. Türk kültürünün, sanatının, dilinin tanıtılması aynı zamanda yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının buldukları ülkeye uyum sağlamalarına katkı sağlamaktadır. Özellikle ikili ilişkilerde olumlu sonuçlar elde etmek amacıyla, yurtdışında Türk kültür merkezleri açılmıştır.

Yine Türkiye'nin yapmış olduğu dış yardımları kamu diplomasisi aracı olarak kullanması, az gelişmiş ülkelere yaptığı kalkınma yardımlarıyla etki oluşturmaya çalıştığı görülmektedir. Böylece "yeni Türkiye'nin" hikayesini dünyaya anlatma çabası sarf etmekte ve bunu yaparken de özellikle kültür, kimlik ve tarihsel mirasını vurgu yapmaktadır. Küresel barış, evrensel vicdan, medeniyetler ittifakı gibi değerleri ön plana çıkaran Türkiye, 21. yüzyılın başında önemli bir kamu diplomasisi

ivmesi yakalamış, dünyanın farklı bölgelerinde Türkiye'nin dış politikasına yönelik ilgisi söz konusu olmuştur.

Bu kurumların yanı sıra, doğrudan bir devlet kurumu olmamakla birlikte Türk Hava Yolları (THY) da Türk kamu diplomasisinin önemli bir aktörü durumundadır. Türkiye'nin uluslararası yayımcılık alanındaki çalışmalarıyla TRT ve Anadolu Ajansı Türk kamu diplomasisinin önemli bir aktörü konumundadır. Öte yandan, Türk kamu diplomasisine düşünce kuruluşları ve araştırma merkezleri de katkı sağlayan önemli aktörlerdendir. SETA, TESEV, SDE, TASAM, Kamu Diplomasisi Enstitüsü gibi kurumlar bunlardan bazılarıdır. Yine başta Kızılay ve AFAD olmak üzere birçok yardım örgütleri ve STK'lar ile TÜSİAD, MÜSİAD gibi iş dünyası kuruluşlarının da Türk kamu diplomasisine hatırı sayılır katkılar sağlamaktadır. Tüm bu aktörler aracılığıyla Türkiye, etkin bir kamu diplomasisi ağı kurma amacı gütmektedir.

Yumuşak güç unsuru olan ve dış politikada kullanılan bir araç olarak kültürün kullanılması kamu diplomasisi bakımından sıkça karşı karşıya kalınan bir durumdur. Bu nedenle de kültür faaliyetleri Türkiye'nin de sık ve yoğun başvurduğu yöntemlerdendir. Kamu diplomasisi faaliyetleri arasında, en çok kültürel diplomasi alanını öne çıkarttığı görülmektedir. Osmanlı'nın tarihsel ve kültürel mirasına da sahip çıkarak yeni bir kimlik inşası çabasındaki Türkiye, bu süreçte kültüre sıklıkla vurgu yapmakta, kültürel diplomasinin de kamu diplomasisi yaklaşımı çerçevesinde özellikle altını çizmekte ve kültürel diplomasi alanında yoğun faaliyetler yürütmektedir.

Kamu diplomasisi, Türk dış politikası çerçevesinde Türkiye'ye bölgede yeni bir rol biçmiştir. Pasif ve güvenlik eksenine oturtulmuş bir rolden, bölgesel barış ve istikrar için aktif görevler üstlenebilen ve barışın tesisi için mücadele veren bir aktöre konumuna gelmiştir. Statükocu ve güvenlik merkezli dış politika yaklaşımının yerine, bölge politikalarında daha aktif ve çok boyutlu diplomasi faaliyeti yürüten bir Türkiye olmuştur. Ahmet Davutoğlu'nun tanımladığı şekliyle, yakın kara ve yakın kıta havzası olan Ortadoğu, Balkanlar, Güney Asya ve Kuzey Afrika bu yeni politikanın hayata geçirildiği bölgeler olmuştur. Taraflar arasında arabuluculuk görevi, düzenli iletişim, iyi komşuluk ilişkileri ve çatışmalara çözüm bulma çabaları, yürütülen aktif dış politikanın önemli ilkeleri sayılmıştır. Aynı zamanda hükümet dışı aktörler çok yönlü diplomasi ekseninde daha aktif rol almaya başlamıştır.

Türkiye uluslararası arenada geçmişte benimsediği evrensel değerleri daha fazla dile getirmekle birlikte; adalet, meşruiyet, barış gibi değerlerin savunucusu olmaya başlamıştır. Türkiye'nin iç siyasetinde ve toplumsal yaşantıda meydana gelen değişimle bağlantılı olarak İslam ile başta demokrasi olmak üzere evrensel değerlerin bir arada bulunabileceği, ayrıca Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu coğrafyasında "stratejik derinliği" olduğu ileri sürülerek, doğu ile batı arasında köprü, merkez ülke olduğu yeni bir değer olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin özellikle dış

politika ve askeri alanda görünürlüğünü artırmasıyla birlikte kendi değerlerini yabancı halklara tanıtmada ve özellikle Ortadoğu ülkeleri için ilham kaynağı olmasında önemli rol oynamıştır.

Türkiye'nin yakın çevresinin son dönemde yeniden şekillenmesine karşı göstermiş olduğu tepki, coğrafi olarak yakınındaki hedef halklar ile Türk halkı arasındaki tarih, dil, din ve kültür bağları, kamu diplomasisi faaliyeti yürütebilmesi için uygun şartları sağlamakta ve söz konusu hedef ülkelere yönelik kamu diplomasisi etkisini artırmaktadır. Ayrıca, söz konusu ülkelerin değerlerini tanıtmakla birlikte, söz konusu değerlerin yabancı halklarda çekiciliğinin olmamasından da yararlanmaktadır. Özellikle son on yıl içinde yeniden şekillenen değerler, Türk kamu diplomasisine avantaj sağlamak ve Türkiye de bu değerlerini tanıtmak üzere yoğun kampanyalara ve ilişkilerin geliştirilmesi üzerine gitmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin bir cazibe merkezi haline geldiğini ileri sürmek yanlış olmamaktadır. Türkiye'nin elde etmiş olduğu kazanımlar, kamu diplomasisi bağlamında ciddi kazanımlar şeklinde değerlendirilmektedir. Siyasi bakımdan ise dış politikasına yön vermesi beklenen ekonomik ve siyasal boyutların birlikte işlendiği yaklaşımlar oluşturulmakta ve dış politika için yeni stratejiler ve yöntemlerin gerçekleştirilmesine ortam sağlamaktadır.

Türkiye'nin ülke profilinin son on yılda uluslararası basında daha fazla yer tutmaya başlaması, Türkiye'de çalışan yabancı gazeteci sayısının gün geçtikçe artması, Türkiye konuluyapılan akademik yayınların ve çalışmaların çoğalması, Türkiye'ye yönelik hissedilen ilginin arttığı ve bu ilginin çeşitlendiğinin bir ispatıdır. Türk dış politikasının derinlik kazanması sonucu, Türkiye'nin tarihinden ve coğrafyasından miras kalan tarihi birikimini değerlendirmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Türkiye'nin kamu diplomasisi konusunda faal ve başarılı olması ulusal menfaatlerinin, bölgesel etkinliğinin ve evrensel sorumluluklarının vazgeçilmez bir unsur olmuştur.

Türkiye, yumuşak gücü vasıtasıyla, dünyanın birçok bölgesinde cazibe merkezi olmayı hedeflemektedir. Bunu sağlayabilmek için yumuşak gücün araçlarını etkili bir şekilde kullanmak ve istenilen sonuçları elde edebilmek amacıyla yeni birçok yatırım gerçekleştirmektedir. Kamu diplomasisi ekseninde gerçekleştirdiği bu yatırımları, ideoloji odaklı kullanarak pratik, kullanılabilir bir duruma getirmektedir. Bölgesel politikalarının hayata geçirilmesi için kültürel, ticari ve ekonomik bağları kuvvetlendirerek kamuoyu tarafından fikirlerinin paylaşılmasını istenilmektedir. Ancak kendi değerleri ile düşünce biçimlerinin tercih edilmesini uluslararası olarak değil bölgesel çapta olmasını istemektedir.

Türkiye, dünyanın birçok yerine ve ihtiyaç sahiplerinin olduğu birçok noktaya yardım faaliyetleri götürmektedir. Farklı dillerde yayınlar yapmakta ve televizyonlar vasıtasıyla diziler ihraç etmekte, çevresindeki ülkelere örnek olacak nitelikte insan hakları kapsamında kanunlar çıkartmaktadır. Aynı zamanda üçüncü havalimanı, üçüncü köprü, Marmaray gibi yaşam

standartlarının sunulduğu projelerin dünyaya tanıtımı yapılarak yabancı halklara Türkiye'nin bir cazibe merkezi olduğunu ispatlamaya çalışmaktadır. Bu çalışmalara ilaveten eğitim ve burs hususlarında girişimlerde bulunan Türkiye, kendi dilini ve kültürünü dünyaya anlatmayı amaçlamaktadır. Nye'in de ifade ettiği şekilde bir ülkenin kültürü, evrensel değerleri kapsadığında ve politikaları başkalarının da paylaştığı değerlere ve menfaatlara hizmet ettiğinde, ortaya çıkardığı sorumluluk ile çekicilik ilişkileri nedeniyle, ulaşmak istediği neticeleri elde etme ihtimalini arttırmaktadır. Sınırlı kültür ve değerlerin yumuşak güç oluşturmasının çok zor olduğu kabul edilmektedir.⁵⁸⁴

Türk kamu diplomasisinin mükemmel şekilde yürütüldüğünü iddia etmek de doğru değildir. Çünkü Türkiye'nin bu alandaki başarısı değerlerinin çekiciliğinden ve hedef halklar ile olan bağlarından kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin daha aktif bir kamu diplomasisi yürütmesini engelleyen bazı faktörlerin olduğu bir gerçektir. Bu zamana kadar kamu diplomasisi şeklinde ifade edilebilecek faaliyetlerin çoğunlukla gecikmiş tepkiler, mazeretler ile özürlerden oluşmasıdır. Dışişleri bakanlığı bünyesinde kamu diplomasisi masasının eksikliği de etkili ve sürdürülebilir kamu diplomasisi yürütülmesi noktasında önemli bir unsurdur. Türk kamu diplomasisine yöneltilebilecek bir önemli eleştiri de geç kalmış ve dolayısıyla yeterli gelişmeyi sağlayamamış olmasıdır. Dünyanın önde gelen medeniyetlerinden, imparatorluklarından ve kültürlerinden birisinin devamı olmakla övünen Türkiye'nin kültürünü, dilini, değerlerini ve politikalarını tanıtabilecek kurumsal altyapıyı henüz kurabilmiş ve daha yeni geliştirmeye çalışılmaktadır.

Türkiye, kamu politikalarını kamu diplomasisi ile işbirliği doğrultusunda yürütememektedir. Buna bağlı olarak üst tarafta ifade edildiği gibi politikalar kamulaşmadığından dolayı hedef halklar üzerinde bir fark oluşturmayacağı muhtemeldir. Çünkü Türkiye'deki siyasi mekanizmalar kendine has ve yerli usullerle politikalar oluşturmakta ve oluşturdukları bu politikaları da yine bu usullere göre uygulamaktadırlar. Yaptıkları programlar, konuları itibariyle yumuşak güç unsurlarını oluşturan mesajları içermemektedir. Hedef kamuoyunu cezbetmeyi amaçlayan politikalar neredeyse yok denecek kadar azdır. Bahsedilen politikalar uluslararası arenada fark oluşturmadığı için insanların hayal gücünü geliştirecek idealize edilmiş bir mesaj da taşımamaktadır. Bu çerçevede, Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerini gerçekleştiren kuruluşları ortak bir hedef çizgisinde hareket etmekten ziyade, kurumsal güçlerini esas alarak hareket etmektedir ve kamu diplomasisi uygulamaları dış politika endeksli hazırlanmaktan ve sürdürülmekten uzak, Türkiye tanıtımı şeklinde yürütülmektedir.

Yine dış politikada önemli bir stratejik faktör olarak kamu diplomasisinin medyada henüz kullanımı etkili bir şekilde sağlanamamıştır. Çünkü Türkiye'de kamu diplomasisi etkisi oluşturmak amacıyla yayın yapmakta olan radyo ve televizyonlar, tarihi ve kültürel değerleri esas alan,

⁵⁸⁴ Nye, *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*, s.20.

yalnızca bilgi kapsayan programlar yayınlamakta, dış politikada rasyonel kazanımlar sağlayacak küresel değerleri barındıran yayınlar yapamamaktadırlar. Bu bağlamda yumuşak gücün temel vasıtaları içerisinde yer alan kültür ve politikaları Türkiye'nin radyo ve televizyonlarında çok yoğun bir şekilde sunulamamaktadır. Aynı zamanda yayın organlarının yapmış oldukları programların, Türk dış politikasına ne derecede katkı verdiği ve hedef kamuoyunu harekete geçirip geçirmediği tartışmalıdır. Bu yayın araçları sadece kamu diplomasisi aracı olarak ülkenin dış politikasını meşru bir zemine oturtmak üzerine kurgulanmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin kamu diplomasisi etkisi oluşturmak amacıyla yararlandığı radyo ve televizyonlar dış politika hedefleri için yetersiz kalmaktadır. Yayınlar dış politika amaçlarına uygun olarak uluslararası sistemin gereklilikleri doğrultusunda oluşturulmalıdır. Ulusal menfaatleri hassasiyetle açıklayacak esas mesajlara yer verilmeli, diğer kullanılan kitle iletişim araçlarıyla çatışmayacak somut örneklerle yer verilmeli, gerçekleştirilecek yayınlar hedef kitlenin dikkatini çekecek şekilde oluşturulmalı ve yayınlarda Türk dış politikasıyla evrensel değerleri bir arada tutulmalıdır.

Türkiye'nin sadece kültür, din ve etnik yakınlığından kaynaklı olarak, ortak geçmişinin veya ortak paydasının bulunduğu ülkelere yönelik kamu diplomasisi mesajlarını kullanması, dünyanın geri kalanını da kapsayacak bir niteliğe sahip olmadığı görülmektedir. Uluslararası analizlerin kapsamını sınırlı tutmakta, Avrupa, Orta ve Latin Amerika ve Uzak Doğu'daki kamuoylarının duygu ve düşüncelerini çok da etraflıca takip etmediği hatta bu bölge halklarını ihmal ettiği göze çarpmaktadır. Bu durumun kamu diplomasisinin ruhuna aykırı olduğu ve Türk kamu diplomasisinin ihmal edilen bir yönü olarak gösterilebilir. Değerleri dışında kalan ülke halklarına yönelik kamu diplomasisi uygulamaları çok sınırlı seviyede kalmıştır. Türk etnik kökenli olmayan veya Müslüman olmayan ülkelere yönelik kamu diplomasisi uygulamalarına yeteri kadar önem verilmemiştir. Hâlbuki kamu diplomasisi, dış politikalarını halklarına açıklamak ve onları ikna etmek zorunda olduğu ülkeler ile Türkiye arasında tarihi husumetlerin giderilmesi, sorunların çözümü ve işbirliğinin sağlanması ve geliştirilmesi noktasında önemli fırsatlar sunmaktadır.

Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetleri kapsamında görmüş olduğu faaliyetler, genel olarak Türk kültürün ve tarihinin tanıtımı şeklinde olduğundan dolayı, yabancı kamuoylarını etkileyecek bir nitelikte değildir. Bunun yanı sıra çoğunlukla yakın coğrafyalara odaklanması ve yumuşak gücünü meydana getiren kaynakların yetersiz olması, Türkiye açısından olumsuz görülen bir durumdur. Bunun yanı sıra, STK'ların kamu diplomasisi üretimine ve geliştirilmesine katkısının az olması, demokrasi, insan hakları, eşitlik ve özgürlük gibi temaları barındıran bir kamu diplomasisi anlayışının olmaması, kamu diplomasisine vizyonist bir açıdan bakılmamasından dolayı Türkiye'nin uluslararası arenada etkili bir aktör olmasının önünde duran engel olarak gösterilebilir. Kamu diplomasisinin ana kaynağında yer alan kültürünün, yerel değerlerin ve politikalarının, Türk dış politikasında uluslararası amaçlara ulaşmak için yeterli olmadığı da söylenebilir.

Türkiye'nin, uluslararası ortamda prestijini arttıracak, bölgesindeki gücünü ve uluslararası konumunun değerini yüceltecek, yabancı kamuoyları nezdinde olumlu yöndeki düşüncesini oluşturacak ve tüm bunların sonucu olarak Türk dış politikasına uygun ortamı sağlayacak, kamu diplomasisinde kullanılabilir kitle iletişim araçlarına gereksinim duyulmaktadır. Eğer kamu diplomasisinin asıl amacının hedef kitleyi aynı düzleme çekip, ülkenin kendi değerlerine ve dış politika anlayışına paralel görüş ve davranışların sergilenmesi ya da savunulmasını olduğu söylenecek olursa, kullanılacak kitle iletişim araçlarının da küresel değerlere göre dizayn edilmesi bir zorunluluk olduğu söylenebilir. Ancak küresel değerlere göre dizayn edilmiş araçların kullanılmasıyla uluslararası toplumla ilişkiler gelişim gösterecek, hedef ülke ve halklar için cazibe oluşturulabilecek.

Günümüzde, ülkelerin mevcut yönetim anlayışlarına veya ülke içerisindeki yaşanan siyasal süreçlere göre farklılık göstermeyen, küresel bir kamu diplomasisi mesajlarının oluşturulması bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu nedenle Türkiye'nin de uluslararası ortamda saygın bir duruşunun olabilmesi, kabul edilebilirliğinin artması ve itibar görmesi için bu nitelikte ve kapsamda bir kamu diplomasisi mesajı oluşturmalıdır. Bunu sağlayabilmenin yolu ise işbirliği alanlarının genişletmesinden geçmektedir. Dış anlaşmazlıkları ve tartışmalı konuları ele alarak hedef kamuoyunun niteliklerine uygun bir şekilde, üst düzey temasları artırmalı ve dış politikada sergiledikleri davranışlara destek oluşturacak ortamı sağlamalıdır.

Türkiye kendi milli menfaatlerini korumak ve kollamak amacıyla kamu diplomasisini gerçekleştiren kültürü ve söylemi tarihsel paradigmlar, bölgesel problemler ile uluslararası sorunlar gündeme alındığında kuvvetli olarak elinde tutmaktadır. Kamu diplomasisi çalışmalarında, yumuşak güç unsurlarıyla birlikte kullanılarak, yabancı kamuoylarına gönderilmek istenen mesajlar STK' lar, özel sektör, kanaat liderleri ile medya vasıtasıyla gerçekçi ve de tutarlı bir şekilde aktarılması için çaba sarf edilmektedir. Bu bağlamda Türkiye günümüzün değişen ve gelişen şartlarına ayak uydurmak amacıyla kamu diplomasisi faaliyetlerine daha fazla önem vermeye başlamıştır. Son dönemlerde komşularla ilişkilerine ve insani diplomasi konularına çok daha fazla önem veren Türkiye, kısa vadeli olan hedeflerini bir tarafta bırakarak uzun vadede kendi dış politikasında başarıya ulaştıracak olan uluslararası kültür ve eğitim faaliyetlerine verdiği önemi artırmalıdır. Gerekli olan yatırımları gerçekleştirmeli ve uluslararası platformda var olan problemleri, kamu diplomasisi vasıtasıyla ortadan kaldıracak yöntemler aramalıdır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

AK Parti, “ Komşularla Sıfır Problem ”, <http://www.akparti.org.tr/site/icraat/215>, (11.04.2015)

_____ “AK Parti, Parti Programı/Dış Politika”, http://www.akparti.org.tr/site/akparti/parti-programi#bolum_, (27.04.2015)

_____, “AK Parti, Parti Programı/Dış Politika”, <http://www.akparti.org.tr/P8855>, (02.05.2015).

Akbaş, Zafer ve Tuna, Hakan (2012), Bir Dış Politika Aracı Olarak Yumuşak Gücün Turizm Sektörüne Etkisi: Türkiye Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme”, **Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, 571, 5-17.

Akçadağ, Emine (2013), “Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi”, **Türk Dış Politikasında Yeni Yönelimler**, Hasret Çomak ve Caner Sancaktar (Ed.), Beta Basım, İstanbul.

_____ “Dünyada ve Türkiye’de Kamu Diplomasisi”, Kamu Diplomasisi Enstitüsü, www.kamudiplomasisi.org, (05.01.2017).

Akçay, Engin (2012), **Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları**, Turgut Özal Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Akçura, Yusuf (2015), **Üç Tarz- ı Siyaset**, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

Akgün, Mensur vd. (2011), **“Ortadoğu’da Türkiye Algısı 2010”**, TESEV Yayınları, İstanbul.

Aksoy, Metin ve Çemrek, Murat (2010), “Türk Dış Politikasında Kimlik Sorunsalı”, **Türkiye’nin Değişen Dış Politikası**, Cüneyt Yenigün ve Ertan Efeğil (Ed.), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Akşin, Sina (1999) “Atatürk’ün Dış Siyaset Modeli”, **Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç**, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Akıllı, Erman (2016), **Türkiye’de Devlet Kimliği ve Dış Politika**, Nobel Yayınevi, Ankara.

_____ (2016), **Türkiye’de ve Dünyada Dış Yardımlar**, Erman Akıllı (Ed.), Nobel Yayınevi, Ankara.

Alpkaya, Gökçen (2010), “İnsan Hakları Konusu”, **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, II. Cilt, Baskın Oran (Ed.), İletişim Yayınları, İstanbul.

Altunışık Benli, Meliha (2008), “The Possibilities and Limits of Turkey’s Soft Power in the Middle East”, **Insight Turkey**, 10 (2), 41-54.

Aras, Bülent (2009) “The Davutoğlu Era in Turkish Foreign Policy”, **Insight Turkey**, 11(3), 127-142.

_____ (2010), “Arabulucu Değil, Oyun Kurucu Dış Politika”, **SETA**, <http://www.setav.org/public/HaberDetay.aspx?Dil=tr&hid=28828&q=arabulucu-degil-oyun-kurucudis-politika>, (09.02.2016)

Arı, Tayyar (1999), **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, 3. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul.

_____ (2013), **Uluslararası İlişkilere Giriş**, 4. Baskı, MKM Yayıncılık, Bursa.

Arıboğan, Deniz Ülke vd. (2005), **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, Faruk Sönmezoğlu (Ed). Der Yayınları, İstanbul.

Arıboğan, Deniz Ülke (1997), **Globalleşme Senaryosunun Aktörleri: Uluslararası İlişkilerde Güç Mücadelesi**, Der Yayınları, İstanbul.

Aron, Raymond (1966), **Peace and War: A Theory of International Relations**, Doubleday & Company, New York.

Ataman, Muhitin (2017), “ Türkiye Dış Politikasının Ak Parti Döneminde Yeniden Yapılandırılması”, **Ak Partinin 15 Yılı Dış Politika**, Kemal İnat, Ali Aslan, Burhanettin Duran (Ed.) SETA, Ankara.

Ateş, Davut (2013), **Uluslararası Politika**, Dora Yayıncılık, Bursa.

Aydemir, Emrah (2016), **Dış Politikada Yumuşak Güç ve Medya**, Kalkedon Yayınları, İstanbul.

Aydoğan, Bekir, “Rapor: Güç Kavramı ve Kamu Diplomasisi”, **Politika Dergisi**, http://politikadergisi.com/sites/default/files/guc_kavrami_ve_kamu_diplomasisi_-_bekir_aydogan-pdf.pdf, (23.08. 2017).

Aziz, Aysel (2011), **Siyasal İletişim**, Nobel Yayıncılık, Ankara.

Bağcı, Hüseyin ve Sinkaya, Bayram (2006), “Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye: AK Parti'nin Perspektifi”, **Doğudan Batı'ya Dış Politika Ak Partili Yıllar**, Zeynep Dağı (Der.), Orion Yayınevi, Ankara.

Bal, İdris (2006), vd. “Uluslararası Siyasetin Aktörleri”, **Değişen Dünya'daki Uluslararası İlişkiler**, İdris Bal (Der.), Lalezar Kitapevi, Ankara.

_____ (2008), **Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler**, İdris Bal (Der.), 2. Baskı, Lalezar Kitabevi, Ankara.

Balcı, Ali (2013), **Türkiye Dış Politikası İlkeler, Aktörler, Uygulamalar**, Etkileşim Yayınları, İstanbul.

“Balkanlar'daki Osmanlı Restore Ediliyor” (31.08.2008), **T24 İnternet Gazetesi**, <http://t24.com.tr/haber/balkanlardaki-osmanli-restoreediliyor/4324>,

Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü (BYEGM), “Faaliyet Raporu” http://www.byegm.gov.tr/uploads/docs/2017_BYEGM_%C4%B0dare_Faaliyet_Raporu_.pdf,

Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü (BYEGM), “Hakkında” <http://byegm.gov.tr/turkce/hakkinda>,

Beng,Phar Kim (2008), “Turkey's Potential as a Soft Power: A Call for Conceptual Clarity”, **Insight Turkey**, 10 (2).

Bilge, A. Suat (1966), **Milletlerarası Politika**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara.

Bilkan, Ali Fuat (2010), “Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri”, Ali Resul Usul (Ed.), **Yükselen Değer Türkiye**, MÜSİAD Araştırma Raporları, İstanbul. http://www.musiad.org.tr/F/Root/Pdf/Ara%C5%9Ft%C4%B1rma%20Raporlar%C4%B1/Ara%C5%9Ft%C4%B1rma%20Raporlar%C4%B1/Yukselen_Deger_Turkiye.pdf, (28.08.2016).

Bozkır, Volkan (2013), “Kamu Diplomasinin Alanları ve Çerçevesi”, **Kamu Diplomasisi**, Ahmet Yalçınkaya ve Yeşim Özgen (Ed.), Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Can, Eyüp (2010), “Yeni Osmanlılık mı yeni Türk Vizyonu mu?”, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=14622159>, (19.11. 2016).

Carr, Edward Hallett (2010), **Yirmi Yıl Krizi 1919- 1939**, (Çev.) Can Cemgil, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.

Cull, J. Nicholas (2009), **Public Diplomacy: Lessons from the Past**, Figuero Press, Los Angeles.

_____ (2010), “Public Diplomacy: Seven Lessons for its Future from its Past”, **Place Branding and Public Diplomacy**, 6(1).

Çağırın, Mehmet Emin (2007), “Din ve Uluslararası İlişkiler”, **Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavram ve Teoriler**, Haydar Çakmak (Ed.), Platin Yayıncılık, Ankara.

Çakmak, Haydar (2008), **Türk Dış Politikası, 1919- 2008**, Platin Yayınları, Ankara.

Çelik, Nihat (2010), “The Black Sea and The Balkans Under Ottoman Rule”, **Karadeniz Araştırmaları**, 6 (24).

Çelikpala, Mitat (2010), “Türkiye ve Kafkasya: Reaksiyoner Dış Politikadan Proaktif Ritmik Diplomasie Geçiş”, **Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi**, 7(25), <http://www.uidergisi.com.tr/wp-content/uploads/2013/02/turkiye-ve-kafkasya.pdf>, (26.07.2016).

Çemrek, Murat, “Türk Dış Politikasında Suriye Dönüşümü: Güvenliğe Geri Dönüş”, **Suriye Krizi’nde Bölgesel ve Küresel Aktörler**, Birol Akgün (Der.), SDE Analiz.

Çetinsaya, Gökhan (2007), “Bağımsızlıklarının On beşinci yılında Türk Cumhuriyetleri ve Türkiye”, **Türk Dünyasının Problemleri ve Çözüm Önerileri**, Necdet Öztürk ve Ali Satan (Ed), IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

_____ (2008), **Türk Dış Politikası 1919- 2008**, Haydar Çakmak (Ed.), Platin, Ankara.

Çevik, B. Senem (2014), **Uluslararası Halkla İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu**, SDE, Ankara.

Dağı, Zeynep (2007), “Diplomasi: Çatışmanın ve İşbirliğinin Dili”, **Uluslararası Politikayı Anlamak**, Zeynep Dağı (Der.), Alfa Yayıncılık, İstanbul.

Davutoğlu, Ahmet (2004), “Türkiye Merkez Ülke Olmalı”, **Radikal**, <http://www.radikal.com.tr/yorum/turkiye-merkez-ulke-olmali-702116/>, (08.05.2017).

_____ (2007), **Stratejik Derinlik: Türkiye’nin Uluslararası Konumu**, Küre Yayınları, İstanbul.

_____ (2009), “Turkish Foreign Policy and the EU in 2010”, <http://turkishpolicy.com/article/329/turkish-foreign-policy-and-the-eu-in-2010-fall-2009>, (11.06.2018).

_____ (2009) “Principles of Turkish Foreign Policy”, SETA Vakfı’nın Washington D.C. Şubesinde Hitabı, Washington D.C.(13.09.2017).

_____ (2010), “Turkey’s Zero Problems Foreign Policy”, **Foreign Policy**, <https://foreignpolicy.com/2010/05/20/turkeys-zero-problems-foreign-policy/>, (02.11. 2017).

_____ (2011), **Teoriden Pratiğe: Türk Dış Politikası Üzerine Konuşmalar**, Küre Yayınları, İstanbul.

_____ (2012), “Türk Dış Politikasının İlkeleri ve Bölgesel Siyasal Yapılanma”, Stratejik Araştırmalar Merkezi, **Vision Papers**,3. Ankara.

_____ (2013), “Zero- Problems in a New Era”, **Foreign Policy Magazine**, <https://foreignpolicy.com/2013/03/21/zero-problems-in-a-new-era/>, (02.11. 2017).

_____ (2013), **2013 Yılına Girerken Dış Politikamız**, Dışişleri Bakanlığı’nın 2013 Mali Yılı Bütçe Tasarısının TBMM Genel Kurulu’na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık, http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/butce_2013.pdf, (24.02.2017)

_____ (2014), “**2014 Yılına Girerken Dış Politikamız**”, Dışişleri Bakanlığı’nın 2014 Mali Yılı Bütçe Tasarısının TBMM Genel Kurulu’na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık, http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2014-yilina-girerken-dis-politikamiz.pdf, (24.05.2018).

Davutoğlu’nun Ritmik Diplomasisi, (4.12.2009), **Sabah**, https://www.sabah.com.tr/siyaset/2009/12/04/davutoglundun_ritmik_diplomasisi,

“Davutoglu Says Turkey, EU Share Common Destiny”, (15.04.2010), <http://www.turkishny.com/english-news/5-english-news/16481turkish-fm-davutoglusays-turkey-eu-share-common-destiny>, (01.09.2017).

Demirtepe, M. Turgut ve Özertem, Hasan Selim (2013), “Yükselen Tehdit Algısı Karşısında Çin’in Yumuşak Güç Siyaseti: Politikalar ve Sınırlılıkları”, **Bilig Dergisi**, 65, http://bilig.yesevi.edu.tr/index.php?menu_v=onceki_sayilar_alt&ilgili_sayi=99, (11.03.2017).

Deringil, Selim (2007), **İktidarın Sembolleri ve İdeoloji II. Abdülhamid Dönemi (1876-1909)**, (Çev.) Gül Çağalı Güven, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Destradi, Sandra (2008), “Empire, Hegemony, and Leadership: Developing a Research Framework for the Study of Regional Powers”, **GIGA Institute of Asian Studies**, Working Paper, 79, Hamburg,

Devran, Yusuf (2012), “Türk Tarihi Perspektifinden Kamu Diplomasisi Olgusuna Bakış ya da Tarihi Potansiyeli Yeniden Düşünmek”, **Kamu Diplomasisi**, Abdullah Özkan, Tuğçe Ersoy Öztürk (Ed.), TASAM Yayınları, İstanbul.

_____ “Türk Tarihi Perspektifinden Kamu Diplomasisi Olgusu” **Kamu Diplomasisi Enstitüsü**,<http://kamudiplomasisi.org/makaleler/haberler/135-tuerk-tarihi-perspektifinden-kamudiplomasisi-olgusu>,

Djerejian, P. Edward (2003), **Changing Minds Winning Peace: A New Strategic Direction for U.S. Public Diplomacy in the Arab & Muslim World**, Advisory Group on Public Diplomacy for the Arab and Muslim World, , Washington, D.C.

Doğan, Erhan (2012), “ Kamu Diplomasisinin Sunduğu Fırsatlar ve Kısıtlar Üzerine”, **Kamu Diplomasisi**, Abdullah Özkan, Tuğçe Ersoy Öztürk (Ed.), TASAM Yayınları, İstanbul.

Dönmez, Rasim Özgür (2014), “Ahmet Davutoğlu Dış Politika Anlayışının Kökleri: Modernite Eleştirisinden Modernitenin Merkezine”, **Türkiye’de Politik Değişim ve Türk Dış Politikası: Neo-Osmanlıcılığın Sosyo Politikası**, Rasim Özgür Dönmez (Ed.), Dora Yayıncılık, Bursa.

Efegil, Ertan (2010), “Türk Dış Politikasında Süreklilik ve Değişim”, **Türkiye’nin Değişen Dış Politikası**, Cüneyt Yenigün ve Ertan Efegil (Ed.), Nobel Yayın, Ankara.

Efegil Ertan ve Kalaycı, Rıdvan (2012), **Dış Politika Teorileri Bağlamında Türk Dış Politikasının Analizi, Cilt 1**, Ertan Efegil ve Rıdvan Kalaycı (Der.), Nobel Yayıncılık, Ankara.

Eilers, Claude (2009), **Diplomats and Diplomacy in the Roman World**, Brill, Holland.

Eker, Kemal (1980), “Psikolojik Savaş ve Genel İlkeleri”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, 275, Ankara.

Ekşi, Muharrem (2014), **Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, Siyasal Kitabevi, Ankara.

_____ (2018), **Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, 2. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara.

_____ (2015), “Kültürel Diplomasi ve Yunus Emre Enstitüsü”, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Mehmet Şahin, B. Senem Çevik (Ed.), Nobel Yayıncılık, Ankara.

Erandaç, Bülent (2013), **“Türkiye’nin Kissinger’i”**, <http://www.takvim.com.tr/Yazarlar/erandac/2013/01/25/turkiyenin-kissingeri>, (15.09.2018).

Erdağ, Ramazan (2013), “Türkiye’nin Stratejik Kültürü ve Dış Politikada Yansıması”, **Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)**, 8(1).

_____ (2015), “Türkiye’nin Kalkınma Yardımları ve TİKA” , **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Mehmet Şahin, B. Senem Çevik (Ed.), Nobel Yayıncılık, Ankara.

Erdoğan, Recep Tayyip (2011), “The Robust Man of Europe”, <http://www.newsweek.com/2011/01/17/the-robust-man-of-europe.html>, (23.09.2017).

Erhan, Çağrı (2009), “Türkiye, Ortadoğu’da ABD Ne İstediye Yapmıştır”, **Mülakatlarla Türk Dış Politikası Cilt 1**, Habibe Özdal vd. (Ed.), USAKYayınları, Ankara.

_____ (2010), **Türk Dış Politikasının Güncel Sorunları**, İmaj Kitabevi, Ankara.

Erkan, Hakan Sezgin (2015), “ Türk Dış Politikasında Davutoğlu Perspektifi”, **Türk Dış Politikasında Güncel Eğilimler (2000- 20014)**, Deniz Tansi ve Hakan Sezgin Erkan (Ed.), Kanes Yayınları, İstanbul.

Erzen, Meltem Ünal (2014), **Kamu Diplomasisi**, Derin Yayınları, İstanbul.

Fidan, Hakan (2010), “Turkish foreign policy towards Central Asia”, **Journal of Balkan and Near Eastern Studies**,12 (1).

_____ (2013), “A Work in Progress: The New Turkish Foreign Policy”, **Middle East Policy**, 20,(1).

Figes, Orlando (2012) , **Kırım: Son Haçlı Seferi**, (Çev.) Nurettin Elhüseyni, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Fisher, Ali, **Public Diplomacy in The United Kingdom**, <http://www.wandrenpd.com/wpcontent/uploads/2010/01/PD-in-the-UK.pdf>, (29.03.2018).

Galarotti, Julia (2011), “**Soft Power: What It is, Why It is Important, and Conditions Under Which It can be Effectively Used**”, Wesleyan University, Middletown.

Giddens, Anthony (2000) , **Sosyoloji**, (Çev.) Hüseyin Özel ve Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara.

Gilboa, Eytan (2001), “Diplomacy in the Media Age: Three Models of Uses and Effects”, **Diplomacy and Statecraft**, 12, 2-29.

Girgin, Kemal (1975), **Çağdaş Politika ve Diplomasi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

Glassgold, Stacy Michelle (2010), “**Public Diplomacy: The Evolution of Literature**”, http://uscpublicdiplomacy.org/pdfs/Stacy_Literature.pdf, (03.05.2017).

Global Public Diplomacy Network, <http://gpdnet.org/user/about/selectOverView.do>, (09.07.2018).

Grigoriadis, N. Ioannis (2010) “The Davutoğlu Doctrine and Turkish Foreign Policy”, **Hellenic Foundation for European Foreign Policy**, Working Paper 8, Bilkent Universty.

Gökmen, Oğuz (2006), **Diplomasi: Diplomaside 40 Yıl, 11 Ay, 17 Gün**, Kendi Yayını, İstanbul.

Gönlübol, Mehmet (2000), **Uluslararası Politika: İlkeler, Kavramlar, Kurumlar**, Ankara, Siyasal Kitabevi.

Gözen, Ramazan(2006), **Türk Dış Politikası Barış Vizyonu**, Palme Yayıncılık, Ankara.

_____ (2006), “Dış Politika Nedir?”. **21.Yüzyılda Türk Dış Politikası**. İdris Bal (Der.), Lalezar Yayınları, Ankara.

_____ (2010), “Türk Dış Politikasında Değişim Var mı ?”, **Türkiye'nin Değişen Dış Politikası**, Cüneyt Yenigün ve Ertan Efeğil (Ed.),Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Gullion, A. Edmund, “What is Public Diplomacy?”, **The Edward R. Murrow Center of Public Diplomacy, The Fletcher School of Law and Diplomacy**, Tufts University, <http://fletcher.tufts.edu/Murrow/Diplomacy>,

Güder, Süleyman ve Mercan, M. Hüseyin (2012), “2000 Sonrası Türk Dış Politikasının Temel Parametreleri ve Ortadoğu Politikası”, **İnsan ve Toplum**, 2(3).

Güngörmez, Oğuz (2017), “ Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Politikasının Yükselişi”, **Ak Partinin 15 Yılı Dış Politika**, Kemal İnat, Ali Aslan, Burhanettin Duran (Ed.), SETA,

Gürcanlı, Zeynep (2013), “Davutoğlu: Sıfır Sorun Politikası Başarılı” **Hürriyet**, <http://www.hurriyet.com.tr/davutoglu-sifir-sorun-politikasi-basarili-22873019>, (12.09.2014).

Hermann, Rainer, (2011), **Türkiye’de Neler Oluyor? Anadolu’nun Uyanışı ve Yeni Elitler**, (Çev.) Haşim Koç vd. , Ufuk Yayınları, İstanbul.

Hill, Christopher ve Light, Margot (1985), “Foreign Policy Analysis”, M. Light ve A.J.R. Groom (Der.), **International Relations: A Handbook of Current Theory**, Printer Publishers, Londra.

_____ (2003), **The Changing Politics of Foreign Policy**, Palgrave Macmillan, Hampshire.

Hoffman, David (2002), **Beyond Public Diplomacy**, Foreign Affairs, <https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2002-03-01/beyond-public-diplomacy>, (11.07.2018).

Holsti, Kalevi Jaakko (1964), “The Concept of Power in the Study of International Relations”, **Background**, 7 <https://academic.oup.com/isq/articleabstract/7/4/179/2474252?redirectedFrom=fulltext>, (4).179-194, (19.09.2017).

_____ (1977), **International Politics: a Framework for Analysis**, 4. Edition, Prentice-Hall, New Jersey. https://openlibrary.org/books/OL4897604M/International_politics, (12.08.2018).

Houghton, David Patrick (2007), “Reinvigorating the Study of Foreign Policy Decision-Making: Toward a Constructivist Approach”, **Foreign Policy Analysis**, 3.

Hounsell, Blake (2010), “Mr. Zero Problems”, Ahmet Davutoğlu ile Mülakat, **Foreign Policy Magazine**, http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/11/29/mr_zero_problems, (10.02.2015).

Huntington, P. Samuel (2002), **Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması**, (Çev.), M. Turhan ve C.Soydemir, Okyanus Yayınları, İstanbul.

Hurmi, Bahar Turhan (2006), “Uluslararası İlişkilerde Dış Politikayı Etkileyen Etmenler”. **Değişen Dünya’daki Uluslararası İlişkiler**, İdris Bal (Der.), Lalezar Kitapevi, Ankara.

Institut Français, Basın Bülteni, **Un Nouvel Acteur Pour Mettre En Oeuvre La Diplomatie, Culturelle De La France**, <http://institutfrancais.com/fr/faites-notre-connaissance>,

İnan, Kamran (1994), **Dış Politika**, Ötüken, İstanbul.

İskit, Temel (2007), **Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

İnan, Ece (2012), “Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler Eksenini”, **Kamu Diplomasisi**, Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk (Ed.), TASAM Yayınları, İstanbul.

İnalçık, Halil (2000), **Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi: 1300-1600**, I. Cilt, (Çev.) Halil Berktaş, Eren Yayıncılık, İstanbul.

_____ (2002), **Osmanlı Uygarlığı**, 1. Cilt, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara.

_____ (2011), **Kuruluş ve İmparatorluk Sürecinde Osmanlı**, Timaş Yayınları, İstanbul.

Jeanneney, Jean Noel (2009), **Başlangıcından Günümüze Medya Tarihi**, (Çev.) Esra Atuk, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Kalaycı, Rıdvan ve Koca, Sefa Mutlu (2015), “İnsani Yardımların Türkiye Dış Politikasında Artan Etkisi: AFAD Örneği”, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Mehmet Şahin, B. Senem Çevik (Ed.), Nobel Yayıncılık, Ankara.

Kalın, İbrahim (2010), “Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi”, **Yükselen Değer Türkiye**, Ali Resul Usul (Ed.), MÜSİAD Yayınları.

_____ (2011), “Soft Power and Public Diplomacy”, **Perceptions**, 16 (1).

_____ (2011), “Turkish Foreign Policy: Framework, Values and Mechanisms”, **International Journal**, 67(7), 7-21.

_____ (2012), “Turkish Foreign Policy: Framework, Values and Mechanisms”, **International Journal: Canada’s Journal of Global Policy Analysis**, 67 (1).

_____ (2012), “Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi”, **Kamu Diplomasisi**, Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk (Ed.), TASAM Yayınları, İstanbul.

_____ **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, <https://kdk.gov.tr/sag/turk-dis-politikasi-ve-kamu-diplomasisi/20>, (29.03.2017).

Kamel, Ayhan (2014), **1923’ten günümüze Türk Dış Politikası ve Diplomasisi**, İnkılap Kitabevi, İstanbul.

Kamu Diplomasisi Enstitüsü, “Amaç ve Hedefler”, <http://www.kamudiplomasisi.org/amachedefler.html>,

Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK), <https://kdk.gov.tr>,

_____ **“Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Genelgesi”**, <http://kdk.gov.tr/kurumsal/kdk-genelgesi/5>,

_____ **“Vizyon- Misyon”**, <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/vizyon-misyon/8>,

_____ **“Faaliyetler”** <http://www.kdk.gov.tr/faaliyetler>,

_____ **“Kamu Diplomasisine Bakış”**, <https://kdk.gov.tr/sag/kamu-diplomasisine-bakis/21>,

_____ **“Hedefler”**, <https://kdk.gov.tr/kurumsal/hedefler/9>,

_____ **“Türkiye’nin Uluslararası Prestiji THY ile Güç Kazanıyor”**, <https://kdk.gov.tr/sayilarla/turkiyenin-uluslararasi-prestiji-thy-ile-guc-kazaniyor/13>, (01.03.2015).

Karacasulu, Nilüfer (2008), “Dış Politika Nedir? ”, **Türk Dış Politikası 1919-2008**, Haydar Çakmak (Der.), Platin Yayınları, Ankara.

Karadağ, Haluk (2016), **Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi**, Nobel Yayıncılık, Ankara.

Kaymak Oktay (2017), **“Kavramsal Bir Harita; Yakın Dönem Türk Dış Politikası Sözlüğü: Stratejik Derinlik”** <https://www.ilimvedenediyet.com/kavramsal-bir-harita-yakin-donem-turk-dis-politikasi-sozlugu-stratejik-derinlik.html>, (09.04.2018).

Kemming, Jan Dirk ve Sandıkçı, Özlem (2007), “Turkey’s EU Accession as a Question of Nation Brand Image”, **Place Branding and Public Diplomacy**, 3(1), Palgrave Macmillan.

Keyman, Fuat (2006), “Güvenliğin Yolu Demokrasi ve Kalkınma”, **Anlayış**, 35 <http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=35&makaleid=4923>, (21.10.2018).

Kılıç, Esra Aydın (2015), “ Bir Kamu Diplomasisi Aracı Olarak TRT Kurumu”, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Mehmet Şahin, B. Senem Çevik (Ed.), Nobel Yayıncılık, Ankara.

Kışlalı, Ahmet Taner (2008), **Siyaset Bilimi**, 13. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.

Kissenger, Henry (2006), **Diplomasi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Koçer, Gökhan (2008), “AKP’nin ve Tayyip Erdoğan’ın Dış Politika Felsefesi”, **Türk Dış Politikası 1919- 2008**, Haydar Çakmak (Ed.), Platin, Ankara.

_____ (2003), **Türk Dış Politikasında İslam: Araf’ta Olmak ya da Bir Pragmatizm Örneği**, Öğreti-Pegem A Yayıncılık, Ankara.

Kodaman, Bayram (1990), “Türk Dış Politikası İçin Üç Zemin”, **Türk Yurdu**,39, 4-8.

Kodaman, Timuçin ve Akçay, Ekrem Yaşar (2010), “Kuruluştan Yıkılışa Kadar Osmanlı Diploması Tarihi ve Türkiye’ye Bıraktığı Miras”, **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 22, 75-92.

Kohen, Sami (2010), “Hayal ile Gerçek Arasında”, **Milliyet**, <http://www.milliyet.com.tr/hayal-ile-gercek-arasinda/sami-kohen/dunya/dunyayazardetay/25.12.2010/1330690/default.htm>, (21.10.2018)

Köse, Talha (2011), “Türk Dış Politikası’nın Ortadoğu’daki Yeni Kimliği ve Çatışma Çözümlerinin Keşfi”, Burhanettin Duran, vd. (Ed.) **TürkDış Politikası Yılığ 2010**, SETA Yayınları, Ankara.

Kurtuluş, Begüm (2015), “Türkiye’nin Kamu Diplomasisinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İnsani Yardım Kuruluşları ve İnsani Diploması Perspektifi”, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Mehmet Şahin, B. Senem Çevik (Ed.), Nobel Yayıncılık, Ankara.

Kurubaş, Erol (2016), “Türk Dış Politikasında Değişim ve Orta Doğu Politikasına Yansımaları”, Ertan Efeğil (Ed.), **Türkiye’nin Çatışma Bölgelerine Yönelik Dış Politikasının Analizi**, Gündoğan Yayınları, İstanbul.

Küçükylmaz, M. Mücahit (2005), Ahmet Davutoğlu: “Kriz Odaklı Değil, Vizyon Odaklı Dış Politika”, **Anlayış**, 23, <http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?makaleid=4209>, (29.04.2018).

Kürkçüoğlu, Ömer (1980), “Dış Politika Nedir?”, **Türkiye’deki Dünü ve Bugünü**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 35(1-4), 309-335.

Leonard, Mark vd. (2005), **British Public Diplomacy in the Age of Schisms**, Foreign Policy Centre, Londra.

Mardin, Şerif (2011), **Türk Modernleşmesi**, iletişim Yayınları, İstanbul.

Marshall A. Jennifer ve Farr, F. Thomas (2009) “Public Diplomacy in an Age of Faith”, **Toward a New Public Diplomacy**, Philip Seib (Ed.), Palgrave Macmillan, New York.

Melissen, Jan (2007), **The New Public Diplomacy: SoftPower in International Relations**, Palgrave Macmillan, New York.

Mengü, Seda Çakar ve Yıldırım, Gonca (2012), “Halkla İlişkilerin Kamu Diplomasisinde Etkin Kullanımı”, **Kamu Diplomasisi**, Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk (Ed.), Tasam Yayınları, İstanbul.

Millas, Herkül (2013), “Stratejik Derinlik Kitabı- Yurt Dışından Okunduğunda”, **Türk Dış Politikası Cilt III: 2001-2012**, Baskın Oran (Ed.), İletişim Yayınları, İstanbul.

Morgenthau, J. Hans (1970), **Uluslararası Politika: Güç ve Barış Mücadelesi, C. I**, (Çev.), Baskın Oran ve Ünsal Oskay, Sevinç Matbaası, Ankara.

_____ (1970), **Uluslararası Politika: Güç ve Barış Mücadelesi, C. II**, (Çev.), Baskın Oran ve Ünsal Oskay, Sevinç Matbaası, Ankara.

Murrow, The R. Edward “Center of Public Diplomacy, **What is Public Diplomacy**, <http://fletcher.tufts.edu/murrow/diplomacy>, (28.04.2018).

Nye, S. Joseph (1990), **Bound to Lead: The Changing Nature of American Power**, Basic Books, New York.

_____ (2002), “Hard and Soft Power in a Global Information Age”, Mark Leonard (Ed.), **Re-Ordering the World**, Foreign Policy Centre, London.

_____ (2004), **Soft Power: The means to Success in World Politics**, , Public Affairs Press, New York

_____ (2005), **Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Yolu**, (Çev.) Reyhan İnan Aydın, Elips Kitap, Ankara.

_____ (2008), “Public Diplomacy and Soft Power”, **The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science**, 616, 94-109.

Nicolson, Harold (1970), **Diplomasi**, (Çev.) Mete Engin, Altın Kitaplar, İstanbul.

Oğuzlu, Tarık (2009), “Türk Dış Politikasında Davutoğlu Dönemi”, **Ortadoğu Analiz**, 1(9), 68-76.

_____ (2011), “Soft Power in Turkish Foreign Policy”, **Australian Journal of International Affairs**, 61(1), 81-97.

_____ (2012), “Komşularla Sıfır Sorun Politikası: Kavramsal bir Analiz”, **Ortadoğu Analiz**, 4(42), 8-17.

_____ (2015), “Güvenlik Kültürü ve Türk Dış Politikası”, **Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, (Bilig)**, 72, 223-250.

Olçay, H. Bülent ve Olçay Tarık (2008), “Dış Politika Araçları”, **Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler**, İdris Bal (Der.), Lalezar Kitabevi, Ankara.

Oran, Baskın (2013), “Dönemin Dış Politikası”, **Türk Dış Politikası Cilt III: 2001- 2012**, Baskın Oran (Ed.), İletişim Yayınları, İstanbul.

_____ (2013), “**Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**”, Cilt III, Baskın Oran (Ed.), İletişim Yayınları, İstanbul.

Özdemir, Haluk (2008), “Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 63(3), 113-144.

Özkan, Abdullah ve Ersoy Öztürk, Tuğçe (2012), **Kamu diplomasisi**, Tasam Yayınları, İstanbul.

_____ (2007), **Siyasal İletişim Stratejileri**, Tasam Yayınları, İstanbul.

_____ **21. Yüzyılın Stratejik Vizyonu Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi İmkânları**, TASAM Yayınları, İstanbul.

_____ “Kamu Diplomasisi: Kalp Kazanma Sanatı”
<http://www.kamudiplomasisi.org/direktor>, (21.12.2018).

Özpek, Burak Bilgehan ve Demirağ, Yelda (2012), “The Davutoglu Effect in Turkish Foreign Policy: What if the Bowstring is Broken?”, **Iran and the Caucasus**.

Potter, Evan (2002), “Canada and New Public Diplomacy” Netherland Institute of International Relations, Clingendael,
https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/Clingendael_20020700_cli_paper_dip_issue81.pdf, (26.09.2018).

Resmi Gazete (2010),2010/3, **27478 Sayılı Başbakanlık Genelgesi**,
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130.htm>, (04.11.2017).

Rosenau, N. James(1976), “The Study of Foreign Policy”, James N. Rosenau vd (Ed.), **World Politics an Introduction**, , Free Press, New York.

“Ritmik Diplomasi Kazandı”, (18.06.2004), **Yenişafak**,
<https://www.yenisafak.com/gundem/ritmik-diplomasi-kazandirdi-2711146>,

Rüma, İnan (2011), “Turkish Foreign Policy Towards the Balkans: New Activism, Neo-Ottomanism or/so What”, **Turkish Policy Quarterly**, 9(4). 133-140.

Sadık, Giray (2012), “Magic Blend or Dangerous Mix? Exploring the Role of Religion in Transforming Turkish Foreign Policy from a Theoretical Perspective”, **Turkish Studies**, 13 (3). 293- 317.

Sağlık, Eyüp Can (2013), Kamu Diplomasisinde Kitle İletişim Araçları ve Küresel Medyanın Rolü, **Kamu Diplomasisi**, Ahmet Yalçınkaya ve Yeşim Özgen (Ed.), Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Sancak, Kadir (2016), **Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Yumuşak Güç**, Nobel Yayınevi, Ankara.

Sancar, Gaye Aslı (2012), **Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler**, Beta Yayınları, İstanbul.

_____ (2015), “Kamu Diplomasisinde Medyanın Önemi: Anadolu Ajansı Örneği”, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Mehmet Şahin, B. Senem Çevik (Ed.), Nobel Yayıncılık, Ankara.

Sander, Oral (2010), **Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü**, İmge Kitabevi, İstanbul.

Sandıklı, Atilla (2015), **Türkiye'nin Jeopolitiği, Yumuşak Güç Savaşları ve Terörizm**, Bilgesam Yayınları, İstanbul.

_____ (2014), **Kafkasya'daki Gelişmeler ve Türkiye**, Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Bilgesam Yayınları, İstanbul.

Saraçlı, Murat (2014) “Güç Unsurları Çerçevesinde Bir Algı Yönetimi Unsuru Olarak (Yeni) Kamu Diplomasisi ve Türkiye”, **Algı Yönetimi**, Bilal Karabulut (Ed.), Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.

Smith, Giles Scott (2008), "Exchange Programs and Public Diplomacy", **Routledge Handbook of Public Diplomacy**, Nancy Snow and Philip M. Taylor (Ed.), Routledge, New York.

Snow, Nancy (2009), "Re thinking Public Diplomacy". **Handbook of Public Diplomacy**, Nancy Snow and Philip M. Taylor (Ed.), Routledge, New York.

Somun, Hajrudin (2011), "Turkish Foreign Policy in the Balkans and Neo-Ottomanism: A Personal Account", **Insight Turkey**, 13(3), 33-41.

Sönmezoğlu, Faruk (2005), **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, 4. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul.

_____ (2016), **Son Onyillarda Türk Dış Politikası 1991- 2015**, Der Yayınları, İstanbul.

Sözen, Ahmet (2010), "A Paradigm Shift in Turkish Foreign Policy: Transition and Challenges", **Turkish Studies**, 11(1). 103-123.

Szondi, Gyorgy (2009), "Central and Eastern European Public Diplomacy", **Handbook of Public Diplomacy**, Nancy Snow and Philip M. Taylor (Ed.), Routledge, New York.

Şahin, Mehmet ve Çevik B. Sinem (2015), "Türkiye'de Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç", **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik (Ed.), Nobel Yayıncılık, Ankara.

Şener, Bülent (2013), **Türk Dış Politikasında Güç Kullanma Seçeneği (1923- 2010) Teorik, Tarihsel ve Hukuksal Bir Analiz**, Barış Kitap Basım Yayın, Ankara.

_____ (2014), " Dış Politikada Yumuşak Güç Olgusu ", <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/politik-sosyal-kulturel-arastirmalar-merkezi/2014/02/10/7423/dis-politikada-yumusak-guc-olgusu>, (28.08.2016).

Şöhret, Mesut (2013), " AKP Dönemi Türk Dış Politikası", **Türk Dış Politikasında Yeni Yönelimler**, Hasret Çomak ve Caner Sancaktar (Ed.), Beta Basım, İstanbul.

Tayfur, M. Fatih (2010), "Dış Politika", **Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar**, Atilla Eralp (Ed.), 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

Tanrısever, F. Oktay (2009), "Güç", **Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar**, 5. Baskı, Atilla Eralp (Ed.), İletişim Yayınları, İstanbul.

"TEB'in Balkan Çıkarması Kosova Şubesiyle Başladı", (22.03.2008), **Milliyet**<http://www.milliyet.com.tr/teb-in-balkan-cikarmasi-kosova-subesiyle-basladi-ekonomi-508250/>,

Tekin, Beyza Çağatay ve Tekin, Rıfat Barış (2014), "AKP Dönemi Türkiye'nin Ekonomi Politikası: Neo- Liberal Dönüşüm Bağlamında Bir Değerlendirme", **Türkiye'de Politik Değişim ve Türk Dış Politikası: Neo- Osmanlılığın Sosyo Politikası**, Rasim Özgür Dönmez (Ed.), Dora Yayıncılık, Bursa.

Telatar, Gökhan (2014), "Merkez Ülkeden Küresel Güce Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi", **Türkiye'de Politik Değişim ve Türk Dış Politikası: Neo- Osmanlılığın Sosyo Politikası**, Rasim Özgür Dönmez (Ed.), Dora Yayıncılık, Bursa.

Toklu, Vefa (2006), **Uluslararası İlişkiler**, İmaj Yayınevi, Ankara.

Tuch, N. Hans (2003), “**Communicating With the World: U.S. Public Diplomacy Overseas**”, St. Martin’s Press, New York.

Tuncer, Hüner (1995), **Eski ve Yeni Diplomasi**, Ümit Yayıncılık, Ankara.

_____ (2009), **Diplomasinin Evrimi Gizli Diplomasiden Küresel Diplomasiye**, Kaynak Yayınları, İstanbul.

Tüfekçi, Özgür, (2016), “Yükselen Güçler ve Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımlar”, **Türkiye’de ve Dünyada Dış Yardımlar**, Erman Akıllı (Ed.), Nobel Yayınevi, Ankara.

Tür, Özlem ve Han, K. Ahmet (2015), “2000’li Yıllarda Türk Dış Politikasını Anlamak”, **2000’li Yıllarda Türk Dış Politikası, Fırsatlar, Riskler ve Krizler**, Özden Zeynep Oktav ve Helin Sarı Ertem (Ed.), Nobel Yayıncılık, Ankara.

Türbedar, Erhan (2011), “Turkey's New Activism in the Western Balkans: Ambitions and Obstacles”, **Insight Turkey**, 13 (3), 139-158.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, www.mfa.gov.tr, (11.09.2018).

_____, 2009, “**Sayın Bakanımızın 2009 Değerlendirme Toplantısı**”, <http://www.mfa.gov.tr>,

_____ <http://www.mfa.gov.tr/ulkemizin--yurtdisinda-tanitimi.tr.mfa>,

_____ http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_-_insani-yardimlari.tr.mfa,

_____, <http://www.mfa.gov.tr/yurtdisindaki-turk-kultur-varligi.tr.mfa>,

_____ <http://www.mfa.gov.tr/uluslararası-kuruluşlarla-kültürel-iliskilerimiz.tr.mfa>,

_____ “**Güney Kafkasya Ülkeleri İle İlişkiler**”, http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-güney-kafkasya-ulkeleriyle-iliskileri.tr.mfa,

_____ “**Komşularla Sıfır Sorun Politikamız**”, <http://www.mfa.gov.tr/komsularla-sifir-sorun-politikamiz.tr.mfa>,

_____,(2012), “**Dışişleri Bakanı Sn. Ahmet Davutoğlu’nun İstanbul Şehir Üniversitesi’nde Yaptığı Konuşma**”, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-istanbul-sehir-universitesi_nde_yaptigi-konusma-19_07_2012.tr.mfa,

_____ 2013, “**Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu'nun V. Büyükelçiler Konferansında Yaptığı Konuşma**”, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-v_-buyukelciler-konferansinda-yaptigi-konusma_-2-ocak-2013_-ankara.tr.mfa,

_____ “**2019 Yılına Gिरerken Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Girişimci ve İnsani Dış Politikamız**”, http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2019-yilina-girerken-girisimci-ve-insani-dis-politikamiz.pdf,

_____ (2011), “**BM Güvenlik Konseyi’ne Adaylığımız Hk.**” http://www.mfa.gov.tr/no_-129_-18-mayis-2011_-bm-guvenlik-konseyi_ne-adayligimiz-hk_.tr.mfa,

Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Bakanlığı (TİKA), “**Hakkımızda**”<http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649>,

_____ “**Tarihçe**” <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/tarihce-222>,

- _____ “**2017 Faaliyet Raporu**”,
<http://www.tika.gov.tr/upload/2018/2017%20Faaliyet%20Raporu/T%C4%B0KA%20Faaliyet%20Raporu%202017.pdf>,
- Türkiye Maarif Vakfı, “**Türkiye Maarif Vakfı Kanunu**”,<https://turkiyemaarif.org/page/51-tmv-kanunu-11>,
- _____ “**Kuruluş Amacı, Vizyon, Misyon**” <https://turkiyemaarif.org/page/30-turkiye-maarif-vakfi-12>,
- _____ “**Türkiye Maarif Vakfının Faaliyet Alanları**”
<https://turkiyemaarif.org/page/11-faaliyet-alanlari-10>
- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), “**Tarihçe**”,
<http://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx>,
- “Türkiye BM’de Geçici Üyeliğe Seçildi”, (17.10.2008),
CnnTürk,<https://www.cnntrk.com/2008/dunya/10/17/turkiye.bmde.gecici.uyelige.secildi/497124.0/index.html>,
- “Türk Dizileri Balkanlar’ı Fethetti”, (28.10.2012), **Sabah**, <https://www.sabah.com.tr/kultur-sanat/2012/10/28/turk-dizileri-balkanlari-fethetti>,
- “Türk Şirketler Balkanlar’ı Yatırımlarıyla Fethetti”, (09.06.2018), **Star Gazetesi**,<https://www.star.com.tr/ekonomi/turk-sirketler-balkanlari-yatirimlariyla-fethetti-haber-1352461/>,
- Uzgel, İlhan (2009), “Dış Politikada AKP: Strateji Konumdan Stratejik Modele”**AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu**, Phoenix Yayınevi, Ankara.
- _____ (2009), “Dış Politikada AKP: Strateji Konumdan Stratejik Modele”,
Mülkiye Dergisi, 30 (252).
- _____ (2012), “Sıfır Sorunun Çöküşü”, **Radikal**,
<http://www.radikal.com.tr/radikal2/sifir-sorunun-cokusu-1092971/>, (19.03.2018).
- Ülsever, Cüneyt (2012), “Bir Ahmet Davutoğlu Analizi”, **Yurt Gazetesi**,
<http://www.yurtgazetesi.com.tr/bir-ahmet-davutoglu-analizi-makale,1514.html>, (07.09.2018).
- Ünal, Selçuk, “Kamu Diplomasininin Dış Politikadaki Yeri”, **Kamu Diplomasisi**, Ahmet Yalçınkaya ve Yeşim Özgen (Ed.), Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Varoğlu, Abdülkadir (2013), “Kamu Diplomasisinde Kavramsal ve Kuramsal Süreç”, **Kamu Diplomasisi**, Ahmet Yalçınkaya ve Yeşim Özgen (Ed.), Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Vracic, Alida (2016), **Turkey’s Role in the Western Balkans**, SWP Research Paper, 11.
- Webber, Mark ve Smith, Michael (2002), **Foreign Policy in a Transformed World**, England: Prentice Hall, Harlow.
- Yalçıntaş, Murat (2013), “Sivil Toplum Kuruluşları ve Kamu Diplomasisi”, **Kamu Diplomasisi**, Ahmet Yalçınkaya ve Yeşim Özgen (Ed.), Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Yalvaç, Faruk (2012) “Strategic Depth or Hegemonic Depth ? A Critical Realist Analysis of Turkey’s Position in the World System”, **International Relations**, 26 (2).

Yeğın, Abdullah (1993) vd.,**Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat**, Türdav Yayınları, İstanbul.

Yenigün, Cüneyt (2010), “Türk Dış Politikasında Üçüncü Dalga”, **Türkiye’nin Değişen Dış Politikası**, Cüneyt Yenigün ve Ertan Efeğil (Ed.),Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Yeşiltaş, Murat ve Balcı, Ali (2011), “Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası Sözlüğü: Kavramsal Bir Harita”, **Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi**, 23, 9-34.

Yılmaz, Aytakin (2012), **Küresel Dünyada Uluslararası İlişkiler**, Kadim Yayınları, Ankara.

Yılmaz, Tülay, “Stratejik Güç; Lobcilik”, **Kamu Diplomasisi Enstitüsü**,<http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/lobciliktulayyilmaz.pdf>, (05.10.2018).

Yorulmaz, Osman (2007), “Türkiye Türk Dünyası İlişkilerinde Türkiye’nin Hataları ve Eksikleri”, **Türk Dünyasının Problemleri ve Çözüm Önerileri**, Necdet Öztürk ve Ali Satan, (Ed.), IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

Yunus Emre Enstitüsü (YEE), “ **Misyon**”, <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/misyon>,
_____ “**Kurumsal**”, <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu>,
_____,<https://www.yee.org.tr/tr/haber/kuresel-kamu-diplomasisi-agi-baskanligi-yunus-emre-enstitusune-verildi>,
_____ (2017), <https://www.yee.org.tr/tr/haber/kuresel-kamu-diplomasi-agi-temsilcileri-istanbulda-bulustu-0>,

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), “**Genel Bilgi**”,<https://www.ytb.gov.tr/kardes-topluluklar/genel-bilgi>,
_____ “**Programlar**”<https://www.ytb.gov.tr/kardes-topluluklar/programlar>,
_____ “**Mevzuat**”, <https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/mevzuat-pdf/5978.pdf>.,

Zengin, Gürkan (2010), **Hoca: Türk Dış Politikasında Davutoğlu Etkisi**, İnkılap Kitabevi, İstanbul.

“Ziraat Bankası Bosna Hersek’te Yeni Şube Açtı”, (16.09.2016), **Bloomberght**,
<https://www.bloomberght.com/haberler/haber/1918892-ziraat-bankasi-bosna-hersekte-yeni-sube-acti>, (27.04.2017).

ÖZGEÇMİŞ

Serkan GÜNDOĞDU, 23.07.1982 yılında Elazığ'da doğdu. İlkokulunu Elazığ Evren Paşa İlköğretim Okulunda, Ortaokulunu Elazığ Balakgazi Ortaokulunda ve Lisesini Elazığ Balakgazi Lisesi'nde bitirdi. Karadeniz Teknik Üniversitesi- İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde Lisans, Süleyman Demirel Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında ise Yüksek Lisans eğitimini tamamladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında Doktora eğitimine devam etmektedir.

2010 yılında Munzur Üniversitesi'nde Öğretim Görevlisi olarak atandı. Erasmus, Mevlana ve AB projeleri başta olmak üzere birçok idari ve akademik birimlerde görevler yaptı. Halen Munzur Üniversitesi'nde Öğretim Görevlisi olarak çalışan GÜNDOĞDU, bekar olup, Rusça ve İngilizce bilmektedir.